

**T.C.**  
**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**COĞRAFİ İŞARETLER VE KIRSAL KALKINMA:**  
**EZİNE PEYNİRİ ÖRNEĞİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Hazırlayan**

**Ali BULUT**

**Tez Danışmanı**

**Doç. Dr. Cengiz AKBULAK**

**T.C.**  
**ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ**  
**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**  
**COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

**COĞRAFİ İŞARETLER VE KIRSAL KALKINMA:**  
**EZİNE PEYNİRİ ÖRNEĞİ**

**Yüksek Lisans Tezi**

**Hazırlayan**

**Ali BULUT**

**Tez Danışmanı**

**Doç. Dr. Cengiz AKBULAK**

**Bu çalışma, Coğrafi İşaretler ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri  
Örneği başlıklı proje kapsamında TÜBİTAK tarafından  
desteklenmiştir.**

**Proje No: 111K330**

**ÇANAKKALE**

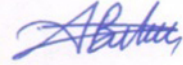
**2013**

## TAAHHÜTNAME

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “*Coğrafi İşaretler ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri Örneği*” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

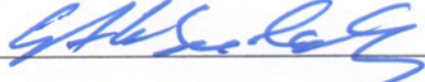
25.07.2013

Ali BULUT



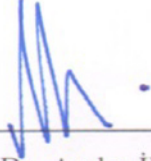
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Ali BULUT'a ait "Coğrafi İşaretler ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri Örneği" adlı çalışma, jürimiz tarafından, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Anabilim Dalı **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

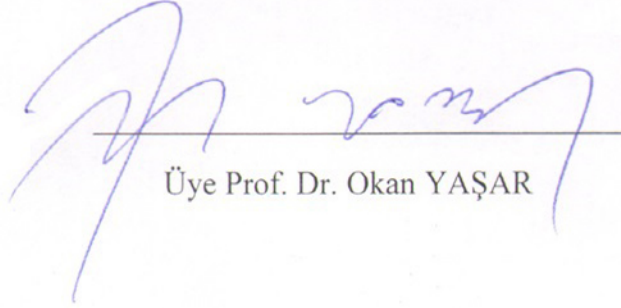


Üye Doç. Dr. Cengiz AKBULAK

(Danışman)



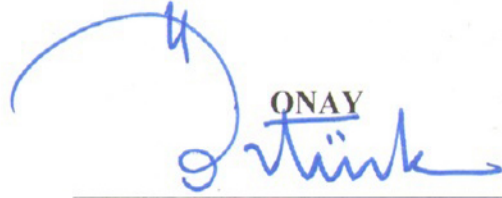
Üye Prof. Dr. Aydın İBRAHİMOV



Üye Prof. Dr. Okan YAŞAR

Tez No : 10010574

Tez Savunma Tarihi : 25.06.2013



ONAY

Doç. Dr. İbrahim Hakkı Öztürk

Enstitü Müdürü

29/07/2013



## ÖZET

Kırsal Kalkınma, dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de giderek önem kazanan konulardan biridir. Günümüzde dünyanın herhangi bir noktasındaki kırsal alanın sorunu, sadece sorunu yaşayanların karşılaştığı bir yaşam koşulu olmaktan çıkmış, çok geniş kesimleri etkilemeye başlamıştır. Yanlış arazi kullanımı, kırsal yoksulluk, çevresel bozulma, dramatik göçler, erozyon, içilebilir su kaynaklarının azalması ve istihdam olanağı bulamayan kırsal nüfus gruplarının varlığı gibi temelde kırsal karakterli sorunların varlığı, toplumun farklı kesimlerini ilgilendirir hale gelmiştir. Bu bağlamda, önemi giderek artan kırsal kalkınma çalışmaları yaşam kalitesinin geliştirilmesi, sosyal refah, ekonomik kalkınma, kaynakların etkin kullanımı vb. hedeflere ulaşmayı amaçlar.

Türkiye zengin bir coğrafi ürün çeşitliliğine sahiptir. Birçok ürün, kendilerine kaynak olan coğrafi bölgenin adları ile anılıp, tanınmaktadır. Bu ürünlerden biri de, 2006 yılında coğrafi işaret tescil belgesini almış olan Ezine Peyniri'dir. Ezine Peyniri; Kaz Dağları'nın kuzey ve batı kesimlerindeki doğal bitki örtüsü ve su kaynaklarıyla beslenen koyun, keçi ve ineklerden elde edilen sütlerin mevsimlere göre belirli oranlarda karıştırılmasıyla üretilen, tam yağlı beyaz peynirdir. Ezine Peyniri, gerek yörede, gerekse ülke ölçeğinde önemli bir yere sahip olduğu halde, bu ürüne ham madde sağlayan kırsal alanlardaki sorunlar giderilebilmiş değildir. Ezine Peyniri'nin üretim alanı, Türkiye'nin en gelişmiş ve kentleşme oranının en yüksek olduğu Marmara Bölgesi'nde yer almasına rağmen, içinde bulunduğu bölgenin aksine kırsal nüfusun, kentsel nüfus oranından daha fazla olduğu ve yer yer kırsal yoksulluğun görüldüğü bir karaktere sahiptir. Yoğun göç vermesinden dolayı da bu alandaki genç nüfus oranı giderek azalmaktadır. Ayrıca, yörede mera alanlarının daralmasına bağlı olarak küçükbaş hayvancılığın da son zamanlarda giderek gerilemesi, Ezine Peyniri'nin geleceği açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Kırsal yoksulluğun ve nüfus kaybının azaltılması için yöredeki kırsal kalkınma dinamiklerinin harekete geçirilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk durumundadır.

Bu çalışmada, SWOT yöntemi yardımıyla, Ezine Peyniri üretimi gerçekleştirilen kırsal alanın mevcut durum analizi yapılmıştır. Çalışma kapsamında, Ezine Peyniri'nin güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekte karşılaşılabileceği fırsatlar ve tehditler belirlenerek, kırsal kalkınmada, "Ezine Peyniri Coğrafi İşareti'nin" daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik öneriler sunulmuştur.

## **Geographical Indications and Rural Development: An Example of Ezine Cheese**

### **ABSTRACT**

Rural development is one of the increasingly important issues in Turkey as well as in worldwide. Nowadays, the problem of rural area at any region in the world, affects not only the local people but also many different segments of society. Presence of mainly rural-based problems such as land use issues, rural poverty, environmental degradation, the dramatic migrations, erosion, scarcity of drinking water and unemployment in rural area, interested in the different segments of society. In this regard, the increasing importance of rural development efforts aim to reach improving the quality of life, social welfare, economic development, efficient use of resources etc.

Turkey has a rich diversity products due to its geographic characteristics. Many products are known with the names of geographical region which are their source. One of these products, Ezine Cheese, which received certificate of registration of geographical indication in 2006. Ezine Cheese is the full-fat soft white cheese, produced from milk obtained sheep, goats and cows feeding natural vegetation and water resources of northern and western part of the Kaz Mountains. Although Ezine Cheese has a significant role both regional and national level, there are many problems in the rural area supplied raw material to this product. Even though producing area of the Ezine Cheese located at Marmara Region which is the most developed region in Turkey, unlike this region, it has large proportion of rural population and rural poverty in some places. On the other hand, the young population gradually decreases because of the migration in the area. Besides, Ezine Cheese can be subject to serious risk in future, owing to reducing of the pasture land and declining of livestock breeding. It is inevitable necessity that the rural development dynamics have to mobilize for reducing of the rural poverty and preventing of the population loss in the area.

In this study, current situation of Ezine Cheese production area was analyzed in terms of rural development by SWOT method. In the context of this study, Ezine Cheese's strengths and weaknesses parts, its opportunities and threats which could faced in the future were determined; recommendations were provided to ensure more efficient use of "Ezine Cheese Geographic Indication" in rural development.

## ÖN SÖZ

Dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de kırsal alanlarda yaşayan nüfus görece daha düşük refah düzeyine sahiptir. Bu nedenle, kırsal alanlardaki nüfusun yaşam koşullarının iyileştirilmesine dönük çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ülkemizde daha çok makro ölçekte yürütülen bu çalışmalarda, kırsal alanlardaki doğal kaynak potansiyelinin ve işgücünün üretime kazandırılacak şekilde harekete geçirilmesi, kır ve kent arasındaki sosyo-ekonomik bütünleşmenin güçlendirilmesi, kırsal kesimin kalkınmaya katkısının artırılması, kır ve kent arasında süregelen gelişmişlik farklarının azaltılması hedeflenmektedir. Ancak günümüz itibariyle söz konusu hedeflere ulaşıldığını ifade etmek güçtür. Dolayısıyla makro ölçekli çalışmalar yerine, yerel özellikleri dikkate alan ve bu alanlardaki potansiyeli değerlendirmeye dönük kırsal kalkınma yaklaşımları daha iyi sonuçlar doğurabilir.

Bu çalışmada, SWOT yöntemi yardımıyla, Ezine Peyniri üretimi yapılan kırsal alanlardaki sorunların belirlenmesi ve kırsal kalkınmada, “Ezine Peyniri Coğrafi İşareti'nin” daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik önerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Bu yüksek lisans tezi, 111K330 no'lu TÜBİTAK projesi tarafından desteklenmiştir. Verdiği maddi destekten dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederiz.

Bu yüksek lisans tezi boyunca, her türlü bilgi birikimi ve deneyimini benimle paylaşan, bu teze yönelik problemin belirlenmesi, literatür araştırma, veri toplama, arazi çalışmaları, tezin yazım süreci gibi birçok konuda, benden maddi ve manevi yardımlarını esirgemeyen saygıdeğer danışmanım/öğretmenim Doç. Dr. Cengiz AKBULAK'a sonsuz şükranlarımı sunarım.

Ayrıca çalışma kapsamında bitki örneklerinin toplanmasında ve determinasyon çalışmalarında yardımcı olan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Botanik ve Ekoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ersin KARABACAK'a, bitki türlerinin hangi hayvanlar tarafından tüketildiğinin belirlenmesine katkı sağlayan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Harun BAYTEKİN'e çok teşekkür ederim. Çalışmada güncel hayvancılık verilerinin temini konusunda destek veren Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü çalışanlarına çok teşekkürler.

Çalışma kapsamında farklı dönemlerde gerçekleştirdiğimiz arazi çalışmaları sırasında hoşgörüsünü ve yardımlarını esirgemeyen Ezine Peynirini ve Mandıracılarını Koruma Geliştirme ve Tanıtma Derneği başkanı Ali KAHRIMAN'a, dernek çalışanı Fırat ÖĞÜT'e ve peynir üreticilerine şükranlarımı sunarım. Yine arazi çalışmaları sırasında sıcak ilgi ve yardımlarını gördüğümüz konuksever yöre halkına ve süt üreticilerine teşekkür ederim.

Bu tezin yazım sürecinde ilgili yerlerde yardımcı olan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Coğrafya Bölümü yüksek lisans öğrencisi sevgili arkadaşım Arif YAVUZ'a da ayrıca teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca her türlü desteklerini benden esirgemeyen aileme minnettarım.

Ali BULUT

Çanakkale, 2013

## İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT	II
ÖNSÖZ	III
İÇİNDEKİLER	V
KISALTMALAR	IX
ŞEKİL LİSTESİ	XI
TABLO LİSTESİ	XII
FOTOĞRAF LİSTESİ	XIV
GİRİŞ	1
1. Problem Durumu	3
2. Çalışmanın Amacı	4
3. Çalışmanın Önemi	4
4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	5
5. Araştırma Soruları	5
6. İlgili Araştırmalar	6

## BÖLÜM I

### KURAMSAL ÇERÇEVE KAVRAMLAR VE TERİMLER

1. COĞRAFİ İŞARETLER	17
1.1. Tanım	17
1.2. Coğrafi İşaretlerin Tarihsel Gelişimi	18
1.3. Coğrafi İşaretlerin unsurları	19
1.3.1 Ürün	19
1.3.2. Belirli bir coğrafya	20
1.3.3. İşaret	20
1.3.4. Ürünün belirli bir karakteristik taşıması	21
1.3.5. Ürünün karakteristik özelliği ile coğrafi kökeni arasındaki ilişki	21
1.4. Coğrafi İşaret Türleri	22
1.4.1. Menşe (Köken) adı	22
1.4.2. Mahreç İşareti (Çıkış) adı	22

2. KIRSAL KALKINMA	23
--------------------	----

## **BÖLÜM II**

### **MATERYAL VE YÖNTEM**

1. Materyal	26
2. Yöntem	26
2.1. Veri toplama	26
2.2. CBS programına veri girişinin yapılması ve tematik haritaların oluşturulması	27
2.3. Arazi çalışmaları	27
2.4. Havzanın doğal çevre ve beşeri özelliklerinin ortaya konması	28
2.5. SWOT analizi yardımıyla yörenin kırsal kalkınma açısından güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekte karşılaşılabileceği fırsat ve tehditlerin belirlenmesi	28
2.6. Yöreye ilgili kırsal kalkınma önerilerin geliştirilmesi	28

## **BÖLÜM III**

### **İNCELEME ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ**

1. DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	29
1.1. Jeolojik Özellikler	29
1.1.1. Paleozoik Formasyonlar	29
1.1.2. Mesozoik Formasyonlar	31
1.1.3. Tersier Formasyonları	32
1.1.4. Kuaterner	33
1.2. Jeomorfolojik Özellikler	33
1.3. İklim Özellikleri	36
1.3.1. Sıcaklık Şartları	37
1.3.2. Yağış Şartları	41
1.3.3. Bağıl Nem	43
1.3.4. Basınç ve Rüzgar Şartları	45
1.3.4.1. Basınç	45
1.3.4.2. Rüzgarlar	46
1.4. Toprak Özellikleri	47

1.4.1. Toprak tipleri	47
1.4.2. Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları	53
1.5. Hidrografik Özellikler	58
2. BEŞERİ ve EKONOMİK ÖZELLİKLER	62
2.1. İnceleme Alanının Nüfus Özellikleri	62
2.1.1. Genel özellikler	62
2.1.2. Nüfus artışı	62
2.1.3. Kırsal ve kentsel nüfus	64
2.1.4. Nüfus yoğunluğu	67
2.1.5. Nüfus dağılışı	69
2.2. Yerleşme Özellikleri	70
2.2.1. Nüfus büyüklüklerine göre yerleşmeler	71
2.3. Ekonomik Özellikler	74
2.3.1. Toprakların genel arazi kullanımı bakımından dağılımı	75
2.3.2. Tarım	82
2.3.2.1. Tarım alanlarının dağılışı ve yetiştirilen başlıca ürünler	83
2.3.3. Hayvancılık	87
2.3.4. Ezine Peyniri	100
2.3.5. Turizm ve rekreasyon	105
2.3.6. Sanayi faaliyetleri	108

## **BÖLÜM IV**

### **BULGULAR**

1. SWOT FAKTÖRLERİ	111
1.1. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Üstünlükleri (güçlü yönler)	112
1.2. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Zayıflıkları (zayıf yönleri)	115
1.3. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Fırsatları	121
1.4. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Tehditleri	125

**BÖLÜM V****SONUÇLAR VE ÖNERİLER**

1. Ezine Peyniri coğrafi işaret alanındaki sorunlar	133
2. Kırsal kalkınmada, “Ezine Peyniri Coğrafi İşareti’nin” daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik öneriler	133
<b>KAYNAKÇA</b>	149
<b>EK</b>	160



**KISALTMALAR**

AB: Avrupa Birliği

ADNKS: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

AKK: Arazi Kullanma Kabiliyet Sınıflaması

CBS: Coğrafi Bilgi Sistemleri

Cİ: Coğrafi İşaret

ÇKKV: Çok Kriterli Karar Verme

ÇKS: Çiftçi Kayıt Sistemi

DEM: (Digital Elevation Model) Sayısal Yükselti Modeli

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DSİ: Devlet Su İşleri

EPD: Ezine Peynirini ve Mandıralarını Koruma Geliştirme ve Tanıtma Derneği

GMKA: Güney Marmara Kalkınma Ajansı

GWh: Gigavatsaat

HACCP: (Hazard Analysis and Critical Control Point) Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları

ISO: (International Organization for Standardization) Uluslararası Standardizasyon Örgütü

IUCN: Nesli Tükenme Tehlikesi Altında Olan Türlerin Kırmızı Listesi

KHGM: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MGM: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

MTA: Maden Tetkik Arama

SKS: Süt Kayıt Sistemi

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SWOT: (Strengths Weaknesses Opportunités Threats-Güçlü Yönler Zayıf Yönler Fırsatlar Tehditler-)

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TAGEM: Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü

TIN: (Triangulated Irregular Network) Eşyükseklik eğrisi katmanından Sayısal Arazi Modeli elde etme modülü

TKKPR: Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu

TOWS matrisi : SWOT analizinin diğer adı

TPE: Türk Patent Enstitüsü

TRIPS: (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights) Fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili düzenlemeler Marakeş Anlaşması-Dünya Ticaret Örgütü

TUİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜRKVET: Veteriner Bilgi Sistemi

UKKS: Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi

UNESCO: (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü

vd. : ve diğerleri

s. : sayfa

## ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Acıklama</u>	<u>Sayfa</u>
Şekil 1.	İnceleme alanının lokasyon haritası	3
Şekil 3.1.	İnceleme alanının jeoloji haritası	31
Şekil 3.2.	İnceleme alanının yükselti kademeleri haritası	34
Şekil 3.3.	Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık'ta mevsimlere göre ortalama sıcaklıklar	39
Şekil 3.4.	İnceleme alanının büyük toprak grupları haritası	50
Şekil 3.5.	İnceleme alanının arazi kullanım kabiliyet sınıfları haritası	56
Şekil 3.6.	İnceleme alanındaki nüfus miktarının yıllara göre değişimi (1935-2011)	64
Şekil 3.7.	İnceleme alanında kırsal ve kentsel nüfusunun yıllara göre gösterdiği değişim	66
Şekil 3.8.	İnceleme alanında yerleşmelerin nüfus büyüklüklerine göre dağılışı	73
Şekil 3.9.	İnceleme alanında genel arazi kullanım durumu	77
Şekil 3.10.	İnceleme alanında toprakların genel arazi kullanımını bakımından dağılışı	78
Şekil 3.11.	İnceleme alanında koyun sayısının yerleşmelere göre dağılışı	94
Şekil 3.12.	İnceleme alanında keçi sayısının yerleşmelere göre dağılışı	96
Şekil 3.13.	İnceleme alanında sığır sayısının yerleşmelere göre dağılışı	97
Şekil 3.14.	Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin mekansal dağılışı	103

## TABLO LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Açıklama</u>	<u>Sayfa</u>
<b>Tablo 3.1.</b>	Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık'ta ortalama sıcaklıkların mevsimlere göre dağılışı	29
<b>Tablo 3.2.</b>	Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık'ta aylık ortalama sıcaklıklar (°C)	39
<b>Tablo 3.3.</b>	Ezine, Bayramiç ve Ayvacık'ta yağışların aylara göre dağılışı (mm)	43
<b>Tablo 3.4.</b>	Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık'ta bağıl nemin aylara göre dağılışı (%)	44
<b>Tablo 3.5.</b>	Bayramiç'te yönlere göre rüzgârların esme sayısı, oranı ve ortalama hızı	46
<b>Tablo 3.6.</b>	İnceleme alanındaki büyük toprak gruplarının dağılışı	48
<b>Tablo 3.7.</b>	İnceleme alanındaki toprakların Arazi Kullanımı Kabiliyet Sınıflarına göre dağılışı	54
<b>Tablo 3.8.</b>	Çeşitli sayım dönemlerindeki toplam nüfus miktarı ve 1935 sayımına göre artış oranı (%)	63
<b>Tablo 3.9.</b>	Sayım yıllarına göre kırsal ve kentsel nüfus miktarları ile bunların toplam nüfusa oranı.	66
<b>Tablo 3.10.</b>	Yıllara göre Türkiye genelinde ve inceleme alanında kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı (%)	67
<b>Tablo 3.11.</b>	Sayım yıllarına göre Türkiye geneli ve inceleme alanındaki nüfus yoğunlukları (km <sup>2</sup> /nüfus)	68
<b>Tablo 3.12.</b>	Yerleşmelerin nüfus gruplarına göre dağılışı ve toplam nüfus içindeki payları	72
<b>Tablo 3.13.</b>	İnceleme alanında toprakların genel arazi kullanımı bakımından dağılışı	76
<b>Tablo 3.14.</b>	İnceleme alanındaki seçilmiş meralarda hayvanların tükettiği başlıca otsu bitkiler	79
<b>Tablo 3.15.</b>	İnceleme alanındaki seçilmiş meralarda hayvanların beslendiği ağaçsı bitkiler	82
<b>Tablo 3.16.</b>	Çanakkale ilinde 1991-2010 yılları arasında hayvan varlığındaki değişim ( <i>baş</i> )	90

<b>Tablo 3.17.</b> İnceleme alanında Ezine Peyniri üretimi yapan işletmeler ve süt işleme durumları	104
<b>Tablo 4.1.</b> Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından üstünlükleri	112
<b>Tablo 4.2.</b> Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından zayıf yönleri	117
<b>Tablo 4.3.</b> Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından fırsatları	122
<b>Tablo 4.4.</b> Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından tehditleri	126

## FOTOĞRAF LİSTESİ

<u>Foto No</u>	<u>Açıklama</u>	<u>Sayfa</u>
<b>Foto 3.1.</b>	Kara Menderes Havzası yukarı kesimindeki alüvyal dolgu alanları ile çevredeki etek düzlükleri meyveciliğin en yoğun olarak yapıldığı arazilerdir (Evciler köyü çevresi).	86
<b>Foto 3.2.</b>	<b>A:</b> Bayramiç Ovasının güneybatısındaki plato sahası üzerinde yer alan ot örtüsü bakımından zengin bir mera alanı; <b>B, C, D:</b> İncelme alanında hayvancılığın yaygın olarak sürdürüldüğü kesimlerde yer alan ve ot örtüsü bakımında farklılıklar gösteren geniş mera alanları, <b>E:</b> içinde çalılıkların da bulunduğu ve küçükbaş hayvanların otlatıldığı Ayvacık Platosu'ndaki mera alanı, <b>F:</b> Güvemcik köyü çevresinde, ot örtüsünün nispeten fakir olduğu mera alanı.	92
<b>Foto 3.3.</b>	Genellikle keçiler tarafından tercih edilen ve mera alanları içerisinde çeşitli yoğunlarda görülebilen çalı formasyonu. <b>A:</b> Akçakesme ( <i>Phillyrea latifolia</i> ), <b>B:</b> Abdestbozan ( <i>Sarcopoterium spinosum</i> ), <b>C:</b> Akçakesme ( <i>Phillyrea latifolia</i> ) ve tüylü meşe ( <i>Quercus pubescens</i> ) <b>D:</b> Katran ardıcı ( <i>Juniperus oxycedrus</i> ), <b>E-F:</b> Karaçalı ( <i>Paliurus spinachristi</i> ), kermes meşesi ( <i>Quercus coccifera</i> ) Akçakesme ( <i>Phillyrea latifolia</i> ) ve ahlat ( <i>Pyrus elaeagnifolia</i> ).	93
<b>Foto 3.4.</b>	Küçükbaş hayvancılığın yürütüldüğü köylerin çevresinde hayvanların belli dönemlerde barınması amacıyla yapılmış olan ağıllardan bir örnek.	95
<b>Foto 3.5.</b>	Çoğunlukla kültür ırkları yetiştiriciliğine dayalı olarak yürütülen kapalı sistem hayvancılıkta hayvanlar kış aylarında ahırlarda beslenirken ( <b>A</b> ), yaz aylarında açık alanlarda otlatılmaktadır ( <b>B</b> ).	98
<b>Foto 3.6.</b>	Kaz Dağları'nın çeşitli kesimlerinde yayılış gösteren ve hayvanlar tarafından tüketilerek Ezine Peynirinin özgün tat ve aroma kazanmasında etkin rol oynayan bitki türlerinden bazı örnekler. <b>A:</b> Kaya kekiği ( <i>Thymus zygioides</i> ), <b>B:</b> Oğul otu ( <i>melissa officinalis</i> ), <b>C:</b> Adaçayı ( <i>Salvia tomentosa</i> ) ve <b>D:</b> Güveyi otu ( <i>Origanum vulgare</i> ).	101

## GİRİŞ

Kırsal kalkınma, dünyadaki kalkınma girişimlerinin merkezinde yer almasına karşın, kırsal alanlardaki yoksulluk günümüzde devam etmektedir (Ashley ve Maxwell, 2001; Odi, 2002) ve yoksulların çoğu kırsal alanlarda yaşamaktadır (Anderson, 2003; IFAD, 2011). Türkiye’de de pek çok temel göstere bakımından kırdaki yaşayan birey kentteki bireyden daha yoksuldur. Günümüz koşullarında kırsal alandaki eğitim, sağlık, ulaşım, konut, iş gibi temel sorunlar tatmin edici ölçüde giderilemediği için, kır ve kent arasındaki görece refah farkı giderek daha belirgin hale gelmiştir (Bıçkı, 2011). Diğer taraftan kırsal alanlarda görülen çeşitli sorunlar, sadece kırsal alanda yaşayan nüfusun karşılaştığı bir yaşam koşulu olmaktan çıkmış, çok geniş kesimleri etkilemeye başlamıştır. Yanlış arazi kullanımı, toprak kirlenmeleri, içilebilir su kaynaklarının azalması, çevresel bozulma, istihdam olanağı bulamayan kırsal nüfus gruplarının varlığı, dramatik göç hareketleri ve plansız kentleşme gibi temelde kırsal karakterli sorunlar toplumun farklı kesimlerini doğrudan ilgilendirir hale gelmiştir (Yılmaz ve Tolunay, 2007).

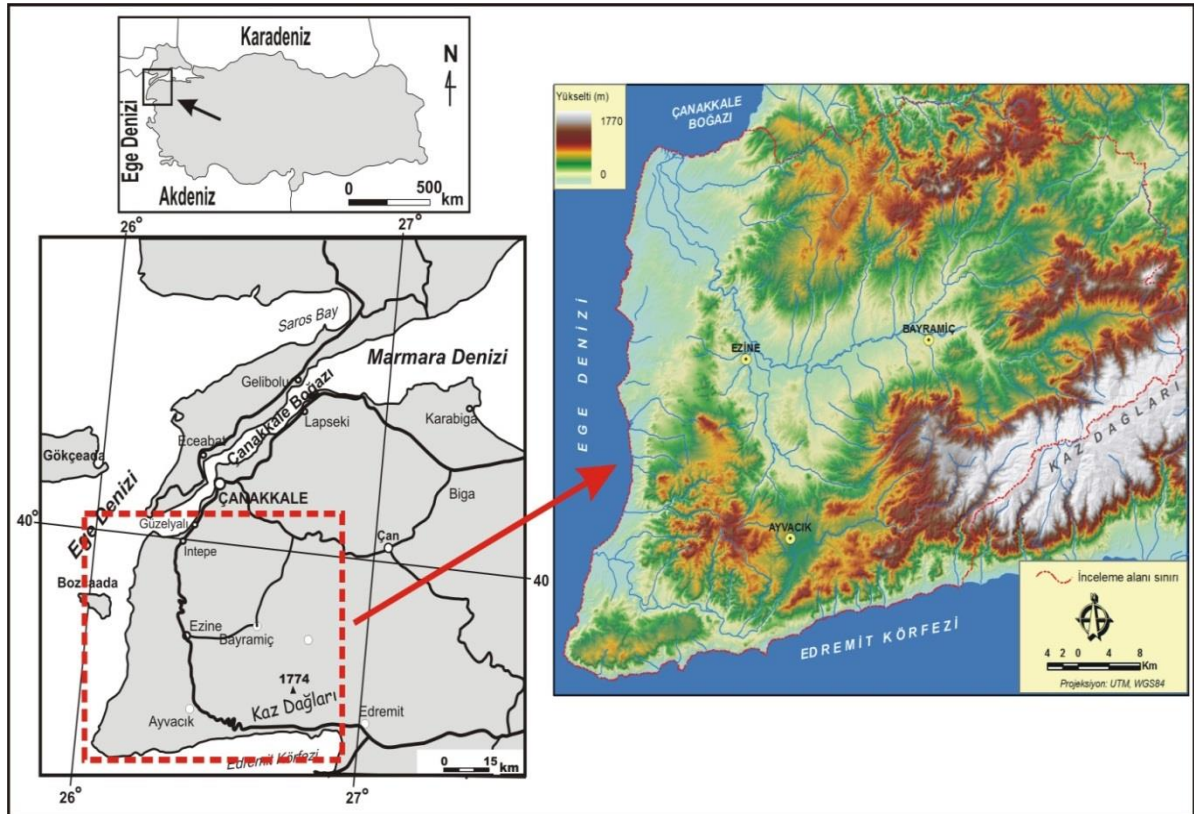
Kırsal kalkınma çalışmalarının gündemde olduğu tüm ülkelerde, köylü veya kırsal nüfusa kalkınmada öncelikli olarak yer verilmiştir (Gülçubuk, 2005). Türkiye için hazırlanmış olan kırsal kalkınma strateji belgesinde ise, kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla yönelen, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir (DPT, 2006).

Kırsal kalkınmada, yörenin sahip olduğu potansiyelin doğru bir şekilde değerlendirilmesi ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı önemlidir. Bu çerçevede bir yörenin coğrafi koşullarının sunduğu olanaklara bağlı olarak üretimi yapılan ve o yöreyle özdeşleşen ürünlerin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde kullanılması, sahip olunan potansiyelin değerlendirilmesinde büyük rol oynar. Özellikle gelişmiş ülkelerde kırsal kalkınma yerel şartlara göre gerçekleştirilir ve standart yaklaşımlar yerine alanın özelliğini dikkate alan stratejiler geliştirilir (Başbüyük, 2004). Bu çerçevede yerel ve bölgesel ürünler kırsal kalkınmanın sağlanması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Gerçekten de yöreye özgü ürünlerin kırsal kalkınmaya katkı sağladığını ortaya koyan çok

sayıda çalışma yapılmıştır (Bessi re, 1998; Hinrichs, 2000; Marsden vd., 2000; Murdoch, 2000; Parrott vd., 2002; Renting vd., 2003; Ilbery vd., 2004; Tregear, 2007). Bu  r nlerin yaygınlaştırılmasının kırsal paydaşlara değer katacağı ve tüketiciler ile yeniden bağ kurmaya olanak sağlayacağı ileri sürülmektedir (Ilbery ve Kneafsey, 2000; Burnett ve Danson, 2004; Marsden ve Sonnino, 2008). Bu  r nlerin kırsal alanlara sosyal ve ekonomik yarar sağlamada önemli bir rol oynayabileceği çeşitli deneysel çalışmalarla da ortaya konulmuştur (Ventura ve Milone, 2000; Brunori ve Rossi, 2000).

Yerel  r nler arasında bulunan coğrafi işaretlerin de kırsal kalkınmada etkin bir rol oynadığı bilinmektedir (OECD, 2000; Berard ve Marhenay, 2006; Bramley ve Kırsten, 2007; Requillart, 2007; Zografos, 2008; Moschini vd., 2008; Albayrak ve Güneş, 2010a; Albayrak ve Güneş, 2010b). Coğrafi işaretler çerçevesinde ürün korumalarının, ekonomik kontrolün yerelleştirilmesine, sosyo-ekonomik kalkınmanın geliştirilmesine ve yüksek ekonomik getirinin teşvikine yardımcı olabileceği ifade edilmektedir (Rangnekar, 2004). Nitekim coğrafi işaretlerin  işt ilerin geçim kaynakları, yerel topluluklar ve  evre üzerindeki olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Van der Ploeg vd., 2000; Belletti ve Marescotti, 2002; Albisu, 2002; Larson, 2007; Bowen ve Zapata, 2009).

**Şekil 1.** İnceleme alanının lokasyon haritası.





Bir coğrafi işaret olarak Ezine Peyniri'nin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde değerlendirilmesini konu olan bu çalışmada, SWOT yöntemi kullanılmıştır. SWOT analizi karar verme için önemli bir destekleyici araçtır ve organizasyonların iç ve dış ortamlarının sistematik analizinde yaygın olarak kullanılır (Kotler, 1988; Kangas vd., 2003; Kelkit vd., 2005; Yüksel ve Dağdeviren 2007; Şahin ve Yılmaz 2009; İnayet ve Akbulak, 2010). SWOT analizi bir ülkenin, bölgenin veya kurumun iç ve dış durum analizini içeren stratejik bir yönetim tekniğidir ve bazı araştırmalarda FÜTZ olarak da bilinmektedir. Bu analiz ile üstünlükler artırılarak, zayıflıklar azaltılarak, fırsatlardan yararlanılarak ve tehditlerden kaçınılarak başarılı bir strateji oluşturulmasına temel oluşturulabilir (Çelik ve Murat, 2008).

Yine yöntem kısmında kullanılan CBS, mekansal verilerin girilmesi, depolanması, düzeltilmesi, yönetilmesi, analiz edilmesi ve bilgi üretilmesinde kullanılan bir araçtır (Marble vd., 1984; Clark, 1997; ESRI, 1999; Longley vd., 2001). CBS metodolojisi bu özelliklerinden dolayı, mekansal karar verme sürecinde etkin bir rol oynamaktadır. Diğer taraftan bu yöntem verilerin birleştirilmesi ve analizinin yanı sıra bu analizlerden elde edilen sonuçların haritalanmasına da olanak sağlar (Hickey ve Jankowski, 1997; Mohit ve Ali, 2006). Bu avantajlarından dolayı CBS mekanla ilgili çalışmalarda uygun bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Malczewski, 1996; Joerin vd., 2001; Aly vd., 2005; Hill vd., 2005; Ying vd., 2007; Thapa ve Murayama, 2008, Akbulak, 2010a).

### **1. Problem Durumu**

Ezine Peyniri'nin üretim alanı, Türkiye'nin en gelişmiş ve kentleşme oranının en yüksek olduğu Marmara Bölgesi'nde yer almasına rağmen, içinde bulunduğu bölgenin aksine kırsal nüfusun, kentsel nüfus oranından daha fazla olduğu ve yer yer kırsal yoksulluğun görüldüğü bir karaktere sahiptir. Yoğun göç vermesinden dolayı da bu alandaki genç nüfus oranı giderek azalmaktadır. Diğer taraftan, yörede mera alanlarının daralmasına bağlı olarak küçükbaş hayvancılığın da son zamanlarda giderek gerilemesi, Ezine Peyniri'nin geleceği açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Bunların yanında; Ezine Peyniri'nin taklitlerinin üretimi, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanı dışından süt sağlanması ve araştırma sahasında yer alan ve dağınık bir yapı gösteren hayvancılık işletmelerinin kooperatifleşme düzeyindeki yetersizlikler diğer önemli problemler arasında yer almaktadır.

## 2. Çalışmanın Amacı

Coğrafi özellikler bakımından zengin bir çeşitliliğe sahip olan ülkemizde, coğrafi işaret niteliği taşıyan pek çok ürün bulunmakla birlikte, bu ürünlerin kırsal kalkınmada etkili bir şekilde değerlendirildiğini söylemek güçtür. Aynı durum, bu çalışmanın konusunu oluşturan Ezine Peyniri için de geçerlidir. 2006 yılında coğrafi işaret tescil belgesini almış olan Ezine Peyniri; ülke ölçeğinde tanınmış bir ürün olmasına karşın, bu ürüne ham madde sağlayan kırsal alanlardaki sorunlar giderilebilmiş değildir. Bu çalışmada, SWOT yöntemi yardımıyla, Ezine Peyniri üretimi gerçekleştirilen kırsal alana yönelik mevcut durum analizinin yapılması, Ezine Peyniri üretim alanının güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekte karşılaşılabileceği fırsatlar ve tehditler belirlenerek, kırsal kalkınmada, “Ezine Peyniri Coğrafi İşareti’nin” daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik öneriler geliştirilmesi hedeflenmiştir.

## 3. Çalışmanın Önemi

Kırsal kalkınmaya katkı sağlama, dünya pazarlarında rekabet edebilme güvencesi, doğallık, geleneksellik, sürdürülebilir kalite vb. tüm özellikler coğrafi işaretlerin katma değerleri arasında yer alır (Aday ve Yüceer, 2008). Bu bağlamda, AB’ye üyelik sürecinin de etkileriyle mevcut tarımsal ürünlerin; toplama, üretim, işleme, pazarlama ve kalite standartlarının artırılması kırsal alanlardaki kalkınma açısından büyük önem arz eder.

Diğer taraftan kırsal kalkınmada, bir yörenin sahip olduğu potansiyelin doğru şekilde değerlendirilmesi ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı da önem taşımaktadır. Bundan dolayı, bir yörenin coğrafi koşullarının sunduğu olanaklara bağlı olarak üretimi yapılan ve o yöreyle özdeşleşen ürünlerin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde kullanılması, sahip olunan potansiyelin değerlendirilmesinde büyük rol oynar. Özellikle gelişmiş ülkelerde kırsal kalkınma yerel şartlara göre gerçekleştirilir ve standart yaklaşımlar yerine alanın özelliğini dikkate alan stratejiler geliştirilir (Başbüyük, 2004). Bu çerçevede yerel ve bölgesel ürünlerin kırsal kalkınmanın sağlanmasına yönelik katkısı büyüktür. Yerel ürünler arasında bulunan coğrafi işaretlerin de kırsal kalkınmada etkin bir rol oynadığı bilinmektedir. Coğrafi işaretler çerçevesindeki ürün korumaları, ekonomik kontrolün yerelleştirilmesine, sosyo-ekonomik kalkınmanın geliştirilmesine ve yüksek ekonomik getirinin teşvikine yardımcı olabilmektedir.

Dolayısıyla bu çalışma; sonuçları itibariyle Ezine Peyniri’nin üretim alanındaki kırsal kalkınma dinamiklerini harekete geçirebilecek niteliktedir. Araştırma sonuçlarının, süt

üreticileri ve mandıra işletmeleri tarafından değerlendirilmesi inceleme alanındaki sorunlar açısından büyük önem taşımaktadır.

#### **4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları**

İnceleme alanı, Anadolu Yarımadası'nın kuzeybatı kısmını oluşturan Biga Yarımadası'nın güneybatı kesiminde yer almakta olup, güneyden Edremit Körfezi, batıdan Ege Denizi ve kuzeyden Çanakkale Boğazı ile sınırlanmaktadır (Şekil 1). İnceleme alanının sınırlarının belirlenmesinde temel olarak, Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin süt temin ettiği sahalar dikkate alınmıştır. Buna göre, Kaz Dağları kütesinin kuzey ve batı kesimleri ile Kara Menderes ve Tuzla Çayı havzaları inceleme alanı dahilinde kalmıştır. Yaklaşık 3515 km<sup>2</sup>'lik yüzölçümüne sahip olan bu saha, Çanakkale iline bağlı Ezine, Bayramiç ve Ayvacık ilçelerinin tamamı ile Merkez ilçenin güney kısımları ve Çan ilçesinin batı kesimlerini kapsamaktadır. Araştırmanın sınırlılıkları arasında; çalışma sahasının sınırlarının net olarak çizilmemiş olması ve inceleme alanındaki süt üreticilerine, mandıra sahiplerine yönelik yapılan anket çalışmalarında karşılaşılan güçlükler ifade edilebilir.

#### **5. Araştırma Soruları**

Bu araştırmanın başlıca araştırma soruları ve üzerinde durulacak hipotezler aşağıda sıralanmıştır.

- Ezine Peyniri taklit üretimlerinin zararları nelerdir ve bu taklit üretim engellenebilir mi?
- “Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanı” sınırlarındaki sorunlar nelerdir ve bu sorunlar nasıl giderilebilir?
- Ezine Peyniri üreten işletmelerin uluslararası kalite ve gıda güvenliği belgelerine sahip olmasıyla gerek yurt içi gerekse yurt dışına yapılan pazarlama faaliyetlerinde ne gibi değişimler gözlenebilir?
- Ezine Peyniri üreten bazı işletmelerin coğrafi işaret alanı dışından süt sağlamanın yöre açısından ve Ezine Peyniri'nin geleceği açısından taşıdığı riskler nelerdir?
- Sahadaki genellikle küçük ölçekli ve dağınık bir yapı gösteren hayvancılık işletmelerinin; kooperatifleşme düzeyi artırılarak, işletmeler aktif halde çalışacak örgütlü bir yapıya kavuşturulabilir mi?

- Hayvancılık işletmeleri ile ilgili kayıt sistemi ve veri tabanındaki yetersizlikler giderilebilir mi?
- Yörede son yıllarda azalma eğilimi gösteren hayvancılık faaliyetlerinin önüne geçilebilir mi?
- Kırsal kesimdeki genç nüfusun kentlere göç etmesi Ezine Peyniri üretim bölgesinde ne gibi değişimlere yol açmaktadır?
- Farklı kullanım alanlarına bağlı olarak sahada daralma eğilimleri gösteren mera alanlarındaki bu daralmanın önüne nasıl geçilebilir?
- Kaz Dağları'nın madencilik faaliyetlerine açılmasıyla biyoçeşitliliğin zarar görmesi ve ekolojik dengenin bozulması yöre açısından ne gibi sonuçlar doğuracaktır?

## 6. İlgili Araştırmalar

**Coğrafi işaretler alanında Türkiye’de yapılan çalışmalar;** Bu çalışmanın konusunu oluşturan coğrafi işaretler ilgili çalışmalar incelendiğinde, ülkemizde coğrafi işaretler ve markalaşma konusunda bir takım çalışmaların bulunduğu, ancak bu ürünlerin kırsal kalkınma aracı olarak değerlendirilmesine yönelik çalışma sayısının çok sınırlı olduğu görülmektedir. Bu konuda, çalışmada yararlanılan araştırmaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır.

**Gündoğdu (2006)**, tarafından hazırlanan “*Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması*” adlı yüksek lisans tezinin ilk bölümünde coğrafi işaret kavramına, ikinci bölümünde coğrafi işaretlerin tescili, kullanımı ve denetimine, son bölümünde ise coğrafi işaretlerin korunması konularına ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

**Gökovalı (2007)**, tarafından hazırlanan “*Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği*” başlıklı makalede, coğrafi işaretler ve ekonomik etkileri Türkiye ölçeğinde incelenerek coğrafi işaretlerin korunması, tarihsel gelişimi ve ekonomik etkileri araştırılmıştır. Söz konusu çalışmada, coğrafi işaretlerin yeterince korunamadığı ve Türkiye’nin de coğrafi işaretlerin kazançlarından yeterince faydalanamadığı belirtilmiştir.

**Kan ve Gülçubuk (2008)**, hazırlamış oldukları “*Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler*” adlı makalede, Türkiye’de kırsal kalkınma araçlarından biri olarak “Coğrafi İşaret” kavramının ortaya çıkma gerekçesi hakkında bilgi verildikten sonra, Coğrafi işaretlerin kırsal ekonominin canlanmasına katkıda bulunma yolları tartışılmıştır.

**Tekelioğlu ve Demirer (2008)**, “*Küreselleşme Sürecinde Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretlerin Geleceği*” başlıklı hazırlamış oldukları bildiride, küreselleşme süreci ile birlikte günümüzde önemleri daha da artan yöresel ürünler ile bunları yasal düzlemde temsil eden coğrafi işaretleri ve fonksiyonlarını inceleyerek, bu alandaki ulusal ve uluslararası uygulama ve hukuki düzenlemelerin, coğrafi işaret üzerindeki etkileri üzerinde durmuşlardır.

**Tuncay (2009)**, tarafından hazırlanan “*Coğrafi İşaretlerin Korunması*” adlı yüksek lisans tezinde, coğrafi işaret konusu ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, koruma ile ilgili olarak coğrafi işaretlerin aleyhine işlenen suçlar, tecavüz halleri ve hukuk davalarına değinilmiş ve son bölümünde de coğrafi işaretlerin hükümsüzlüğü özetle anlatılmaya çalışılmıştır.

**Demirer (2010)**, tarafından hazırlanan “*Yöresel Ürün ve Coğrafi İşaretler; Fransa ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme*” adlı doktora tezinin birinci bölümünde coğrafi işaret olgusunun hangi gerekçelerle iktisadi analizin meşru bir inceleme nesnesi olduğu tartışılmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, coğrafi işaret sistemi ve yöresel ürünler piyasası, hukuksal düzenleme boyutuna ağırlık verilerek irdelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise Fransa (Rokfor Peyniri) ve Türkiye’de (Ezine Peyniri) gerçekleştirilen saha çalışması bulgularına dayanarak, coğrafi işaret sisteminin işleyişi üzerinde durulmuştur.

**Ertan (2010)**, “*Prestijli Tarım Ürünlerinin Pazarlanmasında Kalite ve Coğrafi İşaret Kavramlarının Tutundurulması ve Bu Bağlamda Tarım Satış Kooperatiflerinin Önemi*” başlıklı makalesinde, ülkemizdeki prestijli tarım ürünlerinin değerlendirilmesinde markalaşma ve coğrafi işaret edinme konusu ele alınmıştır. Çalışmada kooperatifleşmenin de yardımıyla, tarım ürünlerinin kendi markaları adı altında coğrafi işaretlerle pazarlanmasının, hem ülke ekonomisine hem de üreticilere büyük katma değer sağlayacağı vurgulanmıştır.

**Kan vd. (2010)**, tarafından hazırlanan “*Coğrafi İşaret Olarak Karaman Divli Tulum Peyniri*” adlı makalede, Karaman Divle Tulum Peyniri’nin arz zinciri ve bu zincirde yer alan önemli aktörlerin rolleri belirlenmiş ve söz konusu çalışmada SWOT analizi ile Divle Tulum Peyniri’nin bölge için önemi ve bu ürünün yörenin ekonomik kalkınmasına olası katkılarını ortaya konmuştur.

**Orhan (2010)**, tarafından hazırlanan “*Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde Coğrafi İşaretlerin Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği*” isimli makalede, yöresel ürünlerin korunması amacı ile çıkartılan “Coğrafi İşaretlere” ilişkin

kısaca değinilerek, yöresel değerlerin turizm değerine dönüştürülmesi için yapılması gereken çalışmalar hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca “İzmit Pişmaniyesi'nin” Kocaeli kentine ekonomik alandaki katkısı değerlendirilmiş ve yöreye özgü değerlerin korunmasına ve tanıtılmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

**Kan (2011)**, tarafından hazırlanan “*Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması*” başlıklı doktora tezinde, coğrafi işaret olarak Akşehir Kirazı'nın yerel düzeyde ekonomik kalkınma aracı olarak kullanılma olanağının incelenmiş ve Akşehir Kirazı'nın coğrafi işaret aldığı Afyonkarahisar ili Sultandağ bölgesi ile Konya ili Akşehir bölgesinde coğrafi işaretin yerel ekonomik kalkınmaya etkisi ve nasıl bir örgütlenme modelinin kurulması gerektiği araştırılmıştır.

**Çalışkan ve Koç (2012)**, tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Coğrafi İşaretlerin Dağılışı Özelliklerinin ve Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi*” adlı makalede, Türkiye’deki coğrafi işaretlerin dağılışı özellikleri ile coğrafi işaret potansiyeli değerlendirilmiştir. Belirtilen çalışmada öncelikle ülkemizde günümüze değin (1996-2011) tescili sağlanarak koruma altına alınan coğrafi işaretler ve dağılışı özellikleri ele alınmış, ardından Türkiye’de tescillenen coğrafi işaretler ve yerel festivaller arasındaki ilişki irdelenmiştir. Çalışmada ayrıca, Türkiye’nin coğrafi işaret potansiyeli zenginliğine dikkat çekilerek, coğrafi işaret potansiyeli yüksek yerel ürünlerin saptanması sürecinde, yerel ürün festivallerinden yararlanılması konusu ele alınmıştır.

**Şahin ve Meral (2012)**, tarafından yapılmış olan “*Türkiye’de Coğrafi İşaretleme ve Yöresel Ürünler*” isimli makalede, Türkiye’de coğrafi işaretlemenin önemini, kırsal kalkınmadaki rolünü mevcut verilerle ortaya konulmuştur. Araştırma verilerine göre, tüm dünyada yöresel ürünlerle birlikte coğrafi işaretli ürünlerin sayısının giderek artmakta olduğu ve coğrafi işaretli ürünlere talebin hızla büyüdüğü ifade edilmiştir. Ayrıca ürün farklılaştırılması ve tüketiciye ürünle ilgili detaylı bilgi verilmesi açısından coğrafi işaretlemenin, tüketici tercihlerini etkileyen bir etmen olduğu belirlenmiştir.

***Kırsal kalkınma alanında Türkiye’de yapılan çalışmalar;*** Yapılan literatür araştırmasında, ülkemizde kırsal kalkınma ile ilgili bilimsel çalışmaların büyük bir bölümünün teorik nitelikte olduğu ve kırsal kalkınma konusunu genel olarak ele aldığı belirlenmiştir. Bu konuda, çalışmada yararlanılan araştırmaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır.

**DPT (2000)**, tarafından ele alınan “*Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyon Raporu*” ile istikrar içinde büyümenin sağlanması, sanayileşmenin başarılması, uluslararası ticaretteki payımızın yükseltilmesi, piyasa ekonomisinin geliştirilmesi, ekonomide toplam verimliliğin artırılması, sanayi ve hizmetler ağırlıklı bir istihdam yapısına ulaşılması, işsizliğin azaltılması, sağlık hizmetlerinde kalitenin yükseltilmesi, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması, sonuç olarak refah düzeyinin yükseltilmesi ve yaygınlaştırılması hedeflenmiş, ülkemizin hedefleri ile uyumlu olarak yeni bin yılda Avrupa Topluluğu ve dünya ile bütünleşme amaçlanmıştır.

**Gürlük (2001)**, “*Dünyada ve Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Sürdürülebilir Kalkınma*” adlı makalesinde, dünyada ve Türkiye’de kırsal kalkınma anlayışını ve sürdürülebilir kalkınma kavramının son yıllarda artan önemini ortaya koymuştur. Daha sonra Türkiye’nin mevcut kırsal kalkınma projelerinde belirlediği stratejilerde yapması gereken değişiklikleri inceleyerek dünya nüfusunun hızlı artışını doğal kaynakların tüketilmesi ile ilişkilendirmiştir.

**Çakmak ve Kasnakoğlu (2001)**, tarafından hazırlanan “*Tarım Sektöründe Türkiye ve Avrupa Birliği Etkileşimi*” adını taşıyan çalışmada; üretim, tüketim ve iktisadi değişkenlerin etkileşimlerini dikkate alan bir tarım sektör modeli çerçevesinde, Türkiye’nin AB üyeliğinin tarıma etkileri tartışmalarına katkıda bulunulması amaçlanmıştır.

**Turhan (2005)**, tarafından hazırlanan “*Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci*” adlı uzmanlık tezinde, IPARD tedbirlerinin hazırlık aşamaları ve nasıl uygulanması gerektiği, seçilen öncelikli tedbirlerle açıklanmaya çalışılmıştır. Akreditasyon sürecinin uzamaması ve AB fonlarının gecikmeden kullanılabilmesi amacıyla, AB Komisyonu tarafından da tavsiye edilen, tedbir sayısının ilk aşamada düşük tutulması gerekliliği göz önüne alınarak, çalışmada ülkemiz için ihtiyaç bakımından öncelik arz eden tedbirler seçilmiş ve bu tedbirlerin kapsam ve içerikleri, Bakanlık tarafından yapılacak olan planlama hazırlıklarına tavsiye niteliğinde incelenmiştir.

**T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (2005)**, tarafından hazırlanan “*Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi*” adlı belge, kırsal kalkınma faaliyetlerine bütüncül bir politika çerçevesi oluşturmak, bu kapsamda 2006 yılında hazırlanması ve uygulamaya konulması öngörülen “Ulusal Kırsal Kalkınma Planı’na” esas teşkil etmek, ulusal ve uluslararası

kaynaklarla finanse edilecek kırsal kalkınma program ve projelerinin hazırlanması ve uygulanmasında ilgili kesimlere perspektif sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

**Tolunay ve Akyol (2006)**, tarafından hazırlanan “*Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar*” adlı makalede, ilk olarak az gelişmişlik olgusu ve az gelişmiş ülkelerin özelliklerine değinilerek az gelişmiş ülkelerin kalkınmasının genel çerçevesi çizilmiştir. Daha sonra kalkınma, kırsal kalkınma kavramları tanımlanmış, kırsal kalkınmanın gereği ve kapsamı üzerinde tartışılarak, kırsal kalkınmanın prensipleri ve uygulama çerçevesi üzerinde durulmuştur.

**Bakırcı (2007)**, tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Kırsal Kalkınma Kavramlar Politikalar Uygulamalar*” adlı kitabın ilk bölümünde, konunun kuramsal çerçevesi ekseninde kır yerleşmeleri, kırsal alan ve kırsal kalkınma konuları ele alınmıştır. Daha sonraki bölümlerde, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma politikalarına geniş bir şekilde ortaya konmuş ve devamında AB sürecine yönelik değerlendirilmelerde bulunulmuştur. Ayrıca kitapta, Türkiye’nin mevcut kırsal karakteri ve sorunları tartışıldıktan sonra, Türkiye’nin çeşitli nedenlerle kalkınmayı dengeli ve sürekli bir biçimde gerçekleştiremediği, bunun ana sebebinin ülkenin konuyla ilgili temel politikalar üretememesine, buna yönelik çabaların yetersizliği değil, uzun soluklu, sürdürülebilir ve sonucu gözlenebilir uygulamaların yapılmamış olmasına bağlamıştır.

**Yılmaz ve Tolunay (2007)**, tarafından hazırlanan “*Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye*” başlıklı makalede, önce Avrupa Birliği kırsal kalkınma yaklaşımları ve uygulamaları üzerinde durulmuştur. Daha sonra, Avrupa Birliği temel kırsal kalkınma ve amaçları, kırsal kalkınma ve yapısal politikalara ilişkin olarak katılım antlaşmalarında yer alan düzenlemeler değerlendirilerek, Avrupa Birliği uyum sürecinde Türkiye’de kırsal kalkınma çalışmaları tartışılmıştır.

**Çolakoğlu (2007)**, “*Kırsal Kalkınma Problemine Bir Çözüm Arayışı Olarak Köy-Kent Projesi*” adlı makalesinde; ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan önemli yararlar sağlayacağı belirtilen Köy-Kent konulu proje ile kır yaşamının daha canlı hale getirilmesi amaçlanmıştır. Projede ayrıca, kırsal kesimin gelirini ve verimliliğini artırarak çağdaş, ekonomik ve sosyal bir yapının oluşturulması da hedeflenmiştir.

**Kara ve Görün (2008)**, tarafından hazırlanan “*Kırsal Kalkınmada İl Özel İdarelerinin Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin ve İlçe Yönetimlerinin Rolü ve Bazı Uygulamalar*” başlıklı makalede, kırsal kalkınmada özellikle 1960’lı yıllardan itibaren



ülkemizde gündeme gelmeye başlayan İl Özel İdareleri'nin köylere hizmet götürme faaliyetlerini ve ilçe yönetimlerinin kırsal alan üzerinde etkileri araştırılmıştır.

**Temurçin ve Şenol (2008)**, tarafından hazırlanan, “*Kırsal Alanda Kamusal Hizmet Sunumlarındaki Dönüşümün Mekansal Etkileri: Isparta İli Örneği*” adlı makalede, kırsal yerleşmelerde yaşanan dönüşümler Isparta kırsal yerleşmeleri örneğinde yönetim, eğitim ve sağlık hizmetlerinde yaşanan değişimler çerçevesinde ele alınmıştır.

**T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (2010)**, tarafından hazırlanan “*Kırsal Kalkınma Planı (2010-2013)*” adlı çalışmanın birinci bölümünde; planın hazırlanma gerekçesi, amacı, kapsamı ve hazırlık süreci hakkında planla ilişkili genel bilgiler açıklanmıştır. Ayrıca, kırsal kalkınma politikalarının tarım ve bölgesel gelişme politikalarıyla uyumu ile planın mevcut mali destek programlarıyla olan ilişkisi tanımlanmıştır. İkinci bölüm; ülkemizin kırsal kesimine ilişkin mevcut durumun analizini içermektedir. Bu bölümde, kırsal kesimdeki temel ekonomik ve sosyal eğilimlerin ortaya çıkarılarak ülkemiz kırsal alanının geçirmekte olduğu yapısal dönüşümün niteliği açıklanmıştır. Üçüncü bölümde; 2010-2013 dönemi için kırsal kalkınmaya yönelik belirlenen tedbirlerle bu tedbirler altında hayata geçirilecek faaliyetler ele alınmıştır. UKKS'nin temel politika çerçevesiyle uyumlu olarak katılımcı bir şekilde belirlenen tedbir ve faaliyetlere ilişkin detaylar standart nitelikteki formlara uygun şekilde hazırlanmıştır. Ayrıca, bu bölümdeki formlarla uyumlu olarak hazırlanan yıllık izleme tablosu ve izleme göstergelerine de bölüm sonunda ayrıca yer verilmiştir. Dördüncü bölümde; tespit olunan faaliyetlerin uygulaması için öngörülen kaynak ihtiyacı ile ilgili hususlara yer verilmiştir. Ayrıca, kırsal kalkınma alanındaki finansal desteklerin niteliği ve kaynağı açıklanmıştır. Beşinci bölümde; plan kapsamına alınan faaliyetlerin uygulama ve koordinasyon yapısı ile izleme ve değerlendirme yapısı tanımlanmıştır.

**Arslan ve Demirel (2010)**, tarafından hazırlanan “*Türkiye’de Bölgesel Politikaların Gelişimi ve Bölgesel Dengeler*” adlı makalede, Türkiye’de kalkınma, bölgesel politikalar bu politikaların gelişimi ve bölgesel denge konuları ele alınmış ve özellikle 2000 yılından sonra ülkemizde bölgesel kaynakların harekete geçirilmesine yönelik kalkınma politikaları izlenmeye başlandığı vurgulanmıştır.

**Ezine Peyniri konusunda Türkiye’de yapılan çalışmalar;** Ezine Peyniri’ni çeşitli yönleriyle konu alan araştırmalar da mevcuttur. Bu çalışmaların, genellikle Ezine Peyniri’nin Coğrafi İşaret Tescil Belgesi’ni almasından sonra araştırmalara konu olduğu

görülmektedir. Bu konuda, çalışmada yararlanılan araştırmaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır.

**Türkollu (2006)**, tarafından hazırlanan “*Adı Sınırlarımızı Aşan Ezine Peyniri*” adlı araştırmada, Ezine Peyniri’nin ulusal ve uluslararası düzeydeki ününe değinerek bu ürünün özellikleri üzerinde durulmuştur.

**Aday ve Karagül Yüceer (2008)**, tarafından hazırlanan “*Coğrafi İşaret ve Ezine Peyniri*” adlı bildiride, önce genel olarak coğrafi işaret konusuna değinerek, menşe adı ve mahreç işareti kavramları ele alınmıştır. Daha sonra Ezine Peyniri’nin tanımlaması, üretim yöntemi ve yapısı, kimyasal özellikleri ve Ezine Peyniri’ni diğer peynirlerden ayıran özelliklerine değinilmiştir.

**Manap ve Gül (2008)**, tarafından hazırlanan “*Ezine Peyniri’nin Temel Özellikleri ve Ekonomik Değeri Bağlamında Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” adlı çalışmada ise Ezine Peyniri’nin üretim aşamaları, üretim aşamalarında yaşanan sorunlar, Ezine Peyniri’nin karakteristik özellikleri ve mandıracılık konularını ele almıştır. Çalışmada ayrıca yapılan anketlere dayanılarak faaliyet gösteren işletmelerin genel yapısı, işletmelerin üretim miktarları, çalışan sayıları ve pazarlama olanakları gibi konular değerlendirilmiş, çalışmanın son bölümde ise üretim ve pazarlama aşamalarında yaşanan sorunlar belirtilerek bunların çözümüne dönük öneriler getirilmiştir.

**Yurdabak ve Savaş (2008)**, tarafından hazırlanan “*Çanakkale’de Süt Koyuncululuğunun Sorunları*” adlı çalışmada, Çanakkale’de son yıllarda azalma eğilimi göstermeye başlayan süt koyuncululuğunda yıllara göre değişimi ele alınarak süt koyuncululuğu ile Ezine Peyniri ilişkisi araştırılmış ve süt koyuncululuğunun sorunlarına yönelik çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

**Karagül Yüceer vd. (2009)**, “*Ezine Peyniri I. Aroma Karakterizasyonu*” adlı bildirimlerinde, Ezine Peyniri’nin depolama süresinin aroma özelliklerindeki değişimini ortaya koymuşlar ve bu peynirde asetaldehit, dimetil sülfid, diasetil, etil bütirat, hekzanal, 3-metiltiyopen, etil pentanoat, Z-4- heptenal, 1-okten-3-on, 2-heptanol, bilinmeyenler 1 ve 2, 2-nonanon, metiyonal, nonanal, asetik asit ve bütirik asit olarak aroma maddelerinin sıralanabileceğini ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, Ezine Peyniri’nin arzu edilen duyuşal özellikleri kazanabilmesi için 6-8 aylık bir olgunlaşma süresi önermişlerdir.

**Karagül Yüceer (2010)**, tarafından hazırlanan “*Ezine Peyniri’nin Karakteristik Özellikleri*” adlı çalışmada, Ezine Peyniri’nin genel özellikleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

**Bulut ve Akbulak (2012)**, tarafından hazırlanan “*Ezine Peyniri Coğrafi İşaretinin Kırsal Kalkınmaya Etkisi Bakımından Değerlendirilmesi*” adlı bildiri, 111K330 nolu TÜBİTAK projesinin ön bulguları niteliği taşıyan araştırmalar ortaya konmuştur. Söz konusu araştırmada, SWOT yöntemi yardımıyla Ezine Peyniri üretim alanını kapsayan yörenin mevcut durum analizi yapılarak SWOT faktörleri belirlenmiştir. Daha sonra Ezine Peyniri üretimi yapılan kırsal alandaki sorunlar ortaya konulmuş ve Ezine Peyniri Coğrafi İşareti’nin kırsal kalkınmada daha etkin kullanılmasına yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

**Coğrafi işaretler konusunda uluslararası yayınlar;** yapılan literatür araştırmasında coğrafi işaretler konusunda yurt dışında oldukça fazla araştırmanın yer aldığı belirlenmiştir. Genel olarak araştırmalara bakıldığında coğrafi işaretler; kalkınma, kırsal kalkınma, tarımsal üretim ve coğrafi işaret ilişkisi, sosyo ekonomik gelişmeler ve çevresel sürdürülebilirlik alanlarıyla bağlantılı olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada yararlanılan araştırmaların bir kısmına aşağıda yer verilmiştir.

**Rangnekar (2004)**, tarafından hazırlanan “The Socio-Economics of Geographical Indications” başlıklı çalışmada, coğrafi işaretlerin TRIPs Anlaşması kapsamı ve AB müzakerelerine uyum sürecinde güven toplamış yeni bir kategori olduğu ifade edilmiş, TRIPs Anlaşması coğrafi işaretlerdeki standartların yükselmesini habercisi durumundayken malların rastgele sınıflandırılmasındaki hiyerarşik seviye sorunlarının da devam etmekte olduğu belirtilmiştir.

**Larson (2007)**, “Relevance of geographical indications and designations of origin for the sustainable use of genetic resources” isimli çalışmada, coğrafi işaretlerin biyoçeşitlilik ve kırsal kalkınma alanlarına olan katkıları değerlendirilmiştir. Bunların yanında, bir potansiyel olarak coğrafi işaretlerin, yoksulluk, açlığın azaltılması ve çevresel hedefler açısından sağladığı yararlar üzerinde durulmuştur.

**Requillart (2007)**, tarafından hazırlanan “On the Economics of Geographical Indications in the EU” isimli çalışmada, coğrafi işaretlerin AB tarım politikasında önemli bir araç olduğu dile getirilerek, coğrafi işaretlerin pazar koşullarına ve kaliteli ürün üretimine etki eden niteliklerinden bahsedilmiştir.

**Moschini vd. (2008)** tarafından hazırlanan “Geographical indications and the competitive provision of quality in agricultural markets” isimli çalışmada, coğrafi işaretlerin ekonomik etkileri genel olarak ele alınmıştır. Yazarlar araştırmalarında, coğrafi işaretlerin kalite ölççeğinde rekabet ortamına katkı sağladığına değinerek, kaliteli ürün üretiminin teşvik edilmesi gerektiği vurgulamışlardır.

**Zapata (2009)**, tarafından hazırlanan “Geographical indications, terroir, and socioeconomic and ecological sustainability: The case of tequila” adlı çalışmada, bir coğrafi işaret durumunda bulunan tekilanın sosyo ekonomik ve çevresel sürdürülebilirliğe olan katkısını araştırılmış ve sürekli üretim fazlası, sabır otu sıkıntısı ve değışen üretim ilişkilerinin; çiftlik hanesi arasında ekonomik güvensizliğe, kimyasal girdilerin kullanımının artmasına, yoğun emek isteyen yetiştirme uygulamalarının artmasına ve gübre uygulamalarında sabır otu fazlası olan dönemlerde genel düşüşlere neden olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca, bir coğrafi işaret durumunda olan tekila üretimindeki olumsuzlukların bölge ekonomisinde ve çevre üzerinde negatif etkileri olduğu ifade edilmiştir.

**Albayrak ve Güneş (2010a)**, “Traditional foods: Interaction between local and küresel foods in Turkey” isimli çalışmalarında, ülkelerdeki yerel gıdaların kültürel mirasın bir nevi taşıyıcı durumunda oldukları dile getirilmiştir. Çalışmada, geleneksel ürünlerin korunması gerektiği vurgulanmış bunun yanı sıra geleneksel ürünlerin önemli bir pazarlama aracı oldukları üzerinde de durulmuştur. Ayrıca araştırmada, Türkiye’nin, kültürel ve ekolojik farklılıklar taşıyan geniş bir ürün yelpazesine sahip olduğu belirtilerek, ülkemizin sahip olduğu bu coğrafi işaret potansiyelinin doğru bir şekilde kullanılması gerektiğine dikkat çekilmiştir.

**Albayrak ve Güneş (2010b)**, tarafından hazırlanan “Implementations of geographical indications at brand management of traditional foods in the European Union” adlı çalışmada, dünya pazarında artan rekabet ortamından piyasalardaki küçük ölçekli firmaların olumsuz yönde etkilendiği dile getirilmiş, nispeten büyük firmaların modern teknoloji kullanımı, kalifiye eleman yanı sıra müşteri odaklı pazarlama avantajlarından yararlanarak bu rekabet ortamını lehine çevirebildiklerinden bahsedilmiştir. Yazarlar ayrıca, coğrafi işaretlerin marka yönetimi ve ürünlerin çeşitlendirilmesi konusunda bir araç olduklarını ifade etmişlerdir. Diğer taraftan, AB ülkelerindeki coğrafi işaret sistemini

analiz ederek hangi ürünlerin ne kadar bir oransal dağılışa sahip olduklarını incelemişlerdir.

**Kırsal kalkınma konusunda uluslararası yayınlar;** kırsal kalkınma, ülkemiz de dahil olmak üzere son yılların popüler konularından biri haline gelmiştir. Buna bağlı olarak da, literatür ölçeğinde geniş bir araştırma alanına sahiptir. Bu çalışmada yararlanılan araştırmaların bir kısmı aşağıda yer almaktadır.

**Murdoch (2000)**, “Networks-a new paradigm of rural development?” başlıklı araştırmasında, ağ kavramının (internet) ekonomik hayatın sosyo ekonomik çalışmalarında sıkça kullanılmaya başladığını belirtmiş ve network ağsız sistemi iki tür (dikey ve yatay) çizgiye ayırmıştır. Yazar, dikey ve yatay ağlar sayesinde tarım dışı ekonomik faaliyetlerin geliştiğini, kırsal kalkınma stratejileri açısından da, her iki etki ağ formların gerekliliğini savunmuştur.

**Belletti ve Marescotti (2002)**, tarafından hazırlanan “Link between Origin Labelled Products and rural development” adlı araştırmada, kırsal kalkınmanın giderek AB’nin en önemli politikalarından biri haline geldiği belirtilmiştir. Çalışmada, AB ülkelerinin bu politikaları geliştirmek için orijinal etiketli ürünler üzerine yoğunlaşmaya başladığı ifade edilerek, özellikle dezavantajlı bölgelerin teşvik edilerek desteklenmesi gerektiği önemsenmiştir.

**Anderson (2003)**, tarafından hazırlanan, “Risk in rural development: challenges for managers and policy makers” isimli çalışmada, yoksul insanların büyük bir bölümünün kırsal alanlarda yaşamakta olduğu ifade edilmiş, kırsal alandaki yoksul insanların kırsal kesimdeki yönetim araçlarının yetersizliği riskiyle karşılaşmakta olduğu ifade edilmiştir. Araştırmacı, uygun kırsal bölge risk yönetimi araçlarından en uygun olanını kullanmanın etkili ve sürdürülebilir bir kırsal kalkınma stratejisi için önemli olduğunu dile getirmiştir. Ayrıca, politikacılar tarafından kırsal kalkınma araçlarının yoksul insanların bakış açısıyla gözden geçirilerek, bu insanların yoksulluktan kurtulmaları için gerekli kolaylıklar sağlanması gerektiğini vurgulamıştır.

**Tregear vd. (2007)**, tarafından hazırlanan, “Regional foods and rural development: The role of product qualification” başlıklı makalede, kırsal kalkınma üzerinde yeni bir atılım gerçekleştirecek olan kalifikasyon planları bölgesel gıdaları desteklemek için kullanılan popüler araçlar haline geldiği ifade edilmiştir. Ancak bu kalifikasyon planlarının bölgesel kalkınmaya katkılarının yeterli düzeye ulaşmadığı da belirtilmiştir.

**Marsden (2008)**, “Rural development and the regional state: Denying multifunctional agriculture in the UK” isimli çalışmasında, gelişmekte olan tarımsal faaliyetlerin yanında bu faaliyetlerin daha da yeterli hale gelmesini sağlamak için tarımsal aktiviteleri geliştirici yardımların gerekliliği üzerinde durulmuştur. Yazar, tarımı geliştirmek için olaya çok yönlü bakılmasının önemini vurgulayarak; sektörel, bölgesel ve toprak özellikleri dikkate alınarak kırsal kalkınma perspektifi oluşturulmasının İngiltere için daha yenilikçi bir adım olacağını dile getirmiştir.

## BÖLÜM I

### KURAMSAL ÇERÇEVE KAVRAMLAR VE TERİMLER

Çalışma konusunun bir bölümünü oluşturan; coğrafi işaret, coğrafi işaret unsurları, menşe adı, mahreç işareti, kırsal alan, kalkınma, kırsal kalkınma, sürdürülebilir kalkınma, gibi alanlarla ilgili tanımların yapılması ve bu kavramların açıklanması konunun kuramsal takdimi açısından yararlı olacaktır.

#### 1. COĞRAFİ İŞARETLER

##### 1.1. Tanım

555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 3/1. ve 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmeliğin 2. maddesine göre coğrafi işaret; *“belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir”* şeklinde tanımlanmıştır. Başka bir deyişle coğrafi işaret, yöresel özellikleri belirgin olan ürünlerin, belirli bir yöreyle özdeşleşmiş olmasını, sahip olduğu birtakım özellikleri sadece yetiştiği ya da üretildiği yöreden alarak o yöreyle anılmasını sağlar (Tuncay, 2009). Geniş anlamda “coğrafi işaret” terimi coğrafi kaynak (menşe) işaretleri kavramını, dar anlamda coğrafi işaretleri ve coğrafi isimleri kapsar. 1883 tarihli Paris Konvansiyonu 1., 2. ve 10. maddelerinde *“coğrafi kaynak işaretleri”* terimini kullanır ancak bir tanım yapmaz. 15 Nisan 1994 tarihli “Fikri Mülkiyet Haklarının Ticaretle İlgili Yönleri Hakkında Anlaşma-TRIPS)” coğrafi işaretleri dar bir manada tanımlamaktadır. Buna göre coğrafi işaretler; *“ürünün kalitesinin, ürünün veya diğer bir karakteristiğinin esas olarak o coğrafi kaynağa mal edilebileceği durumlarda, toprak parçası kökenli bir ürünü belirtmektedir”* (Kendigelen, 2002). Bir başka görüşe göre de coğrafi işaret; *“bir malın coğrafi kökenini gösteren veya kullanılan bir unsur, madde, motif, malzeme ya da usul sebebiyle bir alana, yöreye veya ülkeye yollamada bulunarak o mala istek ve güven duyulmasını sağlayan coğrafi bir ad veya işarettir”* (Suluk, 2005).

Duruma göre coğrafi işaretlerde doğa (iklim ve toprak gibi) ve/veya insan faktörü bulunabilmektedir. Buna göre coğrafi işaretler, tarım ürünleri ile sınırları olmayıp, insan eliyle yapılan ürünleri de kapsamaktadır. Kısacası coğrafi işaretlerin kapsamına doğal ürünler, tarım, maden, el sanatları ve sanayi ürünleri girmektedir (Tuncay, 2009). Coğrafi işaretler, belirlenmiş bir toprak parçasında mevcut olan bir bölge veya alandan kaynaklanan ürünleri ve kaliteyi göstermekle birlikte belirli bir bölgenin veya alanın ticari çıkarlarını temsil ederler. Coğrafi işaretler, aynı zamanda belirli bir bölgeden veya alandan gelen ürünlerin ün veya diğer özelliklerinin esas olarak coğrafi menşeinden kaynaklandığını bilmelerini sağladığı için tüketicilerin en büyük yardımcısı konumundadırlar (Stoll, 1999).

## **1.2. Coğrafi İşaretlerin Tarihsel Gelişimi**

Coğrafi işaret, ayırt edici işaretler arasında geçmişi çok eskiye dayanmakla birlikte, kullandıkları ürünlerin kökenini belirtme fonksiyonu dolayısıyla markaların ilk hali olarak karşımıza çıkmakta ve coğrafi kökeninden dolayı önem kazanan ürünleri ayırt etmek için kullanılmaktadır (Kan, 2011). Coğrafi işaret kavramının nasıl ortaya çıktığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, bir görüşe göre coğrafi işaretlerin 12. yüzyılda ortaya çıktığı belirtilmiştir. İlk olarak Orta Avrupa'daki ve İngiltere'deki dokumacılar tarafından, ürünlere özellik katan coğrafyanın belirtilmesi veya etiketlenmesi suretiyle kullanılmıştır. Aynı zamanda, koloniler arasında baharat ve benzer egzotik ürünlerin ticaretinin yapılması, ürünler ile onların coğrafi kökenleri arasındaki bağlantıyı ortaya çıkarmıştır. Böylece ürünlerin, kökeni olan coğrafi bölgeyi belirten işaretler altında ticaretine başlanmıştır. Diğer bir görüşe göre, sanayi toplumuna geçmeden önce göç eden toplumlar gittikleri yerlerde aynı üretim faaliyetini sürdürmüş ve aynı işaretleri kullanmışlardır. İlk başta bu işaretler sadece ürünlerin kalitesini belirtmek ve diğerlerinden ayırt etmek için kullanılmıştır. Sanayi toplumuna geçmekle birlikte, bu defa ürünlerin üretildiği işletmelerin ayırt edilmesi fikri ön plana çıkmış ve marka gibi ayırt edici işaretler doğmuştur (Gündoğdu, 2006).

Kavramsal olarak çok eskiye dayanmalarına rağmen aynı şey hukuki korunmasının sağlanması için söylenememektedir. Coğrafi işaretlerin korunması Paris Sözleşmesi'ne, onay markası (Certification Mark) olarak korunması ise 1946 tarihli Amerikan Lanham Kanunu'na dayanmaktadır (Kan, 2011).



Ülkemizde, tescil edilmiş coğrafi işaretlerin özel bir yasa ile korunması 27.6.1995 tarihinde başlamıştır. 27.6.1995 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, Kararnamenin Uygulama Şeklini Gösterir Yönetmelik ve 4128 Sayılı Kanunun 4. Maddesi Hükümleri kapsamında menşe adı veya mahreç işareti olarak tescil edilip korunmaktadır. O tarihe kadar coğrafi işaretler tescil edilerek korunmamış, ancak marka olarak tesciline yasak getirilerek korunmaya çalışılmıştır. Bu tarihten önce yürürlükte olan 551 Sayılı Markalar Kanunu’nun 5/b maddesi “Halkı aldatacak mahiyette olan işaretler, ezcümle markanın tescilini isteyen kimseye ait olmayan tasdikname, diploma, takdimname, madalya gibi hususları ihtiva eden veya yabancı mahsul ve mamulatin Türkiye için Türk mahsul ve mamulatinin yabancı memleketlerde istihsal veya imal edildiği zannını uyandıracak surette tertip edilen yahut markanın tescilini isteyen kimsenin ikamet, istihsal, imal veya ticaret mahalli ile ilgisi bulunmayan menşe işaretlerini havi işaret ve adların, marka olarak tescil edilemeyeceğini” hükme bağlamıştır (DPT, 2000).

### **1.3. Coğrafi İşaretlerin unsurları**

Bir ayırt edici işaretin coğrafi işaret olarak nitelendirilmesi için bazı unsurları taşıması gerekmektedir. 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK’de yapılan tanımlar incelendiğinde ve coğrafi işaretlerin özellikleri dikkate alındığında 5 unsurdan oluştuğu söylenebilir (Gündoğdu, 2006). Bu unsurlar aşağıda kısaca açıklanmıştır.

#### **1.3.1 Ürün**

Bir işaretin coğrafi işaret olarak nitelendirilmesi için her şeyden önce o işaretin bir ürünü belirtmesi gerekmektedir. Çünkü coğrafi işaret, ürünün kökenini belirtir ve kullandığı ürünün diğerinden ayırt edilmesini sağlar (Gündoğdu, 2006). Coğrafi işaret için ilgili düzenlemelerin büyük çoğunluğunda ürün bazında bir sınırlama yapılmaktadır. Bu durumda coğrafi işarete konu olacak olan ürünler için belirli sınıflandırmalar getirilmektedir. Avrupa Birliği hukukunda ürün kategorileri oluşturulduğu ve korumanın bu kategoriler ile sınırlı olduğu görülmektedir. 20 Mart 2006 tarihli 510/2006 AB düzenlemesinde bundan öncekiler gibi (2081/91) ürün kavramında korumaya sadece tarımsal ürünler ve insan gıdaları girebilmektedir. Uluslararası sözleşmelerde ise ürün kavramı genel manada kullanılmakta olup, ürün bağlamında bir ayırım yapılmamıştır. Bu noktada Lizbon Sözleşmesi ve TRIPS’e göre ürünün kökeninden dolayı bir özellik taşıması

ürünün korunmasına olanak vermektedir. Türk Hukukunda ise 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK ile bir ürünün coğrafi işaret ile korunabilmesi için; doğal ürünler, tarım ürünleri, madenler, el sanatları ürünleri ve sanayi ürünleri kapsamından birine girmesi gerekmektedir. Bu tanım 2007’de sunulan kanun tasarısında ise “tarım, maden, el sanatları ve benzeri alanlarda ortaya çıkan ve bu kanunda yer alan tanımlara ve koşullara uygun her türlü ürün” denilerek ürünler daha geniş bir yelpazede tutulmuştur (Kan, 2011).

### 1.3.2. Belirli bir coğrafya

Coğrafi işaret sınırları belirlenmiş bir coğrafyadan kaynaklanan ürünleri ifade eder. Bu husus konuyla ilgili düzenlemelerin çoğunda mevcuttur (Gündoğdu, 2006). Madrid Sözleşmesi’ne göre sözleşmeye üye ülkelerden birinin veya bu ülkede yer alan bir bölgenin adının köken olarak doğrudan veya dolaylı olarak belirtildiği ürünlere, sözleşmeye üye herhangi bir ülkeye ithalatı sırasında el konulmalı veya ithalatı yasaklanmalı ya da konuyla ilgili herhangi bir yaptırım uygulanmalıdır. Buna göre Sözleşme’de coğrafi alan ülke veya ülkede yer alan bölge olarak tanımlanmıştır. Lizbon Sözleşmesinde ve TRIPS’te coğrafi alan unsuru, ülke, bu ülkedeki bir bölge veya yöre olarak ifade edilmektedir. Türk Hukukunda aynı Avrupa Birliği hukukunda olduğu gibi coğrafi alan kavramı “bir bölgenin, belirli bir yörenin ya da istisnai durumlarda bir ülkenin” adından ibaret olacağı; bu işaretlerin, söz konusu bölge, yöre ya da ülkeden kaynaklanan ürünleri ifade edebileceği belirtilmiştir (Kan, 2011).

### 1.3.3. İşaret

Coğrafi işaret, ürünleri ayırt etmeye ve kullanıldıkları ürünleri farklılaştırmaya yararmaktadır. 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK’de m.17/1 de belirtildiği gibi “*Coğrafi işaretlerden menşe adları, sicilde belirtilen coğrafi bölgede faaliyet gösteren üreticiler tarafından, sicilde belirtilen ürünlerin üzerlerinde veya ambalajlarında, bu ürünlerin sicilde gösterilen kalite, ün ve diğer özellikleri taşıması koşuluyla ticari olarak kullanılır*”. Bu ürünlerin üzerinde yer alan ad, işaret ve ifadeler unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (Kan, 2011). Bu unsur açısından ele alınması gereken diğer bir konu ise coğrafi işaretlerin “*coğrafi bir ad*” olma zorunluluğunun bulunup bulunmadığı sorunudur. Bu konu 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK’de m. 3/4’te düzenlenmektedir. “*Üçüncü fıkrada belirtilen koşulları karşılayan ve belirli bir yöre, alan veya bölgeden kaynaklanan bir ürünü belirtmek için geleneksel*

*olarak kullanılan güncel dilde yerleşmiş coğrafi veya coğrafi olmayan adlar da menşe adı olarak kullanılabilir”* denilerek coğrafi olmayan adların da menşe adı olarak tescil edilebileceği belirtilmektedir. Örneğin, kökeni İstanbul olan ve üçüncü fıkra koşullarını sağlayan bir ürün için “*kız kulesi*” figürü coğrafi işaret olarak kullanılabilir (Gündoğdu, 2006).

#### **1.3.4. Ürünün belirli bir karakteristik taşıması**

Coğrafi işarete konu olan ürünler yetiştirildiği alandan dolayı belirli bir özellik kazanmış yani benzerlerine göre farklılaştırılmış ürünlerdir. Bu unsurlar toprak, nem, rüzgar vb. iklim bileşenleri olabileceği gibi, yörenin ürünü işleme tekniklerinden kullandıkları malzemelere kadar olabilecek her türlü farklılıklar (beşeri unsurlar) olabilir. Beşeri unsurların ürüne katabileceği özellikler Lizbon Sözleşmesi’nde (m.2/1), 510/2006 sayılı tüzükte ve Türk Hukukunda (555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK’de) belirtilmiş olup, TRIPS’te ürüne karakteristik özellik kazandıran unsurlar sayılırken beşeri faktörlerden bahsedilmemiştir (Gündoğdu, 2006). Ürünün belirli bir karakteristik özellik kazanma koşulu Paris Sözleşmesi ve Madrid Sözleşmesi’nde aranılmamış, Lizbon Sözleşmesi’nde ürünün korunabilmesi için “kalitesinin ve karakteristik özelliklerinin” olması koşulu belirtilmiştir (Kan, 2011). TRIPS’te ürünün korunabilmesi için “belirgin bir niteliği, itibarı (reputation) veya diğer özellikleri” haiz olması gerekir. 510/2006 sayılı AB düzenlemesinde menşei işareti için (Designation of origin) ürünün “belirli bir kalitesi veya karakteristik özelliğinin” olması, mahreç işareti içinse (Protection of Geographical Indication) “belirli bir kalite, itibar veya coğrafyasına atfedilen diğer özelliklere” sahip olması gerekmektedir. Türk Hukukunda ise mahreç işaretleri için ürünün “belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özelliklere” haiz olması gerektiği belirtilirken, menşei adları için bir açıklamaya yer verilmemiştir (Kan, 2011).

#### **1.3.5. Ürünün karakteristik özelliği ile coğrafi kökeni arasındaki ilişki**

Coğrafi işarete konu olan ürünlerin en büyük özelliklerinden biri de ürünün karakteristik özelliği ile kökeni olan coğrafya arasında ilişkinin olmasıdır. Aslında bu özellik hem kültürel mirasın korunması hem de tüketicinin karar alma sürecini etkilemekle birlikte, ürünün bazı özellikleri hakkında tüketicilere bilgi veren bir unsurdur. Bu unsur coğrafi işaretlere konu olan ürünlerin diğer ürünlerden farkını ortaya koyarken, ürünün sahte işaretlerle haksız kullanımının önüne geçerek tüketicinin yanlış bilgilendirilmesinin engellemektedir. Aynı zamanda da ürünün menşei olan bölge, kırsal turizm açısından da

işaret edilmiş olmaktadır. Lizbon Sözleşmesi'nde ürünün karakteristik özelliklerinin kökeninden kaynaklanması, TRIPS'te ise kökenine atfedilmesi gerektiği belirtilmiştir (Gündoğdu, 2006).

#### **1.4. Coğrafi İşaret Türleri**

555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK ile coğrafi işaretler, Menşe (Köken) adı ve Mahreç (Çıkış) işareti olarak ikiye ayrılmış olup iki grup halinde yasal korumadan yararlanır. Bir ürünün köken ya da çıkış adı, ancak yetkili makam (Türk Patent Enstitüsü Başkanlığı) tarafından tescil edilmesi halinde yasal korumadan yararlanır (Karakuzu Baytan, 2005).

##### **1.4.1. Menşe (Köken) adı**

555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK'nin 3. maddesine göre Menşe Adı; *“Bir ürünün coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan, bölge veya çok özel durumlarda ülkeden kaynaklanması, tüm veya esas nitelik veya özellikleri bu yöre, alan veya bölgeye özgü doğa ve beşeri unsurlardan kaynaklanması, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerinin tümüyle bu yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılması koşulu ile o yöre, alan veya bölge adını”* ifade eder. Menşe adı, menşe adına konu ürünün tamamı ile tanımlanan yerde üretilmiş olması gerekmektedir. Menşe adına örnek olarak, Ezine Peyniri, Fransa Şarabı, Amasya Elması, Çerkez Peyniri, Van Otlu Peyniri ve Anzer Balı gösterilebilir. Ezine Peyniri Ezine ve çevresinde, Fransa Şarabı Fransa'da, Amasya Elması Amasya'da ve Van Otlu Peyniri Van'da üretilir. Bu ürünler, ait oldukları coğrafi bölgenin dışında üretilmezler. Çünkü ürünler, niteliklerini ancak ait olduğu yöre içinde üretildiği takdirde kazanabilirler (Tuncay, 2009).

##### **1.4.2. Mahreç İşareti (Çıkış) adı**

555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkındaki KHK'nin 3. maddesinde Mahreç İşareti; *“Bir ürünün, coğrafi sınırları belirlenmiş bir yöre, alan veya bölgeden kaynaklanması, belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibariyle bu yöre alan veya bölgeyle özdeşleşmiş olması; üretimi, işlenmesi veya diğer işlemlerden en az birinin bu yöre, alan veya bölgede yapılması koşuluyla o yöre, alan veya bölge adına mahreç işareti denir.* Ayrıca bir ürünün kaynak ülkesi veya kaynak yeri olarak, o ülkeyi veya o ülke içerisinde yer alan bir yeri belirten işarettir şeklinde tarif edilmiştir (Yıldız, 2001). Bazen ürün, tümüyle veya hakim unsurlarıyla bir coğrafyanın ürünü değildir. Fakat ürünün sadece

belirgin bir niteliği, işleniş şekli veya üretim yöntemi gibi bir unsuru nedeniyle bir coğrafyaya yollama yapılmaktaysa kullanılan işaret mahreç işareti adını alır. Mahreç işaretine konu ürünün özelliklerinden en az birinin o yöreye ait olmakla birlikte yöre dışında da üretilebilmesi söz konusudur. Örneğin, Maraş Dondurması, Trabzon Ekmeği gibi Mahreç işareti taşıyacak ürünler ait oldukları coğrafi bölgenin dışında da üretilebilirler. Ancak bu üretimde, ait oldukları coğrafi bölgeye ait hammadde ve üretim yöntemlerinin aynen kullanılması ve ürünün kalitesinin aynı olması gereklidir (Tuncay, 2009).

## 2. KIRSAL KALKINMA

Kırsal Alan; çoğu zaman tarım ve ormancılığın başat olduğu ama bunun yanında turizm, küçük ve orta ölçekte sanayinin ve el sanatları gibi diğer iktisadi faaliyetlerin de önemli olduğu, üzerinde insanoğlunun köy, pazar gibi sosyal yapılar yükselttiği, ekolojik açıdan değerli ve kentli insanlarla da sürekli etkileşim halinde olunan mekanlardır (TKKPR, 2002). Bunun yanında OECD, kırsal alanlar için AB metinlerinde de kullanılan bir tanım geliştirmiştir. Buna göre kırsal alanlar nüfus yoğunluğunun km<sup>2</sup> başına 150 kişinin altında olduğu topluluklardır. Bu tanım ışığında bölgeler üç gruba ayrılmış, nüfusunun % 50'den fazlası kırsal topluluklarda yaşayanlar kırsallığı baskın bölgeler, % 15-50 arası kırsal topluluklarda yaşayanlar önemli ölçüde kırsal bölgeler, nüfusun % 15'inden azı kırsal topluluklarda yaşadığı bölgeler ise kentselliği baskın bölgeler olarak sınıflandırılmıştır (TKKPR, 2002). Bu tanımın yanında, 1988 yılında yayınlanan "Kırsal Toplumun Geleceği" adlı Komisyon belgesi kırsal alanları ulusal ekonomilerle entegre olma derecesine göre sınıflandırmışlardır. Buna göre;

- *Entegre kırsal alanlar*: Büyüyen bir nüfus, tarım dışı sektörlere dayanan bir istihdam, bunun yanında toprağın kullanılmasında tarımın hala kilit role sahip olması, çevresel, sosyal ve kültürel miras yönünden tehditlerle karşı karşıya kalmak ve büyük şehirlere yakınlık bu tür alanların özellikleri olarak sıralanabilir.

- *Orta derece kırsal alanlar*: Nispeten kentsel alanlardan uzaklık, tarım ve tarım dışı sektörlerin değişen oranlarda karışımı bir ekonomik yapı, geniş ölçekli çiftliklere rastlanması bu tür alanlarda görülen niteliklerdir.

- *Tam (remote) kırsal alanlar*: Çok düşük nüfus yoğunlukları, çok düşük gelir seviyesi, yaşlı nüfus, tarımsal istihdama dayanan ekonomi, düşük yeterlilikte temel hizmet

sunumu, çevreden izole olmaya sebep olacak topografik özellikler bu tür alanların özellikleri olarak tanımlanabilir (TKKPR, 2002).

Kırsal kalkınma; kırsal alanlardaki sosyal, kültürel ve ekonomik tüm şartların, çevre koruma ve sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde bu bölgelerde yaşayan insanların refah ve yaşam düzeylerinin yükseltilmesine yönelik plan, politika ve uygulamalar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Bakırcı, 2007). Başka bir tanımlamada ise kırsal kalkınma; “yaşam niteliğinin gelişmesi veya insan kaynağının iyileştirilmesi öngörüsü ile genellikle, bireyin gelirini artırmak, eğitim, sağlık, konut, sosyal güvenlik, insanca yaşamak için yeterli dengeli beslenmek ve yaşanabilir ortamda soluk almak” biçiminde ifade edilmektedir (DPT, 2000). Doğanay (1993) ise kırsal kalkınmayı kırsal alanda yaşayanların gelirlerini ve refahını artırmak, sosyal ve kültürel gelişmelerine katkıda bulunmak, kır-kent arasındaki farklılığı azaltarak kırsal kesimde kendi kendine yaşanabilir birimler oluşturmak ve kentleşme olgusunu kırsal alana yayarak yaşam düzeyini çağdaşlaştırmak olarak tanımlamaktadır.

Doğal, ekonomik, toplumsal ve kültürel boyutları bulunan bir süreç durumundaki kırsal kalkınmanın birbirini tamamlayan hedefleri aşağıdaki şekilde belirtilmektedir (DPT, 2000):

- Evrensel ölçütler, eşitlik ve denge (adalet) ilkeleri ile geliştirilmiş kırsal yaşam düzeyinin oluşturulması,
- Kırsal toplumun ülke gelişmişliği ve refahından, yerinde kalkınarak pay alması,
- Kırsal emeğin üretken olduğu ve haklarını aldığı bir istihdam ortamının sağlanması,
- Kaynaklara daha iyi ulaşım, refah ve gelirin dengeli paylaşılmasıyla erişilen yaşam düzeyine ulaşılması,
- Kırsal alanda yoksulluğun ve kötü beslenmenin yok edilmesi,
- Kırsal toplum yaşamının modernizasyonu,
- Kır-kent ayrışımının azaltılması,
- Kırsal sayılan ortamların ekonomik kalkınması.

Diğer taraftan, kırsal kalkınmada özellikle son yıllarda sürdürülebilirlik konusu ön plana çıkmaya başlamış ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı daha fazla önem kazanmıştır. Bu yaklaşıma göre doğal üretim kaynaklarının korunarak verimli kılınması, kalkınma ile doğal kaynak dengesinin gözetilmesi, kalkınma süreçlerinde doğal ve çevresel değerlerin

korunması, kalkınmanın ve doğal kaynakların yararlarının gelecek kuşaklara aktarılması, insanlara istikrarlı gelir ve yaşam güvencesinin sağlanması gibi ilkeler benimsenmektedir (DPT, 2000). “Sürdürülebilir Kalkınma” yaklaşımında, ekolojik denge ile ekonomik büyüme birlikte ele alınarak, hem doğal kaynakların etkin kullanımı hem de çevresel kaliteye önem veren bir anlayış kabul görmektedir (Gürlük, 2001).

## BÖLÜM II

### MATERYAL VE YÖNTEM

#### 1. Materyal

Çalışmada inceleme alanını 1/25.000 ölçekli topografya haritaları temel harita olarak (H16c3, H16c4, H16d3, H17c3, H17c4, H17d3, H17d4, İ16a1, İ16a2, İ16a3, İ16a4, İ16b1, İ16b2, İ16b3, İ16b4, İ16c1, İ16c2, İ16c3, İ16c4, İ16d2, İ16d3, İ16d4, İ17a1, İ17a2, İ17a3, İ17a4, İ17b1, İ17b2, İ17b3, İ17b4, İ17c1, İ17c2, İ17d1, İ17d2, İ17d3, İ17d4, J16a1, J16a2, J16b1 ve J16b2 No'lu paftalar) kullanıldı. Bu haritaların yanı sıra 1/100.000 ölçekli il toprak envanter raporundaki haritalar inceleme alanının genel toprak özelliklerinin ortaya konulmasında, MTA tarafından hazırlanmış olan 1/100.000 ölçekli jeoloji haritaları (Ayvalık İ16, İ17, J16 No'lu paftalar) ise jeolojik özelliklerin haritalanmasında kullanıldı. Çevre Orman ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanan CORINE sınıflandırma sonuçlarından, inceleme alanındaki arazi kullanım durumunun belirlenmesinde; Ezine, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının iklim verilerinden ise iklim özelliklerinin açıklanmasında faydalanıldı. 1935, 1950, 1965, 1980, 2000 yıllarına ait nüfus sayım sonuçları ile ADNKS 2011 yılı verilerinden inceleme alanının nüfus özelliklerinin ortaya konulmasında yararlanılmıştır. TÜİK ve Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verileri, inceleme alanında yetiştiriciliği yapılan hayvan sayısının belirlenmesinde kullanıldı. Verilerin ve haritaların bilgisayar ortamına aktarılması işlemlerinde ve tematik haritaların üretilmesinde Arc-GIS 9.2 CBS yazılımı kullanıldı.

#### 2. Yöntem

##### 2.1. Veri toplama

Bu safha bir ön çalışma, veri toplama ve irdeleme aşamasıdır. Çalışmanın gerçekçiliği ve geçerliliği, elde edilen verilerin doğruluğu ve yeterliliği ile ilişkili olduğundan alan kullanımı için etkin bir veri toplanması şarttır. Çalışmanın bu aşamasında kırsal kalkınma önerilerinin belirlenmesine dönük literatür araştırması yapılmış ve bu konuda kullanılabilecek yöntemler araştırılmıştır. Ayrıca Ezine Peyniri üretiminin yapıldığı bölge ile ilgili önceki çalışmalar da bu aşamada ele alınmış ve alanının coğrafi



özelliklerinin tanımlanmasında kullanılmıştır. İnceleme alanının coğrafi özelliklerinin ortaya konulmasında önceki çalışmaların yanı sıra, haritalar, çeşitli istatistik veriler, arazi çalışmaları sırasında yapılan anket ve mülakatlardan yararlanılmıştır.

## **2.2. CBS programına veri girişinin yapılması ve tematik haritaların oluşturulması**

Çalışmanın bu aşamasında inceleme alanını kapsayan topografya, jeoloji ve toprak haritalarının sayısallaştırılması yapıldı. Bu kapsamda öncelikle 1/25.000 ölçekli topografya haritalarından yararlanılarak süt üretiminin dağılışı, mandıraların süt temin alanlarının dağılışı, hayvanların yerleşmelere göre dağılışı, yerleşmelerin nüfus büyüklüğü, eşyükselti eğrileri, akarsular, göller, yerleşim birimleri ve tepe noktaları gibi unsurlar, katmanlar şeklinde CBS programı yardımıyla ekran üzerinden sayısallaştırıldı. Topografya haritaları ve yöreye ait tematik haritaların sayısallaştırılması sonucunda elde edilen vektör veriler, bölgeye ait çeşitli öznitelik verileri ile bir araya getirilerek entegre bir sistem oluşturuldu. Diğer taraftan sayısallaştırılmış olan eşyükselti eğrileri kullanılarak TIN ve Sayısal Yükselti Modeli (DEM) oluşturuldu ve bu sayısal yükselti modeli üzerinden eğim ve yükselti haritaları üretildi. Sahaya ait tüm grafiksel ve tablosal verilerin CBS ortamına aktarılmasıyla elde edilen veri tabanından yararlanarak jeoloji haritası, büyük toprak grupları haritası, arazi kullanım kabiliyet sınıfları haritası, toprak derinlik haritası, erozyon sınıfları haritası, mevcut arazi kullanım durumu haritası, yerleşme büyüklükleri haritası, Ezine Peyniri üretimi yapan mandıraların dağılışı haritası ve yerleşmelere göre hayvan yetiştiriciliğini gösteren haritalar hazırlandı.

## **2.3. Arazi çalışmaları**

Çalışma süresince farklı zamanlarında arazi çalışmaları gerçekleştirildi. Arazi çalışmaları sırasında, alanın özellikle doğal çevre şartlarına ilişkin gözlemler yapıldı. Bu aşamada elde edilen bulgular, gerek taslak haritalar üzerine işlenerek gerekse yazıya geçirilerek çalışmanın sonraki aşamalarında kullanılmak üzere kayıt altına alındı. Arazi çalışmaları aşamasında Ezine Peyniri üreten işletmeler ziyaret edilerek, SWOT faktörlerinin belirlenmesi aşamasında bu işletmelerdeki yetkililerin görüşlerine başvuruldu. Arazi çalışmaları aşamasında ayrıca hayvanların beslendiği bitki türlerini belirlemek amacıyla, mera hayvancılığının yaygın olarak sürdürüldüğü örnekleme yapılmış alanlardan (Ezine Bayramiç Ovası'nın batı ve güneybatısındaki plato sahaları, Ayvacık Platosu, Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçları, Araplar eşliğinin güneyindeki mera alanları) bitki

örnekleri toplandı. Örneklerin toplandığı arazi çalışmalarında, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Botanik ve Ekoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ersin Karabacak'tan da yardım alındı. Toplanan bitki örneklerinin determinasyon çalışmaları yapıldıktan sonra bu bitki türlerinin hangi hayvanlar tarafından tüketildiği, tercih sıralaması dikkate alınarak belirlendi. Çalışmanın bu aşamasında daha sağlıklı bir değerlendirme yapmak amacıyla Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarla Bitkileri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Harun BAYTEKİN'in görüşlerine başvurulmuştur.

#### **2.4. Havzanın doğal çevre ve beşeri özelliklerinin ortaya konması**

Tez sürecine uygun olarak inceleme alanının jeolojik, jeomorfolojik, klimatolojik, hidrografik özellikleri, toprak şartları, nüfus özellikleri, yerleşme özellikleri ve ekonomik faaliyetlerini kapsayan doğal ve beşeri çevre özellikleri ortaya kondu.

#### **2.5. SWOT analizi yardımıyla yörenin kırsal kalkınma açısından güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekte karşılaşılabileceği fırsat ve tehditlerin belirlenmesi**

Çalışmanın bu aşamasında çeşitli uzmanların (ziraat mühendisi, gıda mühendisi, coğrafyacı, EPD üyeleri, Çanakkale İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü çalışanları, Çanakkale İli Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği çalışanları ve Süt Birliği çalışanları ) katılımıyla Ezine Peyniri üretimi yapılan alanların kırsal kalkınma potansiyeli değerlendirilmiştir. Bu kapsamda yörenin güçlü yönleri, zayıf yönleri, olanakları/fırsatları ve karşılaşılabileceği tehditler, dört grup altındaki SWOT faktörleri olarak belirlenmiştir.

#### **2.6. Yöreye ilgili kırsal kalkınma önerilerinin sunulması**

Çalışmanın bu aşamasında SWOT faktörleri yardımıyla, Ezine Peyniri üretimi yapılan alanlardaki kırsal kalkınmanın sağlanması ve bu kalkınmada Ezine Peyniri Coğrafi İşareti'nin daha etkin bir şekilde kullanılmasına dönük öneriler belirlenmiştir.

## BÖLÜM III

### İNCELEME ALANININ COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

#### 1. DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

##### 1.1. Jeolojik Özellikler

İnceleme alanının bugünkü jeomorfolojik özellikleri kazanmasında jeolojik yapının temel etken olduğu söylenebilir. Litolojiyi meydana getiren değişik cins ve özellikteki kayaların ayrışma ve aşınmaya karşı dirençlerinin farklı olmasının yanında, bu litolojilerin katmanlı, masif, kıvrımlı veya kırıklı özellikler göstermesi yer şekillerinin de çeşitlilik kazanmasına neden olmuştur. Nitekim Kaz Dağları ve Çamlıca Metamorfikleri gibi aşınmaya karşı direnci yüksek metamorfik kayaların bulunduğu yerlerde yüksek rölyef unsurları, buna karşılık Ezine-Bayramiç ve Bahçeli depresyonları gibi dirençsiz, kolayca aşınan Neojen tortul formasyonların bulunduğu alanlarda alçak rölyef unsurları görülmektedir. Litolojik özellikler ayrıca toprak özellikleri, hidrografik özellikler, nüfus dağılışı, yerleşme özellikleri, ekonomik faaliyetler ve arazi kullanım özellikleri üzerinde de direkt veya dolaylı etkiler göstermektedir.

##### 1.1.1. Paleozoik Formasyonlar

İnceleme alanındaki en eski litolojik birimleri Paleozoik'e ait kayalar meydana getirmektedir. Metamorfizma geçirmiş olan bu birimler, inceleme alanının güneyinde Kaz Dağları kütesinde, Ezine-Bayramiç Depresyonu'nun kuzeyinde Salihler Platosu'nda ve Kara Menderes Havzası'nın batısında Çamköy, Bozalan ve Pınarbaşı köyleri arasında yüzeylenmektedir. Ayrıca Batı kıyı kuşağında Kemalli ile Tavaklı arasında K-G doğrultusunda, ince bir hat şeklinde Paleozoik formasyonlara, yine Tavaklı ve güneyindeki Kösedere arasında ise Paleozoik mermerlere rastlanılmaktadır (Akbulak vd., 2013).

##### *Kaz Dağları Masifi*

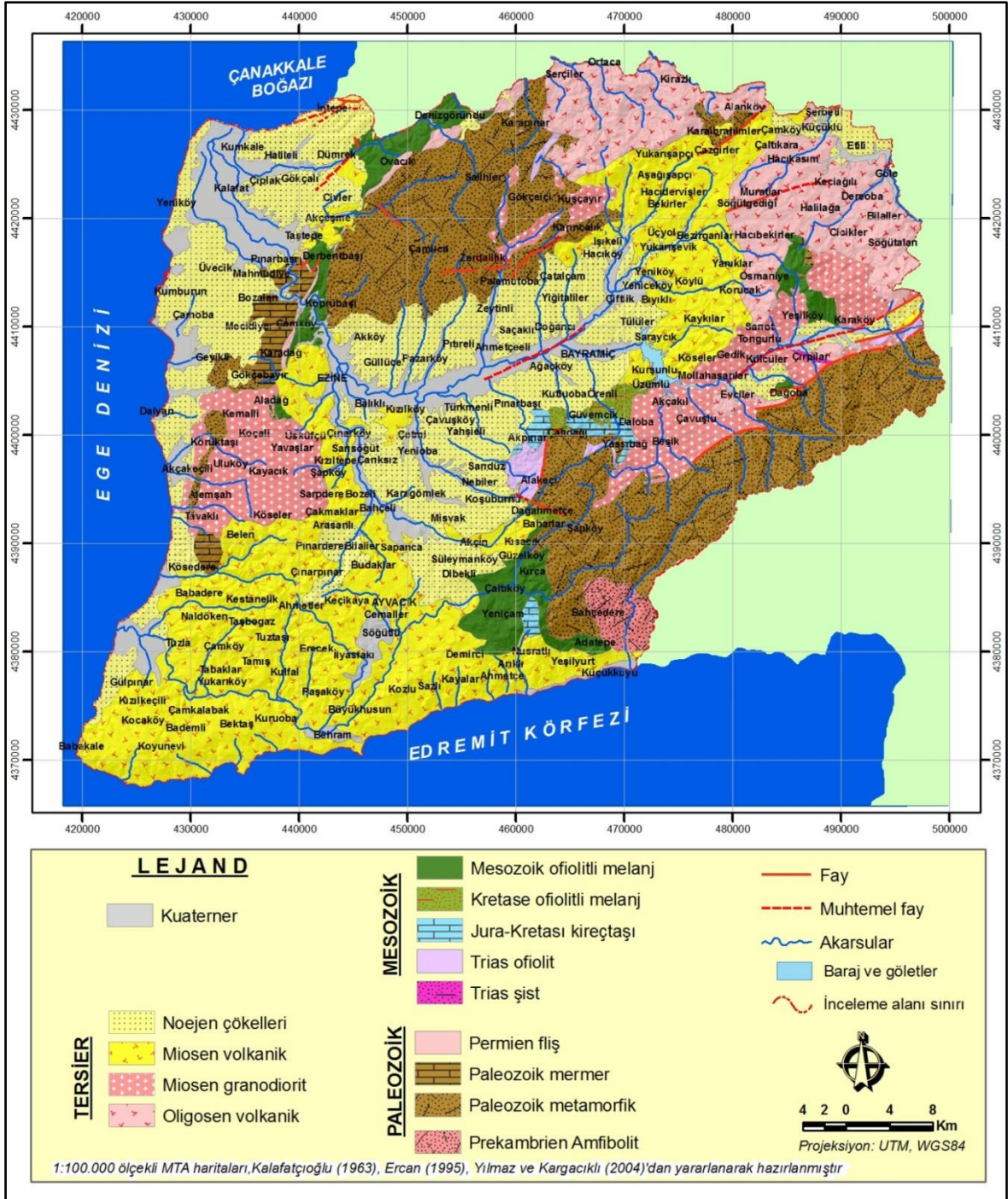
Kaz Dağları metamorfik kütesi, batıda Bayramiç yakınlarındaki Dede Dağı ile yaklaşık 15-20 km daha güneydeki Narlı arasında kalan kesimlerden başlar, Kaz Dağı esas kütesi ve bağlı olarak Gürgen Dağı'nı içine alarak kuzeydoğuya doğru Kara Menderes Çayı'nın kaynak bölgesi ile Kalkım depresyonuna kadar devam eder. Güneyde Edremit

Körfezi ile kuzeyde Yenice, Bayramiç arasında uzanan Kaz Dağları'nın merkezi kesimlerinde yüzeyleyen yüksek dereceli metamorfik kayaların kapsadığı alanlar, Kaz Dağları masifini oluşturmaktadır. Bu masif, kıvrım eksenine kabaca KKD-GGB doğrultulu ve her iki yöne dalımlı bir antiklinoryum şeklinde yüzeylenmektedir (MTA, 2007b).

Kaz Dağları kütleleri ve onun kuzeydoğuya doğru devamı olan Gürgen Dağı'nın hemen hemen tamamını metamorfik şistler oluşturur. Bu metamorfik seri Kaz Dağları'nda mikaşist, talkşist, olivin, şist ile gnays ve mermerlerden meydana gelir (Bilgin, 1969). Metaultramafik kayalar ve metagabro kütlelerinin çekirdek kısmını oluştururken, Kaz Dağları doruklar bölgesinde yüzeylenen gnays, mermer ve amfibolit ardalamalı kayalar bu kısmı örtmektedir (Bingöl, 1969; Okay ve Satır, 2000). Metamorfik formasyon içinde en yaygın litoloji olan gnaysların kalınlığı kuzeydoğu ve doğu kesimde daha fazladır. Yüksek oranda metamorfizma geçirmiş olan gnaysların Üst Paleozoik'ten daha yaşlı olmadığı ileri sürülmüştür (Bingöl, 1969). Nitekim, Kaz Dağları metamorfizması ile ilgili olarak gnayslar üzerinde yapılan yaş belirlemelerine göre de ilk metamorfizmanın Orta Karbonifer'de gerçekleştiği kabul edilmektedir (Okay ve Satır, 2000). Metamorfik seri, granit plütonları ve diğer intrüzyonlarla kesilmiştir (Bingöl, 1969). Son metamorfizma yaşı jeokronolojik yöntemle Oligo-Miosen olarak tanımlanan (Bingöl, 1968, 1969; Okay ve Satır, 2000) Kaz Dağı masifi, Miosen sonunda gelişen çevresindeki sıyrılma ve yanal atımlı faylarla, dom şeklinde yükselerek bugünkü görünümünü kazanmıştır (MTA, 2007b).

Kaz Dağları metamorfik birimi içinde yer alan Paleozoik mermerleri çok fazla kristalize olmuşlardır ve aynı zamanda çok fazla kırık ve çatlak içermektedirler. Mermerler, yapılarındaki karstik boşluklardan dolayı zengin su kaynaklarına sahiptirler (Akbulak vd., 2011). Kaz Dağları yükseliminin kuzey ve güney yamaçlarında yüzeyleyen tektonostratigrafik ünitelere göre çekirdek kısmındaki yaşlı kayaların kıvrımlı, bindirmeli ve ters faylı yapısı bu bölgenin paleotektonik dönemde sıkıştırma kuvvetlerinin etkisi altında kaldığını göstermektedir (Bozcu ve Çalık, 2006). Neotektonik hareketlerle, kütlelerinin temelini oluşturan eski birimler, yeni birimlerle birlikte dislokasyonlara uğramıştır. Kaaden'e göre, Kaz Dağları yüksek rölyefini oluşturan metamorfik formasyonun tabakaları bir kubbeyi/antiklinali andıracak şekilde yükselmiş ve eğimlenmiştir. Bunun sonucunda, Kaz Dağları zirveler bölgesinin kuzey yamaçlarındaki mermerlerde eğim kuzeye doğru, güney yamaçlarda ise güneye doğrudur (Kaaden, 1957; Bilgin, 1969).

Şekil 3.1. İnceleme alanının jeoloji haritası.



Akbulak vd., 2013

### 1.1.2. Mesozoik Formasyonlar

Çalışma sahasındaki Mesozoik formasyonları Trias birimleri ile Kretase'ye ait ofiolitler ve ofiolitik melanj meydana getirmektedir. Trias'a ait birimler, Ezine kuzeyinde Karadağ, Çamköy ve Taştepe köyleri arasında kuzey-güney doğrultulu bir şerit halinde mostra vermektedir (MTA, 2007b). İnceleme alanındaki Kretase birimlerini, Üst

Kretase'ye ait ofiolitler ve ofiolitli melanjlara oluşturmaktadır. Bu birimler 6nceki çalışmalarda Denizg6ren ofioliti ve Çetmi ofiolitli melanji (Okay vd., 1990; MTA, 2007a; MTA, 2007b) olarak adlandırılmışlardır. Bunlardan ofiolitler Çamlıca metamorfiklerini kabaca batıdan kuşatmakta ve bu metamorfikler 6zerinde kuzey-g6ney doğrultusunda yaklaşık 2-3 km genişlikte 25-30 km uzunlukta bir şerit halinde y6zeylemektedirler (MTA, 2007a). Ofiolitli melanj ise Bayramiç'in g6neyinde Kızıltepe, Kutluoba, G6vemcik ve Daloba k6yleri arasında kalan kesim ile inceleme alanının doğusunda Yeşilk6y ve Karak6y arasında, orta kesimde ise Kuşburnu, Alakei ve Akpınar k6yleri arasında mostra vermektedir. Bu birim, içerisinde grovak, fillat, mikaşist, eklojit, serpantin, spilitik bazalt, radyolarit ve kireçtaşı-mermerlerin birbiri içerisinde tektonik dilimler ve olistolitler halinde bulunduğu karmaşık bir kayaçlar topluluğudur (MTA, 2007b).

### **1.1.3. Tersier Formasyonları**

Tersier formasyonları, inceleme alanında Neojen'e ait sedimanter ve volkanik kayaçlar ile Eosen ve Oligosen'e ait volkanik kayaçlardan oluşmaktadır. Neojen'e ait sedimanter formasyonlar çalışma sahasında çok geniş alanlarda yayılış g6sterir. Ancak bu formasyonlar tektonik deformasyonlara uğramış olduklarından yanal ve d6şey olarak s6reklilik g6stermemektedirler. Neojen genellikle yataydır; formasyonlar iri taneli bir konglomera ile başlar; konglomeranın 6zerine gre, kil, marn, kalker, konglomera, kum, gremsi kalker, kumlu kalker seviyeleri ince ve bazen kalın tabakalar halinde gelir (Kalafatioğlu, 1963). Neojen'e ait formasyonları denizel ve karasal fasiyesli seriler oluşturmaktadır. Çalışma sahasının batı kesiminde yer alan denizel seri, Baba Burnu'nun kuzeyinden başlar, akarsu yataklarında ve geniş vadilerde yer yer al6vyonlarla 6rt6lm6ř olarak kuzeye doğru devam eder. Neojen'e ait karasal depolar ise Ezine-Bayramiç ve Bahçeli depresyonlarında geniş alanlar kaplar. Bu formasyon kızıllı-kahve renkli konglomera, kumtaşı ve çamurtaşlarından oluşur (MTA, 2007b). Gerek Kara Menderes ayı'nın yaptığı mendereslerin kenarlara sokulduğu kısımlarda ve gerekse bazı kolların yataklarında tabanı, yer yer Neojen depoları oluşturur. Al6vyal ova seviyesinde bu afl6rmanlarda oldukça sert g6l kalkerleri, ufak elamanlı konglomera, marn, kil ve kum tabakaları bulunur (Bilgin, 1969). İnceleme alanının da içinde yer aldığı Biga, Bayramiç ve Çanakkale arasındaki volkanizma ilk kez Eosen'de etkili olmuş ve genellikle yeşil renkli kalkalkalin andezitik lav, t6f ve aglomeratik 6r6nler vermiştir (Ercan, 1982).

#### 1.1.4. Kuaterner

Kuaterner, inceleme alanında alüvyonlar ile temsil edilmektedir ve oldukça geniş alan kaplamaktadır. Alüvyonların yayılış gösterdiği alanlar çalışma sahasının alçak kesimlerini meydana getirmektedir. Bu alanlar tarımsal açıdan en verimli kesimleri meydana getirdiği gibi aynı zamanda yerleşme sayısı ve nüfus yoğunluğunun da yüksek olduğu sahalara karşılık gelmektedir. İnceleme alanı dahilindeki depresyonların tabanlarındaki alüvyal dolgular ve Kara Menderes Çayı taşkın/delta ovasının büyük alüvyal dolgusu ile Tuzla Çayı'nın Ayvacık doğusunda ve kıyı kesimde meydana getirdiği düzlükler alüvyonların yayılış gösterdiği en önemli alanlardır. Neojen veya temel formasyonları örten Kuaterner alüvyonları genellikle pekişmemiş çakıl, kum, silt ve killerden oluşmuştur (Akbulak vd., 2013).

#### 1.2. Jeomorfolojik Özellikler

İnceleme alanının da içinde yer aldığı Biga Yarımadası güneyden Kaz Dağları yükselimi, batıdan Çanakkale Boğazı ve kuzeyden ise Marmara Denizi ile çevrili, litolojik, tektonik ve jeomorfolojik açıdan oldukça kompleks bir bölgedir (Şekil 3.2.). Kaz Dağları 1.774 m'lik yükseltisi ile yarımadaının en önemli morfolojik birimi olduğu gibi, yarımadaının temel arazilerinin yüzeyletiği ana morfolojik birime karşılık gelir. Bununla birlikte yarımada, Çanakkale Boğazı kıyıları boyunca Pleistosen-Holosen deniz seviyesi değişimlerini yansıtan Kuaterner denizel taraçaları, neotektonik açıdan önem taşıyan ve doğu-batı yönünde uzanan Ezine-Bayramiç tektonik çukurluğu gibi önemli jeomorfolojik unsurlara sahiptir. Yarımadaının jeomorfolojik özelliklerinin belirmesi ve farklılaşmasında litoloji-yapı ilişkisi son derece önemlidir (Efe, 1994). Ancak bunun dışında şüphesiz şekillendirici drenaj sistemlerinin de büyük önemi vardır. Kabaca DKD-BGB yönünde uzanan ve aktif faylarca denetlenen Kaz Dağları kütlesi üzerindeki derin vadiler (Mıhlı Deresi ve Şahin Dere gibi) de dahil, Biga Yarımadası'nda yüzey şekillerinin gelişimini sağlayan drenaj sistemleri içinde en büyük paya 1.999 km<sup>2</sup> alanı akaçlayan Kara Menderes Çayı sahiptir. Kaynak kollarının önemli bir kısmını Kaz Dağları'nın yüksek kesimlerinden alan Kara Menderes Çayı, Ezine-Bayramiç tektonik oluğu boyunca akarak Araplar eşiği olarak bilinen (Bilgin, 1964) eski temel arazilerde bir epijenik birleştirme boğazı açar ve Kumkale Ovası denilen alüvyal taban düzlüğü ve deltası üzerinden denize kavuşur.







uzanan kanadının bir plato karakterinde olmasıdır (Bilgin, 1969). Kütlenin morfolojik uzanışı, GB-DKD doğrultusundadır. Bu uzanış bakımından kütlenin en yüksek kısmından geçirilecek bir eksenin iç havzaya (Kara Menderes Çayı) bakan kenara daha yakın olduğu görülür. Bundan daha açık bir şekilde anlaşılacağı gibi dağın genel reliefi asimetrik bir durum arz eder. Kütlenin kuzey ve kuzeybatı istikametteki yamaçları buradaki genişçe depresyona çok dik yamaçlarla iner ve onu bir duvar gibi sınırlandırır. Buna karşın Edremit Körfezi'nin doğu kısımlarına ve Edremit Ovası'na bakan yamaçlardaki eğim daha azdır. Bu yamaçlar uzun mesafe dahilinde yavaş yavaş alçalarak kıyı bölgesine iner (Bilgin, 1969).

Bayramiç Barajı'nın batısı ile Ezine arasında doğu-batı eksenini yaklaşık 28 km, kuzey-güney eksenini ise 4-5 km arasında değişen Ezine-Bayramiç Depresyonu Kara Menderes Havzası'ndaki en önemli yapısal koridora karşılık gelir. Ezine-Bayramiç Depresyonu'nun tabanı bir taşkın düzlüğü karakterindedir. Ancak graben tabanlarına oturmuş akarsularda karakteristik olan düz veya düze yakın eğimli, yer yer bataklıklarla veya set gölleriyle kaplı taşkın ovası karakterinden ziyade, kopmuş menderes parçaları ve akarsu taraçalarının yer aldığı bir taşkın düzlüğü özelliği gösterir. Ezine-Bayramiç Depresyonu'nun güneyinde, Ezine ile Ayvacık Arasında Kara Menderes Çayı havzasının bir diğer depresyonu olan Bahçeli Depresyonu yer alır. Bu depresyon, içerisinde kurulan en büyük yerleşme durumundaki Bahçeli'ye atfen Bilgin (1969) tarafından "Bahçeli Depresyonu" olarak adlandırılmıştır. Ezine-Bayramiç Depresyonu ve Bahçeli Depresyonu'nun taban düzlükleri inceleme alanındaki en verimli tarım arazileri arasında yer almaktadır. Diğer taraftan, bu alçak düzlüklerdeki sıcaklık değerleri de havzanın yüksek kesimlerine göre daha fazla olduğu için çok çeşitli tarım ürünlerinin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır. Bu kesimler yerleşme sayısı ve nüfus yoğunluğunun arttığı ve çalışma sahasında ekonomik yaşamın en canlı olduğu alanlar durumundadır.

Ezine-Bayramiç Depresyonu'nun batısındaki Araplar Boğazı, Kara Menderes Çayı delta ve alüvyal taban düzlüğü ile söz konusu depresyon arasında yüksekliği 200 metreyi bulan bir eşik sahası karakterindedir. KB-GD ekseninde yaklaşık 8 km uzunluktaki boğaz iki alçak sahayı birbirine bağlaması açısından bir birleştirme boğazına karşılık gelir. Boğaz, Ezine-Bayramiç Depresyonu'nu dolduran Neojen dolgularının aşındırılması ve ortamdaki süpürülmesi, aynı süreçte Araplar eşiği üzerinde ince bir plakaj şeklindeki

Neojen dolgularının da aşındırılması ve akarsuyun Pre-Neojen temele saplanması ile oluşmuştur (Bilgin, 1964).

İnceleme alanının güney ve güney batısını içine alan Ayvacık Havzası, Bahçeli Depresyonu'nun güneyinde bulunmaktadır. Havza tabanının yakın çevresinin yükseltisi yaklaşık 200-230 m civarındadır. Bu yükselti değerlerinden dolayı havza tabanı ile çevresi arasındaki yükselti farkı nispeten düşüktür. Havzanın yakın çevresi geniş düzlüklerden oluşan plato yüzeyleri tarafından meydana getirilmiştir. Ayvacık Havzası, çok büyük bir kısmı volkanik araziler üzerinde gelişen "Vokanik Plato" nun doğu kısmında bulunur ve nispeten Volkanik Plato'ya göre daha alçak bir sahayı teşkil eder (Bilgin, 1969). Genel olarak Ayvacık Havzası'nın sularını toplayan ve dış drenaja bağlayan Tuzla Çayı, havzada yer alan plato yüzeyine gömülmüştür. Tuzla Çayı, havzanın güneyinde, GB doğrultusunda derin bir vadi kazmıştır. Bu nedenle genel olarak güney kıyıya kadar yaklaşır. Fakat akarsu, buradan itibaren B-KB istikametine yönelir. Plato yüzeyinin yarımsız olan derin bir vadiyi takip eder ve batı kıyıda oluşturduğu delta üzerinden Ege Denizi'ne ulaşır (Bilgin, 1969).

### 1.3. İklim Özellikleri

Marmara Bölgesi'nin güneydoğu kesiminde bulunan inceleme alanı esas olarak, Akdeniz ve Karadeniz iklimlerinin geçiş tipi niteliğindeki Marmara iklimi koşullarını yansıtmaktadır. İnceleme alanındaki iklim özelliklerinin oluşumunda, hava kütlelerinin yanı sıra yer şekillerinin de önemli etkisi vardır. Sahadaki, en alçak ve en yüksek yerler arasındaki yükselti farkının 1770 metreyi aşması, yükseltiye bağlı olarak sıcaklık ve yağış şartlarında farklılık doğurmaktadır. İnceleme alanında alçak sahalar durumundaki ovalar ve vadi tabanları ile bunların çevresinde yüksek sahalara geçiş özelliği gösteren platolar ve nihayet yüksek kesimleri meydana getiren dağlık sahalarda, yükselti farkının yol açtığı günlük, aylık ve yıllık sıcaklık değişimleri dikkat çekici özellikler taşımaktadır. Diğer taraftan özellikle kuzeye bakan yamaçlar, nemli hava kütlelerine maruz kaldığı için daha fazla yağış almaktadır (Akbulak vd., 2013).

Çalışma sahasındaki, iklim özelliklerini ortaya koyabilmek için inceleme sahası içinde yer alan Ezine, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının verilerinden faydalanılmıştır. Bununla birlikte inceleme alanındaki sıcaklık şartlarını ortaya koymak amacıyla sürekli olduğu için Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının verileri kullanılmıştır. M.G.M'den temin edilen Ezine meteoroloji istasyonuna ait sıcaklık

verileri 2 yıllık sınırlı bir süreyi kapsadığı için bu konuda değerlendirmeye alınmamıştır. Çalışmada verilerinden faydalanılan istasyonlardan Çanakkale İstasyonu “*Sinoptik Büyük Klima İstasyonu*”, Bayramiç İstasyonu “*Büyük Klima İstasyonu*”, Ayvacık ve Ezine İstasyonu “*Küçük Klima İstasyonu*” niteliğindedir. Bunlardan 40°09' Kuzey Enlemi ile 26°25' Doğu Boylamı üzerinde bulunan Çanakkale Meteoroloji İstasyonu'nun deniz seviyesinden yüksekliği 6 m, 39°48' Kuzey Enlemi ile 26°37' Doğu Boylamı üzerinde bulunan Bayramiç Meteoroloji İstasyonu'nun deniz seviyesinden yüksekliği 70 m'dir. 39°36' Kuzey Enlemi ile 26°24' Doğu Boylamı üzerinde bulunan Ayvacık Meteoroloji İstasyonu'nun deniz seviyesinden yüksekliği 280 m ve 39°48' Kuzey Enlemi ile 26°20' Doğu Boylamı üzerinde yer alan Ezine Meteoroloji İstasyonu'nun deniz seviyesinden yüksekliği ise 25 metredir. Belirtilen istasyonlarda rasat süreleri, iklim elemanlarına göre değiştiği gibi, istasyondan istasyona da farklılık göstermektedir. İstasyonların ölçüm yaptıkları iklim elemanlarına ilişkin veriler, sağlıklı bir iklim değerlendirmesi yapabilecek kadar uzundur.

### **1.3.1. Sıcaklık şartları**

İnceleme alanındaki sıcaklık şartlarının değerlendirilmesinde Ayvacık Meteoroloji İstasyonu'nun 39 yıllık verileri, Çanakkale Meteoroloji İstasyonu'nun 32 yıllık verileri ve Bayramiç Meteoroloji İstasyonu'nun 27 yıllık verileri kullanılmıştır. Bu veriler kuşkusuz inceleme alanının tamamı için geçerli olmayıp, sıcaklık değerleri, bakı ve yükseltiye göre farklılıklar göstermektedir. İnceleme alanının yükselti değerleri yaklaşık 0 m ile 1770 m arasında değişmektedir. Yükselti arttıkça sıcaklığın her 100 metrede 0.65 °C azaldığı dikkate alınırsa (Tatlı vd., 2004), inceleme alanının en alçak ve en yüksek kesimleri arasında yaklaşık 11.5 °C'lik bir sıcaklık farkı ortaya çıkmaktadır. Bu fark diğer iklim elemanlarıyla birlikte yetiştiriciliği yapılan tarım ürünleri ve hayvancılık faaliyetleri üzerinde de etkisini göstermektedir. Nitekim çalışma sahasının, alçak kesimlerinde üretimi gerçekleştirilen pek çok meyve ve sebze türü, yükseltiye bağlı olarak sıcaklık değerlerindeki azalmadan dolayı yetiştirme imkanı bulamamaktadır. Bunun yanı sıra inceleme alanının alçak kesimlerindeki taban düzlüklerinde, ziraat hayatı yıl boyunca devam ettiği halde, yüksek kesimlerinde kış dönemindeki sıcaklık ortalamalarının düşük olması nedeniyle tarımsal faaliyetlerde kesinti söz konusudur. Sıcaklık şartlarının, geniş mera alanlarına sahip olan yöredeki hayvancılık faaliyetleri üzerinde de etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Yararlanılan meteoroloji istasyonlarının verilerine göre yıllık ortalama sıcaklık Çanakkale’de 14.9 °C, Bayramiç’te 14.0 °C’, Ayvacık’ta 14.5 °C’dir. Böylece yıllık ortalama sıcaklıklar bakımından inceleme alanı, yıllık ortalaması 10-20 °C arasında değişen Ilıman İklim Kuşağı’na dahil olmaktadır. Üç istasyonun yıllık ortalama sıcaklık değerleri arasında 0.9 °C gibi çok düşük bir fark bulunmaktadır. İnceleme alanında, yüksek plato sahası ve dağlık saha gibi yükseltinin arttığı kesimlerde, yıllık ortalama sıcaklık değerleri azalmaktadır. Böylece kıyı kesimlerden doğuya ve kuzeye doğru gidildikçe yıllık ortalama sıcaklık değerlerinde düşüş görülmektedir.

İnceleme alanındaki meteoroloji istasyonlarının mevsimlere göre sıcaklık ortalamalarını gösteren Tablo 3.1. ve Şekil 3.3. incelendiğinde, yaz ve sonbahar mevsimlerindeki ortalama sıcaklıkların yıllık ortalama sıcaklık değerlerinden yüksek, kış ve ilkbahar mevsimlerine ait ortalama sıcaklıkların ise yıllık ortalama sıcaklık değerlerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Her üç istasyonda da yaz sıcaklıkları 20 °C’nin üzerinde iken, kış mevsimi ortalama sıcaklıkları 5 °C’nin altına düşmemektedir. Böylece kış mevsiminde, inceleme alanının alçak kesimlerinde, düşük sıcaklıklara duyarlılığı bulunan pek çok ürün yetişebilme imkanı bulmaktadır.

**Tablo 3.1.** Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık’ta ortalama sıcaklıkların mevsimlere göre dağılışı.

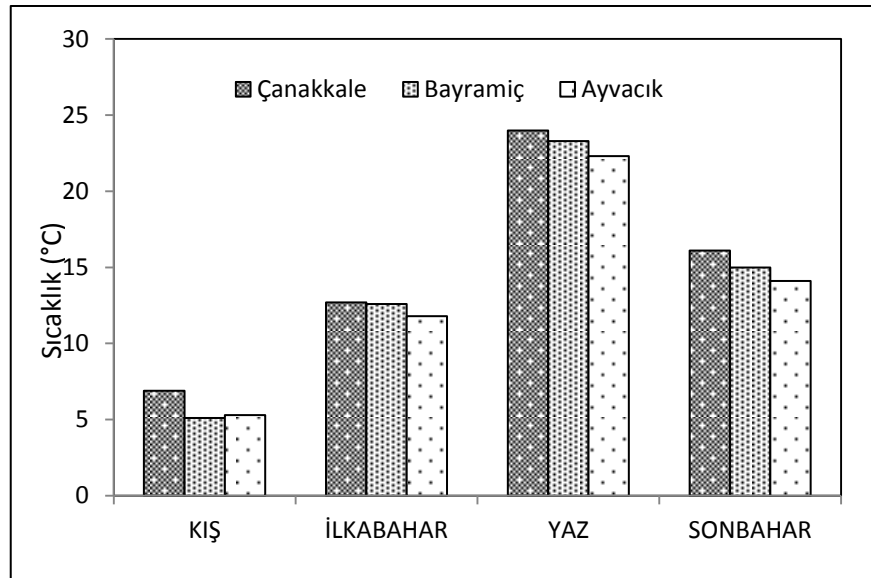
İSTASYON	M E V S İ M L E R			
	KIŞ	İLKBAHAR	YAZ	SONBAHAR
Çanakkale	6.9	12.7	24.0	16.1
Bayramiç	5.1	12.6	23.3	15.0
Ayvacık	5.3	11.8	22.3	14.1

Geçiş mevsimlerinin ortalama sıcaklıkları incelendiğinde, ilkbahar ortalamalarının 12 °C’nin, sonbahar ortalamalarının ise 15 °C’nin üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum inceleme alanında yaz mevsiminin sonbahara doğru bir kayma gösterdiğini ifade etmektedir. Tablo 3.1.’de de görüleceği üzere, birbirini takip eden mevsimlere ait ortalama sıcaklıklarda ani değişimin bulunmayışı, inceleme alanında karasal iklim şartlarından çok denizel iklim şartlarının daha etkin olduğunu gösterir.

Tablo 3.2.’de istasyonların aylık ortalama sıcaklıkları verilmiştir. Sıcaklığın yıl içindeki değişimi izlenecek olursa her iki istasyonda da en sıcak ayın Temmuz olduğu

görülür. Bu aya ait ortalama sıcaklıklar Çanakkale’de 24.7 °C, Bayramiç’te 23.6 °C’dir. Sıcaklık ortalamalarının en düşük olduğu aylar Çanakkale’de 6.3 °C ile Ocak ve Şubat ayları, Bayramiç’te 5.2 °C ile Ocak ayıdır. Ayvacık’ta ise sıcaklığın en düşük olduğu ay yine 4.4 °C ile Ocak ayıdır.

**Şekil 3.3.** Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık’ta mevsimlere göre ortalama sıcaklıklar.



Üç istasyonda da en soğuk aylara ait sıcaklık ortalamalarının 4 °C’nin üzerinde olması, kış mevsiminin ılık geçtiğini gösterir. Bunun yanı sıra, tüm aylarda Ayvacık istasyonunda, Çanakkale ve Bayramiç istasyonuna göre daha düşük sıcaklıklar gözlenir.

**Tablo 3.2.** Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık’ta aylık ortalama sıcaklıklar (°C).

İSTASYON	A Y L A R												Yıllık Ort.
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
Çanakkale	6.3	6.3	8.3	12.5	17.4	22.3	25.0	24.7	20.8	16.0	11.4	8.1	14.9
Bayramiç	5.2	6.0	8.0	12.6	17.3	21.9	24.3	23.6	19.8	14.7	10.5	7.4	14.0
Ayvacık	4.4	4.8	7.1	12.0	16.4	21.2	23.1	22.6	19.2	13.8	9.4	6.7	13.4

Sıcaklığın yıl içindeki değişimini gösteren Tablo 3.2. incelendiğinde, sahada sıcaklığın Ağustos ayından itibaren düzenli bir şekilde düştüğü ve Ocak ayında minimum değerine ulaştığı; Şubat ayından itibaren ise yine düzenli bir şekilde yükselerek, Temmuz ayında en üst seviyeye ulaştığı görülmektedir. Böylece inceleme alanında ılık bir kış mevsimi ile birlikte bütün mevsimlerin yaşandığı anlaşılmaktadır. Ortalama sıcaklığın en yüksek değerler gösterdiği ay ile en düşük değerlere indiği ay arasındaki sıcaklık farkı,

istasyonların karasal ya da denizel iklim özelliklerinden hangisinin daha etkin olduğu konusunda fikir vermesi bakımından önemlidir. Bu bağlamda, en sıcak ve en soğuk aylar arasındaki sıcaklık farkı Çanakkale’de 18.7 °C, Bayramiç’te 19,1 °C, ve Ayvacık’ta 29 °C’dir. Çok yüksek olmayan bu değerler, inceleme alanında genel olarak denizel etkilerin egemen olduğunu göstermektedir.

Değerlendirmeye alınan istasyonlara ait en yüksek ve en düşük sıcaklıklarına bakılırsa; inceleme alanındaki en yüksek sıcaklık 42.8 °C ile Bayramiç’te gerçekleşmiştir. Çanakkale istasyonunda ölçülen en yüksek sıcaklık 38.8 °C, Ayvacık istasyonunda da 42.5 °C olmuştur. Bunun yanında, Çanakkale’nin Ocak ayı, Ayvacık’ın Ocak, Aralık ayı ortalama yüksek sıcaklıkları hariç tutulursa, her üç istasyonda da en yüksek sıcaklık değerleri bütün aylarda 20 °C’nin üzerinde gerçekleşmiştir. Ölçülmüş olan en düşük sıcaklık -14.5 °C’dir ve Bayramiç’te gerçekleşmiştir. Çanakkale’de ölçülen en düşük sıcaklık -11.2 °C, Ayvacık’ta ise -11.6 °C’dir.

İnceleme alanında don olabilecek günler ise, genelde Kasım ayında başlar ve Mart ayı sonunda, nadir olarak da Nisan ayı başında son bulur. İstasyonlara göre donlu günler sayısının uzun yıllar ortalaması Bayramiç’te 42.8 gün, Çanakkale’de 21.6, Ayvacık’ta 31.6 gündür. Bayramiç’teki donlu gün sayısının Çanakkale’nin iki katı civarında olmasına karşın, donlu günlerin yıl içindeki başlangıç ve bitiş tarihleri birbirine yakındır. İnceleme alanında don olayının çok büyük bir bölümü kış mevsiminde gerçekleştiğinden vejetasyon devresinin dışındadır. Bilindiği gibi tarımsal ve hayvancılık faaliyetlerini özellikle geçiş mevsimlerindeki donlar etkiler. Çünkü bu mevsimlerde bitkiler sürgün ve yaprak çıkarırlar. Dolayısıyla bu dönemde meydana gelen don olayı bitkilere önemli oranda zarar verir. İncelemeye tabi tutulan istasyonlar esas alındığında, geçiş mevsimleri olan ilkbahar ve sonbahardaki ortalama donlu gün sayısı Bayramiç’te 12, Çanakkale’de 4.1 ve Ayvacık’ta 11’dir. Dolayısıyla bu dönemdeki donlu gün sayısının, düşük değerler gösterdiği ve sahada yetiştirilen tarım ürünlerinin gelişmesi üzerinde engelleyici bir etken olmadığı söylenebilir. Bununla birlikte, sahada yükseltinin artışına bağlı olarak donlu gün sayısının artması da beklenmelidir. Nitekim havzanın alçak sahalarında yetiştirilen birçok tarım ürününün, yükseltinin arttığı kesimlerde yetiştirilememesinin temel sebebi sıcaklığın bu kesimlerde 0°C’nin altına daha sık düşmesidir.

İklim özellikleri hayvanlardan elde edilen verimleri de etkilemektedir. Koluman-Darcan ve Daşkiran (2010) tarafından çeşitli araştırmalara dayanarak yapılan

değerlendirmelere göre hayvanların iklim değişikliklerine verdiği yanıtlar da farklılık göstermekte, koyunlar için rahatlık sınırları (comfort zone) 0 ile 20 °C arasında değişirken, ineklerde -15 ile 20°C arasında değişmekte, keçilerde ise bu durum -20 ile 30 °C arasında değer almaktadır. Çok yüksek sıcaklıklar özellikle sağmal ineklerde yem tüketimi ve verim üzerinde negatif bir etki gösterirken, barınak koşulları büyük önem taşımaktadır. Zira genel anlamda yetiştiriciler hayvanlarını soğuktan koruma adına barınakta mevcut havalandırmalarını kapatarak hayvanlarına daha fazla zarar vermektedir. Hayvanların böylesi havasız bir ortamda kalmaları solunum hastalıklarını tetikleyici bir etki yapmaktadır. Hayvanlar için önemli olanın barınak içi nemin yüksek olmaması ve hayvanların cereyanda kalmaması olduğu barınaklar hakkında söylenebilecek en önemli konulardır. Nitekim soğuk havalarda doğan yavruların ve genç hayvanların adaptasyon yeteneklerinin kapalı barınaklarda yetiştirilenlere göre daha yüksek olduğu belirtilmektedir.

Büyükbaş hayvanlar küçükbaş hayvanlara göre iklim koşullarındaki değişimlerden daha fazla etkilenmektedir (Buchenauer, 1992). Araştırmacı, özellikle merada otlayan süt sığırları için hava sıcaklığındaki her birim artışın, otlama süresinde azalmaya işaret ettiğini bildirmektedir. Bu da süt veriminin düşmesine neden olmaktadır. Çeşitli araştırmalara dayanarak araştırmacının yaptığı değerlendirmeye göre -4 °C hava sıcaklığında süt veriminde % 5'lik bir azalma, -12 ile 4 °C arasındaki sıcaklıklarda Jerseylerde % 15 oranında süt veriminde azalma gözlenirken Holstein ırkı ineklerde azalma gözlenmemekte, -10 °C de süt veriminde geçici bir düşüş gözlendiği ifade edilmektedir. Benzer şekilde <16-17 °C yüksek verimli hayvanlarda verimde azalma gözlenirken, ortalama 21 °C'de süt veriminde azalma ve 35 °C civarında ise sürekli bir verim kaybı söz konusu olmaktadır. Nemin yüksek olduğu bölgelerde 24 °C sıcaklıkta da süt sığırlarında süt veriminin düştüğü belirtilmektedir (Buchenauer, 1992).

### **1.3.2. Yağış şartları**

Bir sahada toprağa bağlı faaliyetleri etkileyen en önemli faktörlerden biri de yağıştır. Bu nedenle inceleme alanında sıcaklık şartlarının yanında yağış şartlarının da ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda yağışın yıllık miktarı, yıl içindeki dağılışı, şiddeti ve gerçekleşme şekli ayrıntılı olarak gözden geçirildi. İnceleme alanındaki yağış şartlarının ortaya konulmasında Ezine, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının verilerinden yararlanılmıştır.

Ezine, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının yıllık ortalama yağış miktarlarına göz atıldığında Ayvacık'ta yağışların daha fazla olduğu görülmektedir. Bu istasyonların uzun yıllar ortalamasına göre Ezine'de yıllık ortalama yağış miktarı 578.9 mm, Bayramiç'te 624.3 mm, Ayvacık'ta da 813.6 mm'dir. Buna göre, yıllık ortalama yağış miktarı sahanın doğusuna ve güneyine doğru gidildikçe artmaktadır.

Burada belirtilmesi gereken bir diğer durum da yağışın inceleme sahasında özellikle yükselti ve bakı şartlarına bağlı olarak değişiklikler göstereceği gerçeğidir. Böylece inceleme alanının, yüksek kesimlerinde ve kuzeyden gelen nemli hava kütlelerine açık kuzeye bakan yamaçlarında yıllık yağış miktarının daha fazla olması beklenebilir. Nitekim Ayvacık meteoroloji istasyonundan elde edilen yağış rasatlarının daha yüksek değerler göstermesinde bu durumun etkisi bulunmaktadır.

Yağışların mevsimlere göre dağılışı ele alındığında dikkati çeken ilk özellik, her üç istasyonda da en yağışlı mevsimin kış, en az yağışın gerçekleştiği mevsimin ise yaz olduğudur. Böylece sahada, genel olarak Akdeniz İklimi yağış rejiminin egemen olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, yağışın mevsimlere göre dağılışı değerlendirildiğinde tipik Akdeniz İklimi'ne göre bazı farklılıklar görülür. Bilindiği gibi tipik Akdeniz İklimi'nin görüldüğü sahalarda kış mevsiminde düşen yağış, yıllık toplam yağışın % 50'sini aşarken yaz mevsimindeki yağışların oranı ancak % 2-3 civarında kalmaktadır. Örneğin Antalya'da yaz mevsiminde düşen yağışların yıllık toplam yağış miktarına oranı sadece % 1 iken, kış mevsimindeki yağış oranı % 65'i aşmaktadır. Ancak Ezine ve Bayramiç'te kış mevsimindeki yağış oranı % 50'nin altında kaldığı gibi yaz mevsimindeki yağış oranı % 6'yı aşmaktadır. Dolayısıyla yağış rejimi açısından tipik Akdeniz ikliminden sapmalar görülmektedir. Fakat Ayvacık'ta ise kış mevsimi yağış oranı % 51.7 yaz mevsimindeki yağış oranı % 3.9'dur. Buna göre Ayvacık'ın daha güneyde ve deniz kıyısında olması sebebiyle tipik Akdeniz iklimiyle daha fazla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Diğer taraftan yağışın mevsimlere göre dağılışında üç istasyon arasında büyük bir paralelliğin bulunduğu, bununla birlikte Ayvacık'ın kış mevsimi yağış miktarının (420.3 mm), Bayramiç (281.0 mm) ve Ezine'ye (270.6 mm) göre daha yüksek olduğu görülür. İnceleme alanında yağışın kış mevsimi ve civarında toplanmış olmasının yanında, bu dönemdeki düşük sıcaklıklar nedeniyle buharlaşmanın da az olması su kaybını azaltmakta, dolayısıyla toprakta nem fazlası oluşmaktadır. Böylece tarımsal faaliyetler bakımından büyük önem taşıyan bu nem fazlası, yağış miktarının daha düşük olduğu mevsimlerde



bitkiler tarafından kullanılmaktadır.

Yağışların aylara göre dağılımını gösteren Tablo 3.3. incelendiğinde Ezine, Bayramiç ve Ayvacık'ın aylara göre yağışın dağılımında Ayvacık hariç, önemli farklılıklara sahip olmadığı anlaşılmaktadır. Yağış miktarının en fazla olduğu ay her üç istasyonda da Aralık'tır. Aralık ayında Ezine'ye düşen ortalama yağış miktarı 101.0 mm, Bayramiç'te 118.2 mm ve Ayvacık'ta ise 162.5 mm'dir. Görüldüğü üzere üç istasyonda Aralık ayı yağış miktarı en fazla olan ilçe Ayvacık'tır.

**Tablo 3.3.** Ezine, Bayramiç ve Ayvacık'ta yağışların aylara göre dağılışı (mm).

İSTASYON	A Y L A R												Yıllık
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	
<b>Ezine</b>	97.5	72.1	56.6	39.9	34.2	20.6	9.3	7.0	17.5	37.2	86.0	101.0	578.9
<b>Bayramiç</b>	89.0	73.8	64.8	48.2	38.2	24.3	8.6	8.3	24.1	35.8	91.0	118.2	624.3
<b>Ayvacık</b>	149.0	108.8	85.9	48.7	40.3	17.1	8.9	5.8	19.4	47.5	119.7	162.5	813.6

Yağış değerlerinin minimuma indiği ay olan Ağustos'ta Bayramiç yıllık ortalama 8.3 mm yağış alırken, Ezine 7.0 mm ve Ayvacık 5.8 mm yağış almaktadır. İnceleme alanındaki yaz yağışlarının az olmasının sebebi, buralara yağmur getiren gezici siklonların bu mevsimde asgari frekans göstermeleridir. Sahadaki sıcaklık ve yağış şartları birlikte ele alındığında, özellikle sıcaklık ortalamalarının yüksek olduğu ve buna bağlı olarak buharlaşmanın arttığı yaz aylarında yağışların en düşük değerlere indiği görülmektedir. Bu dönemde aynı zamanda toprakta nem açığı doğduğundan, tarımsal faaliyetler açısından büyük bir olumsuzluk ortaya çıkmaktadır. Tarımsal faaliyetlerin yoğunlaştığı ve bitkilerin nem isteğinin arttığı bu aylarda inceleme alanının büyük bölümünde sulama zorunlu hale gelmektedir.

### 1.3.3. Bağıl nem

İnceleme alanındaki nem durumunu ortaya koymak amacıyla, Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının verilerinden faydalanarak hazırlanmış olan Tablo 3.4. bağıl nemin aylara göre dağılımını göstermektedir. Tablodaki değerlerden de anlaşılacağı üzere bağıl nem değerleri Çanakkale'de daha yüksektir. Çanakkale'nin bağıl

nem değerleri tüm aylarda Bayramiç ve Ayvacık'tan daha yüksektir. Diğer taraftan, bağıl nemin aylara göre dağılışı incelendiğinde, üç istasyonda da en yüksek değerlerin Aralık ayına, en düşük değerlerin ise Temmuz ayına ait olduğu görülmektedir. Böylece inceleme alanında Aralık ayında en yüksek değerlerine ulaşan bağıl nem, Ocak ayından itibaren azalarak Temmuz ayında en küçük değerlere iner ve Ağustos ayından itibaren tekrar yükselmeye başlar. Dolayısıyla inceleme alanında yaz aylarında, nem açığı oldukça yüksektir. Bunun sebebi sahada yaz aylarında antisiklonal şartların egemen olmasıdır.

İnceleme alanında, yaz aylarında yılın en sıcak dönemleri yaşanırken, havadaki nem açığı artar ve bağıl nem düşük değerler gösterir. Kış aylarında ise hava kütlelerinin durumuna göre sıcaklıklar düşerken, hava su buharı bakımından doyma noktasına yaklaşır, hatta bu noktayı aştığı zaman bulutlar ve yağışlar meydana gelir. Bu nedenle bağıl nem ile bulutluluk ve yağışlar arasında kabaca paralellik bulunmaktadır.

**Tablo 3.4.** Çanakkale, Bayramiç ve Ayvacık'ta bağıl nemin aylara göre dağılışı (%).

Aylar	Çanakkale	Bayramiç	Ayvacicık
Ocak	83	79	79
şubat	81	76	76
Mart	80	74	71
Nisan	79	69	61
Mayıs	77	66	59
Haziran	72	57	50
Temmuz	68	54	49
Ağustos	69	56	53
Eylül	72	62	57
Ekim	77	72	69
Kasım	82	77	78
Aralık	83	80	80
<b>Yıllık ortalama</b>	76	69	65

Bağıl nem tarımsal faaliyetler açısından büyük anlam ifade etmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, bağıl nemin düşük değerler gösterdiği dönemlerde havadaki su buharı noksanı fazla olacağından, buharlaşma artar. Bu nedenle bağıl nemin düşük değerler gösterdiği yaz aylarında, bitkilerin su kaybı da fazla olur ve bu durum tarımsal hayatı olumsuz yönde etkiler.

### 1.3.4. Basınç ve Rüzgar Şartları

#### 1.3.4.1. Basınç

İnceleme alanının klimatolojik özellikleri ortaya konulurken iklimin bir diğer unsuru olan basınç ve bunun dağılışındaki farklılığa bağlı olarak meydana gelen rüzgarlar konusuna da değinmek gerekmektedir. İnceleme alanında yer alan meteoroloji istasyonlarında basınç değerlerinin ölçümü yapılmadığından, bu konudaki değerlendirme, basınç ölçümünün yapıldığı en yakın istasyon olan Çanakkale Meteoroloji İstasyonu'nun verileri göz önünde bulundurularak yapıldı.

Çalışma sahasının da içinde bulunduğu Kuzeybatı Anadolu'yu etkileyen basınç sistemleri, subtropikal yüksek basınç ile 60° dinamik alçak basıncına bağlı basınç merkezleri ve güney ışınları geliş açılarının yıl içindeki değişmesine göre şekillenmektedir (Koç, 2001). Çalışma alanı, yıl boyunca farklı çevrelerden gelen hava kütlelerinin etki alanı içinde bulunmaktadır. Yazın Atlas Okyanusu'nda Asor adalarına kadar yükselmiş olan subtropikal yüksek basınçtan doğan hava kütleleri, Basra Körfezi'ndeki alçak basınca doğru hareket ederken, Batı ve Orta Avrupa, Karadeniz ve Anadolu üzerinden geçen bir yol izlerler (Koçman, 1993). Sıcaklık derecesinin yükselmesi, güney sektörüne doğru yönelen hava kütlelerinin ısınmasına ve buna bağlı olarak basıncın düşmesine yol açar. Bu dönemde etki alanını genişleten Kontinental Tropikal hava kütlesi de bütün Anadolu'yu ve bu arada inceleme alanını da etkileyerek basıncın düşmesine neden olur. Nitekim Çanakkale istasyonunun aylık basınç rasatları incelendiğinde en düşük değerlerin yaz aylarına ait olduğu anlaşılmaktadır.

İnceleme alanı soğuk dönemde ise Sibirya yüksek basıncı, Asor yüksek basıncı ve Akdeniz gezici alçak basınçlarının etkisi altına girmektedir (Koçman, 1993). Bu yüksek basınç sistemlerinin etkisiyle Ekim ayından itibaren basınç değerlerinde bir artış meydana gelmekte ve yüksek değerler genel olarak Mart ayına kadar sürmektedir. Ancak bu dönemde Akdeniz üzerinde doğan gezici siklonlar zaman zaman etkili olurlar. Gerçekleşen frontal faaliyetler nedeniyle basınç değerlerinde sık sık alçalmalar da görülebilmektedir. Böylece cephelerin oluşumuna bağlı olarak, depresyonların geçişi sırasında düşük basınç değerleri ortaya çıkabilmektedir. Bununla birlikte inceleme alanı ve çevresinde yüksek basınç koşullarının daha baskın olması, bu dönemde basınç ortalamalarının yıllık ortalamalardan daha yüksek değerler göstermesine yol açmaktadır.

### 1.3.4.2. Rüzgarlar

Bilindiği gibi rüzgar bir sahadaki bitki örtüsü ve yetiştirilen tarım ürünleri üzerinde, estiği yön ve eriştiği hız ölçüsünde etkili olur. Şiddetli esen rüzgarların bitkilerin dal, yaprak ve yeni sürgünlerine zarar verdiği, buna karşılık nemli ortamlardan gelen rüzgarların, özellikle sıcaklığın yüksek olduğu kurak devrede, bitkilere büyük faydalar sağladığı bir gerçektir. İnceleme alanındaki rüzgar koşulları Ezine Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının verilerinden faydalanılarak ortaya konulmuştur. Bu istasyonlardan Ezine ve Ayvacık'ta ortalama rüzgar kuvveti ile en hızlı esen rüzgarın yönü ve kuvvetini gösteren rasatlar mevcut iken, Bayramiç'te söz konusu rasatlara ek olarak rüzgarların yönlere göre esme sayıları, frekansları ve ortalama hızlarına ilişkin rasatlar da bulunmaktadır.

Bayramiç'teki rüzgar şartlarını gösteren Tablo 3.5. incelendiğinde, yıllık rüzgarın yönlere göre dağılımında büyük farklılıkların bulunduğu göze çarpmaktadır. Nitekim yıllık rüzgarın % 54.6 gibi çok büyük bölümü KD'den esmektedir. Ortalama rüzgar hızının en fazla olduğu yön ise 3.5 m/sn ile GGB'dir. Gerek GGB gerekse GB yönlü rüzgarların ortalama hızlarının yüksek olması, Bayramiç'e güneyden gelen rüzgarların Kaz Dağları'nı aştıktan sonra hızlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır.

**Tablo 3.5.** Bayramiç'te yönlere göre rüzgarların esme sayısı, oranı ve ortalama hızı.

Veriler		İ S T A S Y O N		
		Bayramiç		
		Esme sayısı	(%)	Ortalama hız (m/sn)
ESME YÖNÜ	<b>K</b>	72	0.6	1.3
	<b>KKD</b>	336	2.8	2.0
	<b>KD</b>	6.441	54.6	2.3
	<b>DKD</b>	870	7.4	1.7
	<b>D</b>	161	1.4	0.9
	<b>DGD</b>	128	1.1	0.8
	<b>GD</b>	248	2.1	1.1
	<b>GGD</b>	98	0.8	1.5
	<b>G</b>	99	0.8	2.3
	<b>GGB</b>	431	3.7	3.5
	<b>GB</b>	1.904	16.1	2.8
	<b>BGB</b>	654	5.5	2.4
	<b>B</b>	159	1.3	2.0
	<b>BKB</b>	54	0.5	1.3
	<b>KB</b>	81	0.7	1.0
	<b>KKB</b>	58	0.5	1.7
<b>Yıllık</b>	11.794	100	1.4	

Ezine, Bayramiç ve Ayvacık meteoroloji istasyonlarının ortalama rüzgar hızları incelendiğinde, kış aylarında Ezine’de, yaz aylarında ise Ayvacık’ta daha yüksek değerler gösterdiği anlaşılmaktadır. Bayramiç meteoroloji istasyonu ise Şubat ayı hariç, ortalama rüzgar hızının en düşük olduğu istasyondur. Ezine’de ortalama rüzgar hızının en yüksek olduğu ay 2.5 m/sn ile Aralık iken, Haziran ayı 1.4 m/sn ile ortalama rüzgar hızının en düşük olduğu aydır. Bayramiç’te ortalama rüzgar hızının en yüksek ve en düşük olduğu aylar sırasıyla Şubat (2.1 m/sn) Mayıs (1.0 m/sn) aylarıdır. Ayvacık’ta ise ortalama rüzgar hızının en yüksek olduğu ay 2.2 m/sn ile Ağustos iken, birçok ayda düşük rüzgar hızları (1.8 m/sn) ölçülmüştür. Üç istasyonun maksimum rüzgar hızları bakımından karşılaştırıldığında, Ayvacık’ta maksimum rüzgar hızlarının daha yüksek olduğu görülür. Diğer taraftan her üç istasyonda da maksimum rüzgarların en fazla estiği yön GB’dir.

#### **1.4. Toprak Özellikleri**

İnceleme alanındaki ekonomik yaşam önemli ölçüde tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Bu bağlamda tarım-toprak ilişkilerinin en iyi şekilde ortaya konulabilmesi için, öncelikle alandaki toprak tipleri ve sahip olduğu niteliklerin bilinmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle inceleme alanındaki toprak tipleri ve dağılışları anlatılmış, ardından toprakların kullanım kabiliyetleri açısından sahip olduğu özellikler ve topraklarda görülen başlıca sorunlar ele alınmıştır.

##### **1.4.1. Toprak tipleri**

İnceleme alanının toprakları, 1938 sınıflama sistemine göre 3 ordo içerisinde (zonal, azonal ve intrazonal) sınıflandırılmaktadır. TOPRAKSU tarafından hazırlanan ve daha sonra revize edilen İl Toprak Envanter raporlarında Büyük Toprak Grubu bazında yapılan sınıflama haritalarına göre çalışma alanında birçok büyük toprak grubu yer almaktadır. Yöredeki zonal toprak ordosunda yer alan büyük toprak grupları; kireçsiz kahverengi orman toprakları, kahverengi orman toprakları, kırmızı-kahverengi orman toprakları, kireçsiz kahverengi orman toprakları ve yüksek dağ çayır topraklarıdır (Şekil 3.4.). Yöredeki azonal ordosu içinde alüvyal ve kolüvyal büyük toprak grupları, intrazonal ordosunda ise rendzinalar yer almaktadır. Çalışma alanındaki büyük toprak grupları ve kapladıkları alanlar Tablo 3.6.’da verilmiştir (KHGM, 1999).

Kireçsiz kahverengi orman toprakları inceleme alanında, kapladığı 235,496 hektarlık alanıyla ve tüm toprak tipleri içindeki % 66.9’luk oranıyla en geniş yayılışa sahip olan

toprak türüdür (Tablo 3.6.). A (B) ve C profillerine sahip olan bu topraklarda, A horizonu iyi oluşmuştur ve gözenekli bir yapısı vardır. (B) horizonu zayıftır ve bu horizontta kil birikimi çok azdır veya hiç yoktur (KHGM, 1999). Bu toprak türü, genellikle besin maddeleri yönünden fakir olup hafif asit reaksiyonu gösterdiğinden tarımsal potansiyeli düşüktür. Kireçsiz kahverengi orman toprakları Kara Menderes Havzası'nın yukarı kesimlerinin tamamına yakınına kaplanmaktadır. Söz konusu kesimlerde bu topraklar sadece vadi boylarında yer alan alüvyal ve kolüvyal topraklarla kesintiye uğrar. Kireçsiz kahverengi orman toprakları yörenin kuzey kesimlerinde de geniş yayılış gösterirken Kara Menderes Havzası'nın sadece batısında ve orta kısımlarında rastlanmaz. Kireçsiz kahverengi orman toprakları Ayvacık Platosu'nun hemen hemen tamamını kaplayarak, sahanın güneybatısındaki Babakale'ye kadar uzanır. Bu toprağın yayılış gösterdiği sahaların çok büyük bir bölümü, kullanım kabiliyetleri açısından VII. sınıf araziler kategorisinde yer almaktadır.

**Tablo 3.6.** İnceleme alanındaki büyük toprak gruplarının dağılışı.

<b>TOPRAK GRUBU</b>	<b>Kapladığı alan (ha)</b>	<b>Yörenin toplam yüzölçümüne oranı (%)</b>
Kireçsiz kahverengi orman toprakları	235,496	66.9
Kahverengi orman toprakları	55,894	15.9
Alüvyal topraklar	17,066	4.9
Kırmızı kahverengi Akdeniz toprakları	13,664	3.9
Kolüvyal topraklar	8,780	2.5
Rendzinalar	8,868	2.5
Kireçsiz kahverengi topraklar	4,098	1.2
Vertisoller	200	0.1
Alüvyal sahil bataklıkları	197	0.1
Yüksek dağ çayır toprakları	110	0.05
Diğer*	7,395	2.1
<b>TOPLAM</b>	<b>351,834</b>	<b>100</b>

\* Diğer olarak tanımlanan grup içerisinde yerleşim birimleri, akarsu yatakları ve eski taş, çakıl ve kum ocakları sınıflandırılmıştır.

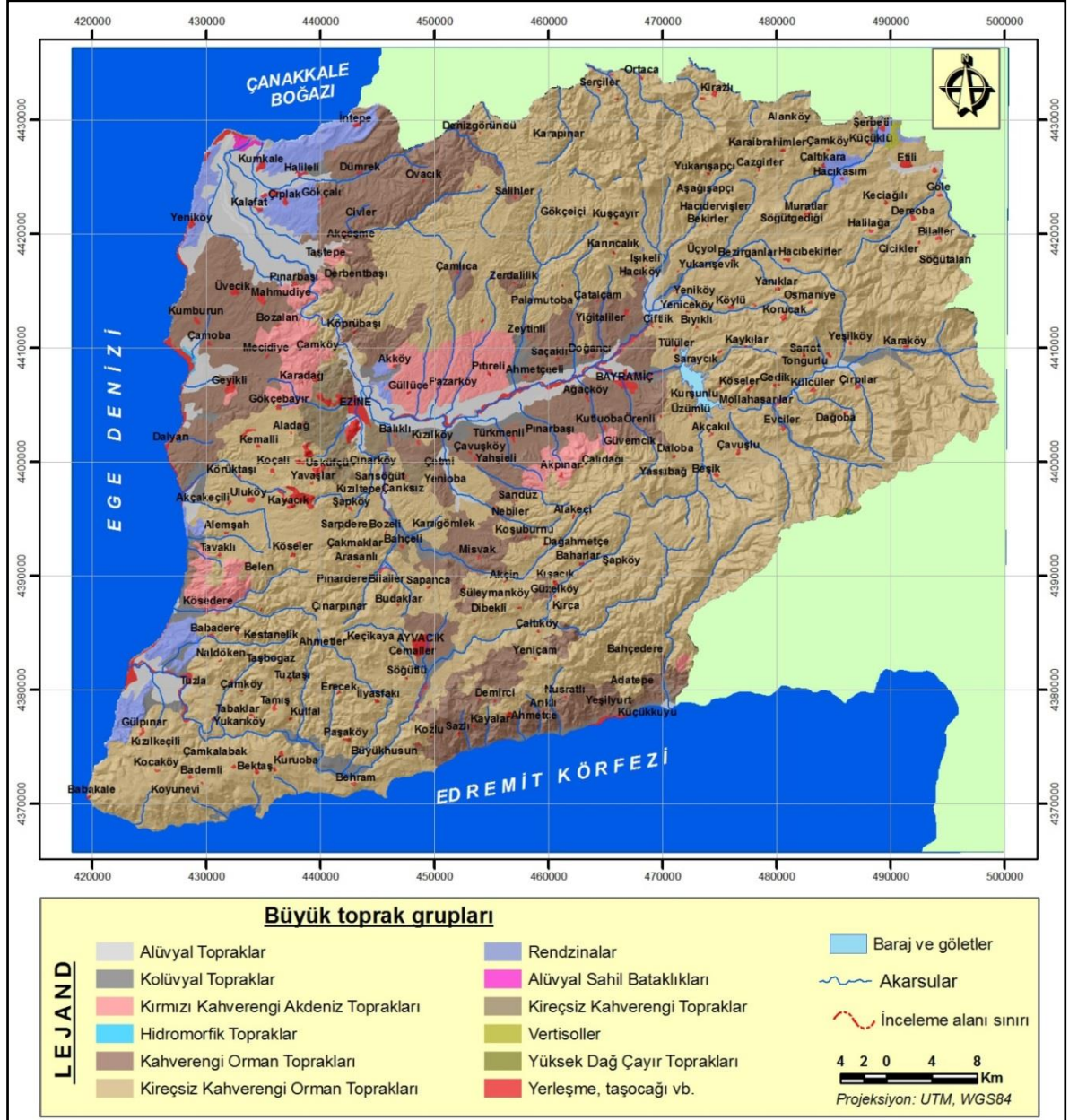
55,894 hektarlık yüzölçümüyle inceleme alanındaki topraklar içinde % 15.9'luk paya sahip olan kahverengi orman toprakları genelde sedimanter kayaçların mostra verdiği arazilerde görülmektedir. Kahverengi orman topraklarının bulunduğu sahalarda, yağışın toprağı yıkamadaki etkisi düşük olduğundan, sadece eriyebilir tuzlar, kireç ve diğer elementler uzaklaşmaktadır (Atalay, 1982). Bu nedenle organik madde bakımından oldukça zengin durumda bulunan ve koyu renkli olan bu topraklar, kireçsiz kahverengi orman topraklarına göre daha verimlidirler. Yüksek kireç içeriğine sahip ana madde üzerinde oluşan kahverengi orman toprakları inceleme alanında A, B, C profillerine sahip bulunmaktadır ve horizonlar birbirine tedrici geçişlidir. Koyu kahverengi olan A horizonu belirgindir. B horizonu A horizonuna göre daha açık renktedir ve genellikle kahverengi bazen de kırmızıdır (KHGM, 1999).

Kahverengi orman toprakları granüler ve gözenekli bir yapıya sahip olduklarından drenajları iyi derecededir. Genellikle geniş yapraklı orman örtüsü altında oluşmuş olan bu topraklarda etkili toprak oluşum işlemleri kalsifikasyon ve podzolleşmedir (KHGM, 1999). Kahverengi orman toprakları çalışma sahasının orta kesiminde Ahmetçeeli, Zeytinli, Yiğitler, Örenli, Kutluoba, Türkmenli, Sarıdüz ve Balıklı köyleri arasında geniş bir yayılış göstermektedir. Bu topraklar ayrıca çalışma sahasının kuzeybatısında Dümrek, Ovacık, Cıvler, Akçeşme, Gökçealı, Üvecik ve Mahmudiye köyleri çevresinde de nispeten geniş alanlar kaplamaktadır. İnceleme alanının kuzeyindeki Salihler Platosu üzerinde Çamlıca, Salihler ve Zerdalilik köyleri çevresinde küçük alanlar kaplayacak şekilde görülmektedir. İnceleme alanının G-GD kısmında ise Misvak, Ayvacık, Hüseyinfakı, Kozlu, Büyükhusun, Ahmetçe, Nusratlı, Yeşilyurt, Adatepe ve Yeniçam civarında görülmektedir. Yörenin batısında ise Üvecik, Kumburun, Mahmudiye, Çamoba, Geyikli ve Dalyan'a kadar olan sahada yayılış gösterir (Şekil 3.4.).

Kırmızı-kahverengi Akdeniz topraklarına bakılırsa, esas itibariyle Kırmızı Akdeniz ve Kahverengi Akdeniz topraklarının karışık hali olan bu topraklar, A B ve C profillerine sahip bulunurlar. A horizonu iyi gelişmiş olup, bünyesinde orta derecede organik madde bulundurur. Organik madde mineral madde ile iyice karışmıştır. Zayıf bir A2 horizonu da görülebilir. B horizonu daha ağır bünyeli blok, köşeli blok veya prizmatik yapılıdır ve ped yüzeylerinde kil zarları görülür. Killer illit ve kaolint grubundan oluşur. Baz satürasyonu % 35'den fazla ve bu miktar derinlik arttıkça artar. Kurak mevsimlerde A ve B horizonu sertleşir (KHGM, 1999). Kırmızı-kahverengi Akdeniz toprakları 13,664 ha'lık alanı ile

çalışma sahasının % 3.9'unu kaplamaktadır (Tablo 3.6.). Bu topraklar Kara Menderes Havzası'nın orta kesiminde Güllüce, Akköy, Pıtırelî ve Pazarköy çevrelerinde, güney kesimde Akpınar, Çalıdağı ve Kutluoba köyleri arasında ve batıda ise Çamköy, Bozalan, Pınarbaşı Gökçebayır ve Taştepe köyleri çevresinde ve yine batı kısımda yer alan Kösedere civarında yayılış gösterir (Şekil 3.4.).

Şekil 3.4. İnceleme alanının büyük toprak grupları haritası.



Akbulak vd., 2013

Kireçsiz kahverengi topraklar, A (B) C profilli topraklardır. A horizonu kahverengi, kırmızımsı kahverengi, grimsi kahverengi, yumuşak kıvamda veya biraz sıktır. B



horizonu daha ağır bünyeli daha sert, kahverengi veya kırmızımsı kahverengidir. B horizonunun kireci yıkanmıştır, fakat reaksiyon nötr veya kalevidir. A'dan B'ye geçiş tedricidir. Kireçsiz kahverengi topraklar asit ana madde üzerinde olduğu kadar, kireçtaşı üzerinde de oluşabilir (KHGM, 1999). Ancak inceleme alanında bu topraklar çoğunlukla volkanik formasyonlar ve bazı kısımlarda ise Miosen çökeller üzerinde gelişmiştir. Kireçsiz kahverengi topraklar inceleme alanında kapladığı 4,098 ha'lık bir alan ile tüm toprak grupları içinde % 1.2'lik paya sahiptir (Tablo 3.6.). Bu topraklar Ezine'nin batısında, Kızıltepe, Üsküfçü ve Yavaşlar çevresinde geniş bir yayılış gösterirler. Ayrıca Sarısöğüt ve Bahçeli çevresinde de dar alanlar kaplarlar.

Kireçtaşı, dolomit, marn ve jipsin ayrışması sonucu oluşan rendzinalar, çoğunlukla humusça zengin bir A horizonu barındırırlar (Schnachtschabel vd., 1999). İntrazonal topraklardan olan rendzinaların horizonları zonal topraklara göre çok zayıf olup AC profillidirler. Özelliklerini kireçli ana maddeden alırlar. Bu toprakların A horizonu ince, granüler yapılı ve koyu renkli olup, organik maddeler ve mineralce zengindirler. Organik madde mineral madde ile iyice karışmıştır.  $CaCO_3$  bütün profile dağılmış ve baz saturasyonu da bütün profilde yüksektir (KHGM, 1999). Bu topraklar, zengin bir organik madde ve mineral içeriğine sahip oldukları için tarımsal açıdan verimli sayılabilecek niteliktedir. Rendzinalar 8,868 ha'lık bir yüzölçümü ile inceleme alanının % 2.5'lik kısmını kaplamaktadır. Bu topraklar yörenin kuzeybatı kesiminde, İntepe ile Kumkale yerleşmeleri arasında, Tevfikiye, Çıplak, Gökçealı, Kalafat ve Yeniköy çevresinde yayılış göstermektedir. Yörenin batısında, Alemşah, Babadere ile Tuzla ve Gülpınar yerleşmesinin batı kısmında belirli sahalarda yayılış gösterir. Yörenin kuzeydoğu kesiminde ise, Küçüklü ile Şerbetli'nin doğusunda ve Çaltıkara ile Hacıkasım arasında görülür. Bu topraklar ayrıca Ezine ile Akköy arasında da dar bir alanda görülmektedir. Bu toprakların tamamına yakını Neojen çökelleri üzerinde oluşmuştur.

Kapladığı yaklaşık 17,066 hektarlık alanı ile bütün toprak tipleri içinde % 4.9'luk paya sahip olan alüvyal topraklar, azonal toprak grubunda yer almaktadır. İnceleme alanında akarsuların taşıma ve biriktirme faaliyetleri sonucunda oluşan alüvyal topraklar, genellikle ovalarda ve akarsu vadilerinin genişlemiş olduğu kesimlerde yaygınlık kazanmışlardır. Sahadaki en verimli tarım alanlarını barındıran alüvyal topraklar, iklimin elverdiği ölçüde her türlü kültür bitkisinin yetiştirilmesine olanak sağladığından, ekonomik olarak çok büyük bir değer taşımaktadır. Bitkiler için gerekli olan mineralleri bünyelerinde

bolca barındırmaları, yeteri kadar kök derinliği sağlamaları (Tanoğlu, 1964) çoğunlukla uygun eğim şartlarına sahip olmaları ve iklimin ürün çeşitliliğine imkan tanıdığı, inceleme alanının genellikle alçak kesimlerinde yayılış göstermeleri, alüvyal toprakların tarımsal potansiyellerinin yüksek olmasına yol açmaktadır. Bu toprakların mineral ve organik madde bileşimi, getirilmiş oldukları akarsu havzasının özellikleri tarafından belirlendiğinden, çeşitlilik sunan bir yapı gösterirler. Ancak inceleme alanındaki alüvyal toprakların tamamında görülen ortak özellik, zengin bir bileşime sahip olmalarıdır. (A) ve (C) profilli genç topraklardır. Profillerinde horizonlaşma ya hiç yoktur ya da az çok belirgindir. Buna karşılık değişik özellikte katları görülür. Bunlarda üst toprak alt toprağa belirsiz olarak geçiş yapar. İnce bünyeli ve taban suyu yüksek alanlarda geçirgenlik azdır. Yüzey nemli ve organik maddece zengindir. Alt toprakta hafif seyreden bir indirgenme olayı hüküm sürer. Kaba bünyeliler iyi drene olduğundan yüzey katları çabuk kurur (KHGM, 1999). İnceleme alanında, Kumkale Ovası, Ezine-Bayramiç Ovası, Bahçeli Depresyonu alüvyal toprakların bir bütün olarak en geniş alan kapladığı sahalardır. Batı kesimde, Dalyan'ın kuzeyi ile Geyikli, Akçakeçili ve Tuzla'nın batında belirli alanlarda yayılış gösterir. Bunun yanı sıra sahanın çeşitli kesimlerinde vadi tabanlarının genişlediği ve eğimin azaldığı alanlarda da alüvyal topraklar bulunmaktadır.

İnceleme alanındaki alüvyal topraklar kullanım kabiliyetleri açısından, I., II. ve III. sınıf tarım arazilerini barındırmaktadır. Sulamanın yaygın bir şekilde sürdürüldüğü bu topraklar, inceleme alanında yetiştirme imkanı bulan her türlü ürünün tarımına elverişlidir. Alüvyal topraklar, yörenin nüfus yoğunluğunun en yüksek olduğu kesimleri meydana getirmektedir. Diğer taraftan, sahadaki en önemli iki yerleşme olan Ezine ve Bayramiç şehirlerinin de kurulup gelişmesinde, çevrelerindeki verimli alüvyal toprakların büyük bir etkisi olmuştur.

Dağların eteklerinde, yamaçlardan taşınan malzemelerin biriktiği sahalarda, çoğu kez köşeli ve iri unsurlardan oluşan kolüvyal toprakların fiziksel ve kimyasal özelliklerini, alüvyal topraklarda olduğu gibi yamaçtan gelen malzemenin fiziksel ve kimyasal özellikleri belirlemektedir. Azonal toprak grubunda yer alan ve horizonlaşmanın mevcut olmadığı bu topraklar A ve C profillidir. Eğim ve bünye nedeniyle drenajları iyi olan bu topraklar tuzluluk ve sodiklik göstermemektedirler. Yağışın ve veya akışın yoğunluğuna ve eğim derecesine göre çeşitli boyuttaki parçaları içeren katlardan oluşurlar. Katlar alüvyal topraklardaki gibi birbirine paralel olmayıp, karışıktır. Dik yamaçların eteklerinde

bulunanlar genellikle az topraklı olup, kaba taş ve molozları içerirler. Yüzey akış hızının azaldığı oranda parçaların çapları da küçülmekte ve alüvyal toprak parça büyüklüğüne eşit olmaktadır. Böylece doğal eğimin çok azaldığı yerlerde kolüvyal ve alüvyal topraklar birbirine geçişli olarak karışmaktadır (KHGM, 1999). Çalışma sahasında, 8,780 hektarlık alanıyla tüm toprak grupları içinde % 2.5' lik bir paya sahip olan kolüvyal topraklar, genellikle eğimli yamaçların eteklerinde ve vadi kenarlarında yer almaktadırlar (Tablo 3.6.). Bu topraklar, alüvyal topraklardan sonra, sahada tarımsal potansiyeli en yüksek olan alanları meydana getirmektedir. Genellikle II., III. ve IV. sınıf tarım arazileri kategorisinde yer alan bu topraklar üzerinde meyvecilik, sebze yetiştiriciliği ve yer yer de kuru tarım yapılmaktadır.

#### **1.4.2. Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıfları**

İnceleme alanındaki, yayılışları ve genel özelliklerine yukarıda değinilen toprak tiplerinin, tarımsal açıdan sahip oldukları potansiyel, sahanın çeşitli kesimlerinde farklılıklar göstermektedir. Toprağın tarımsal değeri, sahip olduğu kimyasal ve fiziksel özellikleri yanında, bulunduğu yerdeki su, eğim, yükselti ve drenaj şartlarıyla da büyük ölçüde ilişkilidir. İnceleme alanındaki toprakların tarımsal faaliyetlere elverişliliği dikkate alınarak, TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Arazi Kullanma Kabiliyet (AKK) sınıflamasında topraklar sekiz gruba ayrılmıştır (KHGM, 1999). Tablo 3.7.'de AKK sınıflarının kapladıkları alanlar ile toplam yüzölçümü içindeki payları verilmiştir.

Birinci sınıf araziler gruba dahil olan topraklar, tarımsal faaliyetler bakımından oldukça uygun eğim ve drenaj koşullarına sahip olmasının yanı sıra, üzerlerinde tuzluluk, alkalilik, toprak taşlılığı, çoraklık ve erozyon gibi problemler söz konusu değildir. Oldukça derin, iyi su tutma kapasitesi ve kolay işlenebilir bir özelliğe sahip olan bu topraklar, kuru ve sulu tarıma en iyi şekilde uygunluk gösterdiklerinden, inceleme alanında iklimin elverdiği her çeşit kültür bitkisinin yetiştirilmesine olanak sağlar. Söz konusu topraklar aynı zamanda çayır, mera ve orman için de güvenli bir şekilde kullanılabilir. I. sınıf araziler 10,426 hektarlık bir alan kaplamaktadır ve bu alanıyla toplam araziler içinde % 3'lük bir paya sahip bulunur. Bu arazilerin yöredeki başlıca yayılış alanları Ezine-Bayramiç Ovası'nın doğu kesimi, Bahçeli Depresyonu'ndaki alüvyal saha, Kumkale Ovası ve çeşitli kesimlerde yer alan geniş tabanlı vadilerdir (Şekil 3.5.). I. sınıf araziler ayrıca dar alanlar şeklinde çalışma sahasının kuzeydoğusunda Etili, Şerbetli, Muratlar ve Dereoba civarında, güneyde Ayvacık çevresinde ve batı kıyı boyunca Babakale-Geyikli arasında

akarsuların kıyıya ulaştığı kesimlerde görülmektedir. Bu sahalarda aynı zamanda, sahanın en verimli arazilerine karşılık geldiğinden, sulama yapılarak ve diğer entansif tarım yöntemleri uygulanarak, birçok meyve sebze çeşidinin yetiştirildiği kesimleri meydana getirmektedir.

**Tablo 3.7.** İnceleme alanındaki toprakların Arazi Kullanımı Kabiliyet Sınıflarına göre dağılışı.

<b>AKK sınıfı</b>	<b>Kapladığı alan (ha)</b>	<b>Yörenin toplam yüzölçümüne oranı (%)</b>
I	10,426	3.0
II	32,754	9.3
III	26,197	7.4
IV	32,206	9.2
VI	88,472	25.1
VII	154,384	43.9
VIII	2,661	0.8
Diğer*	4,734	1.3
<b>TOPLAM</b>	<b>351,834</b>	<b>100</b>

\* Diğer olarak tanımlanan grup içerisinde yerleşim birimleri, akarsu yatakları ve eski taş, çakıl ve kum ocakları sınıflandırılmıştır.

İkinci sınıf araziler içinde yer alan topraklar her çeşit ürün yetiştirmeye birinci sınıf topraklardan daha az elverişlidir. Bu topraklarda hafif eğim, hafif derecede erozyon, düşük oranda tuzluluk ve alkalilik, I. sınıftaki topraklara göre daha az toprak derinliği gibi verimliliği sınırlandıran faktörler bulunmaktadır. Topraktaki kötüleşmeyi önlemek veya toprak işleme sırasında hava ve su ilişkilerini iyileştirmek için yapılan koruma uygulamalarını içeren dikkatli bir toprak yönetimi gerekir (KHGM, 1999). II. sınıf araziler gerek bitki türü seçimi gerekse amenajman uygulamaları açısından, I. sınıf arazilere göre daha az serbestlik sağlar. Bu topraklardan iyi kalitede ürün alınabilmesi için kullanmayı sınırlandıran tuzluluk, yaşlık ve eğim gibi sorunların giderilmesi gerekir.

Bu sınıftaki topraklar yörede 32,754 hektarlık bir alan kaplamaktadır ve sahip olduğu bu değer tüm toprak sınıflarının toplam alanı içinde % 9.3'lük bir paya karşılık gelmektedir. Söz konusu araziler inceleme alanının orta kesiminde özellikle Ezine-

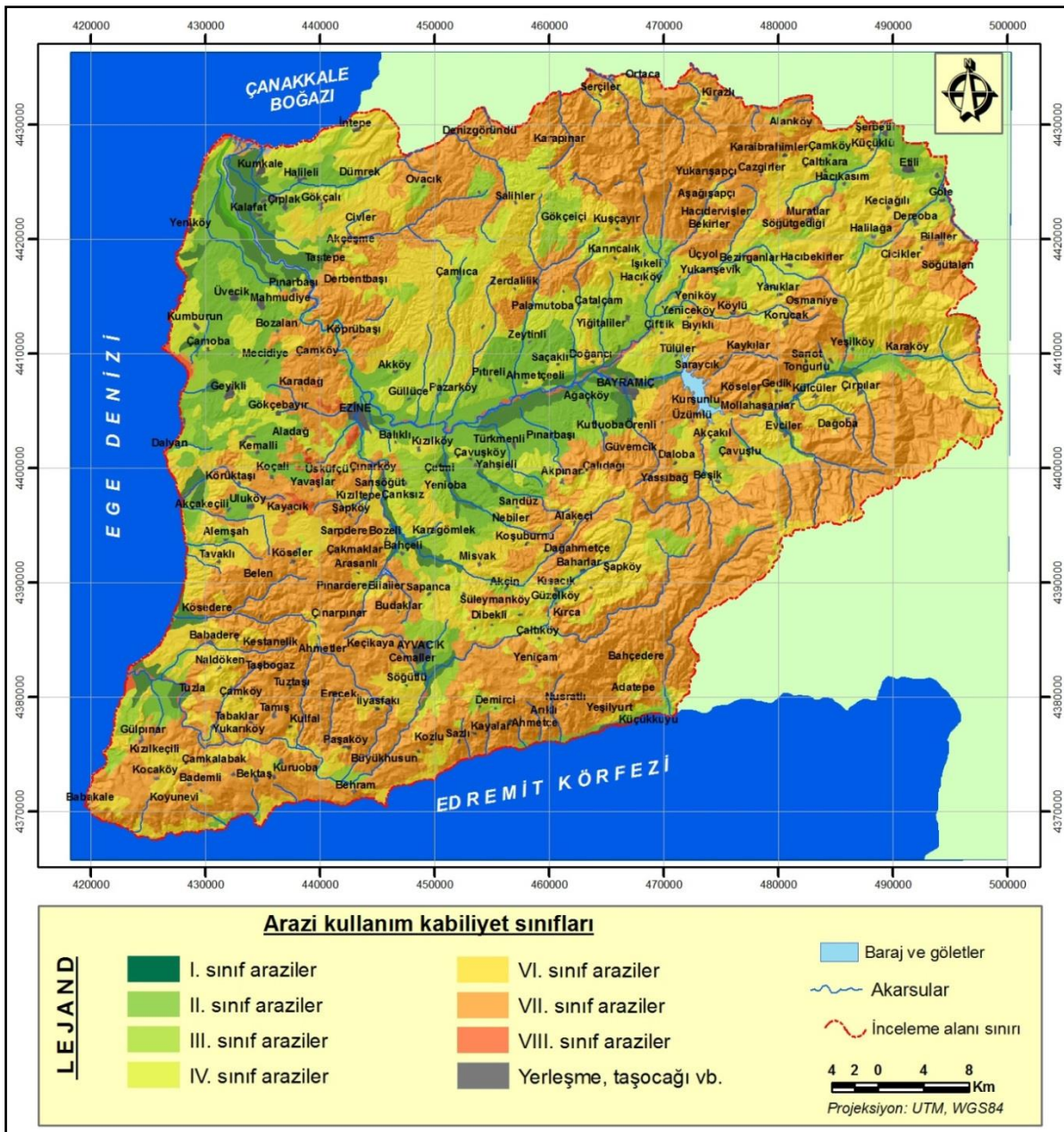
Bayramiç Ovası'nda geniş bir yayılışa sahiptir. Bu araziler ayrıca Kumkale Ovası, Dümrek Ovası, Bahçeli Depresyonu ve Kara Menderes Çayı'nın yukarı kesiminde vadinin genişlediği kesimlerde de görülmektedir. Çalışma sahasının batısında, Çamoba'nın batı kesiminden başlayarak Tuzla'ya kadar çeşitli noktalarda dağılışı gösterir. Ayrıca güneydeki İlyasfakı köyünün doğusunda küçük bir alanda görülmektedir. II. Sınıf araziler üzerinde genellikle meyve yetiştiriciliği ve sebzeçilik yapılmaktadır.

Üçüncü sınıf arazilerdeki topraklarda verimliliği sınırlayıcı faktörler ikinci sınıftaki topraklardan daha fazladır. Derinliğin fazla olmaması, orta derecede eğimin bulunması, erozyonun varlığı ve taşkın riski bu arazilerde başlıca sınırlayıcı etmenlerdir.

Özel koruma önlemlerine ihtiyaç gösteren bu grup içindeki toprakların verimleri orta derecededir ve entansif tarım uygulamaları yukarıdaki iki gruba göre daha fazla masraf gerektirmektedir. Sulanan alanlardaki III. sınıf arazilerin bir kısmı yüksek taban suyu, yavaş geçirgenlik, tuz veya sodyum birikmesinden dolayı sınırlı olarak kullanılabilir. Bu araziler kültür bitkileri tarımına alınabilecekleri gibi çayır-mera ve orman olarak da kullanılabilirler. Fakat sınırlandırmalar bitki seçimini, ekim, dikim, hasat zamanını ve ürün miktarını etkiler (KHGM, 1999). III. sınıf araziler 26,197 hektarlık yüzölçümleriyle yöre genelinde % 7.4'lük bir paya sahiptir. Bu araziler yörenin orta kesiminde geniş alanlar kaplar. Bu kesimde Yiğitler, Kutluoba, Sarısöğütlü, Akköy, Pıtlırelı, Çatalçam, Çamlıca, Tülüler ve Gökçeici köylerinin çevresinde, Ezine'nin güneyindeki Üsküfçü-Bahçeli-Yenioba arasında yayılışı gösterir. Yörenin doğu kesiminde Yeşilköy, Bezirganlar ve Akçakıl köylerinin çevresinde, kuzey ve kuzeybatı kesimlerde ise Ovacık, Tevfikiye ve Çıplak köyleri çevresinde, Üvecik köyü kuzeyinde ve İntepe'nin güneyinde dar alanlarda görülürler. Yörenin batı kesiminde, Geyikli, Dalyan, Tavaklı, Tuzla ve Gülpınar civarında, güneyde Ayvacık, Söğütlü ve Behram çevresinde belirli alanlarda yayılışı gösterir.

İşlendiklerinde daha dikkatli idare gerektiren dördüncü sınıf arazilerde koruma önlemlerinin alınması daha zordur. Bozuk drenajlı, tuzlu-alkali, sık sık taşkına uğrayan tabanlar, uzun süren göllenme ve yaşlık, yüksek eğim ve sığ toprak özellikleri IV. sınıftaki toprakların başlıca sorunlardır. Bu sınıftaki toprakların kullanılmasındaki kısıtlamalar III. sınıf arazilerden daha fazla ve bitki seçimi daha sınırlıdır. Çayır, mera ve orman için kullanılacakları gibi, gerekli önlemlerin alınması halinde iklime uyum sağlamış tarla veya bahçe bitkilerinden bir kısmının yetiştiriciliği için de kullanılabilir (KHGM, 1999).

Şekil 3.5. İnceleme alanının arazi kullanım kabiliyet sınıfları haritası.



Akbulak vd., 2013

Bu araziler yüksek eğim değerleri nedeniyle sürekli toprak kaybettiklerinden oldukça sığdır. İleri düzeyde toprak koruma ve bakım gerektiren bu araziler üzerinde yetiştirilebilecek bitkiler sınırlıdır. IV. sınıf araziler 32,206 hektarlık yüzölçümleriyle yöre genelinde % 9.2'lik bir paya sahiptir (Tablo 3.7. ve Şekil 3.5.). Bu araziler inceleme alanının kuzey kesimlerinde daha geniş bir yayılım gösterirler. Kara Menderes Havzası'nın kuzeydoğusunda Hacıbekirler, Yanıklar ve Bezirganlar köyleri arasında, orta kesimde Bayramiç'in kuzeyinde, Ahmetçeli ve Saçaklı köyleri çevresinde, Zeytinli ile Hacıköy

arasında, Güllüce, Mormat, Salihler ve Çamlıca köylerinin kuzeyinde, kuzeybatıda ise Kumkale Köyü'nün kuzeydoğusunda, batı kesimde Kumburun, Çamoba ve Geyikli'nin güneyinde yayılış gösterir. Ayrıca havzanın güney kesimlerinde Çavuşköy, Sanca, Kızılıköy, Balıklı, Bozeli, Bahçeli, Sapanca, Ayvacık ve Söğütlü köylerinin çevresi ile Akpınar köyünün batısında da parçalar halinde bu araziler görülmektedir. İnceleme alanının GD kesiminde ise Evciler köyü güneyinde yayılış gösterir.

Eğimin çok fazla olduğu ve şiddetli erozyonun gerçekleştiği altıncı sınıf arazilerde, toprak sığ ve taşlıdır. Orman, otlak ve mera olarak kullanılabilen bu araziler, yukarıda belirtilen sınırlayıcı faktörlerden dolayı tarımsal faaliyetler için elverişli değildir. 88,472 hektarlık alan kaplayan VI. sınıf araziler inceleme alanı genelinde % 25.1'lik bir paya sahip bulunmaktadır. Bu araziler inceleme alanının kuzeybatı kısmı hariç, hemen hemen her kesimde görülmektedir. En geniş yayılışı yörenin orta kesiminde Akköy, Zerdalilik, Derbentbaşı ve Çamlıca köyleri arasında gösterir. İnceleme alanının kuzeyinde İntepe, Dürmek ve Civler köylerinin doğu kesimlerinde, doğuda Külcüler Köyü çevresi ve Evciler batısında, güneyde Ayvacık, Söğütlü, Behram, Bademli ve Misvak Köyü çevresinde nispeten geniş alanlar kaplar. Yörenin kuzeydoğu kesiminde de, Alanköy'den başlayarak Karaköy'e kadar geniş alanda görülür. Batı kesimde, Kocaköy, Tuzla, Babadere, Tavaklı, Alemşah ve Geyikli civarında yayılış gösterir. Bu sahalar dışında çalışma sahasının çeşitli kesimlerinde dar alanlarda dağılış gösterir.

İnceleme alanında, 154,384 hektarlık yüzölçümü ve toplam araziler içindeki % 43.9'luk oranıyla (Tablo 3.7. ve Şekil 3.5.) en geniş paya sahip olan yedinci sınıf arazilerdeki topraklarda, çok yüksek eğim, erozyon, toprak sığlığı ve taşlılık gibi tarımsal faaliyetleri engelleyen çok çeşitli problemler bulunmaktadır. Bu araziler inceleme alanının batı, kuzeybatı ve kuzeydoğu kesimleri hariç, çok geniş sahalarda yayılış göstermektedir. Tarımsal faaliyetler açısından uygun olmayan bu arazilerin önemli bir bölümü ormanlarla kaplıdır. Bu araziler üzerinde yer yer meralar da bulunmaktadır.

Çok aşınmış araziler, kumsallar, bataklıklar, akarsu yatakları ve eski taş ocakları sekizinci sınıf araziler grubuna girmektedir. Tarımsal faaliyetlere, otlatmaya ve ormancılığa hiçbir şekilde uygun olmayan bu araziler yörede 2,661 hektarlık dar bir alan (% 0.8) kaplamaktadır. VIII. sınıf araziler Ezine-Bayramiç Ovası'nda Kara Menderes Çayı'nın oluşturduğu taşkın yatağında, Bahçeli Depresyonu'nu kateden Koca Dere'nin güncel yatağında ve eskiden taş ocağı olarak kullanılan yerlerde bulunmaktadır. Ayrıca

Tuzla Çayı'nın Ege Denizi'ne döküldüğü ağız kesiminde ve Mecidiye'nin batısında kuzey-güney doğrultusunda ince bir hat şeklinde küçük alan kaplar.

### 1.5. Hidrografik Özellikler

İnceleme alanındaki en önemli hidrografik unsur, Kara Menderes Çayı'dır. Biga Yarımadası batı kesiminin en büyük akarsuyu Kara Menderes Çayı 1.998 km<sup>2</sup>'lik bir alanın sularını toplamaktadır. Kara Menderes Çayı, havzasını çeşitli kesimlerinde aldığı kollarla genel olarak dandritik bir şebeke meydana getirir. Kara Menderes Çayı'nın yukarı havzasının önemli kolları; Kaynak D., Karagöl D., Karanlık D., Koca D., Evciler Deresi, Üzümlüce Çayı, Çavuşlu D. ve Kemerköprü D. gibi Kaz Dağları'nın kuzey yamaçlarından kaynağını alan akarsulardır. Karapürçek D. ve Yahşi D. ise Yukarı Havza'da ana akarsuya kuzeyden karışan başlıca derelerdir. Kara Menderes Çayı'nın bir diğer önemli olan kolu Kursak Dere, Bayramiç'in kuzeybatısında ana akarsuya bağlanır. Bu kol havzanın kuzeydoğu kesimini drene eder. Kara Menderes Çayı Ezine'nin kuzeybatısında güneyden aldığı en büyük kol olan Akçin Deresi ile birleşerek kuzeybatı yönünde akar ve Araplar Boğazı'nda sürempoze bir vadide menderesler yaparak Kumkale Ovası'na açılır. Kemer Suyu ve Dümrek Çayı'nı da bünyesine alarak Çanakkale Boğazı'nın güneyinden denize dökülür. Kara Menderes Çayı'nın ağız kısmı ile kaynak noktası arasındaki uzunluğu yaklaşık 110 km'dir.

Kara Menderes Çayı daimi (sürekli) bir akarsu karakteri taşımakla birlikte, akım miktarı (debisi) yıl içinde önemli değişiklikler gösterir. Kara Menderes Çayı farklı iklim bölgelerinin sularını toplayacak kadar büyük olmadığı için basit rejimlidir. Ocak, Şubat ve Mart aylarında bu akarsu maksimum akış miktarına ulaşır, Temmuz, Ağustos ve Eylül aylarında ise minimuma düşer. Bu akım değerlerine göre Kara Menderes Çayı, Marmara Bölgesi'nin tipik akarsu rejim karakterini yansıtmaktadır. Buna göre, akarsularda genel olarak, azami akış miktarı kış aylarında görülürken, asgari akışlar yaz aylarına rastlamaktadır. Bu durumun sebebi akarsuların yağış şartlarına sıkı bir şekilde bağlı olmasıdır. Sahadaki yağışın yıl içindeki dağılışı ile akarsu debisinin yıl içinde gösterdiği değişiklikler arasında bir paralellik bulunmaktadır.

Akgül (2006) tarafından 2004 Mayıs ile 2005 Mayıs tarihleri arasında Kara Menderes Çayı üzerindeki üç örnekleme noktasından aylık periyotlarla alınan su örneklerinden yapılan analiz sonuçlarına göre pH değerleri bakımından akarsuyun bazik



karakterde olduğunu tespit edilmiştir. Kara Menderes Çayı bu yönüyle tarım alanlarının sulanmasında herhangi bir sakınca taşımamaktadır.

Kara Menderes Çayı'nın sularından daha verimli bir şekilde faydalanmak ve taşkınları önlemek amacıyla Bayramiç Barajı inşa edilmiştir. 17 Mayıs 1996'da su tutmaya başlanan, 86.50 hm<sup>3</sup> su tutma kapasitesindeki Bayramiç Barajı ve buna bağlı gerçekleştirilen sulama kanalları ile çaydaki su akış hızı kontrol edilmektedir (DSİ, 1996). Barajın yapımından önce; periyodik taşkınlar ile doğal su salınımı gerçekleşen Kara Menderes Çayı ve doğal yatağı akarsu ekosistemi bütünlüğü içinde olup alan, taşkın ovası özelliğine sahiptir. Bayramiç Barajı, Kumkale Regülatörü ve Kumkale Ovasındaki seddelerin yapımından sonar, akarsu tarım alanlarını sulanmasında daha etkin bir şekilde kullanılabilirdiği gibi Milli Park alanındaki taşkınlar önlenmiş ve Troia harabelerinin bulunduğu alanın korunması da sağlanmıştır. DSİ tarafından yürütülen ve büyük bir kısmı tamamlanan Kara Menderes Sulama Projesi kapsamında Kumkale regülatöründen alınacak suyla Kumkale Ovası'nda bulunan 6.384 ha tarımsal alanın sulanması planlanmıştır.

Bayramiç'in kuzeydoğusunda kurulan Bayramiç Barajı tarım alanlarının sulanması (% 9), içme suyu elde etme (% 4) ve enerji sağlamak (% 4) amacıyla inşa edilmiştir. Barajın suları kullanılarak Ezine-Bayramiç ve Kumkale ovalarında 16,437 hektarlık tarım arazisinin sulanması ve yıllık 8.7 GWh elektrik enerjisinin elde edilmesi hedeflenmiştir. Bayramiç-Ezine Kumkale Ovaları Sulama sistemi kapsamında 2008 yılı sonu itibariyle 11,089 hektarlık alan sulamaya açılmıştır. İnceleme alanındaki bir diğer baraj Ayvacık ilçesi sınırları içinde, Tuzla çayı üzerinde yer almaktadır. Yapımı 2008 yılında tamamlanan bu baraj sulama ve içme suyu sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Barajdan yararlanarak 3,386 hektarlık bir alan sulanabilmektedir. Çalışma alanında ayrıca sulama amacıyla yapılmış olan göletler de bulunmaktadır. Bunlardan yapımı 1993 yılında tamamlanmış olan Ezine-Uluköy göleti 303 hektarlık bir alanı, 1998 yılında tamamlanan Çan-Küçükklü göleti 800 hektarlık alanı sulamaktadır. Yapımı 2006 tamamlanan Ezine-Tavaklı-Alemşah ve Bayramiç-Örenli göletleri ise sırasıyla 147 ha ve 198 ha'lık bir araziye sulamaktadır. Yapımı daha yakın zamanda, 2008 yılında tamamlanmış olan İntepe Göleti ise 114 hektarlık tarım alanı sulamaktadır (DSİ, 2012). Söz konusu göletlerin yanı sıra sulama amaçlı yapılmış olan küçük ölçekli bentler bulunmaktadır. Bunlardan ikisi Ezine ilçesi sınırları içinde (Kemalli köyü kuzeybatısında, Akçakıl köyü kuzeyinde), biri Ayvacık

ilçesinde, Kösedere köyü doğusunda yer almaktadır. Diğer taraftan sulama kanallarının ulaşmadığı kesimlerde yeraltı sularından faydalanılarak yer yer sulama yapılmaktadır.

İnceleme alanımızın diğer önemli akarsuyunu Tuzla Çayı Havzası'nın sularını toplayarak drene eden Tuzla Çayı oluşturur. Tuzla Çayı'nın esas kolları, kaynağını Kaz Dağları kütesinden alır. En güneydeki kol Şebelen Dere, Kuruahlat Dağı'na ve Kaz Dağları kütesinin orta kısmına kadar sokulur. Kuzeydeki esas kol ise, Dede Dağ kütesinin güney yamaçlarını parçalamaktadır. Tuzla Çayı'nın bu esas kolları, Dikili Dağı'nın kuzeyine rastlayan Çaltı Köy civarında birleşerek ana akarsuyu oluşturur. Ayvacık depresyonuna kadar uzanan vadiyi Tuzla Çayı derin bir şekilde kazmıştır. Tuzla Çayı'nın bu vadisi, depresyonun doğu ucuna açılır ve akarsu buradan sonra GD kıyıya yakın olarak havza tabanını kat eder (Bilgin, 1969).

Ezine Peyniri üretim alanının doğal özellikleri bir bütün olarak değerlendirildiğinde; birbirleriyle etkileşim içinde olan doğal özellikler, ortaya çıkardığı avantajlar veya dezavantajlar ile bölgedeki beşeri ve ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde de etkili olmuştur. Örneğin litolojik birimlerin farklı fiziksel ve kimyasal bileşime sahip olması ve yapısal farklılıklar öncelikle morfolojik özellikleri etkilemiştir. Nitekim Kaz Dağları ve Çamlıca Metamorfikleri gibi aşınmaya karşı direnci yüksek metamorfik kayaların bulunduğu yerlerde yüksek rölyef unsurları, buna karşılık Ezine-Bayramiç ve Bahçeli Depresyonu gibi dirençsiz, kolayca aşınan Neojen tortul formasyonların bulunduğu alanlarda alçak rölyef unsurları görülmektedir. Litolojik özellikler ayrıca toprak özellikleri, hidrografik özellikler, nüfus dağılışı, yerleşme özellikleri, ekonomik faaliyetler ve arazi kullanım özellikleri üzerinde de direkt veya dolaylı etkiler göstermektedir. Benzer bir durum jeomorfolojik özellikler, bir diğer ifadeyle yer şekilleri için de geçerlidir. Sahada ova, plato ve dağlık alanlar gibi farklı morfolojik birimlerin bulunması, buna bağlı olarak toprak şartları, iklim özellikleri ve vejetasyon durumunun çeşitlilik göstermesi, özgün bir coğrafi çevrenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu durum inceleme alanında aynı zamanda zengin bir ekonomik potansiyelin doğmasına da neden olmuştur. Nitekim sahanın alçak kesimlerinde, özellikle alüvyal birikim düzlüklerindeki verimli arazilerde, sulamalı tarım yapılarak çok çeşitli meyve ve sebze türlerinin yetiştiriciliği gerçekleştirilmektedir.

İnceleme alanında ekonomik yaşamın en canlı olduğu bu kesimler aynı zamanda yerleşmelerin toplandığı ve nüfus yoğunluğunun arttığı sahalara tekabül etmektedir. Plato yüzeylerinde ve dağ yamaçlarının alçak kesimlerinde kuru tarım ve özellikle meraların

genişlediği alanlarda hayvancılık faaliyeti ön plana geçmektedir. Bu kuşakta sulama olanakları yetersiz olduğundan, çoğunlukla tahıl ve yem bitkileri yetiştiriciliği yapılmaktadır. Ancak meraların genişlediği kesimlerde hayvancılık faaliyeti daha fazla önem kazanmaktadır. Sahanın yüksek kesimlerinde ve dağlık alanlarda ise tarımın önemi azalmakta, buna karşın ormancılık faaliyeti devreye girerek hayvancılıkla birlikte en önemli uğraşı durumuna geçmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın konusunu oluşturan Ezine Peyniri'ne ham madde sağlayan mera hayvancılığı, özellikle plato sahaları ile dağlık alanların alçak kesimlerinde yaygınlık kazanmaktadır. İnceleme alanındaki meralarda zengin bir bitki çeşitliliğinin bulunması, bu meralarda beslenen hayvanlardan elde edilen sütün kalitesini artırarak, Ezine Peyniri'nin özgün bir ürün niteliğine sahip olmasında en büyük rolü oynamaktadır.

İnceleme alanında zengin bir biyoçeşitliliğin görülmesinde, Kaz Dağları'nın etkisine ayrıca değinmek gerekir. Edremit Körfezi'nin kuzey kıyılarında, deniz seviyesinden başlayan ve yükseltisi çok kısa mesafede 1774 m'ye kadar ulaşan Kaz Dağları, sahip olduğu jeolojik, jeomorfolojik, hidrografik, iklimik ve toprak özelliklerine bağlı olarak zengin bir biyoçeşitlilik sunmaktadır. Bu dağlık kütlede büyük bir bölümü ormanlar ile kaplıdır. Kaz Dağları üzerindeki orman vejetasyonu içinde en fazla görülen ağaç türlerini kızılçam (*Pinus brutia*), karaçam (*Pinus nigra*), Kazdağı göknarı (*Abies nordmanniana*), kayın (*Fagus orientalis*), kestane (*Castanea sativa*), gürgen (*Carpinus betulus*) ve meşe (*Quercus*) gibi türler meydana getirmektedir. Bu dağlık kütlede alçak yamaçlarında, orman örtüsünün tahrip edildiği kesimlerde ise maki türleri yayılış göstermektedir. Bu kesimlerde aynı zamanda makiliklerin içine sokulmuş mera alanları da bulunmaktadır. Gerek mera alanları gerekse makiliklerin bir bölümü hayvanların otlatılmasında değerlendirilerek önemli bir ekonomik potansiyel sunmaktadırlar. Kaz Dağları'nın etki sahasındaki meralarda bitki örtüsünü meydana getiren türler arasında Güveyi otu (*Origanum vulgare*), Adaçayı (*Salvia tomentosa*), Oğul otu (*Melissa officinalis*) ve Kekik (*Thymus*) başta olmak üzere çok sayıda kokulu bitki bulunması ve bu bitkilerin hayvanlar tarafından tüketilmesiyle, elde edilen sütün tat ve aroması etkilendiği için, bu sütlerden elde edilen Ezine Peyniri çok özel ve kendine özgü bir tat ve aromaya sahip olmaktadır.

Sonuç itibariyle, inceleme alanında doğal özelliklerde görülen çeşitlilik, ekonomik bakımdan zengin bir potansiyelin ortaya çıkmasına zemin hazırlayarak, beşeri ve ekonomik faaliyetlerde de çeşitliliğe yol açmıştır. Dolayısıyla sahayla ilgili kalkınma

çalışmalarında söz konusu potansiyelin doğru bir şekilde değerlendirilmesine dönük stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir.

## **2. BEŞERİ VE EKONOMİK ÖZELLİKLER**

### **2.1. İnceleme Alanının Nüfus Özellikleri**

#### **2.1.1. Genel özellikler**

Nüfus konusu, insanla ilgili diğer tüm coğrafi olayların temelinde yatan ve bu olaylara ışık tutan belirleyici bir unsur olarak alan incelemelerinde ele alınması gereken ilk konuyu meydana getirmektedir. İnceleme alanındaki nüfus verileri Cumhuriyet Dönemi'ne kadar, genellikle tahminlerden yola çıkılarak ortaya konduğu için, bu verilere dayanarak ayrıntılı değerlendirmeler yapmak yanıltıcı olabilir. Bu nedenle nüfus özellikleri ve bunlarla ilgili değerlendirmeler, 1935-2011 yılları arasında yapılan nüfus sayım sonuçları dikkate alınarak yapılmıştır (Akbulak vd., 2013).

Ezine Peyniri üretim alanı, ülkemizde nüfusun nispeten seyrek olduğu kesimlerden birini meydana getirmektedir. Gerçekten de inceleme alanında 2011 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre km<sup>2</sup>'de 30.2 kişi yaşamaktadır ve bu değer Türkiye'deki ortalama nüfus yoğunluğunun (km<sup>2</sup>'ye 106) oldukça gerisindedir. 2011 yılında yapılan son nüfus sayımı sonuçlarına göre, inceleme alanında 104,725 kişi yaşamaktadır. Aynı sayıma göre Türkiye'nin toplam nüfusu ise 74,724,219'dur. Buna göre, inceleme alanı ülke nüfusunun yaklaşık % 0 1.4'ünü barındırmaktadır.

#### **2.1.2. Nüfus artışı**

Ezine Peyniri üretim bölgesindeki nüfus miktarının değişimine göz atıldığında, Türkiye geneline göre nispeten düşük artış oranlarına sahip olduğu görülmektedir. İnceleme alanının toplam nüfusu 1935 nüfus sayımı sonuçlarına göre 71,248 iken, 2011 yılına ait nüfus verilerine göre bu değer 104,725 yükselmiştir. Böylece, inceleme alanının 1935 ile 2011 yılları arasındaki toplam nüfus artışı % 50'nin altında kalmıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin genel nüfusu ise 16,158,018'den 74,724,219'a yükselmiş ve söz konusu dönemde ülke nüfusu % 362'lik bir artış göstermiştir. Dolayısıyla Türkiye genelinde 1935-2011 yılları arasındaki nüfus artış oranı dikkate alındığında, inceleme alanındaki nüfus artışının çok düşük seviyelerde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Nitekim 1935-2011 döneminde Türkiye nüfusu yaklaşık olarak % 520 oranında artmış iken, aynı dönemde inceleme alanının nüfusu % 47.0 oranında artış göstermiştir (Tablo 3.8.). Bu

durumda Türkiye'deki genel nüfus artış hızı inceleme alanındaki nüfus artış hızının 10 katında daha fazla gerçekleşmiştir. Araştırma sahasındaki bu düşük artışın temel sebebi, doğum oranlarının Türkiye geneline göre daha düşük olmasıdır. Sahadaki doğum ve ölüm oranlarını tam olarak tespit etmek mümkün olmasa da, arazi çalışmaları sırasında yerleşmelerde yapılan gözlemlerde, aile başına düşen çocuk sayısının 2-3 civarında olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, inceleme alanında doğum oranlarının Türkiye geneline göre daha düşük olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra özellikle 1965-1980 yılları arasında ve özellikle 2000'li yıllardan itibaren araştırma alanından dışarıya yönelen göçlerin de nüfus artış hızının düşük değerler göstermesinde etkisi vardır.

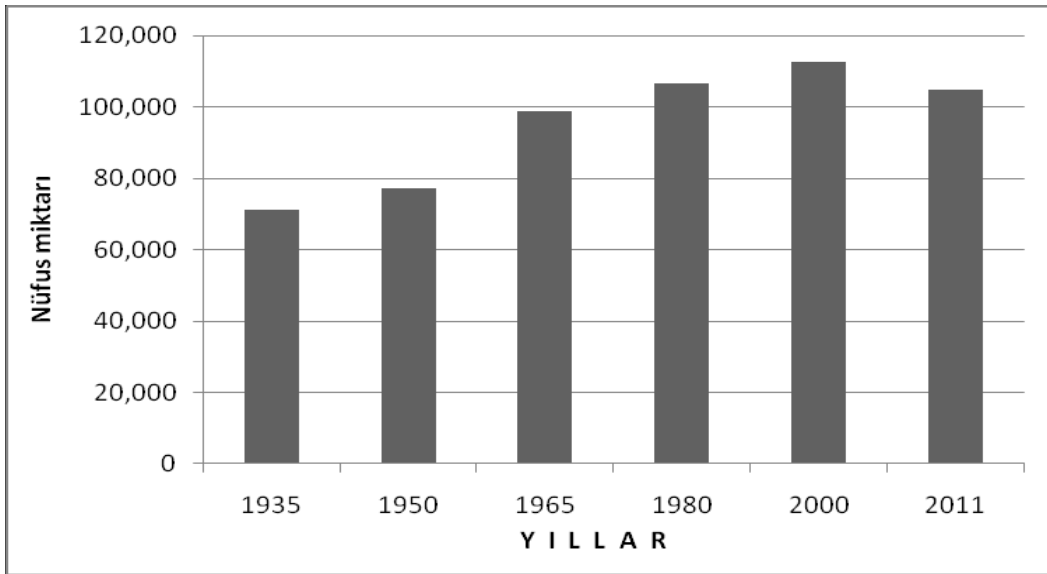
**Tablo 3.8.** Çeşitli sayım dönemlerindeki toplam nüfus miktarı ve 1935 sayımına göre artış oranı (%).

Sayım yılı	1935	1950	1965	1980	2000	2011
<b>İnceleme alanın nüfus miktarı</b>	71,248	77,133	98,925	106,437	112,693	104,725
<b>1935 yılındaki nüfusa göre artış oranı (%)</b>	--	8.3	38.8	49.4	58.2	47.0

1935 yılında yapılan genel nüfus sayımının sonuçlarına göre, inceleme alanının nüfusu 71,248'dir. Nüfus miktarı, 1950 yılına gelindiğinde % 8.3 oranında artarak 77,133'e yükselmiştir (Tablo 3.8.). Bu süre içinde yıllık ortalama nüfus artış hızı Türkiye genelindeki nüfus artışının gerisinde kalmıştır. Nitekim söz konusu dönemde Türkiye genelindeki nüfus miktarı ise 16,158,018'den 27,754,820'ye ulaşmış, bir diğer ifadeyle 1935-1950 yılları arasında Türkiye nüfusu % 71.8 oranında büyümüştür.

1950 ile 2000 yılları arasındaki dönemde, inceleme alanının nüfus miktarındaki artış, 1935-1950 dönemine göre daha hızlıdır. Bu dönemde inceleme alanının nüfusu, % 46.1 oranında artarak 77,133'den 112,693'e ulaşmıştır. Söz konusu dönemde hem kırsal nüfus hem de şehir nüfusu önemli artış göstermiştir. Bunun temel nedeni sağlık koşullarının iyileşmesi ve inceleme alanı dışına verilen göçün nispeten düşük değerlerde kalmasıdır. Ancak söz konusu dönemde Türkiye genelindeki nüfus artışı, inceleme alanımıza göre daha fazla gerçekleşmiş ve 1950 yılında 20,947,188'den 67,803,927'ye ulaşmıştır. Buna göre söz konusu dönemde Türkiye genelindeki nüfus artış oranı ise % 223 olmuştur.

**Şekil 3.6.** İnceleme alanındaki nüfus miktarının yıllara göre değişimi (1935-2011).



İnceleme alanındaki toplam nüfusu 2000 yılından itibaren azalmaya başlamıştır (Şekil 3.6.). Nitekim 2000 ve 2011 yıllarındaki nüfus miktarları dikkate alındığında, inceleme alanındaki toplam nüfus miktarının 112,693'ten 104,725'e gerilediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde nüfus miktarı % 7.1 oranında azalmıştır. Söz konusu dönemdeki nüfus azalmasının temel nedeni; özellikle kırsal yerleşmelerden dışarıya verilen göçlerdir. Nitekim inceleme alanındaki şehir nüfusu bu dönemde artış göstermesine karşın, kırsal yerleşmelerdeki hızlı nüfus kaybından dolayı, genel nüfus değişimi azalma yönünde gerçekleşmiştir. Diğer taraftan, inceleme alanındaki durumun tersine Türkiye'nin genel nüfus miktarı bu dönemde de % 10.2'lik artışla, 67,803,927'den 74,724,219'a yükselmiştir. Sonuç olarak inceleme alanındaki nüfus artış hızının Türkiye geneline göre oldukça düşük değerler gösterdiği, son yıllarda ise bu değişimin nüfus azalması şeklinde gerçekleştiği görülmektedir.

### 2.1.3. Kırsal ve kentsel nüfus

İnceleme alanı nüfus özelliklerini tam olarak ortaya koyabilmek için, nüfusun şehir ve kır yerleşmelerine göre dağılımı üzerinde durmak gerekmektedir. Çünkü mevcut nüfusun kır veya şehir yerleşmelerinde yaşaması, ekonomik faaliyetler yanında, diğer nüfus özelliklerini belirlemesi bakımından da önem taşımaktadır. Kır ve şehir yerleşmelerini ayırmada yerleşmenin peyzajı, nüfus miktarı ve nüfus yoğunluğu, bina yoğunluğu, yürütülen ekonomik aktiviteler, idari durumu ve çevresindeki yerleşmelere göre merkezi olma durumu gibi özellikler göz önünde bulundurulmaktadır (Selen, 1945;

Darkot, 1967; Tanoğlu, 1969; Trewartha, 1969; Tümertekin, 1973; Sergün, 1993; Keleş, 2004; Doğanay, 1994; Göney, 1995; Frey ve Zimmer, 2001). Çeşitli bilim adamları tarafından üzerinde ayrıntılı çalışmalar yapılmış olan bu konuya geniş bir şekilde değinilmeyecektir. Ancak burada belirtilmesi gereken, söz konusu kriterlerden herhangi birinin, bir yerleşmenin köy ya da şehir olarak sınıflandırılmasında tek başına yeterli olmayacağı gerçeğidir. Bu nedenle, inceleme alanındaki yerleşmelerden hangilerinin köy hangilerinin şehir kategorisine dahil olduğunu tespit etmek için sadece bir kritere bağlı kalınmamış; arazi çalışmaları sırasında yapılan gözlemlere dayanarak; yerleşmelerde yürütülen ekonomik faaliyetler, yerleşmelerin peyzajı, çevresindeki yerleşmelere göre durumu ve yerleşmelerdeki yaşam tarzı dikkate alınmıştır. Bu çalışmada, şehre özgü fonksiyon ve niteliklerin bir kısmını taşıyan ve aynı zamanda her ikisi de ilçe merkezi olan Ezine ve Bayramiç yerleşmeleri şehir olarak kabul edilmiştir.

İnceleme alanında 1935, 1950, 1965, 1980, 2000 ve 2011 yıllarında, köy ve şehirlerde yaşayan nüfus miktarları Tablo 3.9.'da gösterilmiştir. 1935'te yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre inceleme alanındaki kırsal nüfus miktarı 61,082, şehir nüfusu miktarı ise 10,166'dır. Bu dönemde kırsal nüfus inceleme alanındaki toplam nüfusun % 85.7'sini meydana getirmekteydi. 1950 yılındaki sayımda 70,356'a yükselen kır nüfusu, toplam nüfus miktarı içindeki payını da % 91.2'ye çıkarmış ve oransal olarak günümüze kadar geçen süre içindeki en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ancak sonraki yıllarda kırsal nüfusun toplam nüfus içindeki payında genel olarak bir gerilemenin olduğu görülmektedir.

Kırsal nüfusun yıllara göre değişimini gösteren Tablo 3.9.'dan da anlaşılacağı üzere, mutlak miktar olarak artış ve azalmaların yaşandığı anlaşılmaktadır. Kırsal nüfus 1980 yılında yüksek bir düzeye ulaşmış, daha sonra gerilemeye başlamıştır. Ancak özellikle 2000 yılından itibaren kırsal nüfus miktarında hızlı bir düşüş yaşanmaktadır (Tablo 3.9. ve Şekil 3.7.). Nitekim 2000-2011 yılları arasındaki dönemde inceleme alanındaki kırsal nüfus 9,697 kişi azalarak, 87,396'dan 77,699'a gerilemiştir. Daha dikkat çekici olan durum, 2011 yılındaki kırsal nüfus miktarının 1965 yılındaki kırsal nüfus miktarının da gerisine düşmüş olmasıdır.

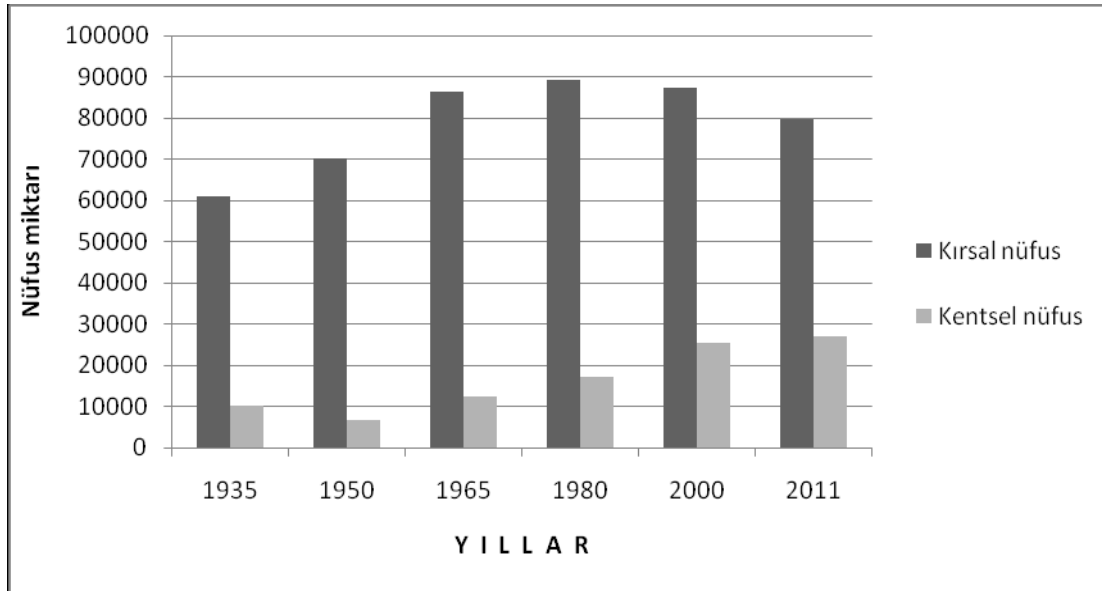
İnceleme alanındaki şehir nüfusu 1935-1950 yılları arasında azalma yönünde bir değişim göstermiştir. Nitekim şehir nüfusu 1935 yılında 10,166 iken 1950 yılında 6,777'ye gerilemiştir. 1950 yılından günümüze kadar ise şehir nüfusu sürekli olarak artış yönünde değişim sergilemiş ve 2011 yılı itibariyle şehir nüfusu 27,026'ya ulaşmıştır. Böylece 1950

ile 2011 yılları arasında geçen 61 yıllık sürede şehir nüfusu 3 kattan fazla artış göstermiştir. Bu dönemde şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki payı da sürekli olarak artmış ve 1950 yılında % 8.8 olan oran 2008 yılın % 25.8'e yükseltmiştir (Tablo 3.9.).

**Tablo 3.9.** Sayım yıllarına göre kırsal ve kentsel nüfus miktarları ile bunların toplam nüfusa oranı.

SAYIM YILI	KIRSAL NÜFUS		KENTSEL NÜFUS	
	Nüfus miktarı	Toplam nüfusa oranı (%)	Nüfus miktarı	Toplam nüfusa oranı (%)
1935	61,082	85.7	10,166	14.3
1950	70,356	91.2	6,777	8.8
1965	86,499	87.4	12,426	12.6
1980	89,226	83.8	17,211	16.2
2000	87,396	77.6	25,297	22.4
2011	77,699	74.2	27,026	25.8

**Şekil 3.7.** İnceleme alanında kırsal ve kentsel nüfusun yıllara göre gösterdiği değişim.



İnceleme alanında şehir nüfusunun artış göstermesinin temel sebebi, şehirlerin çevredeki kırsal yerleşmelerden göç almasıdır. Dikkat edilirse, sahadaki kırsal nüfus 1980 yılından sonra azalma eğilimi gösterirken, aynı dönemde şehir nüfusundaki değişim artış yönündedir (Şekil 3.7.). Dolayısıyla inceleme alanında kırsal yerleşmelerinden şehirlere



doğru bir g olduğu anlaşılmaktadır. Arazi alışmaları sırasında yapılan gözlemler ve uygulanan anketlerden elde edilen sonuçlar da bu tespiti desteklemektedir. Nitekim yapılan sztl görüşmeler ve köy muhtarlarına uygulanan anket sonuçlarına göre köylerden göç eden nüfusun bir bölümü inceleme alanındaki iki şehri olan Ezine ve Bayramiç'e yerleşmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan şehir nüfusunun toplam nüfus içindeki payındaki değişim Türkiye geneli ile karşılaştırıldığında, inceleme alanındaki şehirli nüfus oranındaki artışın daha yavaş gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Nitekim 1935 yılından günümüze kadar Türkiye geneli ve inceleme alanındaki şehir nüfus oranları arasındaki farkın, inceleme alanı aleyhine sürekli olarak arttığı görülmektedir (Tablo 3.10.).

Öte yandan Türkiye'de şehirleşme oranının en yüksek düzeyde bulunduğu bölgenin, inceleme alanının da içinde yer aldığı Marmara Bölgesi olduğu göz önünde tutulursa, bu durum daha dikkat çekici hal almaktadır.

**Tablo 3.10.** Yıllara göre Türkiye genelinde ve inceleme alanında kentsel nüfusun toplam nüfus içindeki payı (%).

<b>Yıllar</b>	<b>Türkiye geneli</b>	<b>İnceleme alanı</b>
<b>1935</b>	23.5	14.3
<b>1950</b>	25.0	8.8
<b>1965</b>	34.4	12.6
<b>1980</b>	43.9	16.2
<b>2000</b>	64.9	22.4
<b>2011</b>	76.8	25.8

Gerçekten de Marmara Bölgesi genelinde 2011 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre kentleşme oranı % 90'ın üzerindedir. Böylece bölgedeki kentleşme oranının inceleme alanındaki kentleşme oranının 3 katından fazla olduğu ortaya çıkmaktadır.

#### **2.1.4. Nüfus yoğunluğu**

İnceleme alanında 2011 yılı ADNKS sonuçlarına göre aritmetik nüfus yoğunluğu 30'dur. Diğer bir ifade ile 1 km<sup>2</sup>'lik alanda ortalama 30 kişi yaşamaktadır. İnceleme alanındaki nüfus yoğunluğu, içinde yer aldığı Marmara Bölgesi'nin aritmetik nüfus yoğunluğuna (320) göre oldukça düşüktür. Diğer taraftan, bu nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasına (106) göre de oldukça düşük olduğu görülmektedir (Akbulak vd., 2013).

İnceleme alanındaki nüfus yoğunluğunun seçilmiş sayım yıllarına göre gösterdiği değişimin, Türkiye geneliyle karşılaştırılmasından çıkan en önemli sonuç; nüfus yoğunluğundaki artışın, Türkiye geneline göre daha yavaş gerçekleşmesidir (Tablo 3.11.). Nitekim 1935 nüfus sayımına göre Türkiye genelindeki aritmetik nüfus yoğunluğu ile inceleme alanındaki aritmetik nüfus yoğunluğu yakın değerler gösterirken, sonraki yıllarda Türkiye genelinde yaşanan nüfus yoğunluğundaki artış inceleme alanına göre daha yüksek seviyelerde olmuştur. Öyle ki 1950 yılında Türkiye geneli ve inceleme alanındaki nüfus yoğunlukları sırasıyla 27 ve 22 iken 2011 yılında bu değerler yine sırasıyla 106 ve 30 olarak gerçekleşmiştir. Böylece 1935 yılında Türkiye geneli ile inceleme alanı hemen hemen aynı nüfus yoğunluğuna sahip iken, 2011 yılında Türkiye genelindeki nüfus yoğunluğu inceleme alanındaki yoğunluğun 3.5 katını aşmıştır. Bu durumun temel nedeni, daha önce de ifade edildiği gibi inceleme doğum oranının Türkiye ortalamasının altında olması ve özellikle kırsal kesimden dışarıya yönelen göçlerdir.

**Tablo 3.11.** Sayım yıllarına göre Türkiye geneli ve inceleme alanındaki nüfus yoğunlukları (km<sup>2</sup>/nüfus).

Sayım yılları	Türkiye genelindeki nüfus yoğunluğu	İnceleme alanındaki nüfus yoğunluğu	Türkiye geneli / inceleme alanı
1935	21	20	1.04
1950	27	22	1.23
1965	41	28	1.46
1980	58	30	1.92
2000	88	32	2.75
2011	106	30	3.53

Aritmetik nüfus yoğunluğu inceleme alanı genelinde farklılıklar göstermektedir. Ezine ve Bayramiç ovalarının çevresi, Kumkale Ovası çevresi ile Kara Menderes Çayı'nın güney kolunun açmış olduğu vadi tabanları nüfus yoğunluğunun fazla olduğu kesimlerdir. Söz konusu sahalar toprak, su ve iklim şartları bakımından tarımsal faaliyetler için uygun koşulları sağlaması yanında, ulaşımın da kolayca gerçekleştirilebilir olması nedeniyle, inceleme alanındaki en yoğun nüfuslu kesimleri meydana getirmektedir. Ezine ve Bayramiç şehirlerinin de belirtilen sahada yer almasından dolayı nüfus yoğunluğu saha geneline göre oldukça yüksek düzeylere ulaşmaktadır. Diğer taraftan inceleme alanının kuzeydoğusundaki yüksek sahalar, Salihler Platosu ile güneydoğudaki yüksek alanlar ise

nüfus yoğunluğunun az olduğu kesimlerdir. Böylece genel olarak nüfus yoğunluğunun yükseltinin artışına bağlı olarak bir azalma gösterdiği görülür.

### 2.1.5. Nüfus dağılışı

Nüfusun önemli özelliklerinden bir diğerini de demografik, sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan büyük bir öneme sahip olan coğrafi dağılışı oluşturmaktadır. İnceleme alanındaki nüfus dağılışını, litolojik özellikler, yükselti, eğim, sıcaklık, toprak şartları ve su kaynakları gibi doğal çevre özellikler ile bu özelliklerin ortaya çıkardığı olanaklar doğrultusunda yürütülen ekonomik faaliyetler belirlemektedir (Akbulak vd., 2013).

İnceleme alanının orta kısmında yer alan Ezine-Bayramiç ovası nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu kesimleri meydana getirmektedir. İnceleme alanındaki en büyük iki yerleşmesi durumundaki Bayramiç ve Ezine şehirlerinin yanı sıra Türkmenli, Çetmi, Yahşeli ve Sarısöğüt gibi büyük yerleşmeler bu kesimde yer almaktadır. Genellikle Neojen dolguların ve alüvyonların yayılış gösterdiği kesimlerde yer alan bu yerleşmeler çevresinde I. ve II. sınıf araziler yer almaktadır. Yükselti değerlerinin 100 m'yi pek aşmadığı, sıcaklık koşulları bakımından iklimin tarımsal etkinliklere en uygun olduğu ve aynı zamanda sulamalı tarımın da yaygın olarak sürdürüldüğü bu alanlar saha geneline göre yoğun bir nüfus barındırabilmektedir. İnceleme alanındaki yoğun nüfuslu kesimlerden bir diğeri de Kumkale Ovası ve çevresidir. Aşağı Kara Menderes havzasını meydana getiren bu kesimde Kumkale, Mahmudiye, Pınarbaşı, Dürmek, Üvecik, Tefikiye, Gökçalı ve Çıplak gibi büyük köyler yer almaktadır. İnceleme alanının bu alçak kesimlerinde tarımsal verimliliğin yüksek olduğu Alüvyal topraklar geniş alanlarda yayılış göstermekte ve daha fazla nüfusun barınmasına olanak sağlamaktadır. İnceleme alanının güneydoğusunda yer alan Evciler, Akçakıl, Daloba, Yassıba ve Çavuşköy çevreleri de nüfus yoğunluğunun nispeten yüksek olduğu kesimlerdir. İnceleme alanında diğeri yoğun nüfuslu alanlara göre daha yüksekte yer alan bu kesimlerde meyve yetiştiriciliği egemen faaliyet durumundadır (Akbulak, 2010).

İnceleme alanının özellikle kuzeydoğu ve güneybatı kesimleri ise nüfus yoğunluğunun en düşük değerler gösterdiği sahalardır. Kara Menderes Çayı'nın kuzeydoğu kolunu oluşturan Kursak Dere Havzası nüfus yoğunluğunun en olduğu kesimlerdir. Bekirler, Yukarı Şapçı, Aşağı Şapçı, Osmaniye, Hacıdervişler, Üçyol, Cazgırlar, Yaylacikköy, Köylü ve Yeniköy (Evhatlar) gibi havzanın en az nüfuslu köyleri bu alanda yer almaktadır (Şekil 3.8.). Yükseltinin arttığı, buna bağlı olarak iklim koşullarının

sertleştiği bu dağlık ve platoluk alanlarda tarım ürünlerindeki çeşitlilik azalmıştır. İnceleme alanının alçak kesimlerinde üretimi gerçekleştirilen pek çok ürün, iklimin elverişsizliği nedeniyle buralarda yetiştirilememektedir. Yer yer hayvancılık ve ormancılığın temel geçim kaynağı durumuna geçtiği bu kesimlerde nüfus yoğunluğu iyice azalmaktadır. Bu yüksek kesimlerde ise nüfus daha çok vadi tabanlarında toplanmıştır.

## 2.2. Yerleşme Özellikleri

Meskenlerin bir araya toplanmaları ile meydana gelen yerleşme kavramı, köy, kasaba ve şehir gibi belirli şekilleri dışında, tek ev ile köy arasında yer alan geçici ya da devamlı, toplu ya da dağınık karakterdeki yerleşme tiplerini de kapsayan geniş bir kavramdır (Tanoğlu, 1953). Diğer taraftan her yerleşme, yerleşmiş olanların ihtiyaçlarına cevap verecek belli ortamlarda ortaya çıkmakta, dolayısıyla bu ortamı meydana getiren doğal çevre, insanların yerleşmesinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Böylece insan topluluklarının, çevre şartlarını göz önünde bulundurarak seçtikleri mekan parçalarında yerleşmeleri, bu çevre ile yerleşmeler arasında karşılıklı bir bağı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle bir yerleşme, çevresindeki doğal kaynakları rantabl kullandığı ölçüde gelişme ve bu gelişimini sürdürme olanağına sahip olur (Akbulak vd., 2013).

İnceleme alanı dahilinde günümüz itibariyle 2'si şehir, 3'ü kasaba ve 220'si köy karakterinde olmak üzere, toplam 225 yerleşme bulunmaktadır. İnceleme alanında genel bir kaide olarak, yükselti arttıkça yerleşme sayısında ve bu yerleşmelerde yaşayan nüfus miktarında azalma görülmektedir. Araştırma sahasındaki en önemli iki yerleşme Bayramiç ve Ezine şehirleridir. Bu yerleşmelerden Bayramiç, Kara Menderes Havzası'nın orta kısmında yer alan Ezine-Bayramiç Ovası'nın doğusunda, Ezine ise batısında kurulmuştur.

Yerleşmeler, gerek kurulduğu sahanın doğal çevre şartlarına, gerekse burada yaşayanların ekonomik, soysal ve kültürel özelliklerine bağlı olarak, bölgeden bölgeye farklılıklar gösterirler. Bu yüzden kompleks bir yapı kazanan yerleşmelerin sınıflandırmasını yapmak oldukça zordur. Ancak yerleşmelerin sahip olduğu ortak özellikler, onların aynı zamanda belirli gruplar altında toplanabilmelerini mümkün kılmıştır. Bu gruplardan ilki, faaliyetleri geniş anlamda toprağa bağlı olan kırsal yerleşmeler, diğeri ise fonksiyonları ve nüfus miktarları itibariyle kırdan farklı özellik gösteren ve toplu hayatın en karmaşık tiplerinin fiziki şekli olan şehirsellerdir. Bununla birlikte, kır ve şehir yerleşmelerini sınıflandırmak oldukça karmaşık bir konudur.

Çalışmanın nüfus özellikleri konusunda da ifade edildiği gibi, kır yerleşmeleriyle şehir yerleşmelerinin ayırt edilmesinde çok çeşitli kriterler kullanılmaktadır. Ülkemizdeki idari sınıflandırmayı belirleyen 442 sayılı Köy Yasası'na göre, nüfusu 2.000'den az olan yerleşmeler köy, 2.000-20.000 arasında olan yerleşmeler kasaba, 20.000'den fazla yerleşmeler ise şehir olarak kabul edilmiştir (1924 tarih ve 442 Sayılı Köy Kanunu, Madde 1). Türkiye İstatistik Kurumu'nun çalışmalarında ise nüfus miktarlarına bakılmaksızın, il ve ilçe merkezi olan yerleşmeler şehir sayılmaktadır. Dolayısıyla, Türkiye genelinde köy ve şehir yerleşmelerinin ayırımında idari kriter ve nüfus kriterinin kullanıldığı görülmektedir. Ancak, gerek bu iki kriter, gerekse yerleşmelerin sınıflandırılmasında kullanılan diğer kriterler, tek başına şehir ve köy yerleşmelerini belirlemede yeterli değildir. Bu nedenle inceleme alanındaki köy ve şehirlerin sınıflandırılmasında sadece nüfus kriteri ve idari kritere bağlı kalınmamış; yerleşmelerde yürütülen ekonomik faaliyetler ve yerleşmelerin genel görünüşleri, coğrafi bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda yapılan sınıflandırmaya göre, inceleme alanında bulunan toplam 225 yerleşmeden 2'sinin şehir, 3'ünün kasaba ve 220'sinin ise köy karakteri gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer taraftan ilçe merkezleri durumundaki Ezine, Bayramiç ve Ayvacık yerleşmelerinin yanı sıra Küçükkuyu, Geyikli, İntepe, Mahmudiye ve Kumkale yerleşmeleri de belediye örgütlü köy yerleşmeleridir.

### **2.2.1. Nüfus büyüklüklerine göre yerleşmeler**

Nüfus miktarı, yerleşmelerinin kurulduğu çevrenin potansiyelini ortaya koyması ve bu yerleşmelerin ekonomik düzeylerini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. 2011 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre, araştırma sahasında yer alan 225 yerleşmenin toplam nüfusu 104,725 olup, bu yerleşmelerin ortalama nüfus büyüklüğü 465'dir. Sadece 13 kişinin yaşadığı Tabaklar köyü, nüfus miktarı en az olan yerleşme durumundayken, 13,550 nüfuslu Ezine şehri inceleme alanında en fazla nüfusa sahip yerleşmedir (Akbulak vd., 2013).

İnceleme alanındaki yerleşmelerin nüfus gruplarına göre dağılışını gösteren Tablo 3.12.'den de anlaşılacağı gibi, yerleşmelerin yarısından fazlasının (% 53.3) nüfusu 200'den daha azdır. Gruplar ayrı ayrı ele alındığında ise en fazla yerleşmenin, 101-200 nüfus diliminde yer aldığı görülmektedir. Bu grup içinde bulunan 70 yerleşme, inceleme alanındaki toplam yerleşme sayısının % 31.1'ine karşılık gelirken, barındırdıkları nüfus (10,380), toplam nüfusun % 9.9'unu meydana getirmektedir (Tablo 3.12.). Böylece bu

nüfus diliminde yer alan yerleşmeler, sayı bakımından ilk sırada bulunurken, barındırdıkları nüfus miktarıyla tüm nüfus grupları içinde dördüncü sırada yer almaktadır. Nüfusu 100 veya daha az olan yerleşmeler ise sayı itibariyle % 22.2'lik paya sahip olmalarında karşın, inceleme alanındaki nüfusun sadece % 3'ünü barındırabilmektedirler. Bu grupta yer alan yerleşmelerin ortalama nüfus büyüklüğü 63.5 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla bu grupta yer alan yerleşmeler inceleme alanındaki ortalama nüfus büyüklüğünün oldukça gerisinde bulunmaktadır. Diğer taraftan Nüfusu 5.000 veya daha fazla olan 4 yerleşmede ise inceleme alanı genelindeki nüfusun % 39.9'luk kısmı yaşamaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi bu yerleşmelerden ikisi şehir, ikisi de kasaba yerleşmesi durumundadır.

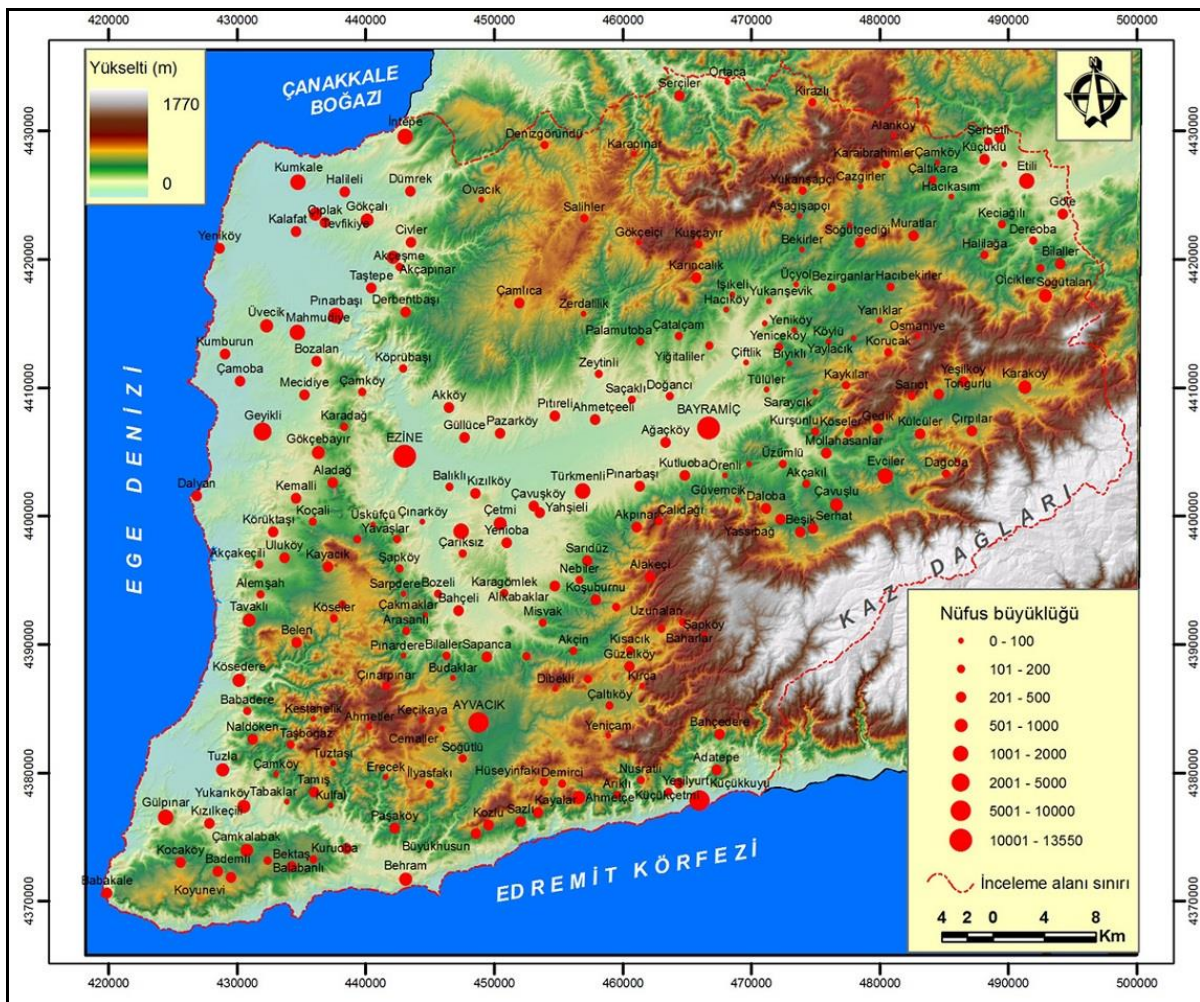
**Tablo 3.12.** Yerleşmelerin nüfus gruplarına göre dağılışı ve toplam nüfus içindeki payları.

Nüfus grubu	Yerleşme sayısı	Toplam yerleşme sayısına oranı (%)	Nüfus miktarı	Toplam nüfus miktarına oranı (%)
13-100	50	22.2	3,177	3.0
101-200	70	31.1	10,380	9.9
201-300	41	18.2	10,030	9.6
301-400	17	7.6	6,137	5.9
401-500	17	7.6	7,675	7.3
501-1000	16	7.1	10,305	9.8
1001-2000	9	4.0	12,230	11.7
2001-5000	1	0.4	3,029	2.9
5001-10000	2	0.9	14,736	14.1
10001-13550	2	0.9	27,026	25.8
<b>TOPLAM</b>	<b>225</b>	<b>100</b>	<b>104,725</b>	<b>100</b>

Yerleşmelerin nüfus büyüklükleri Ezine-Bayramiç ve Kumkale ovaları çevresinde daha yüksek değerler gösterirken, inceleme alanının kuzey, kuzeydoğu ve güneybatı kesimlerinde azalmaktadır (Şekil 3.8.). Kuşkusuz bu durumun temel sebebi yerleşmelerin kurulduğu çevrenin coğrafi özellikleridir. İnceleme alanında, nüfusu 100'ün altında olan yerleşmeler ile 2000'in üzerinde olan yerleşmeler, coğrafi çevrenin yerleşmelerin gelişimi üzerindeki etkisini göstermesi bakımından dikkat çekici örnekleri meydana getirmektedir.

Nüfusu 100'ün altında olan köylerden Tabaklar (13), Yeniköy (14), Güvemcik (17), Cemaller (23), Osmaniye (25) gibi köyler nispeten yüksek ve arızalı kısımlarda yer almaktadır. Ekonomik potansiyeli sınırlı çevrelerde kurulmuş olmaları, bu köylerdeki nüfusun artışı engellemiştir. Tarımsal olanakların son derece kısıtlı olduğu söz konusu köylerde, ormancılık ve hayvancılık faaliyetleri ağırlık kazanmış, ancak nüfus miktarları inceleme alanı geneline göre düşük kalmıştır. Nüfusu 5.000'in üzerinde olan Ezine (13,550), Bayramiç (13,476), Ayvacık (7,619) ve Küçükkuşu (7,117), yerleşmeleri ise ekonomik faaliyetlerin çeşitlilik kazandığı alanlarda yer almış ve bunlardan ikisi idari kritere göre şehir yerleşmesi durumundadır. Ayvacık'ın ekonomik faaliyeti tarım ve hayvancılığa; Küçükkuşu'nun da turizme dayalıdır.

Şekil 3.8. İnceleme alanında yerleşmelerin nüfus büyüklüklerine göre dağılışı.



İnceleme alanındaki, yerleşmelerin bulunduğu kesimlerde verimli arazilerin geniş alanlar kaplaması, iklimin pek çok ürünün yetiştirilmesine elverişli olması, sulamanın kolayca yapılabilmesi ve ileri tarımsal yöntemlerin uygulanması polikültür bir tarıma olanak sağlamış, ayrıca sanayi, ticaret ve turizm fonksiyonlarının devreye girmesiyle nüfus miktarları artış göstermiştir. Buraya kadar yapılan açıklamalara dayanarak, yerleşmelerin nüfus büyüklüklerini belirleyen temel unsurların, sahip oldukları arazinin genişliği, arazilerin verimlilik durumu, uygulanan tarımsal yöntemler ile özellikle şehir ve kasaba yerleşmelerinde tarımsal faaliyetlerin yanı sıra sürdürülen sanayi, ticaret, hizmetler ve turizm gibi ekonomik faaliyetler olduğunu ifade etmek mümkündür.

### 2.3. Ekonomik Özellikler

Bir alandaki ekonomik etkinliklerin yürütülmesinde, o alanın doğal çevre özellikleriyle burada yaşayan insanların bilgi teknik düzeyleri belirleyici olmaktadır. İnceleme alanında ekonomik etkinlikler bir bütün olarak ele alındığında tarımın en önemli geçim kaynağı olduğu görülmektedir. Kuşkusuz bunu belirleyen temel unsur inceleme alanının sahip olduğu doğal çevre koşulları ve beşeri kaynaklardır. İnceleme alanı topografya şartlarından dolayı Türkiye'nin pek çok kesimine göre tarımsal etkinliklere daha uygundur. Gerçekten ülkemizin yarısından fazla bir kısmı 1000 m'nin üzerinde yükseltiye sahiptir (Tanoğlu, 1947). Bu kesimlerde kışlar daha sert ve uzun geçerken yaz mevsimi ise kısadır. Oysa inceleme alanında yükseltisi 1000 m'yi aşan sahaların sadece % 1.6 düzeyindedir. Buna karşılık yükseltisi 100 m'den daha az olan alanlar % 18.7'lik bir paya sahip iken, yükseltisi 100 ile 250 m arasında olan alanlar % 30.7'lik bir paya, 251-500 m arasındaki alanlar % 38.2'lik paya, 501-1000 m arasındaki alanlar ise % 10.9'luk paya sahiptirler. Böylece, yükselti basamaklarının oransal dağılışı göz önünde bulundurulduğunda, inceleme alanının Türkiye geneline göre tarımsal etkinliklere çok daha elverişli olduğu açık bir şekilde görülmektedir (Akbulak vd., 2013).

Ezine-Bayramiç ve Kumkale ovaları ile Tuzla Çayı Havzası'nın aşağı kesimleri gibi alçak düzlükler başta olmak üzere, inceleme alanının büyük kısmında iklim şartları, topografya özellikleri, toprak özellikleri ve diğer şartların elverişli olmasından dolayı değişik tarım yöntemleri uygulanarak birçok ürünün yetiştirilmesine olanak sağlayan yüksek bir tarımsal potansiyel bulunmaktadır. İnceleme alanında yükseklerle doğru çıkıldıkça sıcaklık ortalamalarının düşmesi ve sulama imkanlarının azalmasından dolayı tarımsal ürünlerdeki çeşitlilik ve verim azalmaktadır. İnceleme alanındaki plato



yüzeilerine karşılık gelen bu kesimlerde yer yer kuru tarım ve hayvancılık faaliyetleri ön plana geçmektedir. Daha yüksek kesimleri oluşturan dağlık sahalarda ise tarımsal etkinlikler iyice azalmakta, hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri önem kazanmaktadır. İnceleme alanında, yükseltinin arttığı kuzeydoğu ve güneydoğu kesimlerindeki yerleşmelerin ekonomik düzeyi saha geneline göre oldukça geri durumdadır. Nitekim inceleme alanının güneydoğu kesiminde, Kaz Dağları'nın kuzey yamaçlarında yaklaşık 500-600 m yükseltiden sonra yerleşme bulunmamaktadır ve bu alanlarda ormancılık dışında başka bir ekonomik etkinliği sürdürmek güçleşmektedir. İnceleme alanında sanayi faaliyetleri gelişmiş değildir. Saha genelindeki en büyük iki sanayi kuruluşunu çimento fabrikası ile süt ürünleri üretiminin yayıldığı tesisler meydana getirmektedir. Bu iki büyük kuruluş dışındaki tesisler çoğunlukla küçük ölçeklidir ve yerel halka sundukları istihdam sınırlı düzeylerde kalmaktadır.

Tarım, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerine göre önemi daha az olmakla birlikte turizm inceleme alanındaki diğer ekonomik faaliyet kolunu meydana getirir. İnceleme alanının kuzeybatı kesiminde yer alan ve 1996 yılından itibaren "Milli Park" statüsü kazanmış olan Troya (Troia-Truva) antik yerleşmesi ve çevresi en önemli turist çekim alanıdır. Bunun yanı sıra Kaz Dağları'nın kuzey yamaçları da zengin bir rekreasyonel potansiyele sahiptir ve giderek daha fazla turist çekmektedir. İnceleme alanının güneyinde, Edremit Körfezi'nin kuzey kıyıları ise özellikle kıyı turizminin önem kazandığı kesimlerdir. İnceleme alanındaki ticari faaliyetler genel olarak Ezine ve Bayramiç şehirleri ile Ayvacık ve Küçükkuşu kasabalarında yoğunlaşmaktadır. Diğer taraftan her biri ilçe merkezi durumundaki Ezine, Bayramiç ve Ayvacık yerleşmeleri, çevrelerindeki köylere idari hizmet sunmaların yanı sıra, aynı zamanda bu köylerde üretilen ürünlerin bir kısmının pazarlandığı ve kır nüfusunun ihtiyaç duyduğu ürünleri temin ettikleri pazar durumundadırlar.

### **2.3.1. Toprakların genel arazi kullanımı bakımından dağılımı**

İnceleme alanında toprakların genel arazi kullanımı açısından dağılımını gösteren Tablo 3.13. ve Şekil 3.9., Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yapılan 2006 yılı CORINE sınıflandırma sonuçlarında dayanarak hazırlanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre inceleme alanının 134,314 hektarı tarımsal amaçlı kullanıma ayrılmıştır. Diğer bir ifadeyle, inceleme alanının % 38.1'lik bölümünü ekili ve dikili alanlar kaplamaktadır (Tablo 3.13.). İnceleme alanındaki nüfusun büyük bir kısmının geçimini tarımdan sağladığı göz önünde

bulundurulursa, tarımsal etkinliklere ayrılan alanların genel arazi kullanımı içinde neden bu kadar yüksek paya sahip olduğu daha iyi bir şekilde açıklanabilir. Ezine-Bayramiç, Kumkale ve Bahçeli ovaları ile Tuzla Çayı Havzası'nın aşağı kesimleri tarımsal arazi kullanımının bütün olarak en geniş yayılış gösterdiği alanlardır. Tarım arazileri Kara Menderes Çayı'nın Yukarı Havzası'ndaki vadiler boyunca da doğuya ve kuzeydoğuya doğru sokulmaktadır. Bu alanlar dışında alçak ve yüksek plato alanlarında da tarım arazileri bütünlük göstermemekle birlikte yer yer varlığını sürdürmektedir.

**Tablo 3.13.** İnceleme alanında toprakların genel arazi kullanımı bakımından dağılışı.

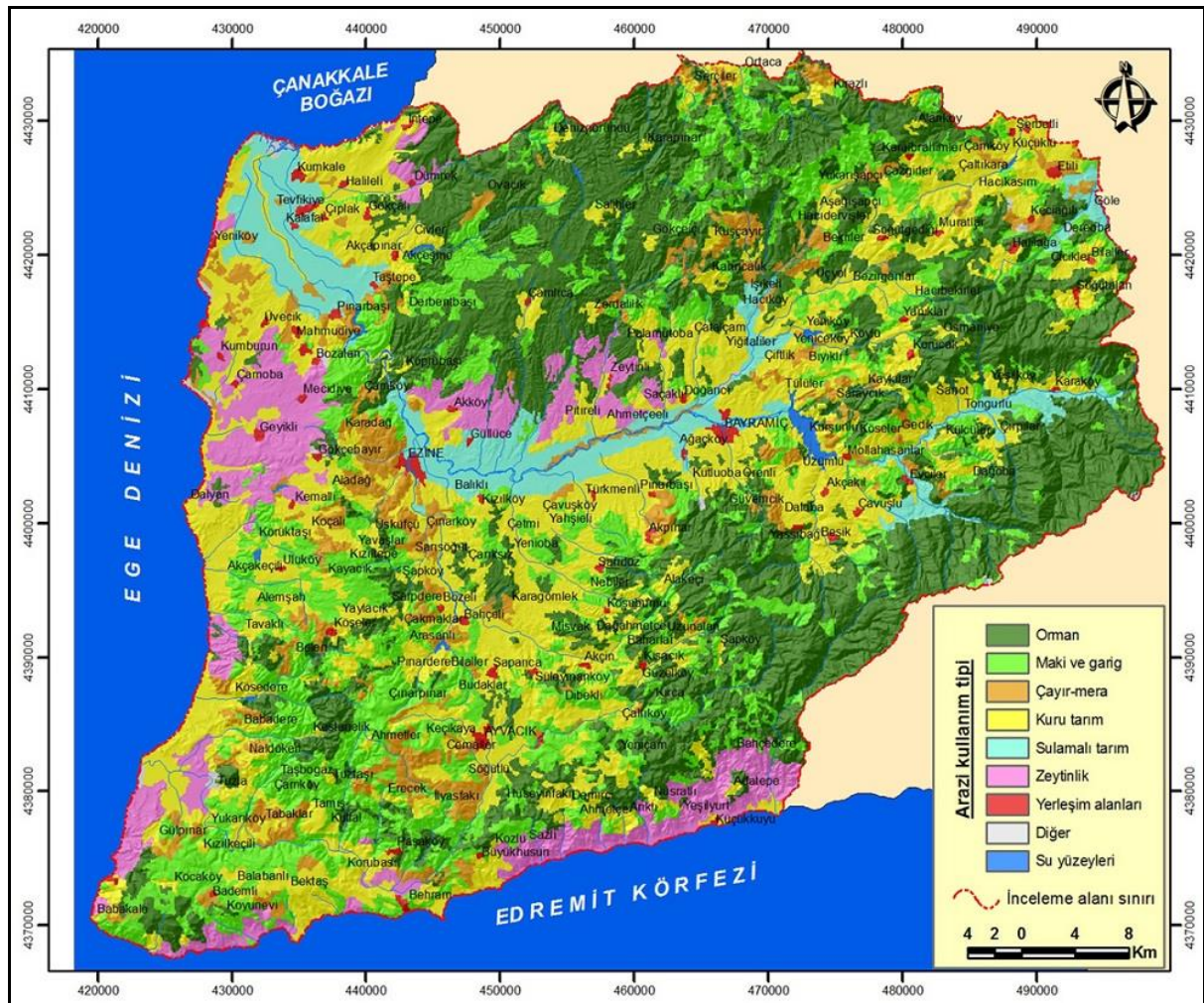
Arazi kullanım türü	Kapladığı alan (hektar)	İnceleme alanı genelindeki payı (%)
Orman	117,426	33.4
Maki ve garig	72,336	20.6
Çayır-mera	22,563	6.4
Kuru tarım	91,232	25.9
Sulamalı tarım	18,995	5.4
Zeytinlik	24,087	6.8
Yerleşme	3,441	1.0
Diğer *	1,105	0.3
Baraj ve gölet	649	0.2
<b>Toplam</b>	<b>351,834</b>	<b>100</b>

\* Çıplak araziler, kayalıklar, taş ocakları, plajlar, kumul alanları, bataklıklar ve akarsu yatakları bu gruba dahil edilmiştir.

Tarım alanları daha ayrıntılı bir şekilde ele alındığında en büyük payın kuru tarım arazilerine ait olduğu görülmektedir. Kuru tarım yapılan araziler 91,232 hektarlık alanıyla % 25.9'luk bir orana sahiptirler. Kuru tarım arazilerini kuzeydeki Salihler Platosu ile dağlık alanların yüksek ve engebeli bölümleri dışında inceleme alanının her kesiminde görmek mümkündür. Ancak bu araziler gerek ürün çeşitliliği gerekse birim alandan alınan verim bakımından sulamalı tarım arazilerine göre daha zayıf olduğu için, nüfus yoğunluğunun genelde düşük olduğu kesimlere tekabül etmektedir.

Sahada geniş alanlar kapladığı için ayrı bir grup altında değerlendirilen zeytinlikler ise 24,087 hektarlık inceleme alanı genelinde % 6.8'lik bir paya sahiptir (Tablo 3.13. ve Şekil 3.9.). Zeytinlikler Edremit Körfezi kıyılarında, özellikle Küçükkuşu ile Büyükhusun yerleşmeleri arasındaki bir kuşak boyunca kesintisiz olarak uzanmaktadır. Ayrıca inceleme alanının batısında Çamoba, Mecidiye, Gökçebayır, Dalyan ve Kemalli köyleri arasında; Gülpınar, Tuzla, Tavaklı ve Kösedere köylerinin batısında da nispeten geniş alanlar kaplamaktadır. Zeytinliklerin yayılış gösterdiği bir diğer alan ise Ezine-Bayramiç Ovası'nın kuzeyinde, Akköy ve Doğancı köyleri arasında kalan sahalardır.

**Şekil 3.9.** İnceleme alanında genel arazi kullanım durumu.



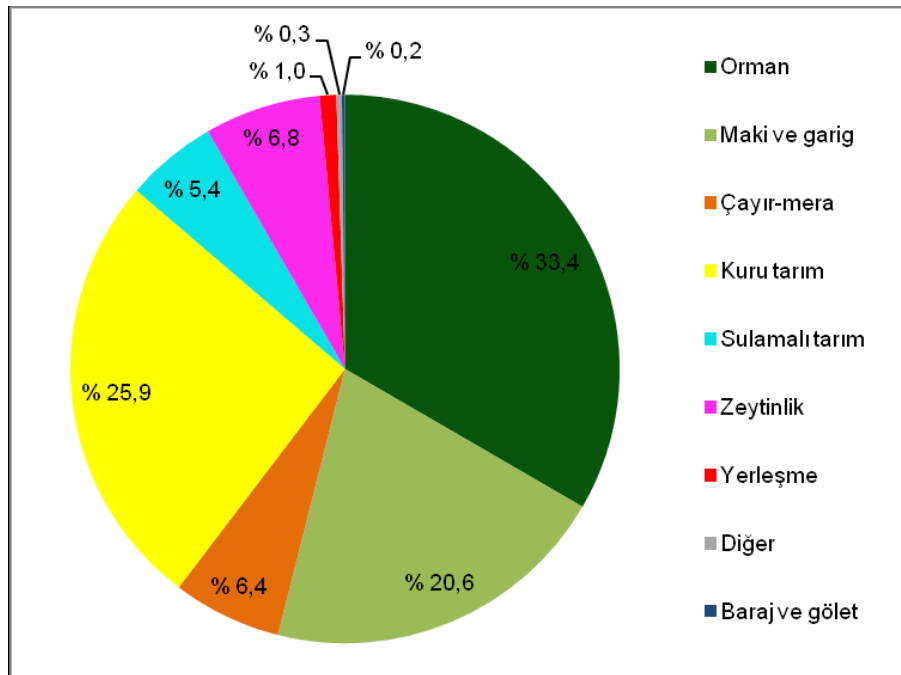
Akbulak vd., 2013

Sulamalı tarım arazileri 19 bin hektara yaklaşan yüzölçümü ile inceleme alanı genelinde % 5.4'lük bir paya sahiptirler. Birim alandan en yüksek verimin alındığı ve bu

nedenle yüksek miktarda nüfusun barınabildiği bu arazilerinin büyük kısmı Ezine-Bayramiç ve Kumkale ovalarında yer alır.

Ormanlar genel arazi kullanımı içindeki % 33.4'lük payı ile tarım alanlarından sonra ikinci sırada yer almaktadır. İnceleme alanının özellikle güneydoğu kesiminde Kaz Dağları'nın güney yamaçlarında çok geniş alanlar kaplayan ormanlar aynı zamanda kuzeydeki Salihler Platosu'nda da arazi kullanımında hakim durumdadır. İnceleme alanındaki orman vejetasyonu; kızılçam (*Pinus brutia*), karaçam (*Pinus nigra*), Kazdağı göknarı (*Abies nordmanniana*), kayın (*Fagus orientalis*), kestane (*Castanea sativa*), gürgen (*Carpinus betulus*) ve meşe (*Quercus*) gibi ağaç türlerinden oluşmaktadır (Güngördü, 1999; Özel ve Gemici, 2006). Diğer taraftan Ormanlar inceleme alanındaki pek çok yerleşme için geçim kaynağı olma özelliğini sürdürmektedir. Ormancılık faaliyeti Yukarışapçı, Hacıbekirler, Karıncalık, Gökçeici, Salihler, Zerdalilik, Çırpılar, Toluklar ve Saçaklı gibi köylerde tarım ve hayvancılığın yanında yerel halkın geçimine dikkate değer bir katkı sağlamaktadır.

**Şekil 3.10.** İnceleme alanında toprakların genel arazi kullanımı bakımından dağılışı.



Maki ve garig alanları 72,336 hektarlık yüzölçümleri ile % 20.6'luk bir paya sahiptirler. Çoğunlukla orman örtüsünün tahrip edildiği kesimlerde yayılış gösteren maki ve garigler inceleme alanının güneyinde Ayvacık Platosu üzerinde arazinin büyük kısmını örtmektedir. Diğer kesimlerde ise bütünlük göstermezler ve öbekler halinde bulunurlar.

Genellikle taşlık ve kayalık alanlar, bataklıklar, plajlar, kumul alanları, akarsu yatakları, yerleşmelerin kuruluş alanları ve yollara karşılık gelen araziler ise inceleme alanı genelinde % 1.3'lük bir paya sahiptir. İnceleme alanındaki bir diğer arazi kullanım biçimi olan ve bu çalışmanın konusu bakımından büyük önem taşıyan çayır ve meraların genel arazi kullanımını içindeki payı % 6.4'tür. Çayır-meralar inceleme alanının farklı kesimlerinde, maki veya tarım alanlarının içine sokulmuş bir şekilde yayılış göstermektedir. Bununla birlikte çayır ve meralar Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısındaki plato sahasında, Ayvacık Platosu'nda, Salihler Platosu'nda ve Kara Menderes Havzası'nın kuzeydoğu kesimlerinde nispeten daha geniş alanlar kaplamaktadır. Bu kesimlerde yer alan Karadağ, Gökçebayır, Aladağ, Koçali, Üsküfçü, Çınarköy, Köseler, Bozeli, Çakmaklar, Ahmetler, Erecek, Tuztaş, İlyasfakı, Söğütlü, Tabaklar, Yukarıköy, Bademli, Kızılıkeçili, Bekirler, Karnıcalı, Kuşçayır, Serçiler, Kirazlı, Etili ve Keçiagli köyleri çevresinde geniş meraların bulunması, söz konusu köylerin ekonomik faaliyetleri içinde hayvancılığın ön plana çıkmasına da zemin hazırlamıştır.

İnceleme alanının çeşitli kesimlerinde yapılan arazi çalışmaları sırasında, meralardaki bitki türlerini belirlemek amacıyla örnekler toplanmıştır. Araziden toplanan bitkilerin determinasyon çalışmaları yapılmış ve bu bitkilerin hangi hayvanlar tarafından tüketildiği, hayvan türlerine göre öncelik sırası dikkate alınarak listelenmiştir (Tablo 3.14., Tablo 3.15.).

**Tablo 3.14.** İnceleme alanındaki seçilmiş meralarda hayvanların tükettiği başlıca otsu bitkiler.

Bitki türleri	Latince İsimleri	Bitki örneğinin alındığı mera alanları	Tüketen hayvanlar *
Yabani yulaf	<i>Avena fatua</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güney ve güneybatısında yer alan plato sahasındaki mera alanları, Ayvacık Platosu'ndaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	İnek
Yabani arpa	<i>Hordeum marinum</i>	Ayvacık Platosu'ndaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	İnek
Çoban döseği	<i>Taeniatherum caput-medusae</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları.	İnek
Brom (üç tür)	<i>Bromus tectorum</i> , <i>Bromus</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	İnek

	<i>hordeaceus,</i> <i>Bromus</i> <i>scoparius</i>		
Yonca (üç tür)	<i>Medicago sativa,</i> <i>Medicago orbicularis,</i> <i>Medicago minima</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güney ve güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları.	1.Koyun 2. İnek 3. Keçi
Toptaş	<i>Cynosurus echinatus</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları.	İnek
Yemlik otu	<i>Tragopogon longirostris</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Ayvacık Platosundaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları.	1. İnek 2. Koyun 3. Keçi
Ahlat	<i>Pyrus elaeagnifolia</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	Keçi
Üçgül (üç tür)	<i>Trifolium pratense,</i> <i>Trifolium arvense,</i> <i>Trifolium campestris</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güney ve güneybatısında yer alan plato yüzeylerindeki mera alanları, Ayvacık Platosundaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	1. Koyun 2. İnek 3. Keçi
Buğday otu (iki tür)	<i>Aegilops umbellulata,</i> <i>Aegilops geniculata</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Ayvacık Platosundaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	1.İnek (az tüketir) 2.Keçi (az tüketir)
Yumrulu Arpa	<i>Hordeum bulbosum</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları.	İnek
Sarmaşık	<i>Convolvulus arvensis</i>	Ayvacık Platosundaki mera alanları.	Koyun
Sinirli ot	<i>Plantago lanceolata</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güney ve güneybatısında yer alan plato yüzeylerindeki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	İnek
Laden (iki tür)	<i>Cistus creticus,</i> <i>Cistus salviifolius</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Ayvacık Platosu, Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	Keçi
Hindiba	<i>Cichorium indiba</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Ezine-Bayramiç Ovası'nın batısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Ayvacık Platosundaki mera alanları.	Koyun
Domuz ayırığı	<i>Dactylis glomerata</i>	Ayvacık Platosundaki mera alanları.	1. İnek 2. Koyun

			3. Keçi
Korunga	<i>Onobrychis</i>	Ayvacık Platosundaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları.	1. Koyun 2. İnek 3. Keçi
Yabani fiğ	<i>Vicia villosa</i>	Ayvacık Platosu, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	1. Koyun 2. İnek 3. Keçi
Kaya kekiği	<i>Thymus zygoides</i>	Ayvacık Platosundaki mera alanları.	Keçi (Az miktarda)
Adaçayı	<i>Salvia fruticosa</i>	Ayvacık Platosundaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	Keçi (Az miktarda)
Turnagagası	<i>Erodium cicutarium</i>	Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	1. Koyun 2. Keçi
Yabani havuç	<i>Daucus carota.</i>	Ayvacık Platosundaki mera alanları.	Keçi (Az miktarda)
Oğul otu	<i>Melissa officinalis</i>	Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları.	Keçi
Güveyi otu	<i>Origanum vulgare</i>	Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları.	Keçi
Abdestbozan	<i>Sarcopoterium spinosum</i>	Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	Keçi
Köy göçüren otu	<i>Tribulus terrestris</i>	Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	Keçi (Aç kalınca)
Taş nanesi	<i>Micromeria fruticosa</i>	Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	1. Koyun 2. Keçi (yazın az miktarda tüketilir)
Kekik	<i>Thymus</i>	Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	1. Keçi 2. Koyun (Az miktarda)
Böğürtlen	<i>Rubus caesius</i>	Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları.	1. Keçi 2. Koyun
Ayrık otu	<i>Cynodon dactylon</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	1. İnek 2. Koyun
Teke sakalı	<i>Tragopogon longirostris</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	Keçi
Yabani turp	<i>Raphanus raphanistrum</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	1. İnek 2. Koyun
Tarla ayrığı	<i>Elymus repens</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	1. İnek 2. Koyun 3. Keçi
Koyun gözü	<i>Bellis perennis</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	1. Koyun 2. Keçi
Papatya	<i>Anthemis arvensis</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güney ve güneybatısında yer alan plato sahasındaki mera alanları, Ayvacık Platosu'ndaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	1. Koyun 2. Keçi
Tarla sarmaşığı	<i>Convolvulus arvensis</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	1. Koyun 2. Keçi 3. İnek

Gelincik	<i>Papaver rhoeas</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güney ve güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Ayvacık Platosu'ndaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzey ve kuzeybatı yamaçlarındaki mera alanları.	İnek
Ebegümeçi	<i>Malva sylvestris</i>	Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	1. İnek 2. Koyun 3. Keçi
Kuşkonmaz	<i>Asparagus acutifolius</i>	Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	Keçi
Baklagiller	<i>Fabaceae</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	Koyun
Geven	<i>Astragalus</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	Keçi

\* Hayvanların ilgili bitki türünü tüketim önceliği numaralandırılarak verilmiştir.

**Tablo 3.15.** İnceleme alanındaki seçilmiş meralarda hayvanların beslendiği ağaçsı bitkiler.

Bitki Türleri	Latince İsimleri	Bitki örneğinin alındığı alanlar	Tüketen hayvanlar *
Katran ardıcı	<i>Juniperus oxycedrus</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	Keçi
Alıç	<i>Crataegus orientalis</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	Keçi
Ardıç	<i>Juniperus foetida</i>	Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	Keçi
Türk Meşesi (Saçlı meşe)	<i>Quercus cerris</i>	Kaz Dağları'nın kuzey yamacındaki mera alanları.	1. Keçi 2. Koyun
Akçakesme	<i>Phillyrea latifolia</i>	Ayvacık Platosu'ndaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları, Araplar eşiğinin güneyindeki mera alanları.	1. Keçi 2. Koyun
Anadolu palamut meşesi	<i>Quercus ithaburensis subsp. macrolepis</i>	Ayvacık Platosu'ndaki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	1. Keçi 2. Koyun
Kermes meşesi	<i>Quercus coccifera</i>	Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısında yer alan plato yüzeyindeki mera alanları, Kaz Dağları'nın kuzeybatı yamacındaki mera alanları.	Keçi

\* Hayvanların ilgili bitki türünü tüketim önceliği numaralandırılarak verilmiştir.

### 2.3.2. Tarım

İnceleme alanında tarımsal etkinliklerin karakterini yer şekilleri, iklim, toprak ve su kaynakları gibi doğal çevre özellikleri ile sermaye, tarımsal girdiler, ulaşım ve pazarlama gibi beşeri özellikler belirlemektedir. Verimli tarım arazilerinin bulunduğu ovalar ve alüvyal düzlükler, aynı zamanda sulama imkanlarına da sahip olduklarından, yüksek bir tarımsal potansiyele sahiptirler. Bu kesimlerde aynı zamanda ulaşım olanaklarının gelişmiş



olması ve ileri tarım yöntemlerinin kullanılması tarımsal üretim üzerinde olumlu bir rol oynamaktadır (Akbulak vd., 2013). Tarımsal üretimin hemen hemen yıl boyunca devam ettiği bu alanlarda çok çeşitli ürünler yetiştirilebilmektedir. Buna karşılık, yüksek plato ve dağlık sahalarda tarımsal etkinlikler çeşitli faktörler tarafından sınırlanmaktadır. Bu alanlarda iklimin sıcaklık unsuru, alçak kesimlerde yetişme imkanı bulan çeşitli sebze ve meyve türlerinin yetiştirilmesini engellemektedir. Ayrıca belirtilen alanlarda eğim değerlerinin yüksek olması, toprak derinliğinin birçok kesimde yeterli düzeyde bulunmaması dikkat çekicidir. Bu kesimlerde sulama olanaklarından da büyük ölçüde yoksun olduğu için tarım genellikle yağış şartlarına bağlıdır. Böylece, kuru tarım yöntemleri uygulanarak, ancak birkaç ürünün yetiştirilebildiği, hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri ile desteklenen bir tarımsal yapı ortaya çıkmaktadır. Bu tür yerleşim bölgelerinde daha çok keçi yetiştiriciliği yapılmakta, düzlük alanlarda koyun yetiştiriciliği de gözlenmekle beraber yaz mevsiminin başlamasıyla sürüler Kaz Dağları'nın ot örtüsü zengin alanlarına götürülmektedir. Bu tür kuru tarımın bile kısıtlı yapıldığı bölgelerde büyükbaş hayvan yetiştirilmesi, yetiştiricinin daha da dışa bağımlı hale gelmesini sağladığından ekonomiklikten çok uzaktır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği daha çok ekstansif koşullarda yürütüldüğünden meraların yetersiz olduğu durumlarda ek yemleme yapılarak ya da göçer hayvancılık ile sorun çözüme kavuşturulabilmektedir.

### **2.3.2.1. Tarım alanlarının dağılışı ve yetiştirilen başlıca ürünler**

Araştırma sahasındaki ekili-dikili alanların yüzölçümü yaklaşık 134,114 hektardır. Bir diğer ifadeyle tarım arazileri inceleme alanı genelinde % 38.1'lik paya sahiptir. Kara Menderes Havzası'nın aşağı ve orta kesimi ile Tuzla Çayı Havzası'nın aşağı kesimindeki sulamaya elverişli arazilerin dışındaki tarım alanları genellikle tarla ürünlerine ayrılmıştır. Başta buğday olmak üzere mısır, ayçiçeği, arpa, yulaf, nohut, susam, fiğ, korunga, yonca ve bakla yetiştirilen en önemli tarla ürünleridir. Bu ürünlerin büyük kısmı aynı zamanda yem bitkisi olarak da değerlendirilmektedir. Çeltik üretimi hariç, çoğunlukla kuru tarım yöntemleri uygulanarak yapılan tarla ürünleri yetiştiriciliği inceleme alanındaki pek çok yerleşmede en önemli uğraşı durumundadır. Özellikle plato alanlarındaki tarım arazilerinin önemli bir bölümü tarla ürünleri üretilmektedir. İnceleme alanının özellikle kuzeydoğu kesiminde, Kursak Çayı havzasında yer alan köylerin çok büyük bölümünde tahıl üretimi egemendir. Bu köylerde buğday, üretimi yapılan en önemli üründür. Buğdayın yanı sıra hayvanların beslenmesinde değerlendirilmek üzere korunga, fiğ, arpa ve yulaf da

yetiştirilmektedir. Tarla bitkilerinden mısır ve yonca ise genellikle sulama olanaklarının bulunduğu kesimlerde yetiştirilmektedir. Bu ürünlerin yetiştirildiği köyler aynı zamanda hayvancılık bakımından da gelişmiştir. Örneğin Kara Menderes Havzası'nın orta kesimindeki Ezine-Bayramiç Ovası'nın kuzeyinde, özellikle Ahmetçeli, Ağaçköy, Pınarbaşı (Bayramiç), Saçaklı ve Doğancı köyleri arasında yonca ve silajlık mısır yetiştiriciliği yaygın olarak sürdürüldüğü gibi söz konusu köylerde hayvancılık da önemli bir etkinlik durumundadır.

Tarla ürünleri içinde yer alan ve sulamalı tarım alanlarında yetiştirilen çeltik inceleme alanında ayrı bir yere sahiptir. Çeltik, Ezine-Bayramiç Ovası'nın doğu kesiminde ve Kumkale Ovası'nın güneyinde yetiştirilmektedir. Özellikle Kumkale Ovası'nın güneyinde Pınarbaşı, Mahmudiye ve Üvecik yerleşmeleri arasında geniş alanlarda üretilmektedir. Ezine-Bayramiç Ovası'nın doğusunda ise Ahmeteçeli Köyü'nün güneyi, Ağaçköy-Doğancı-Bayramiç arasında çeltik üretimi yapılmaktadır. Bu araziler gerek eğim şartlarının uygun olması gerekse sulama olanağının bulunması nedeniyle çeltik üretimi için elverişli koşulları sunmaktadır.

Sebze üretimi inceleme alanının çok çeşitli kesimlerinde yapılmaktadır. Özellikle alçak kesimlerde kurulmuş olan yerleşmelerde hemen hemen her aile, en az kendi ihtiyacını karşılayacak düzeyde sebze yetiştiriciliği yapmaktadır. Bunun yanında sulamalı tarımın yapıldığı sahalarda ticari amaçlı olarak da sebze üretimi gerçekleştirilmektedir. Sebze üretimi yapılan arazilerin genellikle tamamında görülen ortak özellik sulama olanaklarının bulunmasıdır. Kara Menderes Havzası'nın aşağı kesimindeki Kumkale Ovası, orta kesimindeki Ezine-Bayramiç Ovası ve güneyindeki Bahçeli Ovası ile Tuzla Çayı Havzası'nın aşağı kesimleri sebze üretiminin en yaygın yapıldığı alanlardır. Söz konusu alanlardan Ezine-Bayramiç Ovası Bayramiç Barajı'ndan gelerek ovayı bir ağ şeklinde saran kanallar yardımı ile sulanırken, Kumkale Ovası yine Bayramiç Barajı ve Pınarbaşı setlerine bağlanan kanallardan yararlanılarak sulanmaktadır. Bahçeli Ovası tarım arazilerinin sulanmasında ise Akçin Deresi'nden yararlanılmaktadır. Ayrıca tüm bu arazilerde, geçmiş yıllara göre kullanımı azalmış olmakla birlikte yeraltı sularından da yararlanılmaktadır. İnceleme alanında yazlık ve kışlık olarak yetiştirilen sebzelerin ekim dönemleri farklılık göstermektedir. Örneğin karpuz Nisan ayında, domates, patlıcan ve biberin ekimi Nisan ayının sonlarında veya Mayıs ayının ilk günlerinde yapılırken, lahana Temmuz ve Ağustos aylarında ekilmektedir. Diğer taraftan belirli alanlarda bazı sebze

türlerinin yetiştiriciliği önem kazanmaktadır. Örneğin Kara Menderes Havzası'nın aşağı kesiminde Kumkale Ovası çevresi ile Tuzla Çayı Havzası'nın aşağı kesiminde yer alan Kösedere çevresinde domates üretimi ağırlık kazanırken, Ezine-Bayramiç ovasında domatesin yanı sıra kavun, karpuz ve biber üretimi de yaygın olarak yapılmaktadır.

İnceleme alanında üretimi yapılan sebzeler içinde ön plana çıkan domates ve biber özel bir önem taşımaktadır. Bu ürünlerden domates gerek ekiliş alanı gerekse üretim miktarı bakımından büyük bir üstünlüğe sahiptir ve sebze üretim alanlarının önemli bir kısmını meydana getirmektedir. Biber ise domates kadar önemli olmamakla birlikte sebze üretiminde yine de dikkat çekici bir yere sahiptir. Her iki ürün için de yetiştirilme devresinde sıcaklığın 15 °C'nin üzerinde olması gerekmektedir. Bu ürünler toprak istekleri bakımından fazla seçici olmamakla birlikte, organik madde bakımından zengin, kumlu ve kumlu-tınlı topraklarda en iyi gelişmeyi gösterirler. Diğer taraftan özellikle biber yetiştiriciliğinde toprağın su tutma kapasitesi iyi olmalıdır. Bu ürünler inceleme alanında genellikle ovalarda ve vadi tabanlarındaki verimli topraklar üzerinde yetiştirildiklerinden istedikleri toprak şartlarını bulabilmektedirler.

Domates üretiminin önemli bir bölümü Kumkale, Kösedere, Halileli, Tefikiye ve Gökçalı köyleri çevresinde gerçekleştirilmektedir. Bu alan sadece inceleme alanı için değil Marmara Bölgesi'nde de özel bir yere sahiptir. Doğrudan taze şekilde tüketildiği gibi gıda sanayinde ham madde olarak da kullanılan bu ürün başta İstanbul olmak üzere birçok kentte pazarlara sunulmaktadır. Çanakkale Domatesi de coğrafi işaret olarak tescil edilme sürecindedir (TPE, 2012). Biber üretimi ise Kumkale Ovası'nın güney kesimleri ile Kara Menderes Havzası'nın orta kesimindeki alüvyal alanlarda yaygınlık kazanmıştır. Mahmudiye, Kösedere, Pınarbaşı, Pazarköy, Yeniköy, Akköy, Bahçeli, Çıplak ve Güllüce köyleri biber üretimi bakımından önde gelen yerleşmelerdir. Çalışma sahasında üretim alanları bakımından ön plana çıkan diğer sebze türleri karpuz ve kavundur. Bu iki ürün domates ve biber kadar olmasa da sebze üretimine ayrılmış alanlar içinde önemli paya sahiptirler. Bu iki ürün, biber gibi genellikle Kara Menderes Havzası'nın orta kesimlerinde daha geniş alanlar kaplamaktadır. Arasanlı, Bahçeli, Pazarköy, Güllüce ve Akçapınar köyleri karpuz ve kavun yetiştiriciliği bakımından dikkat çekmektedir (Akbulak vd., 2011).

Ispanak, pırasa, hıyar, lahana, patlıcan ve taze fasulye gibi diğer sebze türleri dar alanlarda yetiştirilmektedir. Dolayısıyla bu sebze türleri gerek üretim miktarı gerekse yetiştirildikleri alan bakımından fazla bir önem taşımamaktadırlar ve ailelerin sadece kendi

ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yetiştirilmektedirler. İnceleme alanında üretimi yapılan başlıca meyveler zeytin, elma, üzüm, kiraz ve şeftalidir. Ayrıca kayısı, badem, vişne, ayva, erik, armut ve muşmula gibi meyvelerin yetiştiriciliği de daha dar alanlarda yapılmaktadır.

**Foto 3.1.** Kara Menderes Havzası'nın yukarı kesimindeki alüvyal dolgu alanları ile çevredeki etek düzlükleri meyveciliğin en yoğun olarak yapıldığı arazilerdir (Evciler köyü evresi).



Zeytin, üretim alanı en geniş meyvedir ve inceleme alanındaki tarım arazilerinin yaklaşık % 18'ini meydana getirmektedir. Özellikle son yıllarda genişleme gösteren zeytinlikler Edremit Körfezi kuzey kıyılarında Küçükkuyu-Büyükhusun yerleşmeleri arasında, Ezine-Bayramiç Ovası'nın kuzey kesimlerinde yer alan Akköy ve Doğancı köyleri arasında, inceleme alanının batısında Çamoba, Mecidiye, Gökçebayır, Dalyan ve Kemalli köyleri arasında; Gülpınar, Tuzla, Tavaklı ve Kösedere köylerinin batısında da nispeten geniş alanlar kaplamaktadır. Ayrıca Kara Menderes Havzası'nın aşağı kesimlerinde vecik, Bozalan, Pazarköy, Mahmudiye, Güllüce, Pınarbaşı, İntepe, Dümrek ve Derbentbaşı yerleşmelerinin çevresinde de zeytin üretimi yapılmaktadır. Zeytinlikler özellikle vadileri takip ederek Ezine-Bayramiç Ovası'nın kuzeyindeki plato alanlarının içine sokulmaktadır. İnceleme alanında üretimi yapılan zeytinlerin tamamına yakını yağlıktır.

Elma yetiştiriciliği inceleme alanındaki en önemli etkinliklerden biridir. Özellikle Kara Menderes Havzası'nın güneydoğu kesimi yalnızca inceleme alanında değil Türkiye genelinde özel bir öneme sahiptir ve bu kesimlerde elma bahçeleri çok geniş alanlarda devamlılık göstermektedir. Yukarı Kara Menderes vadisinin alüvyal ve kolüvyal taban düzlükleri ile bunları sınırlayan etek düzlükleri veya alt yamaçlar büyük ölçüde elma bahçeleriyle kaplıdır. Özellikle Evciler havzası gerek alansal olarak gerekse üretim miktarı bakımından elma üretiminde önemli bir rol oynar. Evciler havzası ve daha doğudaki taban Kara Menderes vadisinin taban düzlükleri ve alt yamaçları çevresinde yer alan yerleşmeler, elma yetiştiriciliğinin etkisiyle sosyo-ekonomik bakımdan havzanın en canlı kesimleri arasında bulunmaktadır. Bu kesimde yer alan Evciler, Karaköy ve Yeşilköy gibi yerleşmelerin nüfus büyüklüğü inceleme alanındaki yerleşmelerin ortalama nüfus büyüklüğünden daha fazladır (Foto 3.1.). Diğer taraftan Özellikle Bayramiç Yöresinde yaygın olarak yetiştirilen ve “Bayramiç Beyazı” olarak bilinen beyaz nektarin de yöreye özgü bir meyve olup coğrafi işaret başvurusu gerçekleştirilmiştir (TPE, 2010).

Bağcılık geçmiş yıllara göre önemini büyük ölçüde kaybetmiş olmakla birlikte, inceleme alanının bazı kesimlerinde halen varlığını sürdürmektedir. Bağ alanları Kara Menderes Havzası'nın güneydoğusunda Çavuşlu, Akçakıl, Çavuşköy, Kösel, Sarıot ve Gedik köyleri çevresinde; Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneyindeki plato alanı üzerinde yer alan Nebiler, Sarıdüz ve Alikabak köyleri çevresinde ve çalışma sahasının kuzeybatı kesiminde İtepe çevresinde daha geniş alanlar kaplamaktadır. İnceleme alanının özellikle güneydoğu kesiminde etek düzlüklerinde, granodioritin çözülmesiyle meydana gelmiş olan kum içeriği yüksek topraklarda üzüm üretimi yaygın olarak yapılmaktadır (Akbulak vd., 2011). İnceleme alanında elde edilen üzümün önemli bir bölümü sofralık olarak satışa sunulurken, bir bölümü pekmeze dönüştürülerek değerlendirilmektedir. Üzümün pekmeze dönüştürülmesi genellikle yerel halkın kendi imkanları ile yapılmaktadır. İnceleme alanında üretimi yapılan diğer meyveler kiraz, şeftali, badem, kayısı, ayva, armut, incir ve eriktir. Ancak bu ürünlerin üretildikleri alanlar ve üretim miktarları zeytin, elma ve üzüme göre çok daha azdır.

### **2.3.3. Hayvancılık**

İnceleme alanındaki hayvancılık faaliyetleri gerek kırsal nüfusun geçimini sağlamada önemli bir ekonomik faaliyet olması, gerekse bu çalışmanın konusunu oluşturan Ezine

Peyniri üretimine ham madde sağlaması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle hayvancılık faaliyeti daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

İnsanların yeterli ve dengeli beslenmesinde önemli rolü bulunan hayvancılık sektörü ulusal geliri ve istihdamı artırmak, et, süt, tekstil, deri, kozmetik ve ilaç sanayi dallarına ham madde sağlamak ve dengeli kalkınmaya katkıda bulunmak, kırsal alandaki açık ve gizli işsizliği azaltmak ve önlemek, kalkınma ve sanayileşme finansmanını öz kaynaklara dayandırmak, ihracat yoluyla döviz gelirlerini artırmak, göç olaylarını ve bunun ortaya çıkardığı sosyal sıkıntıları azaltmak ve önlemek gibi önemli ekonomik ve sosyal fonksiyonlara sahiptir. Beslenme alışkanlığının coğrafi koşullar ve kültürel faktörler nedeniyle önemli farklılıklar göstermesine rağmen, ülkelerin besin ihtiyaçlarını mümkün olduğunca dışarıya bağımlı olmaksızın karşılama isteği, sektörü devletin destek ve koruması altına alan kapsamlı tarım politikaları oluşturmaya yöneltmiştir (DPT, 2007). Ancak hayvancılık sektörünün yukarıda belirtilen birçok avantajına karşın, ülkemizdeki hayvan sayısında genel olarak azalma yönünde bir değişim izlenmektedir.

Nitekim Türkiye'deki mevcut hayvan sayısında 1991 yılından 2010 yılına kadar sığır, manda, koyun ve keçi sayısındaki genel olarak azalma eğilimi dikkat çekmektedir. Sığır sayısı 1991 yılında 11,932,923 (baş) iken bu oran 2002 ve 2003 yılında 10 milyonun altına düşmüştür. 2004 yılında tekrar 10 milyonunun üzerine çıkarak 10,069,346'ya ulaşırken, bu oran 2010 yılında biraz daha artarak 11,369,800'e çıkmıştır. Ülkemizde yetiştiriciliği yapılan hayvanlar ırklar bazında değerlendirildiğinde yerli ırklarımızın hızla azaldığı, genellikle çevirme melezlemeleri ile kültür ırklarına dönüştürüldüğü gözlenmektedir ki birim hayvandan elde edilen verimin artması da bunun bir sonucu olarak gösterilebilmektedir. Büyükbaş hayvanlarımızın bu kontrolsüz melezlemesi sonucunda da yerli ırklarımız yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu kapsamda Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı "Yerli Gen Kaynaklarının Korunması" ve "Halk Elinde Hayvan Islahı" projeleri başlatmıştır. Bu kapsamda bu araştırmanın çalışma alanına girmekte olan bölgede de büyükbaş hayvanlarımız koruma altına alınmıştır (TAGEM, 2009). Türkiye'deki manda sayısı, bütün yıllarda (1991-2010) azalırken sadece 2005 yılında bir önceki yıla göre (1,065 baş) artmıştır. Manda yetiştiriciliğinin azalmasındaki temel neden çeki güçlerinden yararlanmak amacıyla yetiştiriciliği yapılan bu ırkın üreme süresinin çok uzun olması ve günümüzde teknolojinin gelişmesi ile çeki gücü amacıyla hayvanların kullanıma oranının azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

Ülkemizde kurbanlık koyun yetiştiriciliğinin yanı sıra, bu hayvanlardan elde edilen sütün mandıralarda değerlendirme imkanının bulunduğu bölgelerde süt koyuncululuğu faaliyeti de yürütülmektedir. Küçükbaş hayvancılık denildiğinde ilk akla gelen tür koyundur. Bu nedendir ki bu türde bilimsel çalışmalar ağırlıktadır. Türkiye’de 1991 yılında 40,432,340 olan koyun sayısı sonraki yıllarda genel olarak azalırken, bazı yıllarda (2006, 2010 yıllarında olduğu gibi) bir önceki yıla göre küçük artışlar da göstermiştir. 2010 yılına gelindiğinde koyun sayısının 23,089,691’e düştüğü görülmektedir. Ülkemizdeki keçi popülasyonu da 1991 - 2010 yılları arasında genellikle azalma yönünde değişim göstermiştir. Nitekim söz konusu dönemde keçi sayısı 10,764,198’den 6,293,233’e gerilemiştir (Tablo 3.16.). Ülkemiz keçi varlığının azalmasında çok çeşitli faktörler etkili olmakla beraber otlak alanlarının azalması, organizasyonların çok geç kurulmuş olması, keçiye karşı ön yargıların bulunması (“orman düşmanı”, “erozyon nedeni”, “eti-sütü ishal yapar”), yetiştiriciliğinin küçük aile işletmelerinde ve genellikle kontrolsüz olarak düşük verimli yerli ırklarla yapılması, sağlık koruma programlarının olmaması ve sürdürülebilir bir üretim modelinin bulunmaması gibi nedenler ön plana çıkar (Konyalı vd., 2004). Diğer taraftan cepler, ülkemizde hayvancılığın şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptirler. Zira süt fiyatlarının düşük olduğu yıllarda koyuncuları yılda iki kuzulatmaya ve ellerindeki koyun ırklarının melezlenmesi konusunda yönlendirmekte ve bunun sonucu olarak da sürülerin kompozisyonunun ne olduğu tam olarak anlaşılamayan melez hayvanlardan oluştuğu gözlenmektedir. Süt fiyatlarında istikrar olmadığından yetiştiriciler ellerindeki süt tipi hayvanları et tipi hayvanlara dönüştürme eğilimine girmektedir.

Türkiye’deki yerli hayvan ırkları çevre şartlarına iyi adapte olmasına rağmen verim kapasiteleri düşüktür. Ülkemizde büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı sürekli azalmaktadır. Hayvanlardaki bu sayısal azalmaya karşılık, et ve süt verimi sığırlarda kısmen artarken, koyun ve keçilerde bir artış gözlenmemektedir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında ülkemizin hayvan varlığı bakımından önemli bir potansiyele sahip olmasına karşın, hayvansal ürünler yönünden düşük düzeyde olduğu görülmektedir (Konyalı vd., 2004). Tablo 3.16., Çanakkale ilinin 1991-2010 yılları arasındaki mevcut hayvan varlığı değişimlerini göstermektedir. Buna göre 1991 yılından 2010 yılına kadar sığır varlığının % 124.41 arttığı görülmektedir. Ancak bu dönemde zaten düşük değerler gösteren manda sayısı 441’den 369’a gerilemiş, koyun ve keçi sayısında da gerileme olmuştur. Nitekim 1991 yılında koyun ve keçi sayısı sırasıyla 559,929 ve 253,194 baş iken, 2010 yılında bu sayılar yine sırasıyla 352,039 ve 198,861 olmuştur.

**Tablo 3.16.** Çanakkale ilinde 1991-2010 yılları arasında hayvan varlığındaki değişim (baş).

Yıllar	Sığır	Manda	Koyun	Keçi
1991	145 000	441	559 929	253 194
1992	129 810	270	495 860	182 290
1993	125 200	260	439 160	171 080
1994	121 380	170	454 140	176 020
1995	134 410	110	488 210	201 810
1996	138 730	100	493 260	197 090
1997	125 330	100	496 360	193 890
1998	118 880	100	447 410	201 370
1999	109 750	100	442 710	196 830
2000	114 330	270	434 160	194 760
2001	113 823	260	417 620	188 140
2002	105 124	210	372 513	184 790
2003	108 385	191	372 450	143 405
2004	119 086	170	357 258	163 875
2005	128 527	177	328 919	166 819
2006	138 595	276	319 189	182 920
2007	151 302	365	312 556	206 241
2008	155 755	350	342 767	215 553
2009	170 116	366	347 173	195 813
2010	180 387	369	352 039	198 861

TÜİK, 2010

Daha önce de ifade edildiği gibi hayvancılık inceleme alanında tarımsal faaliyetlere göre geri planda bulunmaktadır. Bununla birlikte Kara Menderes Havzası'nın özellikle kuzeydoğu ve güneybatı kesimleri ile Ayvacık Platosu üzerindeki yerleşmelerde daha fazla önem taşıyan hayvancılık, bazı yerleşmelerde en önemli ekonomik etkinlik iken, bazı yerleşmelerde ise tarımı veya ormancılığı destekleyici bir etkinlik olarak sürdürülmektedir. Ancak şunu belirtmek gerekir ki, gerek nüfusun temel geçim kaynaklarından biri olarak, gerekse ailelerin et ve süt ürünleri ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sahadaki yerleşmelerin hemen hemen hepsinde hayvancılık faaliyeti varlığını sürdürmektedir. Besi

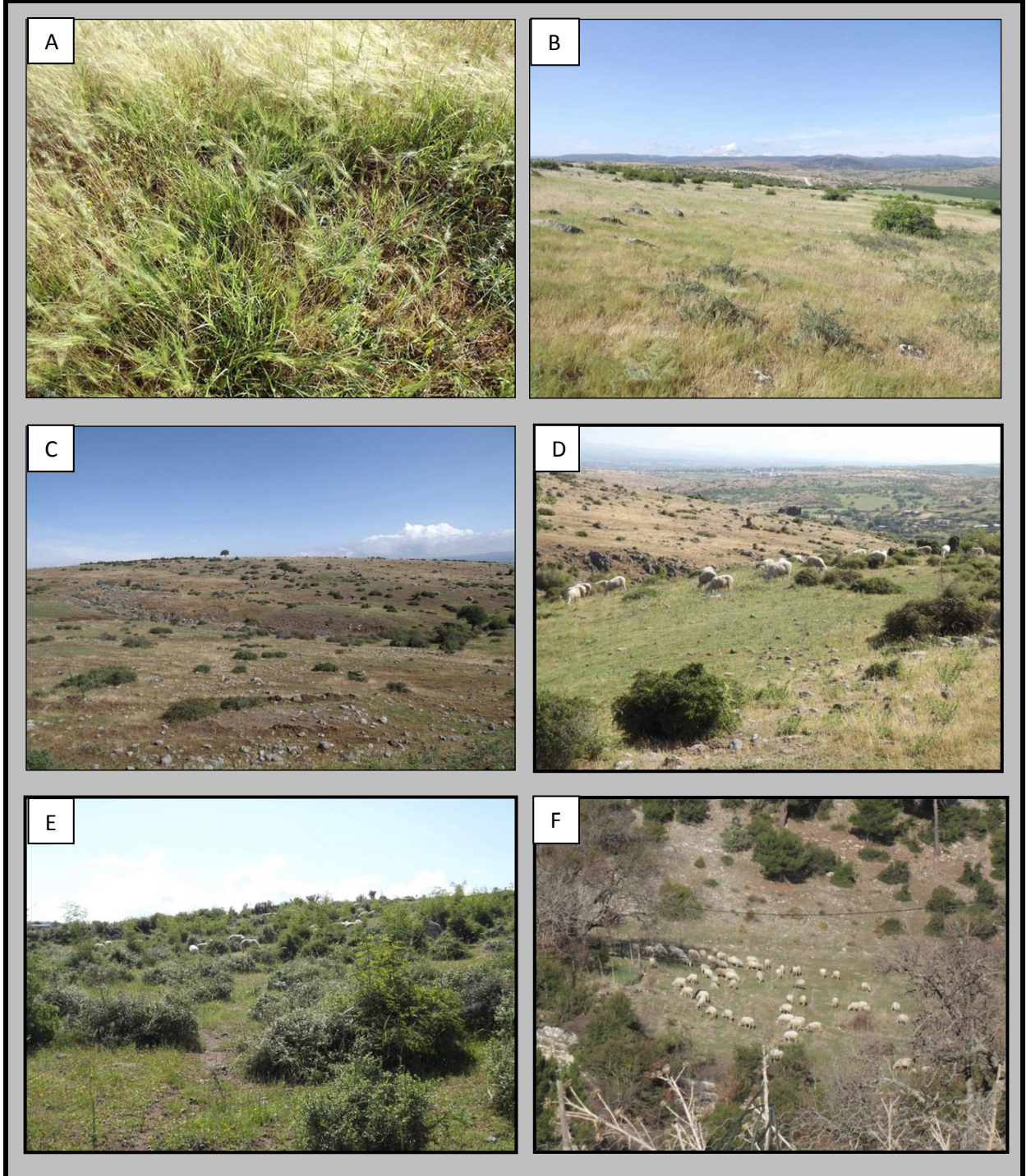


hayvancılığında son yıllarda yaşanan gelişmelere karşın, çalışma sahası genelinde otlak hayvancılığı ağırlığını devam ettirmektedir.

Diğer taraftan hayvan sayısı köylere eşitsiz bir şekilde dağılmaktadır (Şekil 3.11., 3.12., 3.13.). Bu durum, genellikle köylerin çevresindeki arazilerin tarımsal potansiyeli ve otlak alanlarının genişliğiyle ilişkilidir. Hayvan sayısının fazla olduğu köyler çalışma sahasının nispeten yüksek ve engebeli kesimlerinde yer almaktadır. Tarımsal etkinliklerin faaliyetlerin sınırlandığı ve ürün çeşidinin azaldığı bu sahalarda genellikle kuru tarım yöntemleri uygulanarak tahıl yetiştiriciliği yapılmaktadır. Böylece, arazi ekimin yapıldığı yıllarda hasat sonrasında hayvanların otlatılmasında kullanıldığı gibi, nadasa bırakıldığı yıllarda ise yılın tamamında otlak sahası haline gelmektedir. Ayrıca, orman örtüsünün büyük ölçüde korunduğu köylerde, küçükbaş hayvanların otlatılmasında ormanlardan da faydalanılmaktadır. Açıkça görülüyor ki, araştırma alanında hayvancılığın ön plana çıkması, ailelerin geçimlerini tarımdan sağlayamamasından kaynaklanmaktadır ve söz konusu kesimlerde genellikle mera hayvancılığı yapılmaktadır. Oysa inceleme alanının alçak kesimlerinde, özellikle sulamalı tarımın gerçekleştirildiği alüvyal düzlüklerde, tarımsal faaliyetler yıl boyunca devam ettiği için, mera hayvancılığı yapılamamaktadır. Dolayısıyla, araştırma sahasının alçak kesimlerinde hayvancılık genellikle kültür ırklarının kullanılmasıyla süt üretimine yönelik olarak, hayvancılığın benimsendiği gözlenmektedir.

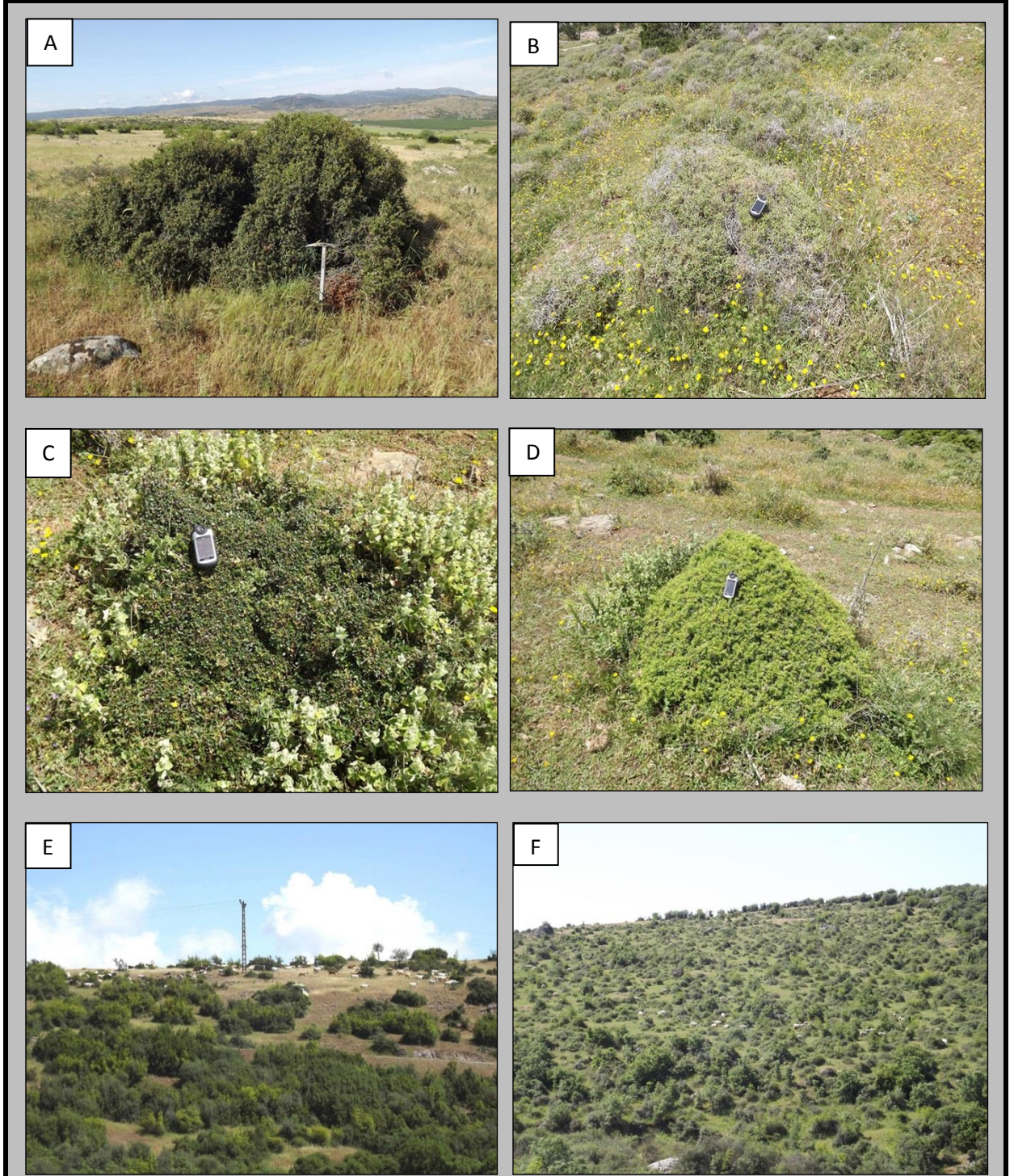
İnceleme alanında yetiştirilen hayvanların türlere göre dağılışına bakıldığında küçükbaş hayvanların sayısal olarak büyük bir üstünlüğe sahip olduğu görülmektedir. İnceleme alanındaki büyükbaş ve küçükbaş hayvanların toplam sayısı 293,287 baştır. Bunun % 88.4'ünü küçükbaş hayvanlar, % 11.6'sını ise büyükbaş hayvanlar meydana getirmektedir. İnceleme alanında küçükbaş hayvan yetiştiriciliği otlak hayvancılığına dayanır ve ekstansif bir karaktere sahiptir. Öte yandan küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, coğrafi koşulların diğer ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesini güçleştirdiği kesimlerde yer alan yerleşmelerde yaşayan nüfusun geçimini sağlamada büyük bir önem taşımaktadır. 2010 yılı itibariyle, 171,459'u koyun, 87,903'ü keçi olmak üzere toplam 259,362 baş küçükbaş hayvan bulunmaktadır. Böylece, küçükbaş hayvanların % 66.1'ini koyun, % 33.9'unu ise keçi meydana getirmektedir. Koyun yetiştiriciliği inceleme alanının özellikle güneybatı kesimlerinde Ayvacık Platosu üzerinde, Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneybatısındaki plato sahası üzerinde ve kuzeyde Salihler Platosu'nun bazı kesimlerinde daha yaygın olarak yapılmaktadır (Şekil 3.11.).

**Foto 3.2. A:** Bayramiç Ovası'nın güneybatısındaki plato sahası üzerinde yer alan ot örtüsü bakımından zengin bir mera alanı; **B, C, D:** İncelme alanında hayvancılığın yaygın olarak sürdürüldüğü kesimlerde yer alan ve ot örtüsü bakımında farklıklar gösteren geniş mera alanları, **E:** İçinde çalılıkların da bulunduğu ve küçükbaş hayvanların otlatıldığı Ayvacık Platosu'ndaki mera alanı, **F:** Güvemcik köyü çevresinde, ot örtüsünün nispeten fakir olduğu mera alanı.



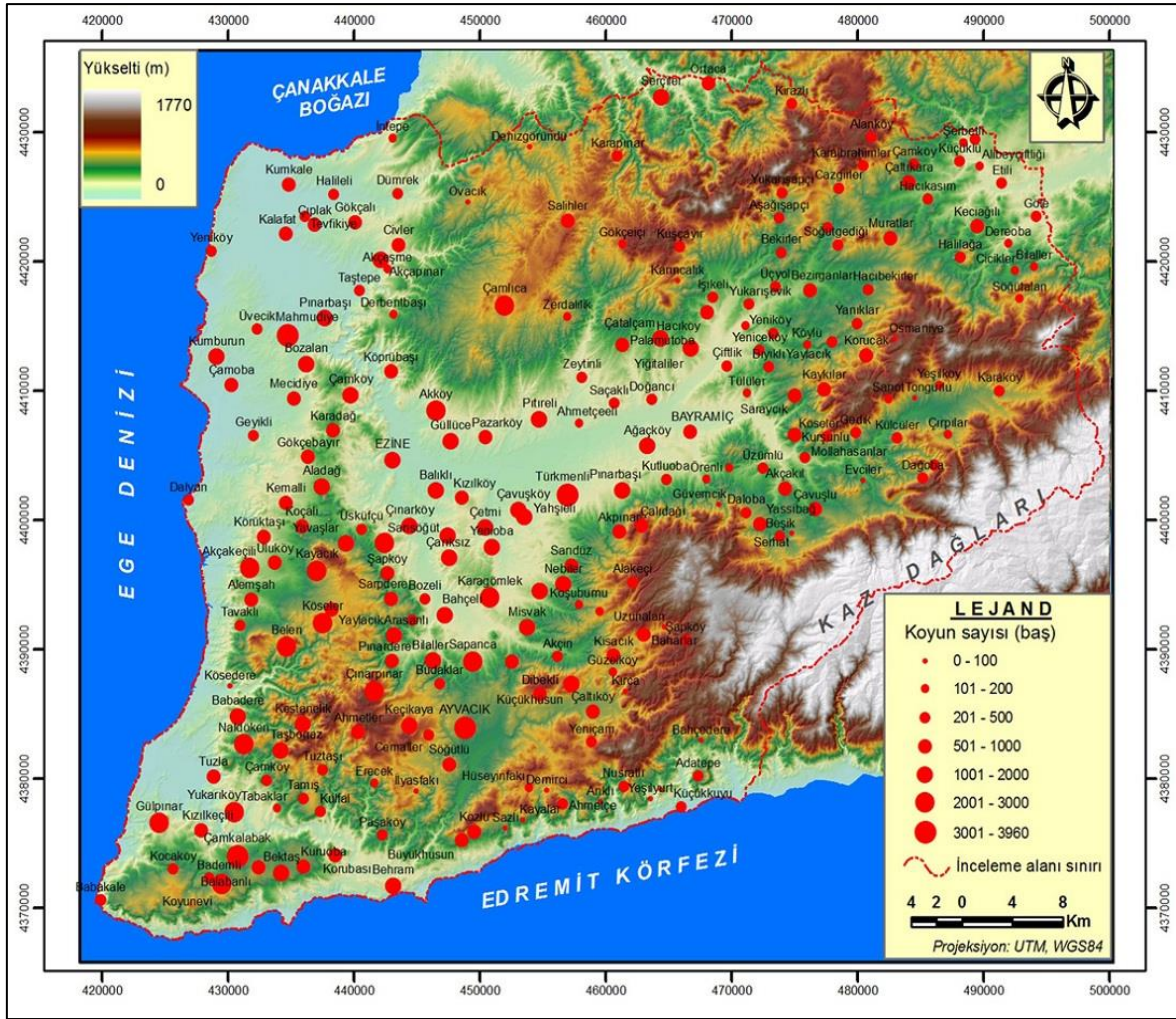


**Foto 3.3.** Genellikle keçiler tarafından tercih edilen ve mera alanları içerisinde çeşitli yoğunlarda görülebilen çalı formasyonu. **A:** Akçakesme (*Phillyrea latifolia*), **B:** Abdestbozan (*Sarcopoterium spinosum*), **C:** Akçakesme (*Phillyrea latifolia*) ve tüylü meşe (*Quercus pubescens*) **D:** Katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*) , **E-F:** Karaçalı (*Paliurus spina-christi*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*) Akçakesme (*Phillyrea latifolia*) ve ahlat (*Pyrus elaeagnifolia*).





Şekil 3.11. İnceleme alanında koyun sayısının yerleşmelere göre dağılışı.



İnceleme alanında koyun sayısının en fazla olduğu yerleşmeler Çamkalabak (3960), Türkmenli (3681), Mahmudiye (3555), Ayvacık (3020), Çamlıca (2950), Belen (2850), Yukarıköy (2699), Kızıltepe (2650), Sapanca (2640), Koyunevi (2600), Naldöken (2545) ve Kayacık (2500)'tır. Söz konusu yerleşmelerin çevresi aynı zamanda meraların da geniş alanlar kapladığı kesimlerdir ve koyun yetiştiriciliği bakımından elverişli koşullar sunmaktadır (Foto 3.2. ve Foto 3.3.).

Küçükbaş hayvancılık içinde koyun yetiştiriciliğine göre daha geri planda kalmış olmakla birlikte, keçi yetiştiriciliği de önemli bir ekonomik faaliyettir. Keçi yetiştiriciliğinin en yaygın olduğu kesimler Ayvacık Platosu, Salihler Platosu ve Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneyindeki plato sahasıdır. Ancak sadece bu kesimlerde değil inceleme alanının pek çok yerinde gerek koyun gerekse keçi yetiştiriciliği yapılmaktadır. Yetiştirilen keçi sayısının en fazla olduğu yerleşmeler arasında Sarıdüz (2718), Ovacık

(2576), Türkmenli (2412), Kösedere (2250), Ayvacık (2000), Çamkalabak (1925), Dümrek (1792) ve Serçiler (1722) sayılabilir. Ayrıca keçi yetiştiriciliği inceleme alanının nispeten az nüfus barındıran Osmaniye, Yanıklar, Pervizler, Cazgırlar, Aşağışapçı, Bekirler, Söğütgediği, Saraycık, Kaykılar ve Yukarışevik köylerinde de büyük bir önem taşımaktadır.

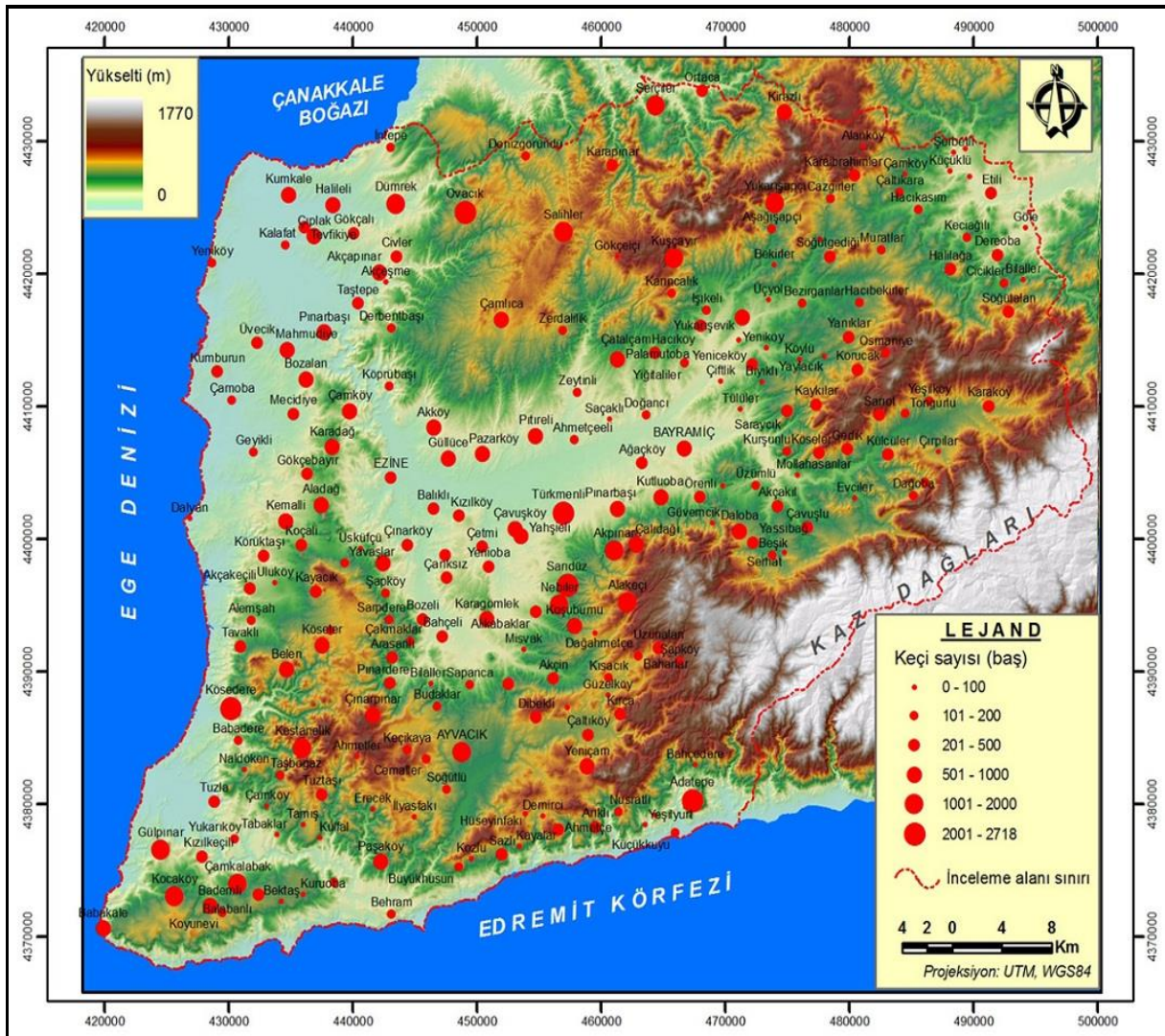
**Foto 3.4.** Küçükbaş hayvancılığın yürütüldüğü köylerin çevresinde hayvanların belli dönemlerde barınması amacıyla yapılmış olan ağıllardan bir örnek.



Pek çok bilim adamı tarafından “fakirin ineği” olarak adlandırılan keçi diğer türlerin tüketemediği bitkileri severek tüketmekte, canlı ağırlık başına süt verimi bakımından diğer türlerle karşılaştırıldığında ön sıralarda yer almaktadır (Späth ve Thume, 1997; Gall, 2001; Kaymakçı, 2006). Keçi kanaatkar bir hayvan olarak bilinir, susuzluğa uzun süre dayanabildiği gibi rasyon değişimlerine karşı da diğer türler kadar hassas olmadığı gözlenmiştir. Sığır ve koyuna göre daha zor koşullarda beslenebilen keçi, bitki örtüsünün fakir olduğu alanlarda ve maki veya çalılıkların bulunduğu arazilerde de otlama imkanı bulmaktadır (Foto 3.3.). Dolayısıyla coğrafi koşulların diğer ekonomik faaliyetleri kısıtladığı alanlarda, çoğunlukla mera hayvancılığı şeklinde sürdürülen keçi yetiştiriciliği önemli bir geçim kaynağı haline gelmektedir.



Şekil 3.12. İnceleme alanında keçi sayısının yerleşmelere göre dağılışı.

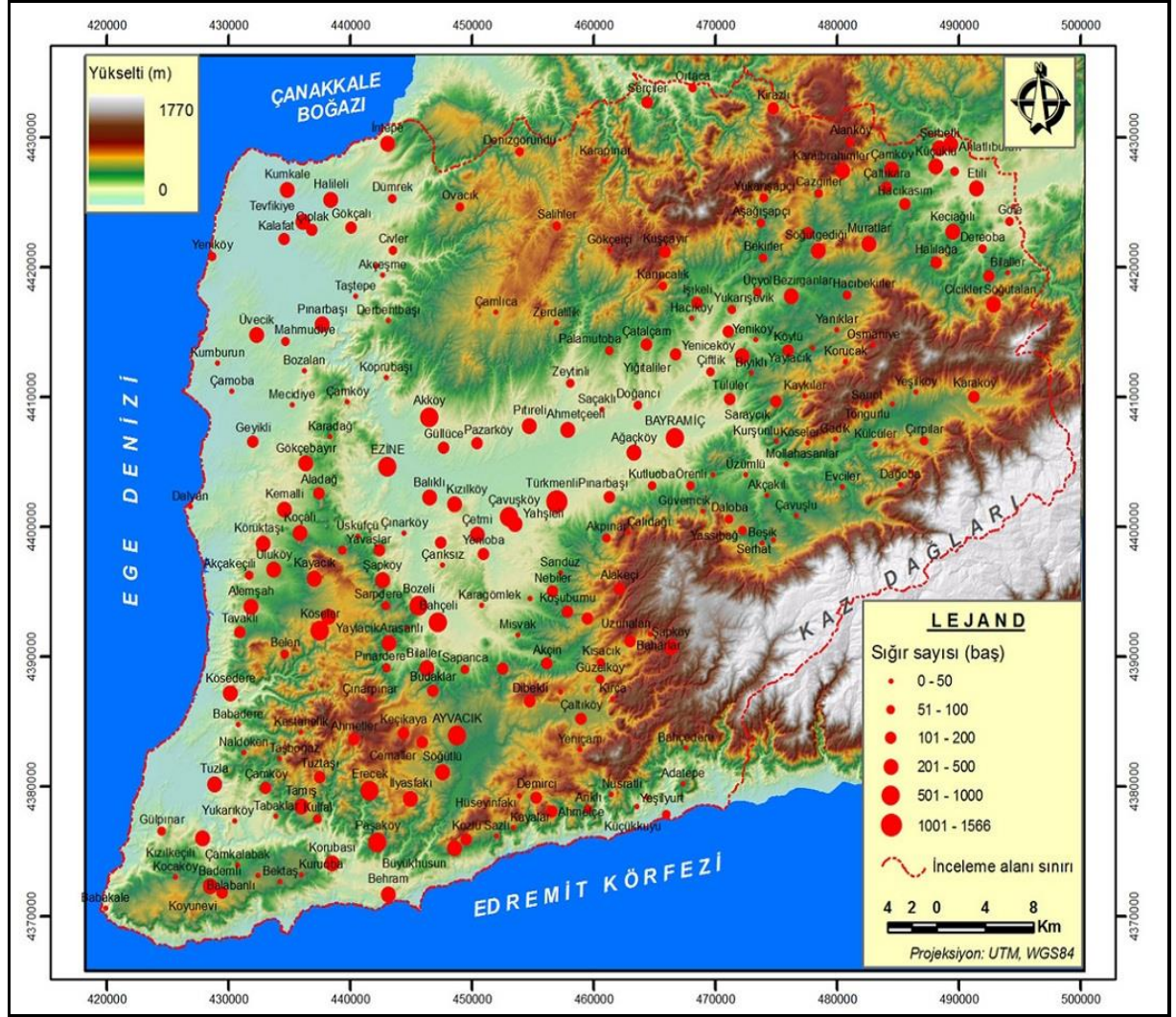


İnceleme alanında özellikle Türk Saaneni (Güney vd., 2005) olarak tanınan keçi ırkının yetiştiriciliği yaygın olarak yapılmaktadır. Bu ırkın elde edilmesi çok uzun yıllara dayanmakla beraber Türk Saaneni yetiştiriciliği bakımından Çanakkale ve özellikle Çanakkale'nin bu çalışmaya konu olan inceleme sahası damızlık merkezi niteliğindedir. Tüm ülkeye damızlık temini bu çalışmanın sınırları içerisinde kalan yöreden temin edilmekte, Yöredeki yetiştiricilerin süt ve et satışı yanı sıra damızlık hayvan satışı nedeniyle de gelir elde ettikleri söylenebilir. Türk Saaneni genotipi süt tipi bir ırk olup mandracıların pek tercih etmedikleri gözlenmektedir (Kuzdan vd., 2011).

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin yapıldığı köylerde, köy çevresinde yerel halk tarafından "ağıl", "saya" ya da "kışla" olarak adlandırılan geçici yerleşmeler yaygındır (Foto 3.4.). Bu yerleşmelerde hayvanların tutulduğu üstü kapalı bir barınak ile bu

hayvanlarla ilgilenen kişi ya da kişilerin kaldığı kulübe tarzında bir eklenti bulunur. İlkbahar aylarından itibaren otlatılmaya başlanan küçükbaş hayvanlar, Kasım ayı sonlarında ağıllara alınır ve kışı burada geçirir.

**Şekil 3.13.** İnceleme alanında sığır sayısının yerleşmelere göre dağılışı.

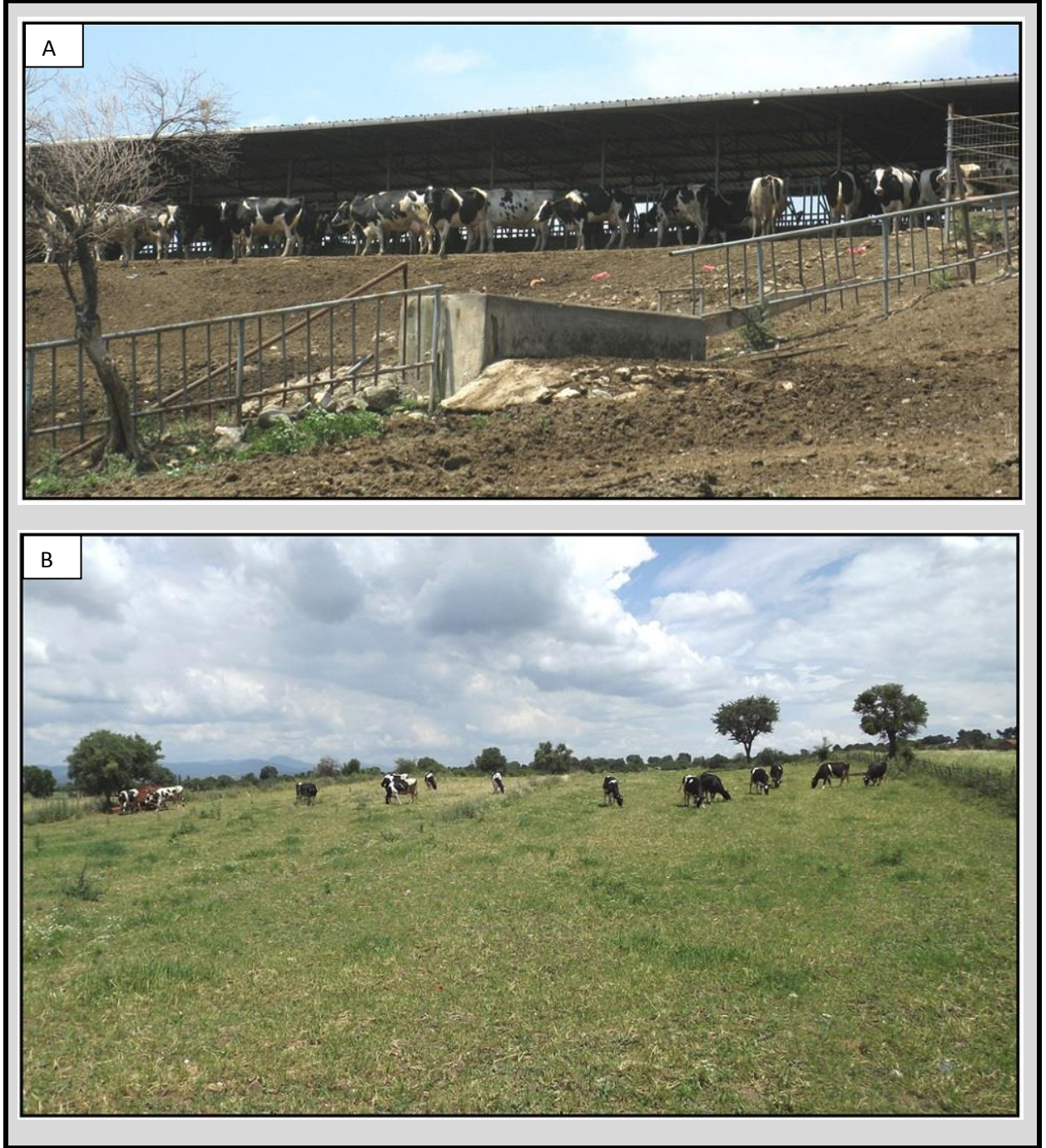


İnceleme alanında büyükbaş hayvan yetiştiriciliği hem otlak hayvancılığı hem de kapalı hayvancılık (ahır hayvancılığı) şeklinde yürütülmektedir. Kapalı yetiştiricilik çoğunlukla kültür ırkları kullanılarak yapılırken (Foto 3.5.), mera hayvancılığında yerli ırklar da kullanılmaktadır. Kapalı hayvancılığı sulamalı tarım arazilerinin bulunduğu kesimlerde daha kolay yapılabilir. Çünkü bu alanlar yonca gibi önemli yem bitkilerinin üretimi için elverişlidir ve hayvanların beslenmesi için yeterli yem üretimi sağlanabilmektedir. Kapalı yetiştiricilik sistemlerinde hayvanlar yaz döneminde ahırlarda veya çevresi çitlerle çevrili arazilerde; kış döneminde ise tamamen ahırlarda bakılmaktadır.



Mera hayvancılığında ise hayvanlar yaz boyunca köylerin çevresindeki meralarda otlatılırken, kış aylarını ahırlarda geçirmektedirler.

**Foto 3.5.** Çoğunlukla kültür ırkları yetiştiriciliğine dayalı olarak yürütülen kapalı sistem hayvancılıkta hayvanlar kış aylarında ahırlarda beslenirken (**A**), yaz aylarında açık alanlarda otlatılmaktadır (**B**).





Kış döneminde bu hayvanlar; kuru ot, fiğ, yonca ve samanla beslenirler. Bunun yanında üretimi artırmak için besin değeri yüksek olan fabrika yemleriyle, buğday ve arpa kırması da hayvanların beslenmesinde kullanılmaktadır.

İnceleme alanında sığır sayısının en fazla olduğu yerleşmeler arasında Türkmenli (1566), Ezine (750), Bayramiç (749), Ayvacık (743), Erecek (603), Paşaköy (566), Çavuşköy (535), Akköy (532) ve Bahçeli (521) sayılabilir (Şekil 3.13.). Söz konusu yerleşmelerin önemli bir kısmının sulamalı tarımın yapıldığı alçak kesimlerde yer alması, bu faaliyetin kapalı sistem yetiştiricilik tarzında sürdürüldüğünü göstermektedir. Nitekim aynı zamanda ilçe merkezi olan Ezine ve Bayramiç şehirleri ile yine ilçe merkezi durumunda bulunan Ayvacık kasabası sığır yetiştiriciliğinin ön plana çıktığı yerleşmeler arasındadır. Mera alanlarının son derece kısıtlı olduğu bu yerleşmelerde süt üretimine dönük kapalı sistem hayvancılık yapılmaktadır (Foto 3.5.).

İnceleme alanında elde edilen süt, üreticiler tarafından peynir, yağ ve yoğurt yapılarak değerlendirildiği gibi, önemli bir bölümü de mandıralara verilmektedir. Türkiye genelinde tanınan ve bu araştırmanın konusunu oluşturan “Ezine Peyniri”, inceleme alanında üretimi yapılan en önemli hayvansal üründür. Mandıralarda üretimi yapılan diğer süt ürünlerini tam yağlı beyaz peynir, yarım yağlı beyaz peynir, kaşar peyniri, yoğurt ve tereyağı meydana getirmektedir. Ancak bu ürünlerin toplam üretim miktarları Ezine Peyniri’ne göre oldukça düşük seviyelerde kalmaktadır.

Diğer taraftan inceleme alanındaki köylerde yaşayan hemen her aile, eti ve yumurtası için kümes hayvanı beslemektedir. Kümes hayvancılığı, büyük ölçüde tavuk yetiştiriciliğiyle temsil edilmektedir. Tavuğun yanı sıra az sayıda ördek, kaz ve hindi de beslenmektedir. İnceleme alanının kuzeybatı kesimi hariç, kümes hayvanları yetiştiriciliğinde temel amaç genellikle ailelerin kendi gereksinimlerini karşılamak olduğundan, elde edilen ürünler ticarete pek konu olmazlar.

İnceleme alanının batı kesiminde ise çok sayıda tavuğun beslenebildiği tesisler (tavuk besihaneleri) bulunmaktadır. Tavuk yetiştiriciliği açısından elverişli iklim koşullarına sahip olan çalışma sahasında son yıllarda açılan bu tesisler, beslenen tavuk sayısında önemli artışlar meydana getirmiştir (Akbulak vd., 2011). Genellikle aile işletmesi şeklinde olan bu tesisler sahanın kuzeybatı kesiminde Gökçalı, Halileli, Dümrek ve İtepe yerleşmelerinde bulunmaktadır. Besihaneler büyük ölçekli tavukçuluk firmalarıyla anlaşmalı olarak üretim yapmaktadırlar. Söz konusu firmalar tarafından besihanelere

verilen bir veya iki günlük civcivler, ortalama 40-45 gün süreyle beslendikten sonra, kesilmek üzere bu firmaların kesimhanelere götürülmektedir. Besihanelerde kullanılan her türlü yem ve ilaçlar ise firmalar tarafından sağlanmaktadır.

Hayvancılığın bir diğer kolunu meydana getiren balıkçılık, inceleme alanının kuzeybatı kesiminde eskiden beri sürdürülen bir faaliyet durumundadır. Özellikle Yeniköy ve Kumkale yerleşmelerinde önem taşıyan bir faaliyettir. Bu iki yerleşmede yaklaşık 50 aile geçimini balıkçılıktan sağlamaktadır. Tekneler kullanılarak avlanan balık genellikle Çanakkale’de pazara sunulmaktadır. Çalışma sahasının doğu kesiminde, Evciler köyü çevresinde ise kültür balıkçılığının (agvakültür) yapıldığı tesisler bulunmaktadır. Su kaynakları bakımından zengin olan bu kesimde kurulan tesislerde genellikle alabalık üretimi yapılmaktadır. Üretimi yapılan balık, tesis içinde yer alan restoranlarda değerlendirildiği gibi bir bölümü de Altınoluk, Gönen ve Edremit gibi yerleşmelere gönderilmektedir (Akbulak vd., 2011).

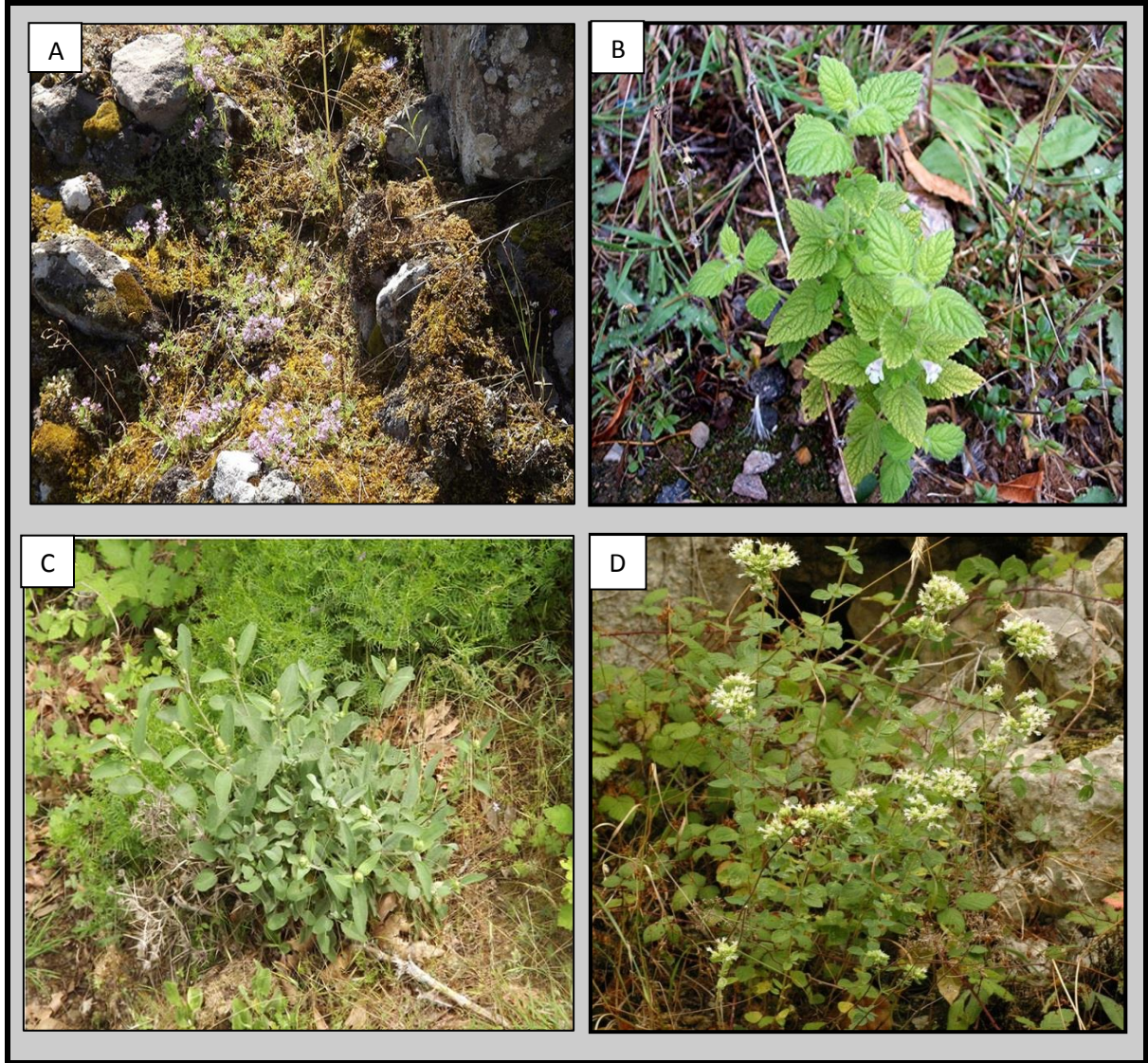
#### **2.3.4. Ezine Peyniri**

İnceleme alanındaki en önemli hayvansal ürün olan ve bu çalışmanın konusunu meydana getiren Ezine Peyniri, tam yağlı, salamurada olgunlaştırılan peynirler grubundan olup beyaz peynir standardına uygun şekilde üretilmektedir (TS, 1995). Ezine Peyniri’nin diğer beyaz peynirlerden en önemli farkı bu peynirin üretiminde kullanılan sütün incelemeye konu olan alandan sağlanmasıdır. Ürünün kalitesi, geleneksel üretim metodu ve coğrafi kaynağı arasındaki sıkı bağı simgelemek için, 24.02.2006 tarihinde Ezine Peynirini ve Mandıracılarını Koruma, Geliştirme ve Tanıtma Derneği tarafından, Türk Patent Enstitüsü’ne başvuruda bulunulmuştur. Ezine Peyniri, 05.08.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere “Coğrafi İşaret Tescil Belgesine (Menşe İşaretine)” sahip bir ürüne dönüşmüştür.

Tescil belgesine göre Ezine Peyniri, Kaz Dağları’nın kuzey ve batı kesimlerinde yer alan Ezine, Bayramiç ve Ayvacık ilçelerinin tamamı ile Çan ve Merkez ilçeye bağlı bazı köyleri kapsayan yörede üretilmektedir. Bu peynirin üretiminde, belirtilen alandaki doğal bitki örtüsü ve su kaynaklarıyla beslenen keçi, koyun ve ineklerden elde edilen sütler, mevsime göre belirli oranlarda karıştırılarak kullanılmaktadır. Bu oran keçi sütü için en az % 40, koyun sütü için % 45-55 ve inek sütü için de en fazla % 15 olmaktadır. Starter kültür kullanılmaması ve sütün belirtilen bu spesifik bölgeden sağlanması Ezine Peyniri’ne

diğer beyaz peynirlerden farklı ve tüketiciler tarafından beğenilen bir özellik kazandırmaktadır (TPE, 2006).

**Foto 3.6.** Kaz Dağları'nın çeşitli kesimlerinde yayılış gösteren ve hayvanlar tarafından tüketilerek Ezine Peyniri'nin özgün tat ve aroma kazanmasında etkin rol oynayan bitki türlerinden bazı örnekler. **A:** Kaya kekiği (*Thymus zygoides*), **B:** Oğul otu (*melissa officinalis*), **C:** Adaçayı (*Salvia tomentosa*) ve **D:** Güveyi otu (*Origanum vulgare*).



Ezine Peyniri'ni diğer peynirlerden ayırt edici en önemli özellik bu peynirin üretiminde koyun, inek ve keçi sütlerinin, mevsime göre belirli oranlarda karıştırılarak kullanılmasıdır. Yukarıda da ifade edildiği gibi, üretimin yapıldığı bölge gerek bitki örtüsü ve gerekse iklim olarak Kaz Dağları'ndan etkilenmektedir. Kaz Dağları bölgeye bol yağış ile birlikte zengin bir bitki örtüsü ve bol oksijen sağlamaktadır. Süt elde edilen hayvanların büyük kısmı inceleme alanındaki meralarda beslenmektedir. Kaz Dağları'nın etki

sahasındaki meralarda bitki örtüsünü meydana getiren türler arasında Güveyi otu (*Origanum vulgare*), Adaçayı (*Salvia tomentosa*), Oğul otu (*Melissa officinalis*) ve Kekik (*Thymus*) başta olmak üzere çok sayıda kokulu bitki bulunmaktadır (Foto 3.6.). Hayvanlar tarafından tüketilen bu bitki türleri direkt olarak sütün tat ve aromasını etkilediği için, bu özellik peynire de çok özel ve kendine özgü bir tat ve aroma kazandırmaktadır.

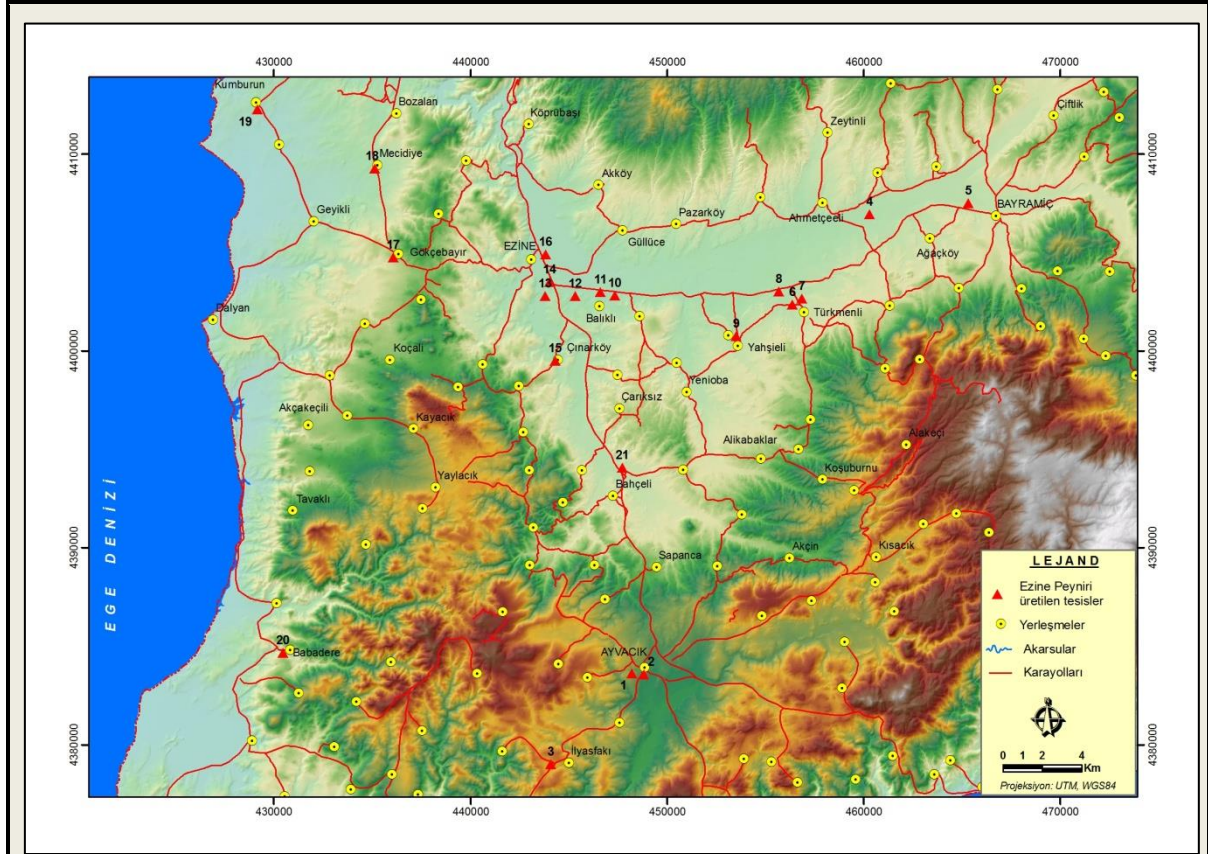
Ezine Peyniri üretim aşamaları bakımından da özgünlük taşımaktadır. Bu peynirin üretimine öncelikle, yukarıda belirtilen oranlarda keçi, koyun ve inek sütlerinden oluşan karışımın, 67 °C’de 30 dakika pastörize edilmesiyle başlanır. Bu işlemden sonra, pastörize edilmiş bu karışım, pıhtı oluşumunu sağlamak amacıyla buzağuların midelerinden elde edilen şirden enzimi ile 32-34 °C’de mayalanır. Oluşan pıhtı kitlesi peynir altı suyunun ayrılması için kesilir ve içinde cendere bezi serili olan özel peynir kalıplarına konular, süzme işlemini hızlandırmak amacıyla baskı uygulanır. Oluşan teleme kalıplar halinde kesilir ve bu kalıplar, istenen tat ve aromayı kazanması için, üretim yönteminin gerektirdiği miktarda deniz tuzu kullanılarak hazırlanmış olan salamurada bekletilir. Salamuradan çıkarılan peynir kalıpları, tenekelere tek sıra halinde dizilerek üzerlerine kuru tuz serpilir ve 10-12 saat süreyle dinlenmeye bırakılır. Bu işlem sonucunda ayrılan su ortamdan uzaklaştırılarak, üzerine salamura ilave edilir ve tenekeler kapatılarak hava almayacak şekilde lehimlenir (Karagül-Yüceer vd., 2009). Peynirin istenen karakteristik tat ve aromayı kazanması amacıyla peynir tenekeleri 2-4 °C sıcaklıktaki soğuk hava depolarında en az 8 ay süreyle olgunlaşmaya bırakılır. Görünüş ve yapı olarak, Ezine Peyniri beyaza dönük açık sarı renkte olup yumuşak veya orta sertlikte ve kırılğan olmayan bir özelliğe sahiptir. Peynirde az sayıda ve küçük çaplı gözenekler bulunmaktadır. Tat ve aroma dikkate alındığında ise, Ezine Peyniri sütün bileşiminde bulunan süt yağından kaynaklanan “kremamsı” tat ve aromaya; uygulanan ısıl işlem nedeniyle de “pişmiş süt” tat ve aromasına sahiptir. Ayrıca süt yağında meydana çeşitli tepkimeler sonucu ürünün karakteristik ve temel tat özellikleri olan ‘ransit’, ‘tatlımsı’, ‘tuzlu’ ve ‘ekşi’ tatlar oluşmaktadır (TPE, 2006).

Yüceer vd., (2009) Ezine Peyniri’nde aroma özelliklerinin belirlenmesini konu alan çalışmalarda depolama süresinin aroma özelliklerindeki değişimini de ortaya koymuşlar ve bu peynirde asetaldehit, dimetil sülfid, diasetil, etil bütirat, hekzanal, 3-metiltiyopen, etil pentanoat, Z-4- heptenal, 1-okten-3-on, 2-heptanol, bilinmeyenler 1 ve 2, 2-nonanon, metiyonal, nonanal, asetik asit ve bütirik asit olarak aroma maddelerinin sıralanabileceğini



ifade etmişlerdir. Araştırmacılar, Ezine Peyniri'nin arzu edilen duyuşal özellikleri kazanabilmesi için 6-8 aylık bir olgunlaşma süresi önermektedirler.

**Şekil 3.14.** Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin mekansal dağılışı.



**Tesis/Mandıra no ve adı**

- 1: Ekremoğlu Süt Ürünleri
- 2: Çakır Mandıra İşletmesi
- 3: Gür-Rem Süt Ürünleri
- 4: R.K Süt Ürünleri
- 5: Uysal Mandıra
- 6: Akpınar Süt Ürünleri
- 7: Nizamoglu Gıda San.
- 8: Tahsildaroğlu Süt Ürünleri
- 9: Atak Süt Ürünleri
- 10: Özsoylar Süt Ürünleri
- 11: Sezgin Süt Ürünleri

**Tesis/Mandıra no ve adı**

- 12: Cey-San Peynircilik
- 13: Altıncılık Gıda ve Süt San.
- 14: Yücekaya Gıda San.
- 15: Kahraman Et ve Süt Ürünleri
- 16: Öztürkler Mandırası
- 17: Bergaz Gıda San.
- 18: Kaşıkçioğlu Gıda San.
- 19: Çetinkaya Gıda San.
- 20: Yanmaz Süt Ürünleri
- 21: Peymar Gıda San.

İnceleme alanında Ezine Peyniri üretimi yapan çeşitli büyüklükte toplam 21 işletme bulunmaktadır (Şekil 3.14. ve Tablo 3.17.). Tamamı EPD'ye kayıtlı olan bu işletmelerin yıllık süt işleme miktarları 62.500 ile 1.080 ton arasında değişmektedir. Söz konusu tesislerin yıllık toplam süt işleme miktarı ise 140.000 tonu aşmaktadır. Bu işletmeler içinde en fazla üretim yapan üçü Tahsildaroğlu, Peymar ve Altıncılık tesisleri olup, işledikleri yıllık süt miktarı sırasıyla, 62.500, 18.000 ve 13.457 tondur (Tablo 3.17.). Bu üç tesis işledikleri süt miktarı bakımından, tüm tesisler içinde % 65'den daha büyük bir paya

sahiptir. Ancak özellikle büyük tesislerin Ezine Peyniri dışında farklı ürünlerin üretimini de gerçekleştirdiğini ifade etmek gerekir. Örneğin Tahsildaroğlu ve Peymar tesislerinde Ezine Peyniri dışında, kaşar, tulum peyniri, lor peyniri, krema ve tereyağı üretimi de yapılmaktadır.

**Tablo 3.17.** İnceleme alanında Ezine Peyniri üretimi yapan işletmeler ve süt işleme durumları.

SÜT İŞLEME TESİSİNİN ADI-ÜNVANI	İŞLENEN SÜT MİKTARI (TON/YIL)
Tahsildaroğlu Süt Ürünleri ve Tic. A.ş.	62.500
Ezine Peymar Gıda Tur. Akaryakıt Nak.	18.000
Altıncılıç Gıda Ve Süt San. Tic. Ltd. Şti.	13.457
Öztürkler Mandırası	5.400
Rk Süt Ürünleri Gıda San. Tic. Ltd.Şti.	4.567
Özsoylar Süt Ürünleri ve İnş. San. Tic.	3.700
Nizamoğlu Gıda San. Tic.ve Paz. Ltd.Şti.	3.500
Osman - Ercan Uysal Mandırası	3.500
Akpınar Süt Ürünleri Tic. San. Ltd.Şti.	2.600
Yücekaya Gıda San. Tic. Ltd.Şti.	2.600
Alahattin Çakır Mandıra İşletmesi	2.500
Cey-San Peynircilik Gıda İnş. Tic. Ltd. Şti.	2.500
Çetinkaya Pet. Ürün. Dağ. Paz. Gıda İnş. Tur.	2.500
Asa Kahramanlar Et ve Süt Ürünleri	2.500
Sezgin Otomotiv San. ve Tic. Ltd. Şti.	2.500
Uğur Süt Mam. ve Tic.	2.100
Bergaz Gıda San. Tur. Tic. Ltd. Şti.	2.100
Kaşıkçıoğlu Gıda San. Ve tic. Şti.	2.000
Gür-Rem Süt Ürünleri	1.800
Yanmaz Süt Ürünleri	1.440
Atak Süt Ürünleri	1.080

Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Kayıtları, 2010

Diğer taraftan söz konusu tesislerde işlenen süt miktarı, yıl içinde büyük farklılıklar göstermektedir. Bu durum hayvanlardan elde edilen günlük süt miktarının yıl içinde gösterdiği değişimden kaynaklanmaktadır. Buna göre özellikle ilkbahar aylarında yükselen

üretim değerleri Temmuz ayından itibaren azalmaya başlamaktadır. Sonbahar ve kış aylarında ise tesislerde işlenen süt miktarı minimum değerlere inmektedir.

İnceleme alanında üretimi yapılan Ezine Peyniri farklı şekillerde pazarlanmaktadır. Ürünlerin bir bölümü İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirler başta olmak üzere, ülkemizin farklı şehirlerinde bayilik sistemiyle pazarlanırken, bir bölümü büyük alışveriş merkezlerinde veya marketlerde satışa sunulmakta, bir bölümü de toptancılara verilmektedir. Üretimi yapılan ürünler alışveriş merkezlerinin yanı sıra, direkt üretici firma tarafından otel ve restoranlara da satılabilmektedir. Ezine Peyniri'nin çok büyük bölümü ülke içindeki pazarlarda tüketilmekle birlikte, bu alanda üretim yapan özellikle büyük işletmeler, ürünlerin bir bölümünü ihraç etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, İsrail, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Irak ihracat yapılan başlıca ülkeleri meydana getirmektedir.

### **2.3.5. Turizm ve rekreasyon**

İnceleme alanı, doğal çevre özellikleri ve tarihsel değerleriyle ülkemizin ender turistik sahalarından biri durumundadır. Ancak inceleme alanındaki ekonomik faaliyetlerin genel durumuna göz atıldığında, turizm gelirlerinin istenilen düzeyde olmadığı ve mevcut turistik çekiciliklerin tam anlamıyla değerlendirilmediği anlaşılmaktadır.

İncelme alanındaki en önemli turistik değerlerden biri Kaz Dağları'dır. Vejetasyon coğrafyası bakımından "Avrupa Sibiryaya Fitocoğrafya Bölgesi Öksin Prövensi" ile "Doğu Akdeniz Prövensi" arasında bulunmakta olup, zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Özel ve Gemici (2001) dünya üzerinde yalnız Türkiye'de bulunan 40, Avrupa'da bulunan 15 adet bitki taksonunun aynı zamanda Kaz Dağları'nda da bulunduğunu belirtmektedir. Kaz Dağları'nda 101 familyaya ait 900 bitki taksonu tespit edilmiştir. Kazdağı Gökıarı bölgenin endemik türüdür. Bölgede diğer endemik ve nesli tükenmekte olan türlerin yanı sıra, koruma kategorilerindeki önemli bitki ve hayvan türlerinin yaşam alanları bulunmaktadır. Bu özellikleri nedeniyle turizm ve rekreasyon potansiyeli yüksek olan Kaz Dağları ülke, bölge ve uluslararası doğa koruma stratejileri kapsamında, Natura 2000/Ekolojik Ağ içinde yerini alması, sahip olduğu zenginliklerinin korunması açısından çok önemlidir. "Natura 2000" AB'nin bir doğa politikası olup Avrupa sınırları içerisindeki üye devletlerin habitatlarıyla flora ve faunayı koruyarak biyoçeşitliliğinin sürdürülmesini sağlamak amacıyla hazırlanan kuş direktifi ve habitat direktifinden oluşmaktadır. Ekolojik ağ, biyoçeşitliliğin korunması ve bunun yanı sıra doğal kaynakların sürdürülebilir

kullanımı için uygun fırsatları yaratan ekolojik fonksiyonların korunması, yeniden düzenlenmesi hedefiyle yapılandırılan ve yönetilen doğal ve/veya yarı doğal peyzaj elemanlarının bütüncül bir sistemi olarak tanımlanmaktadır (Ayaşlıgil, 2006). Kaz Dağları endemik bitki kapsamında Türkiye’de Amanos, ve Uludağ’dan sonra 3. sırayı alması, ayrıca dünyada sadece bu alanda bulunan endemik türleri içermesi nedeniyle bitkisel gen kaynağı olarak korunmaya alınmıştır (Adak vd., 2006).

Diğer taraftan Kaz Dağları üzerinde eğim kırıkları görsel peyzaj yönünden çekici manzaralar oluşturmaktadır. Kaz Dağları rekreasyonel etkinliklerin önemli unsurlardan biri olan su kaynakları bakımından oldukça zengindir. Kaz Dağları mitolojide “Bin Pınarlı İda” olarak tanımlanmaktadır. Sıcak su kaynakları yönünden de önemli bir potansiyele sahiptir. İnceleme alanı içerisinde Bayramiç-Külcüler, Kestenbol, Tuzla ve Ezine-Akçağaçlı mevkiilerinde sıcak su kaynakları bulunmaktadır.

Kaz Dağları orman kompozisyonları bakımından da özgün değer taşıyan bir ekolojik bölgedir. Yükselti kuşakları ve bakı durumuna göre Kızılçam, Karaçam, Kazdağı Göknarı, Kayın, Kestane ve Meşe türlerinin temel mesçereyi oluşturduğu, çok çeşitli iğne yapraklı ve yapraklı ağaç, ağaççık ve çalı türlerinin bu yapıya katıldığı zengin orman ekosistemleri mozaiği sergiler. Türkiye’de hem kuzey Anadolu, hem de güney Anadolu orman kuruluşlarının birlikte yer aldığı nadir bölgelerden biridir (Özalp vd., 2008). Diğer taraftan Kaz Dağları, doğal peyzaj değerleri yanında tarihi, arkeolojik vb. özellikler yönünden zengin kültürel peyzaj potansiyel sunmaktadır. Thanos (2001)’e göre Kaz Dağları’nın mitolojik bir geçmişi vardır ve 5000 yıldır Kaz Dağları’nda insan yaşamaktadır.

Kaz Dağları kuzey yamaçları üzerinde, Evciler köyünün yaklaşık 5 km doğusunda yer alan Ayazma orman içi dinlenme yeri, inceleme alanındaki önemli turizm ve rekreasyon alanlarından biridir. Yüksekliği 500 m’ye yaklaşan bu alanın genişliği 5.85 ha kadardır (Çanakkale İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü, 2008). Ayazma’nın yörenin flora ve fauna bakımından zengin Kaz Dağları’nda bulunması ve Kazdağı Milli Park’ına yakın olması bu alanın rekreasyon ve turizm potansiyelini artırmaktadır. Orman içi dinlenme alanında mağara ve şelale gibi kaynaklar, alabalık tesisleri, piknik ve mesire yerleri bulunmaktadır. Alana rekreasyon yapmak amacıyla yakın yerleşmelerden (Çanakkale, Balıkesir, Edremit vs.) ziyaretçiler gelmektedir ve özellikle dağcılık gibi etkinlikler ile uğraşmaktadır. İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü istatistiklerine göre Ayazma’da yürüyüş



yapılabilecek 550 m'lik yol bulunmaktadır. Ayazma rekreasyon alanını sezonluk 9.425 kişi, günlük 52 kişi ziyaret etmektedir (Akbulak vd., 2011).

Çalışma alanındaki bir diğer turistik değer Troia Tarihi Milli Parkı'dır. Troia Antik Kenti ve çevresi 07.11.1996 tarihinde Milli Park olarak ilan edilmiştir. 1998 yılında ise UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne dahil edilmiştir. Toplam alanı 13.350 hektar olan park, gerek arkeolojik değerleri gerekse Çanakkale Boğazı ve Ege Denizi kıyılarında sunduğu görsel peyzaj değerleri ile zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. Milli Park alanı, Kumkale, Halileli, Tefikiye, Çıplak, Kalafatlı ve Yeniköy yerleşmelerine ait arazilerin tamamı ile İntepe, Gökçalı, Mahmudiye, Üvecik, Pınarbaşı ve Taştepe yerleşmelerine ait arazilerin bir kısmını içine almaktadır.

Milli Parkın ana değerini Troia antik şehri (ören yeri) oluşturmaktadır. Ziyaretçiler milli park alanında sadece odak noktası olarak ören yerini kullanmaktadır. Yoğun ziyaretçi merkezi olan Troia Antik Kenti alanında Cengiz ve Ayhan'ın (2008) yaptığı bir araştırmaya göre; Fiziksel Taşıma Kapasitesi 1750 ziyaretçi/gün, Gerçek Taşıma Kapasitesi 204 ziyaretçi/gün, Etkin Taşıma Kapasitesi 177 ziyaretçi/gün, Sosyal Taşıma Kapasitesi 120 ziyaretçi/gün olarak saptanmıştır. 2008 yılı verilerine göre Milli Parkı 191,078'I yerli, 194,332'si yabancı olmak üzere toplam 385,410 kişi ziyaret etmiştir. Bu durumda ziyaretçi sayısının "Fiziksel Taşıma Kapasitesi"nin (638,750) yaklaşık yarısı kadar olduğu, bununla birlikte "Gerçek Taşıma Kapasitesi", Etkin Taşıma Kapasitesi" ve "Sosyal Taşıma Kapasitesi"nin aşılmış olduğu görülmektedir. Çalışma kapsamında yapılan arazi çalışmaları sırasında elde edilen veriler, gelen ziyaretçilerin sadece antik kent merkezini ziyaret ettiklerini, Milli Park genelinde diğer rekreasyon ve turizm alanlarını kullanmadıklarını ortaya koymaktadır.

Troya'nın simgesi olan tahta at turistler için cazip figürdür. Tahta at yerel halk tarafından da ahşaptan süs eşyası şeklinde tasarlanmakta ve şekillendirilmektedir. Turizm için önemli olan yerel yemekler sadece evlerde yapılmaktadır. Alana gelen bir turist bu yemekleri lokanta veya restoranlarda bulabilmesi olanaksızdır. Diğer taraftan Milli parkın Çanakkale şehrine yakın olması ekonomik döngünün merkezde oluşmasına neden olmaktadır. Milli Park'ta alternatif turizm faaliyetlerinin bulunmaması ve konaklama tesislerinin eksikliği gibi nedenler, günübirlik plaj kullanımı gibi sınırlı sayıda rekreasyonel aktivitelerin yapılmasına neden olmaktadır.

Milli Park alanı ve çevresindeki su kaynaklarını Kara Menderes Çayı, Dümrek Çayı ve Çanakkale Boğazı meydana getirmektedir. Kuş göç yolu üzerinde olan ve özel sulak alan habitatu oluşturan Kara Menderes Çayı, aynı zamanda nesli tehlikede olan bazı kuş türlerini de barındırmaktadır. Alan bu yönünle kuş gözlemciliği, fotoğrafçılık gibi rekreasyonel aktiviteler için turistik çekim merkezidir. Diğer taraftan, Milli Park'ın Ege Denizi kıyılarında yer alan Yeniköy ve Papaz plajları gününbirlik plaj aktivitesinin yoğun gerçekleştirildiği mekanlar durumundadır (Akbulak vd., 2011).

İnceleme alanının batı kesiminde yer alan Araplar Boğazı, Kara Menderes Çayı'nın oluşturduğu sulak alan ekosistemine sahiptir ve biyolojik çeşitlilik açısından önemli bir habitat oluşturmaktadır. Araplar Boğazı önemli kuş göç yolu güzergahında bulunmaktadır. Sevim (2006) tarafından yapılan çalışmada, inceleme alanı için 38 tür yaz göçmeni, 15 tür kuş göçmeni, 34 tür yerli ve 9 tür ise transit olmak üzere toplam 96 farklı kuş türü içermesi nedeniyle zengin bir avifauna habitat olduğu ortaya çıkarılmıştır. IUCN kriterlerine göre küresel ölçekte tehlike altında olan Şah Kartal ve yine alanda kış göçmeni olarak gözlenen Büyük Orman Kartalı, küresel ölçekte korunması gereken türler arasında yer almaktadır (Sevim, 2006). Alanda yapılan inceleme sonucunda yörede faaliyet gösteren kum ve taş ocaklarının, bu özel habitata zarar verdiği gözlemlenmiştir. Bu mevkiinin Troia Tarihi Milli Parkı'nın devamında olması bölgenin önemini ve alanın her iki unsur açısından çekiciliğini artırmaktadır.

Edremit Körfezi kuzey kıyılarının inceleme alanımız dahilinde kalan kesimleri, özellikle deniz turizmi bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Yer yer geniş plajlara ve doğal kumsallara ile deniz turizmi açısından elverişli iklim koşullarına sahip olan bu kıyılar yaz aylarında büyük bir canlılık kazanmaktadır. Doğuda Küçükkuşu ile batıda Babakale arasındaki bu kıyı zonu boyunca, otel, motel ve pansiyon niteliğinde birçok konaklama tesisi hizmet sunmaktadır. Bu kıyıların sahip olduğu çekicilikten dolayı son 30 yılda ikincil konut sayısında büyük bir artış yaşanmıştır. Diğer taraftan yine bu kesimde yer alan Assos (Behramkale) çevresi gerek tarihi eserleri gerekse doğal güzellikleri ile büyük bir turistik potansiyele sahiptir.

### **2.3.6. Sanayi faaliyetleri**

Tarıma göre daha geri planda kalmış olan sanayi faaliyetleri çok sınırlı alanlarda gelişme göstermiştir. İnceleme alanındaki sanayi etkinlikleri taş ve toprağa dayalı sanayi faaliyetleri ile tarımsal ürünlerin hammadde olarak kullanıldığı tarıma dayalı sanayi

kollarından oluşmaktadır. Sahadaki sanayi tesislerini iki alt grupta ele almak mümkündür. Birinci grupta yer alanlar, daha çok yakın çevreden sağlanan ham maddeleri kullanarak üretim yapan ve ürettiği mamulleri yine yakın çevredeki pazarlara sunan küçük ölçekli sanayi tesisleri; ikinci gruptakiler ise kullandığı ham maddeyi yine yakın çevreden sağlamakla birlikte ürettiği mamulleri ülke geneline veya yurt dışına gönderen büyük ölçekli sanayi tesisleridir (Akbulak vd., 2013). İnceleme alanında, sayıları az olmakla birlikte, gerek üretim potansiyelleri gerekse yarattıkları istihdam itibarıyla büyük ölçekli sanayi tesisleri ekonomik hayatta ayrı bir önem taşımaktadırlar.

İnceleme alanında büyük ölçekli iki sanayi tesisi dikkat çekicidir. Bunlar inceleme alanının kuzeybatı kesiminde Mahmudiye köyü yakınlarında yer alan Akçansa Çimento Fabrikası ile Bayramiç'in güneybatısında, Türkmenli köyü yakınında kurulmuş olan Tahsildaroğlu Süt Ürünleri Üretim Tesisi'dir.

İnceleme alanındaki en önemli sanayi tesisi Akçansa Çimento Fabrikasıdır. 1967 yılında Akçimento adıyla kurulan ve 1996 yılında özelleştirildikten sonra Akçansa adını alan fabrika 330 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Fabrikada çimento ve hazır beton üretimi gerçekleştirilmektedir. Tesisin yılda 9 milyon ton çimento ve 6.5 milyon ton klinker üretme kapasitesine sahiptir. Bu sanayi tesisi kullandığı ham maddeyi doğusunda bulunan ve Paleozoik kalkerlerinden oluşan yüksek kütleden sağlamaktadır. Bilindiği gibi, inşaat sektöründe kullanılmak üzere kireç, çimento ve mermer gibi mamullerin üretimini yapan tesislerin kurulmasında ham madde kaynaklarına yakınlık önemli bir etkidir. Bu sektörde kullanılan ham maddeler ağır ve hacimli olduklarından, tesislerin ham madde kaynaklarına yakın olması gerekmektedir. Dolayısıyla çimento fabrikasının kuruluş yeri seçiminde, yakınında yer alan ve bu fabrikaya ham madde sağlayan kalkerli kütlenin varlığı etkili olmuştur. Başka bir ifadeyle bu kesimdeki litolojik birim fabrikanın burada kurulmasında en önemli etken olmuştur. Ayrıca fabrikanın kıyıya yakın olması da üretimi yapılan mamullerin pazarlara kolayca gönderilmesine olanak sağlamaktadır. Nitekim üretimi yapılan ürünlerin büyük kısmı, Ege Denizi kıyısında Kumburnu (Odunluk) mevkiinde inşa edilmiş olan fabrikaya ait bir iskele vasıtasıyla gönderilmektedir. Fabrikada üretilen mamullerin önemli bir bölümü yurt genelinde tüketime sunulurken bir bölümü de ihraç edilmektedir (Akbulak vd., 2011).

Tahsildaroğlu Süt Ürünleri Üretim Tesisi inceleme alanındaki en büyük ikinci sanayi tesisidir. 25.000 m<sup>2</sup> kapalı alana sahip tesis günde 300 ton süt işleme kapasitesine sahiptir

ve ortalama 150 kişiye istihdam olanağı sağlamaktadır. Ancak istihdam edilen kişi sayısı yaz ve kış dönemlerinde farklılık göstermektedir. Yaz aylarında çevredeki kırsal yerleşmelerden toplanan süt miktarının fazla olması nedeniyle istihdam edilen kişi sayısı da fazladır. Kış döneminde ise gerek toplanan süt miktarı, gerek üretim gerekse istihdam edilen kişi sayısı azalmaktadır. Bu sanayi tesisinde başta beyaz peynir olmak üzere, kaşar peyniri, lor peyniri ve tereyağı üretilmektedir. Üretimi yapılan ürünler, özel soğutma sistemine sahip araçlarla taşınarak Türkiye'nin çeşitli kesimlerinde tüketiciye ulaştırılmaktadır.

İnceleme alanındaki küçük ölçekli sanayi tesisleri ise gıda sanayii kolunda üretim yapmaktadır. Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanan inceleme alanında, tarımsal ürünler aynı zamanda sanayi sektörüne de ham madde sağlamaktadır. Gıda sanayi kolundaki sanayi tesislerinde peynir, tereyağı ve yoğurt gibi çeşitli süt ürünleri ile zeytinyağı üretimi gerçekleştirilmektedir. Ancak süt ürünleri üretiminin yapıldığı tesislerin sayısı daha fazladır. Ezine ve Bayramiç çevresinde yoğunluk kazanan süt ürünleri üretiminin yapıldığı tesislerde özellikle yaz aylarında gerek üretim miktarı gerekse istihdam edilen kişi sayısı artmaktadır. Diğer bir gıda sanayi kolu olan zeytinyağı üretimi atölye tarzındaki işletmelerde yapılmaktadır. Sayısı oldukça az olan bu atölye tipi işletmelerde, ortalama 5-7 kişi çalışmaktadır.

## **BÖLÜM IV**

### **BULGULAR**

#### **1. SWOT FAKTÖRLERİ**

Kırsal kalkınmaya dönük stratejilerin geliştirilmesinin temelini, çalışmaya konu olan alanın veya bölgenin mevcut durumunun analiz edilmesi oluşturmaktadır. Mevcut durum analizi, çalışma alanının ve çevresinin daha gerçekçi bir yaklaşımla değerlendirilmesine ve ulaşılan sonuçlara göre geleceğe yönelik stratejilerin sağlıklı bir şekilde hazırlanmasına yardımcı olmaktadır. Bu bakımdan SWOT analizi güçlü bir strateji belirleme aracıdır. SWOT analizi kullanılarak, ele alınan bölgenin güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekte karşılaşılabileceği fırsatlar ve tehditler net bir şekilde ortaya konulabilmektedir. SWOT Analizi sonucunda, güçlü yönler ile fırsatların uyumlaştırılması, güçlü yönlerin fırsatlardan yararlanacak şekilde değerlendirilmesi, zayıflıkların güçlü yönlere dönüştürülmesine dönük stratejilerin geliştirilmesi, tehditlerin güçlü yönler ile bütünleştirilerek fırsatlara dönüştürülmesi hedeflenmektedir.

Çalışmada SWOT analizi yapılarak, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanına ilişkin iç ve dış çevre analizi sonucunda, bölgenin üstünlükleri (Tablo 4.1.), zayıflıkları (Tablo 4.2.) ile karşılaşılabileceği fırsatlar (Tablo 4.3.) ve tehditleri (Tablo 4.4.) kapsayan faktörler belirlenmiştir. SWOT faktörlerinin belirlenmesinde, konuyla ilgili çalışmalarda bulunan öğretim üyeleri (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Ziraat Fakültesi Zootekni, Tarla Bitkileri ve Tarım Ekonomisi bölümleri, Mühendislik Fakültesi Gıda Mühendisliği Bölümü), İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü çalışanları, birliklerde görevli teknik elemanlar (Çanakkale İli Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Birliği ve Süt Birliği), EPD üyeleri ve süt üreticileri tarafından doldurulan anket formlarından da yararlanılmıştır. Bölgede kırsal kalkınmanın sağlanmasına dönük önerilerin geliştirilmesinde belirlenen bu faktörlerin etkileri göz önünde bulundurulmuştur. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanının üstünlük ve zayıflıkları ile fırsat ve tehditleri aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

### 1.1. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Üstünlükleri (güçlü yönler)

Ezine Peyniri üretimi yapılan alanının üstünlüklerini ortaya koyan 9 faktör belirlenmiştir (Tablo 4.1.). Üstünlükler yakından incelendiğinde, bu ürüne “Coğrafi İşaret Tescil Belgesi'nin” alınmış olmasının bölge açısından önemli bir kazanım olduğu belirtilebilir. Bilindiği gibi, coğrafi işaretlerin kırsal alana katkısı genellikle ürünün üretim ve pazarlanması sırasında olmaktadır. Bu ürünler bölgede işgücü potansiyeli oluşturması, örgütlenme üzerindeki etkisi, maliyet unsurlarında değişim sağlaması, yeni iş alanlarının açılması ve ekonomik kalkınmaya katkı sağlaması bakımından çeşitli avantajlar sunmaktadır. Bu avantajlara örnek olarak Ezine Peyniri'nin benzerlerine göre daha yüksek fiyattan satılması verilebilir. Gerçekten de gerek fabrika çıkış fiyatları ve gerekse tüketici fiyatları bu özgün ürünün diğerlerine göre % 15-% 30 arasında değişen oranda daha yüksek fiyatlarla satıldığını göstermektedir.

**Tablo 4.1.** Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından üstünlükleri.

Ü.1	Ezine Peyniri için Coğrafi İşaret Tescil Belgesi'nin alınmış olması
Ü.2	Ezine Peyniri'nin ülke genelinde tanınmış olması
Ü.3	Zengin biyoçeşitliliğe sahip olan Kaz Dağları'nın varlığı
Ü.4	Bölgede mera alanlarının bulunması ve mera hayvancılığının yaygın olarak sürdürülmesi
Ü.5	Süt ve süt ürünleri üretimindeki deneyim ve birikim
Ü.6	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin varlığı
Ü.7	İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük pazarlara (metropollere) yakınlık
Ü.8	Sahada hayvan ıslahı çalışmalarının başlamış olması
Ü.9	Süt destekleme uygulamasının bulunması

Ezine Peyniri'nin ülke genelinde tanınmış olması pazar bulma açısından büyük bir avantaj sunmakta ve üstünlük sağlamaktadır. Gerçekten de ülkemizin farklı kesimlerinde, çeşitli ölçeklerdeki alışveriş merkezlerinde veya marketlerinde Ezine Peyniri'ne rastlamak mümkündür. Bundan dolayı Ezine Peyniri diğer beyaz peynir türlerine göre daha kolay bir

şekilde pazarlanabilmektedir. Öte yandan, Ezine Peyniri'nin "Coğrafi İşaret" aracılığıyla koruma altına alınmasında da bu peynir türünün tüketiciler tarafından onaylanmış bir üne sahip olması önemli bir etken olmuştur. Bu ismi, ürünün kökeninden gelen ve özel bir kalite ile bağdaştıran tüketiciler, ürünün ününü onaylamakta ve bu ürüne güvenmektedirler.

Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanının bir diğer üstünlüğü zengin bir biyoçeşitlilik barındırmasıdır. Sahada zengin bir biyoçeşitliliğin görülmesinde, dünyanın en önemli ekolojik alanlarından biri olan Kaz Dağları'nın etkisi çok büyüktür. Edremit Körfezi'nin kuzey kıyılarında, deniz seviyesinden başlayan ve yükseltisi çok kısa mesafede 1774 m'ye kadar ulaşan Kaz Dağları, sahip olduğu jeolojik, jeomorfolojik, hidrografik, iklimik ve toprak özelliklerine bağlı olarak zengin bir biyoçeşitlilik sunmaktadır. Kaz Dağları'nın alçak yamaçları üzerinde ve bu dağlık kütlenin etkilediği sahalardaki meralarda zengin bitki çeşitliliğinin bulunması, bu meralarda beslenen hayvanlardan elde edilen sütün kalitesini artırarak, Ezine Peyniri'nin özgün bir ürün niteliğine sahip olmasında en büyük rolü oynamaktadır. Dolayısıyla temelde Kaz Dağları'nın varlığı ve bu dağların etki sahasındaki alanlarda mera alanlarının bulunması, Ezine Peyniri üretimi yapılan bölgeye büyük bir üstünlük sağlamaktadır.

Bölgenin sahip olduğu bir diğer üstünlük süt ve süt ürünleri üretimindeki deneyimdir. Bu sahada hayvancılığın en önemli faaliyetlerden biri olmasından dolayı, süt ve süt ürünleri üretimi uzun bir geçmişe sahiptir. Sahada geçimini hayvancılıkla sürdüren çiftçiler, sahip oldukları küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan elde ettikleri sütleri, geçmişte kendi ihtiyaçlarını karşılamak üzere çeşitli süt ürünlerine dönüştürmüşler, zaman zaman da bu ürünlerin bir bölümünü yerel pazarlarda satışa sunmuşlardır. Ancak özellikle 1950'lerin ortalarında itibaren, Edirneli peynir ustalarının buraya sağladığı katkılarla, günümüzde Ezine Peyniri olarak bilinen beyaz peynir üretimi gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Küçük mandıralarda başlayan bu üretim, özellikle 1990'lı yıllardan başlayarak, teknolojik gelişmeler ve fabrika ölçeğindeki imalatın etkisiyle, önemli artışlar sağlamıştır. Beyaz peynir üretimi sonraki yıllarda da artarak devam etmiş ve tarihsel süreçte edinilen birikim, 2006 yılında coğrafi işaret tescilinin alınmasıyla pekiştirilmiştir.

Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı yakınında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nin bulunması birçok bakımdan avantaj sağlamaktadır. Üniversitenin çeşitli birimlerinde yapılan araştırmalar ve üniversite ile kurulacak işbirliği ortamı bu ürünün geleceği için önem taşımaktadır. Bilindiği gibi, coğrafi işaret tescili başvurularında, ilgili

teknik bilgilerin kanıtlanması için, çeşitli konularda uzmanların yer aldığı bağımsız bir kuruluş özelliği gösteren üniversiteler görev alabilmektedir. Ayrıca tescil belgesinin alınmasından sonra, üretimi yapılan ürünlerin gerekli koşulları taşıyıp taşımadığı da üniversite bünyesinde yapılan incelemelerle ortaya konulabilmektedir. Diğer taraftan üniversite tarafından, coğrafi işaret alanındaki süt üreticileri ve peynir üreticilerine coğrafi işaretlerin sistemi, içeriği, mantığı ve yararları konusunda bilgi verilmesi mümkündür. Bunun yanında üniversite bünyesinde yapılan çeşitli araştırmalarla, coğrafi işaretlerin gerek yerel gerekse ulusal düzeydeki yararları ele alınarak, kalkınma girişimlerinde bu üründen daha etkin bir şekilde yararlanılması sağlanabilir.

Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanının bir diğer üstünlüğü, İstanbul, İzmir ve Bursa gibi büyük şehirlere yakın olmasıdır. Söz konusu şehirler Türkiye'nin en büyük beş şehirden üçünü meydana getirmektedir. Ulaşım kolaylığının, bir diğer ifadeyle yüksek erişilebilirliğin sağladığı bu avantajdan dolayı Ezine Peyniri'nin önemli pazarlara ulaştırılması kolay bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir.

Sahada hayvan ıslahı çalışmalarının başlamış olması kırsal kalkınma bakımından önemli bir üstünlük olarak görülebilir. Ülke genelinde özellikle yerli ırklarımızın yetiştirici koşullarında korunması ve ıslahının yanında yetiştiricinin de desteklediği "Halk Elinde Islah Ülkesel Projesi" 2000 yılında başlamış, ancak Çanakkale'de 2012 yılında aktif olarak uygulamaya geçilmiştir. Bu bağlamda Sakız koyunu ıslah çalışmaları 2012 yılından itibaren başlamıştır. Ayrıca, resmi olarak halen devam eden bir ıslah projesinde yer alması da, Tahirova genotipi yöredeki yetiştirici koşullarına uygun olarak melezlemeler sonucu geliştirilmiştir. Bu genotipin yörede yaygın olarak yetiştirilen koyun ırklarından olduğu gözlenmektedir. Yöre yetiştiricisinin keçi sütünü daha çok Türk Saanen olarak adlandırılan keçi genotipinden sağlamakta olduğu gözlenmektedir. Bu genotip İsviçre kökenli Saanen keçilerinin yerli ırklarla melezlenmesi sonucunda elde edilmiştir. Bu bağlamda Ezine Peyniri üretim bölgesinde Türk Saanen keçi ırkı, ülkemizde "Damızlık Merkezi" konumunda olduğu için yetiştiricilerin damızlık satışı yaparak da gelir sağlaması mümkündür. Yörede yaygın olarak yetiştirilen Siyah Alaca süt sığırları ise Ezine Peyniri'nin diğer önemli bileşeni inek sütünü sağlamaktadır. Bu genotip yurt dışından getirilmiş ve yöre koşullarına adapte olmuştur.

Süt üreticilerine teşvik priminin verilmesi hayvancılık faaliyetlerinin devamı açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır. Bu kapsamda, Ezine Peyniri üretim bölgesinde



de süt teŖvik primi uygulaması yapılmaktadır. Resmi Gazetede yayınlanan ‘‘Hayvancılığın Desteklenmesi Hakkında 2005/8503 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararının Uygulama Esasları Tebliği’’ kapsamında üretilen çiğ sütün desteklemeden faydalanması mümkün olmaktadır. YetiŖtiricilerin bu destekten yararlanabilmesi için ülke genelinde olduğu gibi, kooperatif veya birlikler aracılığıyla pazarlaması gerekmektedir. anakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre 2012 yılında, bykbaŖ hayvandan elde edilen süt için 0.10 TL/lt, kkbaŖ hayvanlardan elde edilen süt için ise 0.15 TL/lt prim ödenmektedir. İnceleme alanındaki süt fiyatlarının, 2012 yılı Ekim ayı itibariyle inek sütü için 0.8 TL/lt, keçi sütü için 1.5 TL/lt, koyun sütü için 1.6 TL/lt olduğu dikkate alınırsa, teŖvik priminin inek sütünde % 10’u aŖtıđı, keçi ve koyun sütünde ise % 10 düzeyinde olduğu anlaŖılmaktadır. Söz konusu prim oranları yeterli olmamakla birlikte, süt üreticilerinin elde ettikleri gelirdede dŖk de olsa artıŖa yol açmaktadır. Dolayısıyla süt desteğinin artırılarak devam ettirilmesi, bölge hayvancılığı ve Ezine Peyniri’nin geleceği açısından büyük bir önem taŖımaktadır.

## **1.2. Ezine Peyniri Coğrafi İŖaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Zayıflıkları (zayıf yönleri)**

Ezine Peyniri Coğrafi İŖaret alanının zayıf yönleri ile ilgili olarak toplam 9 faktör belirlenmiŖtir (Tablo 4.2.). Bu faktörler ayrı ayrı ele alındığında ‘‘taklit Ezine Peyniri üretiminin’’ önemli bir sorun oluŖturduđu görülmektedir. Ülkemizin farklı kesimlerinde üretilen peynirlerin Ezine Peyniri ismiyle piyasaya sürülmesi coğrafi iŖaret alanında üretim yapılan gerçek Ezine Peyniri’nin haksız rekabete uğramasına neden olmaktadır. Diğer taraftan, coğrafi iŖaret alanı sınırları içinde üretim yapan ancak coğrafi iŖaret tescil belgesinde belirtilen duysal ve kimyasal özelliklere sahip olmayan üretim de söz konusudur. Böylece gerek coğrafi iŖaret alanı dıŖında gerekse coğrafi iŖaret alanında gerekleŖtirilen taklit üretim ile bir taraftan taklit ürünü farkında olmadan kullanan tüketiciler kandırılırken, bir taraftan da Ezine Peyniri’nin, tüketiciler üzerinde yaratmıŖ olduğu kaliteli peynir olma imajı zarar görmektedir.

Ezine Peyniri Coğrafi İŖaret alanının zayıf yönlerinden biri diğer coğrafi iŖaret alanı sınırının problemlili olmasıdır. Mevcut duruma göre Ezine, Bayramı ve Ayvacık ilçelerinin tamamı, an ilçesine bağlı Ŗerbetli, Etili, Ahlatlıburun, Küçüklü, Alibeyköy ve Söğütalan köyleri ile Merkez ilçeye bağlı Karacaören, KurŖunlu ve Kirazlı köyleri coğrafi iŖaret alanını meydana getirmektedir. Ancak söz konusu sınır bir harita üzerine aktarıldığı zaman

çeşitli eksikliklerin bulunduğu görülmektedir. Tescil belgesinde de belirtildiği gibi, Ezine Peyniri'nin sahip olduğu özellikleri kazanmasında Kaz Dağları'nın sağladığı coğrafi ortamın önemli bir etkisi vardır. Ezine Peyniri, bu dağın yamaçları üzerindeki ve etki sahasındaki zengin ot çeşitliliğine sahip meralarda otlatılan hayvanlardan sağlanan sütlerden üretilmektedir ve bu peynir kendine özgü tat ve aromayı Kaz Dağları'na borçludur. Ancak, coğrafi işaret sınırının tespitinde bu hususa dikkat edildiğini ifade etmek çok güçtür. Örneğin, coğrafi işaret alanı dahilinde kalan ve bugün Çanakkale şehrinin neredeyse mahallesi durumuna gelen Karacaören köyünde hayvanların doğal bitki örtüsüyle beslenmesi mümkün değildir. Dahası bu köyün arazilerinin Kaz Dağları'nın sağladığı coğrafi ortam koşullarını barındırması da söz konusu değildir. Ancak, Çanakkale Merkez ilçenin kuzey kısmında yer alan bu köy coğrafi işaret alanı içinde kalmasına karşın, mera hayvancılığının yaygın olarak yapıldığı ve ekolojik olarak Kaz Dağları etkisinin daha fazla görüldüğü Salihler, Denizgöründü, Ovacık, Akçapınar, Alanköy ve Serçiler gibi pek çok köy sınır dışında tutulmuştur. Benzer şekilde Çan ilçesine bağlı Şerbetli, Etili, Ahlatlıburun, Küçüklü, Alibeyköy ve Söğütalan köyleri coğrafi işaret alanına dahil edilirken, bu köylere komşu olan ve benzer coğrafi koşullar gösteren Keçiagli, Hacikasım, Dereoba, Cicikler, Bilaller ve Halılağa gibi köyler dışarıda bırakılmıştır. Üstelik bu köylerde hayvancılık önemli bir faaliyet olarak sürdürülmektedir. Bu durum coğrafi işaret alanının sınırının belirlenmesinde, bilimsel açıdan bazı tutarsızlıkların mevcut olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı sınırının yeniden belirlenmesi, ürünün sürdürülebilirliği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Ezine Peyniri üreten işletmelerin bir bölümünün ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi ve HACCP Gıda Güvenliği Yönetim Belgelerine sahip olmaması, bu ürünün dış piyasalarda pazarlanması bakımından önemli bir problem durumundadır. Gıda işletmelerinde, sağlıklı gıda üretimi için gerekli hijyen şartlarının belirlenerek bu şartların sağlanması, üretim ve servis aşamasında tüketici açısından sağlık riski oluşturabilecek nedenlerin belirlenmesi ve bu nedenlerin ortadan kaldırılması temeline dayalı bir ürün güvenilirliği sistemi olan HACCP, uluslararası düzeyde tanınan bir sistem olmasından dolayı, bu belgeye sahip tesislerde üretimi yapılan ürünlerin ihracatında kolaylık sağlanmaktadır. ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Belgesi de kuruluşun ürün ve hizmet kalitesinin sürekliliğinin sağlanabilmesinde güvence olarak kabul edildiğinden, bu belgeye özellikle Avrupa Birliği ülkelerinde önem verilmektedir. Dolayısıyla diğer koşullar uygun

olsa bile, inceleme alanında Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin önemli bir kısmında bu belgelerin bulunmaması, özellikle Avrupa ülkelerine dönük ihracat olanaklarını ortadan kaldırmaktadır.

**Tablo 4.2.** Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından zayıf yönleri.

<b>Z.1</b>	Ezine Peyniri'nin taklitlerinin üretilmesi
<b>Z.2</b>	Coğrafi işaret alanı sınırının problemlili olması
<b>Z.3</b>	Ezine Peyniri üreten işletmelerin bir bölümünün uluslararası kalite ve gıda güvenliği belgelerine sahip olmaması
<b>Z.4</b>	Ezine Peyniri üreten bazı işletmelerin coğrafi işaret alanı dışından süt sağlaması
<b>Z.5</b>	Sahadaki hayvancılık işletmelerinin genellikle küçük ölçekli ve dağınık olması
<b>Z.6</b>	Son yıllarda süt fiyatının değişmemesi
<b>Z.7</b>	Küçükbaş hayvan sayısının geçmiş yıllara göre azalmış olması ve süt hayvancılığında kasaplık hayvan yetiştiriciliğine geçişin yaşanması
<b>Z.8</b>	Kırsal alandaki kooperatifleşme düzeyinin yetersiz olması ve mevcut birliklerin aktif bir şekilde çalışmaması
<b>Z.9</b>	Hayvancılık işletmeleri ile ilgili kayıt sisteminin ve veri tabanının yetersiz olması

Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin bir bölümünün “Coğrafi İşaret alanı” dışından süt sağlaması zayıf yönlerden birini oluşturmaktadır. Daha önce de ifade edildiği gibi “menşe” adına konu olan ürün, tüm nitelik veya özelliklerini o yöreye özgü doğal ve beşeri unsurlardan alması, üretimi, işlenmesi ve diğer işlemlerin tümüyle bu yöre, alan veya bölge sınırları içinde yapılması koşulu ile menşe adı alabilmektedir. Ezine Peyniri üretiminde kullanılan süt, Kaz Dağları'nın etki sahasındaki meralarda beslenen hayvanlardan elde edilmektedir. Bir diğer ifadeyle Ezine Peyniri'nin en önemli bileşeni durumundaki sütün, tamamıyla bu bölgeden sağlanması gerekir. Ancak peynir üretiminde kullanılan sütün bir bölümünün bölge dışından sağlandığı arazi çalışmaları sırasında sık sık dile getirilmiştir ve bu durum ürünün orijinalliğini tamamen ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle peynir üretimi yapan işletmelerin kullandığı sütün tamamının coğrafi işaret alanı sınırları içinden

sağlanmasına dönük kontrollerin yapılması ve gerekli önlemlerin alınması, Ezine Peyniri'nin geleceği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Ezine Peyniri üretim alanındaki zayıf yönlerden bir diğeri de hayvancılık işletmelerinin küçük ölçekli ve dağınık olmasıdır. Ülkemiz genelinde olduğu gibi Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanında da hayvancılık faaliyetleri genellikle küçük ölçekli aile işletmeleri şeklinde sürdürülmektedir. İşletmelerin küçük olması modern tekniklerin uygulanmasında sıkıntılar yaratarak, süt üretimindeki maliyeti artırmaktadır. Küçük işletmeler çevredeki hayvan hastalıklarını, ürün fiyatlarını ve hükümet politikalarını takip etmede zorluk yaşamaktadırlar. Diğer taraftan küçük işletmelerin ağırlıklı olması, bölgede sağlıklı bir kayıt sisteminin oluşturulması ve istatistiki verilerin toplanması konusunda da çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Bölgedeki hayvancılık işletmelerinin küçük ve dağınık olmasının bir diğer olumsuz sonucu da süt toplama sürecinde yaşanan güçlüklerdir. Hayvancılık işletmelerindeki bu yapı nedeniyle sütlerin soğutma tankları yardımıyla toplanması çok maliyetli olduğundan, sahanın büyük kısmında bu hizmet verilememektedir. Sahada özellikle koyun ve keçi sütünün toplanması oldukça zor ve ilkel denilebilecek koşullarda yapılmaktadır. Süt alımı yapan firmalar ihtiyaç duydukları sütleri önceden avans verdikleri ve sözleşme yaptıkları süt üreticilerinden kendi olanaklarıyla temin etmektedir. Böylece mandıralar en küçük yerleşme birimleri de dahil tüm üreticilere giderek plastik bidonlar veya güğüm adı verilen paslanmaz kaplara doldurulmuş sütleri peynir üretilen işletmelere taşımaktadırlar. Hijyen koşulları bakımından büyük bir olumsuzluk taşıyan bu şekildeki süt toplama süreci, peynir üreticileri için önemli sorunlar yaratmaktadır. Dolayısıyla tüm aşamalarda güvenli ve sağlıklı bir üretim süreci gerektiren uluslararası kalite ve yönetim belgelerine sahip olma koşulları, daha süt toplama aşamasında imkan dahilinden çıkmaktadır.

İnceleme alanında hayvancılık faaliyetleri ve dolayısıyla Ezine Peyniri üretimi bakımından yaşanan sorunlardan biri de yem fiyatlarındaki hızlı artışa rağmen, süt fiyatlarının artış göstermemesidir. Nitekim Ulusal Süt Konseyi verilerine göre, 2010 yılında sütün ortalama fiyatı 0.76 TL/lt iken, bu rakam 2011 yılında ortalama 0.71 TL/lt olmuştur (Ulusal Süt Konseyi, 2012). Bununla birlikte aynı dönemde süt sığırcılığında yaygın olarak kullanılan yem fiyatlarında ise önemli oranlarda artış gerçekleşmiştir. Süt Konseyi verilerine göre 2010 yılı Aralık ayında süt yemi 0.65 TL/kg, mısır silajı 0.15 TL/kg, yonca-kuru ot 0.37 TL/kg ve saman 0.22 TL/kg iken, bu değerlerin 2011 yılı Aralık

ayında süt yemi için 0.78 TL/kg, mısır silajı için 0.18 TL/kg, yonca-kuru ot için 0.54 ve saman için 0.31 TL/kg olduğu belirlenmiştir (Ulusal Süt Konseyi, 2012). Bu rakamlar yakından incelendiğinde, hayvancılık sektöründe kullanılan temel girdilerin fiyatlarında önemli artışlar olmasına karşın, süt fiyatlarında böyle bir artışın yaşanmadığı, aksine bir miktar gerilediği görülmektedir. Yem fiyatlarındaki yüksek artışlar ve süt fiyatlarındaki istikrarsızlık üreticinin alım gücünü zayıflatmakta ve geleceğe yönelik üretim planlaması yapmasını engellemektedir. Bu durum hayvancılıkla uğraşan üreticilerin bir bölümünün bu alanı terk etmelerine yol açmaktadır.

Ezine Peyniri üretim bölgesindeki zayıf yönlerden bir diğeri de özellikle küçükbaş hayvan sayısında gerilemenin yaşanmasıdır. Nitekim Ezine, Bayramiç ve Ayvacık ilçelerindeki toplam küçükbaş hayvan sayısı 1991 yılında 308,483 iken; 2000 yılında 271,280'e, 2010 yılında ise 228,581'e düşmüştür. Dolayısıyla küçükbaş hayvan varlığı söz konusu dönemde % 26 oranında gerilemiştir. 1991-2010 yılları arasında büyükbaş hayvan sayısı ise inişli-çıkışlı bir değişim göstermiştir. TÜİK verilerine göre sahadaki büyükbaş hayvan sayısı 1991 yılında 24,287 iken 2000 yılında 18,037'e gerilmiştir. Bu değer 2010 yılında ise 26,428'e yükselmiştir. Büyükbaş hayvan sayısında 2000-2010 yılları arasında meydana gelen artış kasaplık hayvan sayısındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Ancak burada özellikle küçükbaş hayvan sayısındaki azalma çok önemlidir. Bu durumun devam etmesi durumunda, Ezine Peyniri üretiminde önemli bir yere sahip olan koyun ve keçi sütünün temininde önemli problemlerle karşılaşılması kaçınılmazdır.

Diğer taraftan Ezine Peyniri üretimi bölgesinde süt üretimine dönük hayvancılık yerine kasap hayvancılığının son yıllarda daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Yöredeki işletme ziyaretleri göstermektedir ki süt fiyatlarının düşük yem fiyatlarının fazla olması, kaba yem üretiminde girdilerin artmış olmasına bağlı olarak yetiştiricilik süt tipinden et tipine doğru eğilim sergilemektedir. Kasaplık hayvan yetiştiriciliği yönünde erkek materyaller sürülerde artma eğilimi gösterirken süt fiyatlarının düşük olmasına bağlı olarak yetiştiricilerin süt tipi hayvanlarını sağma taraftarı olmadığı gözlenmekte, kasaplık kuzu/oğlak üretimi amacıyla sürülerde "sütten kesme" uygulamasının yapılmadığı gözlenmektedir.

Ezine Peyniri üretim bölgesindeki problemlerden biri de kırsal alanlardaki kooperatifleşme düzeyinin yetersiz olmasıdır. Hayvancılık sektöründe ortak menfaatlerin savunulması, sorunların çözümü, plan ve programların bir düzen içinde uygulanması ancak

örgütlü bir yapıyla mümkündür. İnceleme alanında hayvancılıkla uğraşanlar, üretimden pazarlamaya kadar olan süreçte, bütün sorunlarına çözüm getirebilecek, birbiriyle koordinasyon içinde bulunan, teknik ve idari altyapısı güçlendirilmiş örgütlerden yoksun olduğu için çok çeşitli problemler yaşamaktadır. Örgütü olmayan, dağınık bir topluluğun sesini duyurması, sorunların çözümü için gerekli güce sahip olması ve bölgesel ve ulusal düzeyde üretim planlaması yapabilmesi mümkün değildir. Konuya bu açıdan bakıldığında inceleme alanında hayvan yetiştiriciliğinde kooperatifleşme düzeyinin oldukça yetersiz olduğu, var olan üretici birliklerinin ise aktif bir şekilde çalışmadığı dikkat çekmektedir. Ülke genelinde örgütlenme çalışmalarındaki yapısal eksiklikler inceleme alanımıza da yansımaktadır. Örgütlenme özellikle koyun ve keçi yetiştiricileri arasında çok daha zayıftır. Kooperatifleşmenin zayıf olması çiftçileri mağdur etmektedir. Etkin bir kooperatif sistem kurulmadığı için süt fiyatlarını üreticiler değil, araçlar belirlemektedir. Çanakkale’de faaliyet gösteren kooperatifler inek sütünü tek elde toplayarak ürünün fiyatında pazarlık gücüne sahiptir. Ancak bölgede kooperatif, üretici birliği ve yetiştirici birliği gibi üretici örgüt sayısı yüksek olmasına rağmen, üreticiler, kooperatifler bünyesinde bir arada hareket ederek yatırıma yönelememektedirler. Dolayısıyla, kooperatiflerde profesyonel anlamda yöneticiliğe ve pazarlama anlayışında gelişmeye ihtiyaç duyulmaktadır.

Diğer taraftan yöredeki mevcut damızlık hayvan yetiştiricileri birliklerinin görevlerini yerine getirmede yasal boşluklardan dolayı çeşitli sorunlar yaşanmaktadır. Nitekim İslah Amaçlı Hayvan Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmeliğin, II. Bölüm 4. Maddesi’nde birliklerin yürütmesi gereken görevler ayrıntılı bir şekilde tanımlanmasına karşın (T.C. Resmi Gazete, 2011), birliklerin bu görevleri yerine getirmesini engelleyen uygulamalar mevcuttur. Örneğin ilgili yönetmeliğin 4. Maddesi’nin n bendinde küpeleme konusunda birliklere yetki verilmesine karşın, uygulamada bu görevi İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü personeli yerine getirmektedir. Bu durum ıslahın temelini oluşturan doğru veri temini konusunda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Zira İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü personeli iş yükü yoğunluğundan dolayı bu görevi zamanında yerine getirememektedir.

Ezine Peyniri üretim bölgesindeki bir diğer zayıflık, hayvancılık işletmeleri ile ilgili kayıt sisteminin ve veri tabanının yetersiz olmasıdır. Gerçekten de bölgede hayvan yetiştiriciliği yapılan işletmeler ile ilgili sağlıklı bir kayıt sistemi ve veri tabanının

bulduğunu ifade etmek güçtür. Hayvancılık işletmelerindeki mevcut durum tam anlamıyla tespit edilemediği ve istatistik veriler toplanamadığı için geleceğe ilişkin planlamalar yapmak da güçleşmektedir. Özellikle son yıllarda çiftçi kayıt sistemi kapsamında küpeleme çalışmaları yapılmasına karşın henüz istenilen seviyeye ulaşılamamıştır. Bölgede faaliyet gösteren birlikler aracılığıyla tüm hayvanların sahip olduğu özelliklere göre kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu konudaki bir diğer problem, özellikle hayvan ürünleri konusunda sağlıklı istatistiki verilerin toplanamamasıdır. Küçük ölçekli ve dağınık aile işletmeleri şeklinde sürdürülen hayvancılık faaliyetlerinde söz konusu verilerin toplanması çok güç olduğundan, gerek mevcut durum gerekse geleceğe dönük projeksiyonlar belirlemek mümkün olmamaktadır.

### **1.3. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Fırsatları**

Ezine Peyniri üretim bölgesinde gelecekte yararlanılabilecek fırsatlar 6 başlık altında toplanmıştır (Tablo 4.3.). Fırsatlar grubunda ele alınabilecek ilk faktör ulaşım olanaklarındaki gelişmelerle ilgilidir. Bilindiği gibi üretimi gerçekleştirilen ürünlerin pazarlara sunulmasında ulaşım olanaklarının önemli bir etkisi vardır. Daha önce de ifade edildiği gibi Ezine Peyniri üretim bölgesi İstanbul, Ankara ve İzmir gibi ülkemizin büyük şehirlerine yakın konumda yer almaktadır. Bu durum pazarlama açısından avantaj sağlar. Bunun yanı sıra son yıllarda karayollarının iyileştirilmesine dönük çalışmalar gerek bu şehirlere gerekse ülkemizdeki diğer yerleşmelere ulaşımı kolaylaştıracaktır. Ayrıca karayollarında yapılan iyileştirme çalışmalarıyla saha genelindeki tüm köylere daha kolay bir şekilde ulaşılarak sütlerin zamanında toplanması mümkün olabilecektir. Ulaşım araçlarındaki gelişmeler özellikle sahada sütün daha hijyenik koşullarda toplanması olanağı da doğurabilecektir. Özellikle soğutma sistemine sahip araçların artması bu konuda önemli bir katkı sağlayabilir. Dolayısıyla ulaşım ağları ve ulaşım araçları teknolojisindeki gelişmeler gerek kırsal kesimde süt toplamaı kolaylaştırması, gerekse ürünlerin pazarlara ulaştırılması bakımından fırsatlar doğuracaktır.

Daha önce de ifade edildiği üzere, Ezine Peyniri üreten işletmelerin bir bölümünün ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Sistemi Belgesi ve HACCP Gıda Güvenliği Yönetim Belgelerine sahip olmaması, bu ürünün dış piyasalarda pazarlanması bakımından önemli bir problem oluşturmaktadır. Bu belgelere sahip kuruluşlar üretimin tüm aşamalarında hijyen koşullarını sağladığından ve sağlıklı bir üretim sürecini garanti ettiği için ulusal ve uluslararası rekabet şansını artırarak pazar payını genişletebilir. Özellikle Avrupa Birliği

ülkelerinde söz konusu belgelere sahip tesislerde üretilen ürünler tercih edilmektedir. Dolayısıyla bu belgelerin tüm işletmeler tarafından alınması ve gerekli girişimlerin yapılması durumunda Ezine Peyniri'nin özellikle Avrupa Birliği ülkelerine ihracat olanakları artacaktır.

**Tablo 4.3.** Ezine Peyniri coğrafi işaret alanının kırsal kalkınma açısından fırsatları.

<b>F.1</b>	Ulaşım olanaklarındaki gelişmelerle daha geniş tüketici kitlesine erişilebilecek olması
<b>F.2</b>	Uluslararası kalite ve gıda güvenliği belgelerinin alınması durumunda AB ülkelerine ihracat potansiyelinin artacak olması
<b>F.3</b>	Çiftçilerin bilinçlendirilmesine yönelik eğitimlerin uygulanması
<b>F.4</b>	Hayvan ıslahı çalışmalarının yaygınlaştırılması
<b>F.5</b>	Mera alanlarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaların pilot bölgelerde başlamış olması
<b>F.6</b>	Kooperatiflerin yaygınlaştırılması

Sahada süt üreticilerinin çeşitli konularda bilinçlendirilmesine dönük eğitim programlarının uygulanması verimlilik artışına yol açabileceği gibi hijyen koşullarının sağlanmasında da etkili olabilir. Bu çerçevede hayvan ıslahının yaygınlaştırılması, hayvan besleme koşullarını iyileştirilmesi, kooperatifleşme düzeyinin artırılması, süt üretiminde hijyen koşullarının sağlanması ve devlet tarafından verilen çeşitli desteklerden yararlanabilecek bilinç düzeyinin oluşturulmasını kapsayan eğitim çalışmaları yapılabilir. Söz konusu eğitim çalışmalarının hem teorik hem de uygulamalı olarak gerçekleştirilmesi önem taşımaktadır. Süt üreticilerinin bilinçlendirilmesine dönük eğitim programları, üniversitenin ilgili birimleri, Ziraat Odaları çalışanları, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl ve İlçe Müdürlükleri çalışanları ve üretici birliklerinin eşgüdüm içinde çalışmaları sağlanarak yürütülebilir. Söz konusu eğitim programlarına çiftçilerin katılımı ise bu sürecin bir diğer ayağını oluşturmaktadır. Dolayısıyla çiftçilere bu eğitim programlarının yararları ayrıntılı bir şekilde anlatılarak geniş katılımın sağlanması ayrıca önem taşımaktadır.

Çanakkale İlindeki eğitim düzeyinin kırsal kesimde de oldukça yüksek düzeyde bulunması ve okuma yazma bilmeyenlerin oranı başka bölgelere göre daha düşük olması, çiftçilerin eğitimi bakımından büyük bir avantaj sağlamaktadır. Ülkemizde son yıllarda Kırsal Kalkınma Ajansları'nın da etkisi ile eğitim amaçlı proje sayısında artış olmuştur. Çeşitli



projeler kapsamında Ezine Peyniri üretim bölgesinde de yetiştirici eğitimleri gerçekleştirilmektedir. Gerek İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, gerek üniversite ve gerekse Ziraat Odası veya çeşitli sivil toplum örgütlerince çeşitli bilgilendirme ve eğitim çalışmaları yürütülmektedir. Yörede kadın çiftçilerin eğitimine ayrı bir önem verilmektedir ki, T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nca geleneksel olarak yürütülmekte olan "Türkiye Kadın Çiftçiler Yarışıyor" bilgi ve proje yarışmasında hemen her yıl derece ile dönmektedir. Bunların dışında Yörede Güney Marmara Kalkınma Ajansı tarafından desteklenmiş olan Bayramiç İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından hazırlanan ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Zootečni Bölümü tarafından da katkı sağlanan "Bayramiç İlçesinde Kadın Çiftçilerin Saanen Keçi Yetiştiriciliği Konusunda Eğitimi" projesi veya "Köşe Bucak Tarım" tarafından organize edilen Üniversitenin de katkı sağladığı "Sürü Sahipleri Üniversiteli Oluyor" gibi eğitim faaliyetleri örnek verilebilir. Ayrıca Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından yürütülen pek çok eğitim ve uygulama çalışması da bulunmaktadır.

Daha önce ifade edildiği gibi inceleme alanında hayvan ıslahı çalışmaları devam etmektedir. Bölgede, "Halk Elinde Hayvan Islahı Ülkesel Projesi" kapsamındaki alt projelerden birisi "Çanakkale İli Halk Elinde Sakız Koyunu Islahı Projesi" adıyla 2012 yılında başlamıştır. Söz konusu projede Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Damızlık Hayvan Yetiştirici Birlikleri aktif olarak yer almakta, gelecekte bu tür projelerin Bakanlığın denetiminde tamamıyla birlikler tarafından yürütülmesi planlanmaktadır. Projelerin bu ilk yıllarında üniversiteler ile iş birliği içinde, birliklerin ve yetiştiricilerin ıslah konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi ana amaçlardandır. Özellikle süt verimini arttırmaya dönük ıslah çalışmalarının devam etmesi, yetiştiricilerin birim hayvandan elde edilen süt verimi arttıracığı gibi, Ezine Peyniri üretiminin sürdürülebilirliğinde de önemli bir rol oynayacaktır. Dolayısıyla hayvancılığın geliştirilmesi için yörede benzer projelerin ırk ve tür bazında yaygınlaştırılması önerilebilir.

Ezine Peyniri üretiminde mera hayvancılığının büyük bir önem taşıdığı ve coğrafi işaret tescil belgesinin alınmasında başat rol oynadığı daha önce belirtilmişti. Ancak mevcut mera alanlarından etkin bir şekilde yararlanıldığını ifade etmek güçtür. Yapılacak mera ıslah çalışmalarıyla bölgede sürdürülen mera hayvancılığının daha iyi noktalara gelmesi mümkündür. Bilindiği gibi, mera ıslahının en önemli hedeflerinden birisi yem üretiminde artış sağlamaktır. Vejetasyon özellikleri, iklim durumu, toprak yapısı ve

topografik yapı dikkate alınarak meraların uygun bir metotla ıslah edilmesi ile verimde önemli artışlar sağlanabilmektedir. Uygun ıslah yöntemlerinin uygulanmasıyla meralardaki verim artışının yanı sıra elde edilen yemin kalitesi de yükselebilmektedir. Meralardaki bitki türleri dikkate alınarak yapılan gübreleme çalışmaları ile otun ham protein ve mineral madde oranlarında artış sağlanabilir. Islah uygulamaları sonucu verim ve kalitedeki artış bu vejetasyondan beslenen hayvanların verimine de yansımaktadır. Mera üzerinde kurulan içme suyu tesisleri, mera yolları, mera çitleri ve hayvan barınakları gibi yapı ve tesisler hayvanların sevk ve idaresini kolaylaştırarak hayvansal ürün miktarında artışlar sağlayabilir. Yağış sularının yüzeysel akışa geçmeden toprağa işlenmesini sağlayan en önemli mekanizma toprağın iyi bir bitki örtüsüyle kaplı olmasıdır. Mera ıslahıyla bitki örtüsünde meydana gelecek iyileşme bu alanların su tutma potansiyelini yükselterek meralarda daha fazla hayvanın beslenmesine olanak sağlayabilir. Bitki örtüsünün güçlendirilmesi aynı zamanda mera alanlarındaki erozyon probleminin çözümünde de katkı yapacaktır.

Ülkemizde mera ıslahı çalışmaları pilot bölgelerde başlatılmıştır. Bu uygulamalar kapsamında Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü tarafından, Çanakkale ilinde mera ıslah çalışmaları başlatılmış ve devam etmektedir. Söz konusu uygulamalar 2004 yılında Biga ilçesinde başlatılmıştır ve günümüzde de mera ıslah çalışmaları genellikle bu ilçede yoğunlaşmaktadır. Nitekim 2012 yılı itibariyle Biga’da 3 ayrı mera ıslah projesinin uygulanmasına devam edilmektedir. Biga ilçesinin yanı sıra Çan ve Eceabat ilçelerinde de ıslah çalışmaları başlatılmıştır. Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü yetkilileri ile yapılan görüşmelerden, bu çalışmaların önümüzdeki yıllarda Ezine Peyniri üretim bölgesinde de başlayabileceği bilgisi alınmıştır. Islah çalışmalarının Ayvacık, Ezine ve Bayramiç ilçelerindeki meralara uygulanmasıyla, bu alanlardan daha etkin bir şekilde yararlanmak ve daha fazla hayvanın daha iyi koşullarda beslenmesi mümkün olabilecektir. Diğer taraftan yörede ormanlık alanların daha etkin kullanımı hayvancılık faaliyetlerinin alanını genişleteceği gibi yem girdisinde azalmaya zemin hazırlayabilir. Orman Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan “ormanlarda ve orman içinde bulunan otlak, yaylak ve kışlaklarda hayvan otlatılmasına ilişkin usul ve esaslar hakkında yönetmelik” (T.C. Resmi Gazete, 2012) kapsamında, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile birlikte hareket edilerek, uygun görülen alanların hayvan otlatılmasına açılması yöre hayvancılığına katkı sağlayacaktır. Bunun gerçekleştirilebilmesi

için orman mühendisleri, ziraat mühendisleri ve hayvan yetiştiricilerinin eşgüdüm içinde hareket etmesi gerekmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi inceleme alanında süt üreticileri arasındaki kooperatifleşme düzeyi zayıftır. Ancak gerek ülke genelinde gerekse inceleme alanında kooperatifleşmenin yaygınlaştırılmasına dönük çalışmalar devam etmektedir. Örneğin çiftçilerin süt desteğinden yararlanabilmeleri için, ürünlerini bir kooperatif veya birlik aracılığıyla pazarlamaları şart koşulmaktadır. Kooperatiflere üye olunmasını özendiren bu tür uygulamaların çeşitlendirilerek sürdürülmesi durumunda, çiftçilerin örgütlenme düzeyi artabilecektir. Diğer taraftan özellikle son yıllarda, AB üyelik sürecinin de etkisiyle, ülke genelinde çiftçilerin örgütlenmesindeki yapısal eksikliklerin giderilmesine dönük çalışmalar yapılması da önemli bir gelişme olarak görülmelidir.

#### **1.4. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret Alanının Kırsal Kalkınma Açısından Tehditleri**

Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanında karşılaşılabilecek tehditler başlığı altında 6 faktör belirlenmiştir (Tablo 4.4.). Bu faktörlerden ilki, kırsal kesimdeki genç nüfusun kentlere göç etmesi nedeniyle hayvancılık faaliyetlerinin giderek gerilemesidir. Çalışmanın nüfus özellikleri bölümünde de açıklandığı gibi, Ezine Peyniri üretim bölgesindeki toplam nüfus 2000 yılından itibaren azalmaya başlamıştır. Nitekim 2000 ve 2011 yıllarındaki nüfus miktarları dikkate alındığında, inceleme alanındaki toplam nüfus miktarının 112,693'ten 104,725'e gerilediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu dönemde nüfus miktarı % 7.1 oranında azalmıştır. Söz konusu dönemdeki nüfus azalmasının temel nedeni özellikle kırsal yerleşmelerden dışarıya verilen göçlerdir. Öyle ki, inceleme alanında şehir nüfusu bu dönemde artış göstermesine karşın, kırsal yerleşmelerdeki hızlı nüfus kaybından dolayı, genel nüfus değişimi azalma yönünde gerçekleşmiştir. Nitekim 2000-2011 yılları arasındaki dönemde inceleme alanında kırsal nüfus 9,697 kişi azalarak, 87,396'dan 77,699'a gerilemiştir. Daha dikkat çekici olan durum, 2011 yılındaki kırsal nüfus miktarının 1965 yılındaki kırsal nüfus miktarının da gerisine düşmüş olmasıdır. Göçün en fazla olduğu yerleşmeler, tarımsal olanakların sınırlı olduğu, hayvancılık ve ormancılık faaliyetlerin ön plana çıktığı köylerdir. Diğer taraftan göçe katılan nüfusun önemli bir bölümünü genç nüfus oluşturmaktadır. Gerçekten de kırsal yerleşmelerde çalışma çağına gelen nüfusun bir kısmı ekonomik olanakların yetersizliğinden dolayı, Ezine, Bayramiç veya Çanakkale gibi yakındaki kentlere ya da İzmir ve İstanbul gibi büyük kentlere göç

etmektedir. Bu durumun bir yansıması olarak kırsal yerleşmelerde çalışma çağındaki nüfus oranı azalırken, yaşlı nüfus artmaktadır. Genç nüfus oranındaki düşüş ise hayvancılık faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyerek, sahada yetiştiriciliği yapılan hayvan sayısının azalmasına neden olmaktadır. Özellikle geçimini hayvancılıktan sağlayan köylerde daha belirgin bir şekilde yaşanan göç olgusunun devam etmesi durumunda, hayvancılık faaliyetlerinin durma noktasına gelebileceğini ve dolayısıyla bu yerleşmelerden sağlanan sütlerle üretimi yapılan Ezine Peyniri'nin tehdit altında olduğunu belirtmek gerekir.

**Tablo 4.4.** Ezine Peyniri coğrafi işaret alınının kırsal kalkınma açısından tehditleri.

<b>T.1</b>	Kırsal kesimdeki genç nüfusun kentlere göç etmesi nedeniyle hayvancılık faaliyetlerinin giderek gerilemesi
<b>T.2</b>	Girdi maliyetlerinin yüksek olması ve artış göstermesi nedeniyle hayvancılık faaliyetinden vazgeçme
<b>T.3</b>	Taklit üretimin artmasıyla oluşan yanlış izlenimin, gerçek Ezine Peyniri üretimini olumsuz yönde etkilemesi
<b>T.4</b>	Bölge dışından süt alımının devam etmesi durumunda coğrafi işaret tescilinin tehlikeye girmesi
<b>T.5</b>	Farklı kullanımlara bağlı olarak meraların daralması
<b>T.6</b>	Kaz Dağları'nın madencilik faaliyetlerine açılmasıyla biyoçeşitliliğin zarar görmesi ve ekolojik dengenin bozulması

Daha önce de ifade edildiği gibi hayvancılık faaliyetlerinde kullanılan girdi maliyetleri yüksektir ve giderek daha da yükselmektedir. Örneğin 2010 yılı Ocak ayında süt yeminin fiyatı 0.52 TL/kg, mısır silajının fiyatı 0.13 TL/kg, yoncanın fiyatı 0.33 TL/kg ve samanın fiyatı 0.17 TL/kg iken bu yemlerin 2012 Ocak ayındaki kilogram fiyatları sırasıyla, 0.76 TL, 0.24 TL, 0.64 TL ve 0.36 TL olmuştur. Dolayısıyla aradan geçen yaklaşık 2 yıllık süre içinde yem fiyatlarında ortalama % 74'lük bir artış gerçekleşmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında yem bitkilerine verilen desteklerin azalması, yem bitkileri üretiminin yeterince teşvik edilmemesi, bazı ülkelere kaba yem ihracatının yapılması ve spekülörlerin piyasadan yüksek miktarda yem alarak stoklamasının etkileri olmuştur. Ulusal düzeyde girdi maliyetlerinin artışını önlemeye dönük gerekli tedbirlerin alınmaması

durumunda fiyatların daha da yükselmesi kaçınılmazdır. Ülke genelinde birçok hayvancılık işletmesinin küçülmesine ya da kapanmasına yol açabilecek bu durum, Ezine Peyniri üretim bölgesindeki hayvancılık işletmeleri için de en önemli tehditlerden biridir.

Ezine Peyniri üretim bölgesinde karşılaşılabilecek en önemli tehditlerden biri, taklit üretimin artmasıyla oluşacak yanlış izlenimin, gerçek Ezine Peyniri üretimini olumsuz yönde etkileyecek olmasıdır. Bilindiği gibi dünya genelinde coğrafi işaretlerle ilgili yasal düzenlemeler iki temel üzerine oturtulmaktadır;

i) Korunan işaretin yanlış ya da yanıltıcı kullanımını önlemek ki böylece tüketicilerin korunması amaçlanır,

ii) Bir işaretin kapsamının zayıflatılmasına karşı koruma sağlamak ki bunun hedefinde de üreticilerin korunması yer alır.

Buna göre, uluslararası ticari düzenlemelerin bir parçası olan coğrafi işaret sistemi, “otantikliği” ve “menşei” korumak amacıyla belirli bir ürünü kimlerin üretebileceğini, üretimin hangi coğrafi mekânda gerçekleştirilebileceğini ve ürün bileşenleri ile üretim tekniklerinin neler olabileceğini tanımlamaktadır. Ancak konuya Ezine Peyniri açısından bakıldığında, hem coğrafi işaret bölgesi içinde hem de bölge dışında bu ürünün taklitlerinin üretildiği görülmektedir. 2001 yılında kurulan “Ezine Peynirini ve Mandıracılarını Koruma, Geliştirme ve Tanıtma Derneği”nin birincil hedefi Ezine Peynirini taklitlerinden korumak olmasına rağmen, taklit veya sahte Ezine Peyniri üretiminin önüne geçilememiştir. Ezine Peyniri ismiyle üretilen ancak coğrafi tescil belgesinde belirtilen özelliklere sahip olmayan taklit veya sahte Ezine Peyniri üretimi, bir yandan tüketicilerin yanıltılmasına neden olurken bir yandan da Ezine Peyniri’nin tüketiciler üzerinde yaratmış olduğu kaliteli peynir olma imajına zarar vermektedir. Gelecekte taklit üretimi engelleyici önlemlerin alınmaması ve etkin bir kontrol sisteminin oluşturulmaması durumunda, coğrafi işaret alanı içinde üretilen orijinal Ezine Peyniri’nin daha fazla zarar görmesi kaçınılmazdır.

Bu konudaki bir diğer tehdit Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı dışından süt alımının devam etmesidir. Tescil belgesinde de belirtildiği gibi Ezine Peyniri üretiminde kullanılan süt, Kaz Dağları’nın etki sahasındaki meralarda beslenen hayvanlardan sağlanması gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle Ezine Peyniri’nin en önemli bileşeni durumundaki sütün tamamıyla bu bölgeden sağlanması gerekir. Ancak üretim yapan bazı işletmeler Ezine Peyniri’nin temel maddesi durumundaki sütün bir bölümünün bölge dışından almaktadır.

Dolayısıyla ürünün orijinalliği tamamen ortadan kalkmaktadır. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı dışından süt sağlanmasını engellemeye dönük tedbirlerin alınmaması durumunda, daha önce kazanılmış olan coğrafi işaret tescili tehlikeye girecektir.

Ezine Peyniri üretim bölgesinde meralar özel bir yere sahiptir. Nitekim Ezine Peyniri'nin özgün tat ve aroması, bu meralarda beslenen hayvanlardan elde edilen sütlere bağlıdır. Bu nedenle mevcut meraların korunması, hatta ıslah edilmesi gerekir. Ancak, önümüzdeki yıllarda özellikle tarım yapılan arazilerin genişlemesi, meralar üzerinde baskı yaratarak bu alanların daralmasına yol açabilir ve bu durum Ezine Peyniri'nin geleceği açısından bir tehdit oluşturabilir.

Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanını tehdit eden en önemli konulardan biri Kaz Dağları'nın madencilik faaliyetlerine açılmasıdır. Bölgede 2012 yılı itibariyle altın madenciliğine dönük sondaj çalışmaları devam etmektedir. Sondaj çalışmalarından sonra altın çıkarma çalışmalarının başlamasıyla, dünyanın en önemli ekolojik alanlarından biri olan Kaz Dağları'nın sahip olduğu biyoçeşitlilik büyük ölçüde zarar görecektir. Bu alandaki madencilik faaliyetleri ormanlar, meralar, tarım alanları ve kaynağını Kaz Dağları'ndan alan tüm hidrografik unsurlar için önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Ancak konumuz açısından madenciliğin özellikle mera alanları ve su kaynakları üzerindeki etkisi daha fazla önem taşımaktadır. Dolayısıyla, bu alandaki zengin biyoçeşitlilik ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilirliği dikkate alınarak, Kaz Dağları'nın madenciliğe açılması kararı yeniden gözden geçirilmelidir.

## BÖLÜM V

### SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Dünya nüfusunun önemli bir bölümünün kırsal alanlarda yaşıyor olması, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve çevrenin korunması gerekliliği, kırsal kesim ile kentler arasındaki gelir düzeyi farklılığı, yaşam koşulları açısından kentler lehine önemli farklar oluşması ve bu farkların giderek derinleşmesi gibi nedenler, kırsal kesimin kalkınmasını hızlandıracak yeni model ve yaklaşımların sürekli olarak gündemde kalmasına yol açmıştır (Bakırcı, 2007). Ülkemizde de Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar, kırsal alanlar için pek çok çalışma yapılmış (Kara ve Görün, 2008) bu çalışmaların bir bölümü kalkınma planları ile hükümet ve siyasi parti programlarında yer almıştır. Yapılan çalışmalar, genel olarak kırsal alanlara götürülemeyen hizmetlerin bu alanlara götürülmesini ve kır-kent arasındaki farklılıkların azaltılmasını içermiştir (Çelik, 2005). Ancak bu çalışmalar genellikle makro ölçekte olup, istenilen sonuçlara ulaşıldığını ifade etmek güçtür. Dolayısıyla, Türkiye’deki yerel değişkenler göz önüne alındığında, ulusal ve bölgesel yaklaşım veya planlamalarda standart model uygulamalar yerine, yerel planlamaların yapılması gereği ortaya çıkmaktadır. Aynı durum kırsal kalkınma çalışmaları için de geçerlidir ve yerel ölçekli planlamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Diğer taraftan kırsal kalkınmada, bir yörenin sahip olduğu potansiyelin doğru şekilde değerlendirilmesi ve kaynakların sürdürülebilir kullanımı da önem taşımaktadır. Bundan dolayı, bir yörenin coğrafi koşullarının sunduğu olanaklara bağlı olarak üretimi yapılan ve o yöreyle özdeşleşen ürünlerin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde kullanılması, sahip olunan potansiyelin değerlendirilmesinde büyük rol oynar. Özellikle gelişmiş ülkelerde kırsal kalkınma yerel şartlara göre gerçekleştirilir ve standart yaklaşımlar yerine alanın özelliğini dikkate alan stratejiler geliştirilir (Başbüyük, 2004). Bu çerçevede yerel ve bölgesel ürünler kırsal kalkınmanın sağlanması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Gerçekten de yöreye özgü ürünlerin kırsal kalkınmaya katkı sağladığını ortaya koyan çok sayıda çalışma yapılmıştır. Bu ürünlerin yaygınlaştırılmasının kırsal paydaşlara değer katacağı, tüketiciler ile yeniden bağ kurmaya olanak sağlayacağı ve kırsal alanlara, sosyal

ve ekonomik yarar sağlamada önemli bir rol oynayabileceği çeşitli ampirik çalışmalarla da ortaya konulmuştur (Ventura ve Milone, 2000; Brunori ve Rossi, 2000).

Coğrafi işaretler kapsamındaki ürün korumaları, ekonomik kontrolün yerelleştirilmesine, sosyo-ekonomik kalkınmanın geliştirilmesine ve yüksek ekonomik getirinin teşvikine yardımcı olabilmektedir. Nitekim coğrafi işaretlerin çiftçilerin geçim kaynakları, yerel topluluklar ve çevre üzerindeki olumlu etkileri olduğu belirtilmektedir (Van der Ploeg vd., 2000; Belletti ve Marescotti, 2002; Albisu, 2002; Bowen ve Zapata, 2009). Coğrafi işaretleri önemli kılan unsurlardan biri de içinde barındırdığı anlam ve onun bir kırsal kalkınma aracı olarak küreselleşmeye karşı yerel hareketlerin teşvikini sağlayan bir olgu olarak görülmesidir. Bu nedenle coğrafi işaretlerin kırsal kalkınmada sağladığı avantajlar; koruma aracı, pazarlama aracı, ekonomik denge oluşturma aracı, bilgi aracı gibi farklı başlıklar altında toplanmaktadır (Pacciani vd., 2001, Rangnekar, 2004; Réquillart, 2007; Treager vd., 2007; Kan ve Gülçubuk, 2008; Kan, 2011).

Bu çalışmada bir coğrafi işaret olarak Ezine Peyniri'nin kırsal kalkınmada etkin bir şekilde değerlendirilmesi ve bu amaca dönük önerilerin geliştirilmesi konu edilmiştir. Önerilerin belirlenmesinde SWOT yöntemleri kullanılmıştır. Bilindiği gibi SWOT analizi karar verme için önemli bir destekleyici araçtır ve organizasyonların iç ve dış ortamlarının sistematik analizinde yaygın olarak kullanılır (Kotler, 1988; Kangas vd., 2003; Kelkit vd., 2005; Yüksel ve Dağdeviren, 2007; Şahin ve Yılmaz, 2009; İnayet ve Akbulak, 2010). SWOT tekniği, bir ülkenin, bölgenin veya kurumun iç ve dış durum analizini içeren stratejik bir yönetim tekniğidir. Bu teknik, sistematik bir düşüncenin ve analize konu olan faktörlerin geniş çaplı araştırılmasını zorunlu kılmaktadır. Kritik veya anahtar başarı faktörlerinin analizi olarak da bilinen SWOT analizi (Bernroider, 2002) iyi bir strateji geliştirmenin önemli bir adımıdır. İyi bir strateji, ele alınan durumun içsel nitelikleri veya karakteristikleri (üstünlükler ve zayıflıklar) ile karşılaşılan dışsal etmenler (fırsatlar ve tehditler) arasında uygunluk sağlamayı gerektirir (Hill ve Westbrook, 1997; Kurtilla vd., 2000). SWOT analizi bu bakımdan büyük bir kolaylık sağladığı gibi, seçilen strateji de karar vericinin hedefleriyle daha uyumlu olmaktadır (Kajanus vd., 2004). Bu analiz ile üstünlükler artırılarak, zayıflıklar azaltılarak, fırsatlardan yararlanılarak ve tehditlerden kaçınılarak başarılı stratejiler oluşturulabilir (Shinno vd., 2006). Bir diğer ifadeyle SWOT analizi sonucunda, güçlü yönler ile fırsatların uyumlaştırılması, güçlü yönlerin fırsatlardan yararlanacak şekilde değerlendirilmesi, zayıflıkların güçlü yönlere dönüştürülmesine



dönük stratejilerin geliştirilmesi, tehditlerin güçlü yönler ile bütünleştirilerek fırsatlara dönüştürülmesi planlanır (DPT, 2003).

Bu çalışmaya konu olan Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı, ülkemizde kentleşme oranının en yüksek olduğu Marmara Bölgesi'nde yer almasına karşın, kırsal nüfus oranının fazlalığı ile dikkat çekmektedir. Nitekim ADNK sistemine göre, 2011 yılı itibariyle ülkemizde nüfusun % 23.2'si ise kırsal yerleşmelerde yaşarken, inceleme alanında toplam nüfusun % 74.2'si kırsal alanda yaşamaktadır (TÜİK, 2012). Basitçe bir kıyaslama yapıldığında, inceleme alanındaki kırsal nüfus oranının Türkiye ortalamasından yaklaşık üç kat kadar fazla olduğu anlaşılır. Buna göre, inceleme alanı özelinde "kırsallığın" baskın bir fenomen olduğu ve kalkınma analizlerinde bu özelliğin dikkate alınması gerektiği görülmektedir. Bu bağlamda bölgenin sahip olduğu potansiyelin tüm yönleriyle araştırılarak tespit edilmesi ve özellikle kırsal alanlardaki potansiyelin doğru bir şekilde değerlendirilmesine dönük çalışmaların yapılması büyük bir önem arz etmektedir.

Çalışmanın ilgili bölümünde de ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı gibi Ezine Peyniri üretim bölgesindeki temel ekonomik faaliyet tarımdır. İnceleme alanında uygulanan tarımsal yöntemler ve elde edilen ürünler itibariyle büyük bir çeşitlilik gözlenmektedir. Ezine-Bayramiç ve Kumkale ovaları ile Tuzla Çayı Havzası'nın aşağı kesimleri gibi alçak düzlükler başta olmak üzere, inceleme alanının büyük kısmında iklim şartları, topoğrafya özellikleri, toprak özellikleri ve diğer şartların elverişli olmasından dolayı değişik tarım yöntemleri uygulanarak birçok ürünün yetiştirilmesine olanak sağlayan yüksek bir tarımsal potansiyel bulunmaktadır. Buna karşılık yükseklere doğru çıkıldıkça sıcaklık ortalamalarının düşmesi ve sulama imkanlarının azalmasından dolayı tarımsal ürünlerdeki çeşitlilik ve verim azalmaktadır. İnceleme alanındaki plato yüzeylerine karşılık gelen bu kesimlerde yer yer kuru tarım ve hayvancılık faaliyetleri ön plana geçmektedir. Daha yüksek kesimleri oluşturan dağlık sahalarda ise tarımsal etkinlikler iyice azalmakta, hayvancılık ve ormancılık faaliyetleri önem kazanmaktadır. İnceleme alanında, yükseltinin arttığı kuzeydoğu ve güneydoğu kesimlerdeki yerleşmelerin ekonomik düzeyi saha geneline göre oldukça geri durumdadır. Nitekim inceleme alanının güneydoğu kesiminde, Kaz Dağları'nın kuzey yamaçlarında yaklaşık 500-600 m yükseltiden sonra yerleşme bulunmamaktadır ve bu alanlarda ormancılık dışında başka bir ekonomik etkinliği sürdürmek güçleşmektedir.

Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanında hayvancılık, tarımsal faaliyetlere göre geriplanda bulunmaktadır. İnceleme alanının özellikle kuzeydoğu kesimleri ile Ezine-Bayramiç Ovası'nın güneyindeki plato sahaları ve Ayvacık Platosu üzerinde daha fazla önem taşıyan hayvancılık, bazı yerleşmelerde en önemli ekonomik etkinlik iken, bazı yerleşmelerde ise tarımı veya ormancılığı destekleyici bir etkinlik olarak sürdürülmektedir. Hayvan sayısının fazla olduğu köylerin büyük kısmı, tarımsal etkinliklerin sınırlandığı ve ürün çeşidinin azaldığı, genellikle kuru tarım yöntemlerinin uygulandığı yerleşmelerdir. Sahada büyükbaş hayvan yetiştiriciliği hem otlak hayvancılığı hem de ahır hayvancılığı tarzında yürütülürken, özellikle küçükbaş hayvan yetiştiriciliği otlak hayvancılığına dayanır ve ekstansif bir karaktere sahiptir.

İnceleme alanındaki hayvancılık faaliyetleri gerek kırsal nüfusun geçimini sağlamada önemli bir ekonomik faaliyet olması, gerekse bu çalışmanın konusunu oluşturan Ezine Peyniri üretimine ham madde sağlaması bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Ezine Peyniri, kalitesi, geleneksel üretim metodu ve coğrafi kaynağı arasındaki sıkı bağı simgelemek için, 05.08.2006 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere "Coğrafi İşaret Tescil Belgesine (Menşei işaretine)" sahip bir ürüne dönüşmüştür.

Coğrafi işaretlerin bir kırsal kalkınma aracı olarak kullanılabilme durumu, yerel ekonomiyi canlandırabilmesi, işgücü arzı sağlaması, göçün azaltılmasında ve küçük işletmelerin varlığını devam ettirmesinde bir araç olarak kullanılabilme durumu coğrafi işaret almış ürünlerin üretimlerinin teşviki ve tanıtımının ülkesel politikalar içerisinde yer almasını gerektirmektedir (Kan ve Gülçubuk, 2008). Bu çalışmada, bir kırsal kalkınma aracı olarak ele alınan Ezine Peyniri'nden daha etkin bir şekilde faydalanmaya dönük öneriler geliştirilmiştir. Öneriler belirlenmeden önce, Ezine Peyniri'nin kırsal kalkınmadaki önemi dikkate alınarak, üretim alanının üstünlükleri ve zayıflıkları ile gelecekte karşılaşılabilecek fırsatlar ve tehditler dört farklı grup altında ortaya konmuştur. SWOT analizi çerçevesinde gerçekleştirilen bu aşama ile üstünlükler ve zayıflıklar grupları altında 9'ar faktör, fırsatlar ve tehditler gruplarında ise 6'şar faktör olmak üzere toplam 30 faktör tespit edilmiştir (Tablo 4.1., 4.2., 4.3., 4.4.). Bu faktörler tespit edildikten sonra kırsal kalkınma açısından, Ezine Peyniri üretimi yapılan kırsal alanlardaki sorunlar belirlenmiş ve kırsal kalkınmada, "Ezine Peyniri Coğrafi İşareti'nin" daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik önerilerin geliştirilmiştir.

### **1. Ezine Peyniri coğrafi işaret alanındaki sorunlar;**

- Ezine Peyniri'nin taklitlerinin üretilmesi,
- Coğrafi işaret alanı sınırının problemlili olması,
- Ezine Peyniri üreten işletmelerin bir bölümünün uluslararası kalite ve gıda güvenliği belgelerine sahip olmaması,
- Ezine Peyniri üreten bazı işletmelerin coğrafi işaret alanı dışından süt sağlaması,
- Sahadaki hayvancılık işletmelerinin genellikle küçük ölçekli ve dağınık olması,
- Son yıllarda süt fiyatının değişmeyişi, buna karşılık; girdi maliyetlerinin yüksek olması ve artış göstermesi nedeniyle hayvancılık faaliyetinden vazgeçme,
- Küçükbaş hayvan sayısının geçmiş yıllara göre azalmış olması ve süt hayvancılığında kasaplık hayvan yetiştiriciliğine geçişin yaşanması,
- Kırsal alandaki kooperatifleşme düzeyinin yetersiz olması ve mevcut birliklerin aktif bir şekilde çalışmaması,
- Hayvancılık işletmeleri ile ilgili kayıt sisteminin ve veri tabanının yetersiz olması,
- Kırsal kesimdeki genç nüfusun kentlere göç etmesi nedeniyle hayvancılık faaliyetlerinin giderek gerilemesi,
- Farklı kullanımlara bağlı olarak meraların daralması,
- Kaz Dağları'nın madencilik faaliyetlerine açılmasıyla biyoçeşitliliğin zarar görmesi ve ekolojik dengenin bozulması.

### **2. Kırsal kalkınmada, “Ezine Peyniri Coğrafi İşareti'nin” daha etkin kullanımının sağlanmasına yönelik öneriler;**

• Kırsal kalkınma girişimlerinde yöredeki tüm aktörlerin eşgüdüm içinde faaliyet göstermeleri başarıya ulaşma bakımından büyük bir önem taşımaktadır. Ezine Peyniri üretim bölgesinde, Ezine Peynirciler Derneği, İl ve İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ve GMKA arasında işbirliği ve koordinasyon sağlanarak, süt ve peynir üreticilerinin sorunlarının çözümüne dönük adımların atılması gerekmektedir (Akbulak vd., 2013). Bu çerçevede Ezine Peyniri üretim bölgesindeki süt ve peynir üreticilerine, coğrafi işaretlerin önemi ve bu ürünün kalkınmada daha etkin bir şekilde kullanılması konusunda kamu kesimi ve üniversite çalışanlarının katılımıyla, Ezine Peynirciler Derneği öncülüğünde bilgilendirme çalışmaları yapılabilir. Ayrıca üniversite, kamu ve yetiştirici örgütlerinin, çiftçilere yönelik seleksiyon, bakım-

besleme, sürü yönetimi ve diğer alanlarda eğitim çalışmaları yürütmesi kırsal kalkınmaya katkı sağlayacaktır.

Türkiye genelinde ulusal düzeyde faaliyet gösteren üniversiteler, kırsal kalkınma çalışmaları açısından önemli bir avantaj teşkil etmektedir. Üniversiteler bir yandan, farklı disiplinlerdeki araştırma, uygulama, bilgilendirme gibi faaliyetleri ile bölgesel ölçekte kırsal kalkınmaya katkı sağlarken, diğer taraftan yörelerindeki sosyo-kültürel gelişme üzerinde de etkili olabilmektedir. Özellikle ziraat ve su ürünleri fakülteleri ile coğrafya ve orman mühendisliği gibi bazı bölümler kırsal kalkınma konusunda etkinlik gösterebilirler. Ancak, üniversitelerin katkılarının beklenen seviyeye ulaşması, başta üretim faaliyetleri ile ilişkilerinin güçlendirilmesi olmak üzere, çok disiplinli yapılarının sağladığı avantajla diğer aktörlerle işbirliğinin geliştirilmesine bağlı kalmaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının, STK'ların, üniversitelerin, özellikle görsel medyanın örgütlenme uygulamaları ve programları çiftçilerin gelişmeleri takip etmelerini kolaylaştırmıştır. Uygulamalardan elde edilen olumlu sonuçlarda çiftçilerin yeni görüşlere katkı ve katılımlarını artırdığı Devlet Planlama Teşkilatı tarafından hazırlanan “Kırsal Kalkınma Politikaları Özel İhtisas Alt Komisyon Raporunda” da dile getirilmiştir (DPT, 2006). Bununla birlikte üniversitelerin kırsal kalkınma çalışmalarına beklenen katkıyı sağladığını ifade etmek güçtür. Aynı durum Ezine Peyniri üretim bölgesinin yakınında yer alan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi için de geçerlidir. Bu üniversitedeki bilim insanları tarafından yöreyle ilgili çok çeşitli bilimsel çalışmalar yürütülmesine rağmen, üniversite öncülüğünde kamu kuruluşları ve yerel halkın katılımıyla gerçekleştirilen kırsal kalkınmaya dönük çalışmalar sınırlı düzeyde kalmıştır. Dolayısıyla bu tip çalışmaların başlatılması ve sayısının artırılması gerekmektedir.

- Sahadaki hayvancılık faaliyetlerine yönelik desteklerin artırılması yöre açısından faydalı olacaktır. Ülkemizde hayvancılık faaliyetleri çeşitli şekillerde desteklenmektedir. Girdi bazındaki desteklere; yatırım ve işletme kredisi, suni tohumlama desteklemeleri, damızlık süt ineği sübvansiyonu, yem bitkileri üretimi desteği, ürün desteklerine; süt teşvik primi, et teşvik primi, buzağı teşvik primi, fiyat desteklerine de canlı hayvan alımı, et ve süt alımı örnek gösterilebilir. Ayrıca hayvancılıkta kamu yatırımlarına, ıslah çalışmalarına, kooperatifçiliğe, hayvan hastalıkları ve zararlıları ile mücadeleye, koruyucu aşılama-ilaçlamaya gibi çeşitli konularda destekleme çalışmaları yapılmaktadır. Özel kesimin de bu sektörde yatırım yapması teşvik edilmektedir (Akbulak vd., 2013).

Örneğin 2012 yılında yapılan bazı hayvancılık desteklemelerine bakılırsa; sütçü ve kombine ırklar ve melezleri ile etçi ırkların melezleri anaç sığır; 225 TL/baş, etçi ırklar anaç sığır; 350 TL/baş, sütçü ve kombine ırklar ve melezleri anaç sığır soykütüğü ilave; 60 TL/baş, suni tohumlamadan ve etçi ırklardan doğan buzağı; 75 TL/baş, döl kontrolü projesi kapsamındaki suni tohumlamadan doğan buzağı ilave; 25 TL/baş, suni tohumlamadan doğan çevirme melezi ilave; 75 TL/baş, koyun-keçi; 18 TL/baş olduğu görülür. Ancak çiftçilerin bu ve benzeri desteklemelerden yararlanabilmesi için Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'na bağlı, ÇKS, Hayvan Kayıt Sistemi (TÜRKVET) ve Soy Kütüğü ve Ön Soy Kütüğü Sistemi (e-İslah) veri tabanına, damızlık koyun-keçi yetiştiriciliği yapan damızlık koyun-keçi yetiştiricileri birlikleri gibi gerekli birimlere kayıtlı olmaları gerekmektedir (Gıda Tarım Ve Hayvancılık Bakanlığı, 2012). Ancak ulusal ölçekte verilen bu desteklerin tüm çiftçilere ulaştığını veya tüm çiftçilerin bu desteklerden yararlanma imkanı bulunduğunu ifade etmek güçtür. Nitekim çalışma kapsamında yapılan arazi çalışmaları sırasında çiftçilerle yapılan görüşmelerde, Ezine Peyniri üretim alanındaki hayvancılık işletmelerinin bu desteklemelerden yeterince yararlanılmadığı, yapılan bir kısım desteklemelerin de köylere ulaşmadan ilçe merkezlerinde kullanıldığı ifade edilmiştir. Kırsal alanda yeterince destek bulamayan süt üreticileri hayvancılık faaliyetine son vermek durumunda kalabilmektedir. Bu bakımdan özellikle kırsal alandaki süt üreticilerine, tesis ve mandıra sahiplerine yapılacak olan desteklerin yerlerine ulaşması ve aynı zamanda kırsal kesime yapılacak olan desteklemelerin artırılması gerekmektedir. Bunun yanında, bölge kırsal alanında devam eden hayvan ıslahı çalışmalarının yaygınlaştırılması ile birim hayvandan elde edilecek süt verimi artırılarak, Ezine Peyniri üretimi yapan işletmelerin ham madde talebi daha kolay karşılanabilecektir.

- Ezine Peyniri'nin uluslararası düzeyde tanıtımının yapılması ve ihracat olanaklarının artırılması, yöreye önemli düzeyde katkı sağlayacaktır. Günümüzde televizyon, radyo, gazete, internet vb. kitle iletişim araçlarında, herhangi bir ürün ile ilgili bilgilendirme ve tanıtımının yapılması o ürünün hem pazar olanaklarını arttırmasına hem de geniş tüketici kitlesine ulaşılabilmesine katkı sağlamaktadır. Ülke genelinde iyi bilinen bir ürün olmasına karşın Ezine Peyniri'nin ulusal düzeydeki tanıtımı Tahsildaroğlu, Peymar, Altıncılıç gibi büyük işletmeler tarafından, kendi markaları adı altında da yapılmaktadır. Bununla birlikte bu ürünün uluslararası düzeydeki tanıtımı yetersizdir. Ezine Peyniri'nin uluslararası düzeyde tanıtımının yapılabilmesi için öncelikle üretim aşamasındaki alt yapı eksikliklerinin giderilmesi ve tesislerin ISO 9001: 2000 Kalite

Yönetim Sistemi belgesi ile HACCP Gıda Güvenliği Yönetim Belgesi'ni sağlamış bulunmaları gerekmektedir. Bu tür eksikliklerin giderilmesinden sonra, Ezine Peyniri kendi kalite ve güvencesini ortaya koyacak ve uluslararası alanda da tanıtımını gerçekleştirebilecektir. Bu konuda özellikle uluslararası fuarlara veya festivallere katılımın sağlanmasıyla, bu ürünün tanıtımına başlamak mümkündür. Böylece Ezine Peyniri'nin pazarlanmasında, yurtiçinde olduğu gibi yurt dışında geniş tüketici kitlesine ulaşabilecek ve ihracat olanaklarını artırabilecektir.

- Ülkemizde tarım ve gıda üretiminin giderek artan tüketici beklentilerini karşılayarak pazarda rekabetçi konuma gelebilmesi ve aynı zamanda katılım sürecinde AB tüzüğüne uyum sağlanabilmesi amacıyla bitki, hayvan ve su ürünleri sağlığı, gıda kalitesi ve gıda güvenliğine yönelik kamu denetiminin etkin hale getirilmesi, güvenli gıda üretiminin sağlanması, analiz laboratuvarlarında AB yöntemleriyle uyumlu tekniklerin uygulamaya konulması yönündeki düzenlemelerin gerekli olduğu Ulusal Kalkınma Stratejisi'nde belirtilmektedir (DPT, 2006). Daha önce de ifade edildiği gibi AB ülkeleri, gıda işletmelerinde HACCP Gıda Güvenliği Yönetim Belgelerine ve ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Belgesine sahip olunmasına, ürünlerin üretiminden dağıtımına, sağlık ve hijyen şartlarının kontrol altına alınması gibi konulara büyük önem vermektedir. Çünkü HACCP, gıda işletmelerinde, sağlıklı gıda üretimi için gerekli olan hijyen şartlarının (personel hijyeni, ekipman hijyeni, ham madde hijyeni, ortam hijyeni, vb.) belirlenerek bu şartların sağlanması, üretim ve servis aşamasında tüketici açısından sağlık riski oluşturabilecek nedenlerin belirlenmesi ve bu nedenlerin ortadan kaldırılması temeline dayanan bir ürün güvenilirliği sistemidir. ISO 9001:2000 Kalite Yönetim Belgesi de işletmenin mal veya hizmet üretimindeki tüm aşamaları belirleyerek ve bir nevi işletmenin kullanma kılavuzunu oluşturarak her defasında aynı kalitede sonucun alınacağı iş süreçleri yaratmayı amaçlamaktadır. Bu standardı yakaladıktan sonra kalitede geliştirmeleri sağlamak daha kolay olabilmektedir.

Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin büyük bir kısmı da bu tür belgelere sahip değildir. Bu belgelere sahip olan tesisler de Amerika Birleşik Devletleri, Irak, İsrail ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti gibi ülkelere ihracat yapabilmektedir. Dolayısıyla Ezine Peyniri üretimi yapan tesislerin genelinin bu belgelere sahip olmasıyla, üretiminin tüm aşamalarında gıda güvenliği, sağlık ve personel hijyeni, donanım hijyeni, ham madde hijyeni, ortam hijyeni, vb. alanlarda belirli bir kalite ve standart yakalayabilecektir. Bu belgelerin sağlanmasıyla aynı zamanda AB standartlarındaki üretim kalitesi güvence altına

alındığından, üretimi yapılan ürünlerin ihracat olanakları artmış olacaktır. Söz konusu kalite standartlarının sağlanması için süt sağımından, peynir yapımına ve paketlemeye kadar tüm aşamalarda gerekli özenin gösterilmesi şarttır. Bu konuda süt ve peynir üreticileri, tüm üretici örgütleri ve ilgili kamu kuruluşlarının sorumluluk alması gerekmektedir.

- Ezine Peyniri üretimi yapan kırsal alandaki çiftçilerin örgütlenme düzeyinin artırılması gerekmektedir. Ülkemizde genellikle aile tipi küçük işletmeler şeklinde yürütülen hayvancılık faaliyetlerinin en büyük sorunlarından biri örgütsüzlük ile bunun getirdiği dağınık yapı ve plansız üretimdir. Bu durum Ezine Peyniri üretim bölgesi için de geçerlidir. Dağınık şekilde aile tipi küçük işletmelerin yaygın olması, hayvancılık faaliyetinin ekstansif koşullarda sürdürülmesi ve üreticilerin yeterli düzeyde örgütlenmeyişi en önemli problemler arasında bulunmaktadır (Akbulak vd., 2013). Ancak özellikle üreticilerin örgütlenmesindeki yetersizlik etkisini üretimden pazarlamaya kadar birçok aşamada etkisini göstermektedir. Gerçekten de hayvancılık faaliyetlerinde ortak menfaatlerin savunulması, sorunların çözümü, plan ve programların bir düzen içinde uygulanması ancak örgütlü bir yapıyla mümkündür. Örgütlü bir yapısı bulunmayan, dağınık işletmelerin sesini duyurması, sorunların çözümü için gerekli güce sahip olması ve bölgesel veya ulusal düzeyde üretim yapabilmesi oldukça zordur (Kutlu vd., 2003). Diğer taraftan, AB'ye üyelik sürecinde üretici örgütlenmelerinin etkinleştirilmesi, kamu ve özel kesim ile birlikte sivil toplumun işbirliğinin güçlenmesi, ulusal ve yerel düzeydeki önceliklerin uyumlaştırılarak programlama ve uygulamada etkinliğin artırılması önemli bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Ancak, bu fırsatın istenen sonuçları sağlaması, ülkenin ihtiyaç ve koşullarına uygun politikaların belirlenmesi, kırsal toplumun özelliklerine uygun bir şekilde uygulamaya konulması ve kurumsal yapılanmada AB'nin asgari standartlarının karşılanması yanında, ülke koşulları ve ihtiyaçları gözetenilerek oluşturulması durumunda mümkün olabilecektir (DPT, 2006).

Ezine Peyniri üretimi yapılan yörede, süt ve süt ürünlerinin üretimi uzun bir geçmişe sahiptir ve kültürel bir miras özelliği göstermektedir. Bu kültürel birikimin sürekliliği için özellikle hayvancılıkla uğraşan çiftçilerin örgütlenmesi düzeyinin artırılması gerekmektedir. Çünkü daha önce de ifade edildiği gibi hem süt üreticileri durumundaki çiftçiler arasında hem de peynir üreticileri arasında örgütlenme düzeyi oldukça zayıftır. Bu durum, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanındaki hayvanların beslenmesinden, sütlerin

toplanma şekillerine, üretim koşullarından, pazarlama ve ihracat olanaklarına kadar birçok konuyu etkileyebilmektedir. Bu yüzden, il ve ilçelerde yer alan Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri, Güney Marmara Kalkınma Ajansı (Balıkesir-Çanakkale), STK'lar ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi aracılığıyla çiftçilere yönelik toplantılar, paneller ve seminerler düzenlenerek çiftçilerin örgütlenme düzeyi artırılmalıdır. Üreticilerin, üretimden pazarlamaya kadar olan süreçte, bütün sorunlarına çözüm getirebilecek, birbirleriyle eşgüdüm içinde faaliyet gösteren, güçlü ve ayakları üzerinde durabilen, teknik ve idari alt yapısı güçlendirilmiş örgütler oluşturulmalı ve yetiştiricilerin bu örgütlere üyeliği sağlanmalıdır.

- Bölgedeki hayvancılık işletmelerinin küçük ölçekli ve dağınık olması süt toplama sürecinde güçlüklerin yaşanmasına neden olmaktadır. Hayvancılık işletmelerindeki bu yapı nedeniyle sütlerin soğutma tankları yardımıyla toplanması çok maliyetli olduğundan, sahanın büyük kısmında bu hizmet verilememektedir. Sahada özellikle koyun ve keçi sütünün toplanması oldukça zor ve ilkel denilebilecek koşullarda yapılmaktadır. Süt alımı yapan firmalar, ihtiyaç duydukları sütleri üreticilerden kendi olanaklarıyla temin etmektedir. Böylece mandıralar en küçük yerleşme birimleri de dahil tüm üreticilere giderek plastik bidonlar veya güğüm adı verilen paslanmaz kaplara doldurulmuş sütleri peynir üretilen işletmelere taşımaktadırlar. Hijyen koşulları bakımından büyük bir olumsuzluk taşıyan bu şekildeki süt toplama süreci, peynir üreticileri için önemli sorunlar yaratmaktadır.

Bu sorunların çözülebilmesi için süt alımının yapıldığı yerleşmelerde, soğutma sisteminin bulunduğu süt toplama merkezlerinin kurulması yararlı bir uygulama olabilir. Koyun, keçi ve inek sütü için ayrı ayrı tankların yer aldığı bu merkezlerden, süt üretimi yapan ve bunu mandıralara pazarlayan tüm çiftçilerin faydalanması sağlanmalıdır. Bu merkezlerin oluşturulması sürecinde üretici birlikleri ve kooperatiflerden etkin bir şekilde yararlanmak mümkündür. Bu kooperatiflere veya birliklere üyelikleri yapılan üreticilerin hem örgütlenme düzeyleri artırılabilir hem de peynir yapımında kullanılan sütlerin hijyenik koşullarda toplanması olanaklı kılınabilir. Diğer taraftan, üretimini yaptığı sütü kooperatifler veya üreticiler birliği aracılığıyla pazarlayan üreticilere süt teşvikinin verilmesi, fırsata dönüştürülerek bu birlikler veya kooperatifler bünyesinde oluşturulacak süt toplama merkezlerine olan talebini artması sağlanabilir. Soğutma sistemine sahip merkezlerin kurulması ve süt toplama koşullarının iyileştirilmesiyle, her aşamasında



güvenli ve sağlıklı bir üretim süreci gerektiren uluslararası kalite ve yönetim standartlarının sağlanmasında en önemli bir adım atılmış olur.

- Kırsal alanlarda kalkınmanın sağlanabilmesi için sağlıklı bir kayıt sistemi ve veri tabanının oluşturulması gerekmektedir. Kırsal alan yatırımlarının planlanmasında, ihtiyaçların ve önceliklerin belirlenmesinde, yatırım önerilerinin hazırlanması ve karar sürecinin daha gerçekçi ve hızlı bir şekilde oluşturulmasında, kırsal alan envanterleri büyük önem taşımaktadır. Ülkemizde son yıllarda Çiftçi Kayıt Sistemi kapsamında küpeleme çalışmaları yapılmasına karşın henüz istenilen seviyeye ulaşılamamıştır. Ezine Peyniri üretim bölgesinde de gerek hayvan sayısı gerekse hayvancılık ürünleri ile ilgili verilerin toplanmasında problemler yaşanmaktadır. Bölgede yetiştiriciliği yapılan tüm hayvanların sahip olduğu özelliklere göre kayıt altına alınmasında üretici birliklerinden yararlanılabilir. Diğer taraftan genellikle dağınık bir şekilde bulunan küçük işletmelerin yaptığı süt üretimi verilerinin toplanmasında sorunların olduğu bilinmektedir. Bu nedenle üretim bölgesindeki toplam süt üretimi, süt üretiminde yıllara göre değişim, hayvan türlerine göre süt üretimi, hayvan başına süt verimi vb. istatistiklerin sağlıklı bir şekilde oluşturulması mümkün olmadığı gibi geleceğe dönük projeksiyonların hazırlanması da güçleşmektedir. Bu durum aynı zamanda inceleme alanında hayvancılık faaliyetlerinde yaşanan sorunların boyutlarının belirlenmesi ve bu sorunlara doğru çözümlerin üretilmesi aşamalarında engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla, inceleme alanındaki hayvancılık işletmelerinde gerek hayvan sayıları gerekse bu işletmelerden elde edilen ürünlere ait verilerin eksiksiz toplanması ve kayıt altına alınması kırsal kalkınma çalışmaları açısından büyük bir önem taşımaktadır.

- Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı zengin bir biyoçeşitliliğe sahiptir. Ekolojik potansiyeli yüksek olan bu sahada yer alan zengin bitki örtüsü ve geniş mera alanları da hayvancılık faaliyetlerinin gelişmesine olanak sağlamıştır. Ezine Peyniri üretim bölgesindeki zengin bir biyoçeşitliliğin ortaya çıkmasında, Kaz Dağları'nın etkisini belirtmek gerekir. Bu dağlık kütle, sahip olduğu jeolojik, jeomorfolojik, hidrografik, iklimik ve toprak özelliklerine bağlı olarak zengin bir bitki çeşitliliği sunmaktadır. Dağlık kütle büyük bölümünü kızılçam (*Pinus brutia*), karaçam (*Pinus nigra*), Kazdağı göknarı (*Abies nordmanniana*), kayın (*Fagus orientalis*), kestane (*Castanea sativa*), gürgen (*Carpinus betulus*) ve meşe (*Quercus*) gibi türlerin oluşturduğu ormanlar kaplamaktadır. Kaz Dağları'nın nispeten daha alçak yamaçlarında, orman örtüsünün tahrip edildiği kesimlerde ise maki türleri yayılış göstermektedir. Kütlede eteklerinde mera alanları

genişlemekte ve bu meralar aynı zamanda makiliklerin içine doğru sokulmaktadır. Gerek mera alanları gerekse makiliklerin bir bölümü hayvanların otlatılmasında değerlendirilerek önemli bir ekonomik potansiyel sunmaktadırlar. Kaz Dağları'nın yamaçlarında yer alan makilik alandaki Katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), alıç (*Crataegus orientalis*), ardıç (*Juniperus foetida*), saçlı meşe (*Quercus cerris*), akçakesme (*Phillyrea latifolia*), Anadolu palamut meşesi (*Quercus ithaburensis subsp. Macrolepis*) ve kermes meşesi (*Quercus coccifera*) gibi türler, burada otlatılan keçilerin besin kaynakları arasında yer almaktadır. Diğer taraftan Kaz Dağları'nın etki sahasındaki meralarda bitki örtüsünü meydana getiren türler arasında Güveyi otu (*Origanum vulgare*), Adaçayı (*Salvia tomentosa*), Oğul otu (*Melissa officinalis*), kaya kekiği (*Thymus zygoides*) ve taş nanesi (*Micromeria fruticosa*) başta olmak üzere çok sayıda kokulu bitki yetişme ortamı bulmaktadır. Bu bitkilerin hayvanlar tarafından tüketilmesiyle, elde edilen sütün tat ve aromasını etkilediği için, bu sütlerden elde edilen Ezine Peyniri çok özel ve kendine özgü bir tat ve aromaya sahip olmaktadır.

Dolayısıyla, daha önce de ifade edildiği gibi, Ezine Peyniri'nin varlık nedeni bir ölçüde Kaz Dağları'nın etki sahasındaki biyoçeşitliliğe bağlıdır. Fakat son birkaç yılda Kaz Dağları'nın madencilik faaliyetlerine açılmasıyla bu zengin biyoçeşitlilik tehdit altına alınmıştır. Henüz sondaj aşamasında olan altın madenciliği, gerek bitki örtüsünün tahribi, gerekse sondaj sırasında kullanılan kimyasal maddelerin yeraltı sularına karışmasıyla, yöre halkı için çeşitli problemler doğurmaya başlamıştır. Madencilik faaliyetlerin devam etmesi durumunda ekolojik dengenin giderek bozulması ve gelecekte mera alanları ve bitki örtüsü bundan büyük ölçüde zarar görmesi kaçınılmazdır. Dolayısıyla eşsiz doğal özellikleri yanında zengin bir floristik yapıya sahip olan Kaz Dağları'ndaki madencilik faaliyetleri, sürdürülebilirlik açısından yeniden gözden geçirilmelidir. Ayrıca son zamanlarda mera alanlarının tarım ve tarım dışı faaliyetlerde kullanılmaya başlanmasıyla otlak alanları giderek daralmaktadır. Bu nedenle yöre ekonomisinde önemli bir paya sahip olan hayvancılık faaliyetleri için büyük değer taşıyan meraların korunması, kırsal kalkınma açısından son derece önemlidir.

- Bilindiği gibi ülkemizde 1987 yılından itibaren süt teşvik primi uygulaması yapılmaktadır. Günümüzde çiğ süt primi ödemeleri, üretmiş olduğu sütü Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik kapsamında faaliyet gösteren süt işleme tesislerine, fatura ve/veya müstahsil makbuzları karşılığında satan, ulusal düzeyde üst örgütlenmesini tamamlamış bir hayvancılık örgütüne üye olan üreticilere; SKS

veri tabanına kaydettirmek şartıyla, aylar bazında hazırlanan ödeme icmalleri esas alınarak yapılmaktadır (Resmi Gazete, 2012). Süt teşvik primi uygulaması Ezine Peyniri üretim bölgesinde gerçekleştirilmektedir. Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre 2012 yılında, büyükbaş hayvandan elde edilen için 0,10 TL/lit, küçükbaş hayvanlardan elde edilen süt için ise 0,15 TL/lit süt primi ödenmektedir. Yetiştiricilerin bu destekten yararlanabilmesi için ülke genelinde olduğu gibi, kooperatif veya birlikler aracılığıyla pazarlaması gerekmektedir.

Ancak mevcut destek miktarının yeterli olduğunu söylemek güçtür. Bu nedenle süt priminin Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanındaki üreticileri kapsayacak şekilde artırılması önerilebilir. Daha önce de ifade edildiği gibi, Ezine Peyniri üretiminde kullanılan sütler meralarda beslenen hayvanlardan elde edilmektedir ve bu nedenle özel bir aromaya sahiptir. Dolayısıyla bu alandan elde edilen sütlerin satış fiyatlarının diğer bölgede üretilen sütlerle göre daha yüksek tutulması gerekmektedir. Ancak mevcut koşullarda bölgedeki süt üreticileri yeterli kazanç elde edemediklerinden, hayvancılık faaliyetini bırakmaktadırlar. Bu durum Ezine Peyniri'nin geleceği açısından da risk oluşturmaktadır. Bölgedeki süt primlerinin artırılmasıyla çiftçilerin ürettikleri sütte yeterli kazancı elde etmeleri durumunda, hem bölgedeki süt üretiminde hem de Ezine Peyniri'nin üretiminde devamlılık sağlanmış olacaktır.

- Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı sınırında bir takım sorunlar bulunmaktadır. Ezine Peyniri Coğrafi İşaret tescil belgesinde Ezine Peyniri üretimi yapılan bölgenin gerek bitki örtüsü gerekse iklim özellikleri itibarıyla Kaz Dağları'ndan etkilendiği belirtilmiştir. Bu husus belgede şu ifadelerle yer almaktadır. “... *Kaz Dağları'nın kuzey ve batı kesimlerinde yer alan Ezine, Bayramiç ve Ayvacık ilçelerinin doğal bitki örtüsü ve su kaynaklarıyla beslenen koyun, keçi ve ineklerden elde edilen sütlerin mevsime göre; keçi sütü en az % 40, koyun sütü % 45 ile % 55, inek sütü en fazla % 15 oranlarında karıştırılmasıyla üretilen, Menşe adı tanımına uygun tam yağlı, muhtelif büyüklükte teneke tipi beyaz peynirdir*”. Tescil belgesinin bir başka bölümünde ise yine Kaz Dağları'nın Ezine Peyniri üretimine olan etkisi daha ayrıntılı olarak şu şekilde anlatılmıştır: “...*Kaz Dağları bölgeye bol yağış ile birlikte zengin bir bitki örtüsü ve bol oksijen sağlamaktadır. Bölgeye özgü bitki örtüsündeki yüzlerce kokulu bitkilerden beslenen süt hayvanlarının yediği yem direkt olarak sütün tat ve aromasını etkilediği için bu özellik peynire de çok özel ve kendine özgü bir tat ve aroma kazandırmaktadır*” şeklinde ifadeler bulunmaktadır (TPE, 2006).

Dolayısıyla Ezine Peyniri'nin özgünlüğü, haklı olarak Kaz Dağları'nın sağladığı coğrafi ortam ile ilişkilendirilmiş ve bu peynire ham madde sağlayan hayvanların bu coğrafi ortamda doğal yolla beslendiği belirtilmiştir. Bununla birlikte coğrafi işaret sınırın tespitinde coğrafi özelliklere tam anlamıyla bağlı kalındığını ifade etmek güçtür. Çünkü aynı belgeye göre Ezine Peyniri'nin üretim alanı; *Ezine, Bayramiç ve Ayvacık ilçelerinin tamamı, Çan ilçesine bağlı Şerbetli, Etili, Ahlatlıburun, Küçükülü, Alibeyköy ve Söğütalan köyleri ile Çanakkale Merkez ilçeye bağlı Karacaören, Kurşunlu, Şerbetli<sup>1</sup> ve Kirazlı köyleri* şeklinde yer almaktadır (TPE, 2006). Dolayısıyla sınırların tespitinde temelde idari sınırların esas alındığı anlaşılmaktadır. Ancak bu sınırlar bir harita üzerine aktarıldığında çeşitli eksikliklerin ve problemlerin bulunduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Tescil belgesinde de belirtildiği gibi, Ezine Peyniri'nin sahip olduğu özellikleri kazanmasında Kaz Dağları'nın sağladığı coğrafi ortamın önemli bir etkisi vardır. Ancak, coğrafi işaret sınırının tespitinde bu hususa dikkat edildiğini ifade etmek çok güçtür. Örneğin, coğrafi işaret alanı dahilinde kalan ve bugün Çanakkale şehrinin neredeyse mahallesi durumuna gelen Karacaören köyünde hayvanların doğal bitki örtüsüyle beslenmesi mümkün değildir. Dahası bu köyün arazilerinin Kaz Dağları'nın sağladığı coğrafi ortam koşullarını barındırması da söz konusu değildir (Akbulak vd., 2013). Ancak Çanakkale Merkez ilçenin kuzey kısmında yer alan bu köy ile birlikte Kurşunlu köyü coğrafi işaret alanı içinde kalmasına karşın, bu köylerin güneyinde yer alan pek çok köy sınır dışında tutulmuştur. Benzer şekilde Çan ilçesine bağlı Şerbetli, Etili, Ahlatlıburun, Küçükülü, Alibeyköy ve Söğütalan köyleri coğrafi işaret alanına dahil edilirken, bu köylere komşu olan ve benzer coğrafi koşullar gösteren Keçiağılı, Hacıkasım, Dereoba, Cicikler, Tepeköy, Göle, Bilaller ve Halılağa gibi köyler dışarıda bırakılmıştır. Üstelik bu köylerde hayvancılık önemli bir faaliyet olarak sürdürülmektedir. Coğrafi işaret sınırı dışında tutulan söz konusu köyler, Kaz Dağları'nın kuzey kesimlerinde yer almaktadır ve gerek iklim özellikleri gerekse bitki örtüsü bakımından Kaz Dağları'nın etki alanı içinde bulunmaktadır. Dolayısıyla Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı sınırına dahil edilen ve bu sınırın dışında bırakılan köylerin belirlenmesinde önemli hataların mevcut olduğu görülmektedir.

Tescil belgesinde yer aldığı şekliyle, sınırların belirlenmesinde Kaz Dağları'nın etkisiyle ortaya çıkan coğrafi ortam özellikleri dikkate alınırca, sınırın günümüzdeki

<sup>1</sup> Tescil belgesinde Çanakkale Merkez ilçeye bağlı Şerbetli köyünün coğrafi işaret sınırı içinde kaldığı belirtilmektedir. Ancak Merkez ilçeye bağlı “Şerbetli” isimli bir köy bulunmamaktadır.

halinden oldukça farklı olması gerektiği anlaşılmaktadır. Bilindiği gibi Kaz Dağları morfolojik olarak üç ana kütlede oluşmaktadır (Bilgin, 1969). Bunlar; Küçükkuuyu-Bayramiç arasındaki Dede Dağ kütlesi, Edremit Körfezi'nin doğu sınırı ile Kara Menderes Çayı'nın Yukarı Havzası arasında uzanan esas Kazdağı kütlesi ve bu kütlede kuzeydoğusunda yer alan Gürgen Dağı kütlesidir. Diğer taraftan, yükselteleri daha az olmasına karşın kuzeydoğudaki Koca Katran ve Küçük Katran dağları ile Edremit Ovası'nı kuzey ve kuzeydoğudan çeviren Eybek Dağı kütlesi de topografik olarak Kaz Dağları'nın devamı sayılmaktadır (Bilgin, 1969). Kabaca BGB-DKD doğrultusunda uzanış gösteren Kaz Dağları kütlelerinin uzun eksenini, batıda Ayvacık kasabasının doğusu ile doğuda Kalkım kasabasının batısı arasında yaklaşık 65 km'dir. Bir harita üzerinde Kaz Dağları'nın bu uzanışına göz atıldığında idari sınırlar ile örtüşmediği açık bir şekilde görülmektedir. Dolayısıyla, tescil belgesinde belirtildiği şekliyle, Ezine ve Ayvacık ilçelerinin tamamının Kaz Dağları'nın etki sahasında kalması mümkün değildir. Nitekim Ezine ilçesinin kuzey ve batı kesimleri ile Ayvacık ilçesinin batı kesimlerinde Kaz Dağları'nın iklim ve bitki örtüsü üzerindeki etkisi iyice azalmaktadır. Aynı şekilde Bayramiç ilçesinin kuzey kesimleri ile Çanakkale Merkez ilçeye bağlı köylerde de Kaz Dağları'nın etkisiyle ortaya çıkan coğrafi ortamın görüldüğünü söylemek güçtür. Çünkü bu kesimler Ezine-Bayramiç Ovası'nın kuzeyindeki Salihler Platosu'na karşılık gelmektedir ki, bu plato sahasının coğrafi işaret alanına dahil edilmesi durumunda Çanakkale Merkez ilçenin güney kesimindeki birçok köyün sınır içine alınması gerekebilir.

Diğer taraftan Kaz Dağları'nın yamaçları üzerinde yer alan veya etki sahasında bulunan pek çok köyün, tescil belgesine göre coğrafi işaret sınırı dışında kaldığını da belirtmek gerekir. Örneğin Kaz Dağları'nın üç ana ünitesinden biri olan Gürgen Dağı'nın doğusunda Yenice İlçesine bağlı Yukarıçavuş, Aşağıçavuş, Vakıf, Örencik, Oğlanalanı ve Akçakoyun gibi köyler Kaz Dağları'nın etki alanında kalmaktadır. Kaz Dağları'nın devamı niteliğindeki Koca Katran Dağları'nın kuzeyinde ise Çan ilçesine bağlı Eskiyağla, Zeybekçayırı, Kızılelma, Ozancık, Bardakçılar, Uzunalan, Göle, Cicikler, Bilaller, Dereoba, Bardakçılar, Keçiağıl ve Halılağa gibi köylerin de coğrafi işaret alanının sınırları içine dahil edilmesi düşünülebilir (Akbulak vd., 2013). Aynı şekilde Edremit ilçesinin tamamına yakını Kaz Dağları'nın etki sahasında bulunmaktadır. Dolayısıyla tescil belgesinde üretim alanı olarak Kaz Dağları'nın etkilediği coğrafi ortam temel alındığından, bu alanların da coğrafi işaret alanına dahil edilmesi tartışılabilir. Bu konuda son bir öneri olarak Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı sınırının belirlenmesinde, Kaz Dağları'nın etki

sahasına yine yer verilerek, ilçe idari sınırlarını temel alan bir tanımlama yerine “*Biga Yarımadası'nın Güneybatı Kesimleri*” şeklinde daha coğrafi ve bilimsel bir alan tanımlamasının yapılması önerilebilir.

Coğrafi işaret alanının sınırında var olan problemlerin çözümü ve yukarıda belirtilen değişiklik önerilerinin tartışılması için çalışmalar başlatılmalıdır. Coğrafi işaret sınırının yeniden oluşturulmasına dönük bu çalışmalar, EPD öncülüğünde, bilim insanları, Ezine Peyniri üreticileri ve kamu çalışanlarının katılımıyla gerçekleştirilebilir. Bu çerçevede coğrafya, biyoloji, ziraat ve gıda mühendisliği gibi farklı disiplinlere mensup bilim insanlarının, Gıda Tarım ve Hayvancılık İlçe Müdürlüğü çalışanlarının ve Ezine Peyniri üretimi yapan işletmelerdeki yetkililerin de içinde yer aldığı geniş katımlı bir komisyon kurulabilir. Sınırların yeniden oluşturulması aşamasında Kaz Dağları'nın etkisiyle ortaya çıkan coğrafi ortam özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde belirlenmesi, Ezine Peyniri'ne ham madde sağlayan hayvanların otlatıldığı alanlardaki bitki türlerinin tanımlanması, buradaki hayvancılık faaliyetlerinin tüm yönleriyle incelenmesi ve elde edilen tüm verilerin mekansal dağılımını göstermek amacıyla harita üzerine aktarılması gerekmektedir. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, daha bilimsel ve objektif kriterler temel alınarak, coğrafi işaret alanı sınırının yeniden belirlenmesi ve bu sınırın mutlaka bir harita üzerine aktarılması, Ezine Peyniri'nin geleceği açısından büyük bir önem taşımaktadır.

- Ezine Peyniri Coğrafi işaret alanı dışından süt alımının önüne geçilmelidir. 555 Sayılı Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'de Coğrafi İşaret; “*belirgin bir niteliği, ünü veya diğer özellikleri itibarıyla kökenin bulunduğu bir yöre, alan, bölge veya ülke ile özdeşleşmiş bir ürünü gösteren işaretlerdir*” şeklinde tanımlanmıştır. Ezine Peyniri'nin tescil belgesinde tanımlaması ise şu şekilde yapılmıştır: “*Ezine Peyniri, Kaz Dağları'nın kuzey ve batı kesimlerinde yer alan Ezine, Bayramiç, Ayvacık ilçelerinin tamamı ile Çan ve Çanakkale merkez ilçelerinin bazı köylerini kapsayan yörede üretilmektedir. Ezine Peyniri belirtilen bu coğrafyanın doğal bitki örtüsü ve su kaynaklarıyla beslenen koyun, keçi ve sığırlardan elde edilen sütlerin mevsimlere göre belirli oranlarda karıştırılmasıyla üretilen tam yağlı teneke tipi beyaz peynirdir*”. Burada yer alan tanımda, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanının sınırları belirlenmiştir ve bu tanıma göre peynir üretiminde kullanılan sütün Kaz Dağları'nın etki sahasındaki alanlardan sağlanması gerekmektedir. Fakat yörede Ezine Peyniri üretimi yapan işletmelerin bir bölümünün, coğrafi işaret alanı dışından süt sağladığı bilinmektedir ve bu sorun henüz

çözülebilmiş değildir. Oysa coğrafi işaret tesciline konu olan bir ürünün üretim sürecinde yer alan tüm aktörler, öncelikle ürünün piyasadaki varlığını sürdürülebilmesi için tescil belgesinde belirtilen kalite standartlarını korumaları gerektiğinin bilincinde olmaları gerekir. Üretim zincirinde yer alan aktörlerden biri bile bu kalite standardını bozacak şekilde sürece katılırsa, ürünün sahip olduğu üne zarar verilmiş olur. Kısa dönemde karını artırmak için yapılan hareketin, uzun dönemde bu alanda üretim yapan tüm üreticilerin ortadan kalmasına yol açabilir. Üretim zincirinde yer alan bütün aktörler birbirlerinin gelirini etkileyecek bu tür hareketlerden kaçınmalı ve kaliteyi bozucu yönde çalışan aktörleri sistem dışına çıkarmayı ortak bilinç haline getirmelidirler. Demirer (2010) tarafından da belirtildiği gibi, bu bilincin bir ifadesi olan öz-denetim mekanizması, piyasada varlığını sürdürmeye çalışan küçükten büyüğe bütün üreticilerin menfaatlerini korurken, tüketicilerin söz konusu ürüne karşı güvenlerini de korumayı sağlar. Tüm bu koşullar göz önünde bulundurulduğunda, EPD tarafından bir denetim mekanizması oluşturularak Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanı dışından süt alınmasının önüne geçilmesi gerekmektedir.

- Ezine Peyniri'nin taklit üretimin engellenmesi gerekmektedir. Yöresel ürünler sahtelerine karşı korunmak ve haksız rekabete maruz kalmamak için ulusal ve uluslararası düzeyde Cİ'lerle koruma altına alınmışlardır. Dünya genelinde coğrafi işaretlerle ilgili yasal düzenlemeler iki temel üzerine oturtulmaktadır. Bunlardan birincisi tüketicileri korumak amacıyla coğrafi işaretin yanlış ya da yanıltıcı kullanımını önlemek, ikincisi üreticilerin korumak amacıyla bir işaretin kapsamının zayıflatılmasına karşı koruma sağlamaktır. Böylece, uluslararası ticari düzenlemelerin bir parçası olan coğrafi işaret sistemi, *otantikliği* ve *menşei* koruma altına almak amacıyla, işarete konu olan ürünü kimlerin üretebileceğini, üretimin hangi coğrafi mekanda gerçekleştirilebileceğini ve ürün bileşenleri ile üretim tekniklerinin neler olabileceğini tanımlamaktadır. Ülkemizde Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında 555 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 15. Maddesinde\* coğrafi işaretlerin korunmasının kapsamı ayrıntılı bir şekilde belirtilmiştir.

---

\* **Madde 15** - Coğrafi işaret başvurusu yapma hakkına sahip kişiler ile tescil edilmiş coğrafi işareti kullanım hakkına sahip kişiler, üçüncü kişiler tarafından aşağıda sayılanların yapılmasını önleme hakkına sahiptir.

a) Tescilli adın ününden herhangi bir biçimde yarar sağlayacak kullanımlar veya tescil kapsamındaki ürünleri andıran ya da çağrıştıran ürünlerle ilgili olarak tescilli adın dolaylı veya dolaysız olarak ticari amaçlı kullanımı,

b) Sözcük olarak gerçek coğrafi yeri ifade etmekle birlikte halkta haksız biçimde ürünün başka yer kaynaklı olduğu izlenimini bırakan kullanımı veya korunan adın tercümesinin kullanımı veya 'stilinde', 'tarzında', 'tipinde', 'türünde', 'yöntemiyle', 'orada üretildiği biçimde' veya benzeri diğer açıklama veya terimlerle birlikte kullanımı,

Aynı kanunun 20. Maddesi<sup>#</sup> ise coğrafi işarete konu olan ürünün denetim işlemlerini konu almaktadır. Dolayısıyla gerek coğrafi işaretin korunması ve bunun kapsamı gerekse denetim işleminin ne şekilde yapılacağı hükme bağlanmıştır. Diğer taraftan, bir tesisin Ezine Peyniri üretip piyasaya sürebilmesi için üretimini coğrafi işaret alanı içinde gerçekleştirmesi ve EPD'ye üye olması gerekmektedir.

Daha önce de ifade edildiği gibi EPD'nin kuruluş amaçları arasında; diğer bölgelerde üretilen peynirlerin Ezine ismiyle piyasaya sürülmesi, satılması nedeniyle Ezine Peyniri'nin tehdit edilmesi, haksız rekabete uğraması, bu peynirlerin aynı özellikleri taşınamaması nedeniyle Ezine Peyniri'ne zarar vererek özelliğini ve ününü kaybetmesine karşı gerekli önlemlerin alınması için her türlü çalışmanın yürütülmesi; Ezine Peyniri olmayıp iç ve dış piyasalara Ezine Peyniri ismi ile sokulan, pazarlanan peynirlerin takibini yaparak hukuki mecrada ve ticari alanda hak arayışlarının yapılması; Ezine Peyniri'ni daha iyi koruyabilmek için coğrafi işaretini almak ve logosunu belirlemek; coğrafi işaret sınırları içinde üretim yapan üye veya üye olmayan işletmelerde üretilen peynirlerin coğrafi işaret tescil belgesinde belirtilen duysal ve kimyasal özellikleri taşıyıp taşımadıklarını belirlemek, denetim yetkisini kullanmak amacıyla laboratuvarlar kurulması, laboratuvar kuruncaya kadar bu işleri yetkili kurumlara yaptırılması gibi Ezine Peyniri'ni korumaya dönük hedefler bulunmaktadır (EPD tüzüğü madde 2). Dolayısıyla Ezine Peyniri üreten tüm tesislerin bu derneğe üye olması büyük bir önem taşımaktadır. Ancak günümüzde Türkiye'nin diğer bölgelerinde Ezine Peyniri adıyla üretim yapıldığı gibi, Coğrafi İşaret alanı içinde yer almasına karşın EPD'ye üye olmadan Ezine Peyniri ismi altında izinsiz ve kontrolsüz üretim yapan tesisler de bulunmaktadır. Bu izinsiz üretim geçmiş yıllarda ülke düzeyinde tanınmış olan büyük firmalar tarafından da gerçekleştirilmiş, ancak EPD'nin girişimleriyle üretimlerine son vermek zorunda kalmışlardır. Ezine Peyniri'nde bulunması gereken özellikleri taşımayan peynirlerin

---

c) Ürünün iç veya dış ambalajında, tanıtım ve reklamında veya ürünle ilgili herhangi bir yazılı belgede doğal veya esas nitelik ve özellikleri ile menşei konusunda yanlış veya yanıltıcı herhangi bir açıklama veya belirtiyeye yer verilmesi,

d) Ürünün menşei konusunda halkı yanıltabilecek biçimde ambalajlanması veya yanılgı yaratabilecek diğer herhangi bir biçimde sunulması (TPE, 1995).

<sup>#</sup> **Madde 20-** Bu Kanun Hükmünde Kararname kapsamında coğrafi işareti tescil ettiren, söz konusu ürünün üretimi, işlenmesi veya diğer işlemleri ile uğraşan kişilerden oluşan ve yasal kuruluş biçimine bakılmaksızın herhangi bir dernek, birlik veya benzeri örgüt, coğrafi işarete konu olan ürünün üretimi, pazarlanması, tescilli menşei adı veya mahreç işaretinin kullanım biçimi, markalanması, ürün üzerinde belirtilmesi, işaretleme veya etiketleme şekillerini ayrıntılı olarak denetlemek üzere yeterli personel, ekipman ve diğer olanaklara sahip olacak ve söz konusu ürünün üretim durumlarını sürekli kontrol edecektir. Denetim işlemi için konu ile ilgili uzman ve tarafsız kurum veya kuruluşlarla işbirliği yapılabilir (TPE, 1995).



üretimi, hem yöre ekonomisine hem de Ezine Peyniri standartlarına uygun işlenmediği için, peynirin marka ve kalitesini düşürerek, Ezine Peyniri Coğrafi İşareti'ne ciddi zararlar vermektedir. Bu nedenle EPD öncülüğündeki denetim mekanizması daha da etkinleştirilerek devam etmeli ve Ezine Peyniri'nin taklit üretimleri tamamen engellenmelidir. Aynı zamanda, taklit üretim yapan tesis ve mandıralar hakkında coğrafi işaret hakkına tecavüz sayılan fiiller işlenmiş bulunduğundan yasal işlem başlatılmalıdır. Bu konuda EPD çatısı altında süt üreticileri ve peynir üreticileri arasında yapılacak olan işbirliği çalışmaları ile ortak hareket etme bilinci oluşturulmalıdır.

Yukarıda önerilen hayata geçirilmesi, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanında kırsal kalkınmanın başarılması ve bu kalkınmanın sürdürülebilirliği bakımından büyük katkılar sağlayabilir. Yerel özelliklere bağlı olarak üretimi gerçekleştirilen ve yöreyle özdeşleşen coğrafi işaretler, bir alandaki kırsal kalkınma için kuşkusuz tek başına yeterli değildir. Bu nedenle coğrafi işaretler, kırsal alanlardaki problemleri tek başına çözmesi yerine, bu problemlerin çözümünde yararlanılabilecek araçlardan biri olarak görülmelidir. Bu araçtan doğru bir şekilde faydalanabilmek için, üretimin yapıldığı bölgedeki tüm aktörler arasında eşgüdüm sağlanarak, işbirliği içinde çalışmaları gerekir. Böylece, hem coğrafi işarete konu olan ürünün üretimindeki devamlığın sağlanması hem de bu ürünün kırsal kalkınmada daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi mümkün olabilir.

Bu çalışma çerçevesinde, öncelikle Ezine Peyniri üretimi yapılan alanın genel özellikleri ortaya konmuş, güçlü ve zayıf yönleri ile gelecekte yararlanılabileceği fırsatlar ve karşılaşılabileceği tehditler belirlenmiştir. Ardından bu analiz sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak öneriler geliştirilmiştir.

Sonuç olarak, Ezine Peyniri Coğrafi İşaret alanının potansiyel ekonomik kaynaklar açısından zenginlik ve çeşitlilik gösteren bir yapıya sahip olduğu, ancak mevcut kaynakların yeterince değerlendirilemediği ifade edilebilir. Bu sahanın bir bütün olarak kalkınabilmesi ve ekonomik kaynaklarının harekete geçirilebilmesi için, sahaya özgü kalkınma planlarının hazırlanması gerekmektedir. Bu tür planlar hazırlanırken, sahanın doğal, beşeri ve ekonomik kaynaklarının, yöre sakinlerinin gereksinimlerinin dikkate alınması ve mevcut kaynakların koruma-kullanma prensibiyle değerlendirmesi hedeflenmelidir. Bu çalışmadan elde edilen sonuçların, Ezine Peyniri üretim bölgesini kapsayan planlama çalışmalarına altyapı sağlama bakımından önem taşıdığı ve bölge ile

ilgili çalışmalarda bu araştırmanın sonuçlarının göz önünde bulundurulmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

## KAYNAKÇA

- Adak M. Sait, Birsin M. Avcı, Özgen Murat, “Bitkisel Gen Kaynakları Bakımından Kazdağları Yöresinin Önemi”, *II. Ulusal Kazdağları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Çanakkale 22-25 Haziran 2006, s. 277-287.
- Aday M. Seçkin, Karagül-Yüceer Yonca, “Coğrafi İşaret ve Ezine Peyniri” *Ezine Değerleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları No: 86, Çanakkale-Ezine 29-30 Ağustos 2008, s. 113-118.
- Akbulak Cengiz, “Analitik Hiyerarşi Süreci ve Coğrafi Bilgi Sistemleri ile Yukarı Kara Menderes Havzası’nın Arazi Kullanımı Uygunluk Analizi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 2, (2010a).
- Akbulak Cengiz, “Kara Menderes Havzası’nın (Çanakkale) Nüfus Özellikleri”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:7, Sayı: 2, (2010b).
- Akbulak Cengiz, Tatlı Hasan, Cengiz Tülay, “Analitik Hiyerarşi Süreci ve Coğrafi Bilgi Sistemleri Kullanılarak Kara Menderes Havzası’nın Arazi Uygunluk Analizinin Yapılması”, TÜBİTAK, Proje No:108K550, 2011.
- Akbulak Cengiz, Tatlı Hasan, Konyalı Aynur, “Coğrafi İşaretler ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri Örneği” TÜBİTAK, Proje No:111K330, 2013.
- Akgül Füsün, Karamenderes Çayı İçerisinde Ütrient Yoğunluğu ve Planktonik Birincil Üreticilerin Biyokütlesel Değişimlerinin İzlenmesi, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Albayrak Mevhibe, Gunes Erdoğan, “Implementations of Geographical Indications at Brand Management of Traditional Foods in The European Union”, *African Journal of Business Management*, Vol. 4(6), June 2010/(2010b), p. 1059-1068.
- Albayrak Mevhibe, Gunes Erdoğan, “Traditional Foods: Interaction Between Local and Küresel Foods in Turkey”, *African Journal of Business Management*, Vol. 4(4), April 2010/(2010a), p. 555-561.
- Albisu M. Luis, “Link Between Origin-Labeled Products and Local Production Systems, Supply Chain Analysis”, *WP report 2*, Development of Origin-Labeled Products: Humanity, Innovations and Sustainability (DOLPHINS) project, Le Mans, France 2002.
- Aly H. Mohamed, Giardino, R. John, Klein G. Andrew, “Suitability Assessment for New Minia City, Egypt: A GIS Approach to Engineering Geology”, *Environmental and Engineering Geoscience*, 11(3), 2005, p. 259-269.
- Anderson R. Jock, “Risk İn Rural Development: Challenges for Managers and Policy Makers”, *Agricultural Systems* 75, 2003, p. 161-197.
- Arslan Elmas Gülen, Demirel Baki, “Türkiye’de Bölgesel Politikaların Gelişimi ve Bölgesel Dengeler”, Ankara Sanayi Odası Yayın Organı, Mart/Nisan, 2010.
- Ashley Caroline, Maxwell Simon, “Rethinking Rural Development”, *Development Policy Review*, 19 (4), 2001, p. 395-425.
- Atalay İbrahim, *Toprak Coğrafyası*, Ege Üniv. Sosyal Bilimler Fakültesi Yay. No: 8, İzmir 1982.

- Avrupa Birliğine Üyelik Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Politikası Raporu, Kırsal Kalkınma Çalışma Grubu, Ankara 2002, s. 9.
- Ayaşlıgil Tülay, “Kazdağları’nın Biyoçeşitliliğinin Korunması ve Natura 2000/Ekolojik Ağı”, *II. Ulusal Kazdağları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Çanakkale 22-25 Haziran 2006, s.402-414.
- Bakırcı Muzaffer, *Türkiye’de Kırsal Kalkınma Kavramlar-Politikalar-Uygulamalar*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2007.
- Başbüyük Adem, “Coğrafi Açından Türkiye’de Kırsal Kalkınma Sorunu”, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt 9, Sayı 12, 2004.
- Beccaletto Laurent, Jenny Catherine, “Geology and Correlation of the Ezine zone: A Rhodope Fraftment in NW Turkey”, *TÜBİTAK, Turkish Journal of Earth Sciences*, 13/2, 2004, p. 145-176.
- Belletti Giovanni, Marescotti Andrea, “Link Between Origin-Labeled Products and Rural Development” *WP report 3*, Development of Origin-Labeled Products: Humanity, Innovations and Sustainability (*DOLPHINS*) Project, Le Mans, France 2002.
- Bérard Laurence, Marchenay Philippe, “Local Products and Geographical İndications: Taking Account of Local Knowledge and Biodiversity”, *International Social Science Journal*, No.187, 2006, p. 109-116.
- Bernroider Edward, “Factors in SWOT Analysis Applied to Micro,Small-to-Medium, and Large Software Enterprises: An Austrian Study” *European Management Journal*, V: 20, N: 5, 2002, p. 562-573.
- Bessiére Jacinthe, “Local Development and Heritage: Traditional Food and Cuisine as Tourist Attractions in Rural Areas”, *European Society for Rural Sociology*, 38 (1), 1998, p. 21–34.
- Bıçkı Doğan, “Türkiye Kırsalında Yoksulluk Sorunu: Çanakkale Kocalar Köyü Örneği”, *Uludağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Uludağ Journal of Economy and Society*, Cilt/Vol. XXX, Sayı/No. 1, 2011, pp. 161-180.
- Bilgin Turgut, “Araplar Boğazı”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi*, 14, 1964, s. 149-163.
- Bilgin Turgut, “Biga Yarımadasının Güneybatı Kısmının Jeomorfolojisi”, *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları*, No.55, 1969.
- Bingöl Ergüzer, “Construbution a L’etude Geologique de La Partie Centrale et Sud-Est du Masif de Kazdağ (Turquie): Tehese”, *L’Univ. Nancy* 1968.
- Bingöl Ergüzer, “Kazdağı Masifinin Merkezi ve Güneydoğu Kesiminin Jeolojisi”, *MTA Dergisi*, 72, 1969, s. 110-123.
- Bowen Sarah, Zapata Ana Valenzuela, “Geographical İndications, Terroir and Socioeconomic and Ecological Sustainability: The Case of Tequila”, *Journal of Rural Studies*, N:25, 2009, p. 108-119.
- Bozcu Mustafa, Çalık Ayten, “Biga Yarımadası’nın Morfotektonik Özellikleri ve Kaz Dağları’nın Jeolojisi”, *Kazdağları II. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 22-25 Çanakkale Haziran 2006, s. 3-19.

- Bramley Cerkia, Kirsten Johann, "Exploring the Economic Rationale for Protecting Geographical Indicators in Agriculture", *Agrekon*, Vol. 46, No: 1, 2007.
- Brunori Gianluca, Rossi Adenella, "Synergy and Coherence Through Collective Action: Some Insights from Wine Routes in Tuscany", *Sociologia Ruralis*, 40 (4), 2000, p. 409-423.
- Buchenauer D., *Ökologische Probleme der Tierhaltung, Makroklima und Stallklima, Tierzucht*, Ed. Smidt D., Ulmer Verlag, 1982, p. 202-208.
- Bulut Ali, Akbulak Cengiz, "Ezine Peyniri Coğrafi İşaretinin Kırsal Kalkınmaya Etkisi Bakımından Değerlendirilmesi", *Kazdağları III. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Güre-Balıkesir 24-26 Mayıs 2012, s. 139-147.
- Burnett A. Kathryn, Danson Mike, "Adding or Subtracting Value? Constructions of Rurality and Scottish Quality Food Production", *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*, 10 (6), 2004, p. 384-403.
- Cengiz Tülay, Kaptan Ayhan Çiğdem, "Korunan Alanlarda Taşıma Kapasitesinin Belirlenmesi: Troya Tarihi Milli Parkı Örneği", *İntepe Değerleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Çanakkale 30-31 Ağustos 2008, s. 95-107.
- Clarke C. Keith, *Getting Started with Geographic Information Systems*, Prentice Hall Inc., New Jersey 1997.
- Çakmak H. Erol, Kasnakoğlu Haluk, *Tarım Sektöründe Türkiye ve Avrupa Birliği Etkileşimi: Türkiye'nin AB'ye Üyeliğinin Analizi*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, İktisat Bölümü, Yayın No: 68, ISBN 975-407-093-8, Ankara 2001.
- Çalışkan Vedat, Koç Hasan, "Türkiye'de Coğrafi İşaretlerin Dağılım Özelliklerinin ve Coğrafi İşaret Potansiyelinin Değerlendirilmesi", *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, Erzurum 2012, s. 193-214.
- Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Ezine-Ayvacık-Bayramiç-Çanakkale Merkez yerleşmelerine (köy, şehir ve kasaba) ait hayvan varlığı verileri, 2010.
- Çanakkale İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Turizm ve rekreasyon alanları istatistik verileri, 2008.
- Çanakkale Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 1951-1990 yılları arası Ezine-Ayvacık-Bayramiç-Çanakkale Merkez istasyonları meteoroloji verileri.
- Çelik Nermin, Murat Güven, "Sayısal SWOT Analizi ile Bartın İlinin Ekonomik Yapısını Değerlendirme" *II. Ulusal İktisat Kongresi Bildiriler Kitabı*, DEÜ, İİBF, İktisat Bölümü, İzmir 20-22 Şubat 2008.
- Çelik Zühre, "Planlı Dönemde Türkiye'deki Kırsal Kalkınma Politika ve Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme", *Planlama*, 2005/2, s. 61-71.
- Darkot Besim, "Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri", *İ.Ü. Coğ. Enst. Derg.* Cilt: 8, Sayı:16, 1967, s. 3-8.
- Demirer Hayriye Rana, *Yöresel Ürün ve Coğrafi İşaretler; Fransa ve Türkiye Üzerine Bir İnceleme*, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Antalya 2010.
- Doğanay Hayati, *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1994.

- DSİ, DSİ XXV. Bölge Müdürlüğü, 1997 Yılı Program Bütçe Toplantısı Takdim Raporu, Balıkesir 1996.
- DSİ, DSİ XXV. Bölge Müdürlüğü-Balıkesir, E.İ.E.İ., Kara Menderes Çayı Aylık Akım Ortalamaları, 2007.
- Efe Recep, "Biga Yarımadası'nda Neotektoniğin Jeomorfolojik İzleri", *Türk Coğrafya Dergisi*, 29, İstanbul 1994, s. 209-242.
- Ercan Tuncay, "Batı Anadolu'nun Genç Tektoniği ve Volkanizması", *Türkiye Jeoloji Kurultayı*, Ankara 1982.
- Erol Oğuz, *Genel Klimatoloji*, Gazi Büro Kitabevi, Ankara 1993.
- Ertan Adnan, "Prestijli Tarım Ürünlerinin Pazarlamasında Kalite ve Coğrafi İşaret Kavramlarının Tutundurulması ve Bu Bağlamda Tarım Satış Kooperatiflerinin Önemi", *SDÜ, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 12, 2010.
- ESRI, Using Arcview GIS, Environmental System Research Institute, Inc., Redlands, CA, 1999.
- Frey H. William, Zimmer Zachary, "Defining the City", *Handbook of Urban Studies*, Ed. Ronan Paddison, Sage Publications, 2001.
- Gall C. F., *Ziegenzucht. Verlag Eugen Ulmer*, Stuttgart 2001, p. 501.
- Gökovalı Ummuhan, "Coğrafi İşaretler ve Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği", *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 2, Haziran 2007.
- Göney Süha, *Yerleşme Coğrafyası Cilt I: Şehir Coğrafyası I*, İ.Ü. Yay. No: 3908, Edebiyat Fak. Yay No:2274, Coğrafya Böl. Yay No: 91, İstanbul 1995, s. 5-14.
- Gündoğdu Gökmen, *Türk Hukukunda Coğrafi İşaret Kavramı ve Korunması*, Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF İşletme Bölümü Ticaret Hukuku Anabilim Dalı, Beta Yayınları, Yayın No:1667, Hukuk Dizisi: 747, İstanbul 2006.
- Güney O., Kaymakçı M., Karaca O., Savaş Türker, "Türkiye'de Süt Keçisi Islahının geleceği Üzerine Kimi Öneriler", *Süt Keçiciliği Ulusal Kongresi Bildiriler Kitabı*, İzmir 26-27 Mayıs 2005.
- Güngördü Mutlu, *Marmara Bölgesi'nin Bitki Coğrafyası*, İstanbul Üniv. Yayın No: 4176, *Edebiyat Fak. Yay.*, No: 3416, İstanbul 1999.
- Gürlük Serkan, "Dünyada ve Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları Ve Sürdürülebilir Kalkınma", *Uludağ Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi*, Cilt:19, Sayı: 4, 2001.
- Hickey R. Donald, Jankowski P. James, *GIS and Environmental Decisionmaking to Aid Smelter Reclamation Planning*, *Environment and Planning A*: 29 (1), 1997, p. 5-19.
- Hill J. Michael, Braaten Robert, Veitch M. Simon, Lees G. Brian, Sharma Sunil, "Multi-Criteria Decision Analysis in Spatial Decision Support: The Asses Analytic Hierarchy Process and The Role of Quantitative Methods and Spatially Explicit Analysis", *Environmental Modelling and Software*, 20 (7), July 2005, p. 955-976.
- Hinrichs C. Clare, "Embeddedness and Local Food Systems: Notes on Two Types of Direct Agricultural Market", *Journal of Rural studies*, Volume 16, Issue 3, July 2000, p. 295-303.

- Ilbery Brian, Kneafsey Moya, "Producer Constructions of Quality in Regional Speciality Food Production: A Case Study from South West England", *Journal of Rural Studies*, Volume 16, Issue 2, April 2000, p. 217-230.
- Ilbery Brian, Maye Damian, Kneafsey Moya, Jenkins Tim, Walkey Catherine, "Forecasting Food Supply Chain Developments in Lagging Rural Regions: Evidence from The UK", *Journal of Rural Studies*, Volume 20, Issue 3, July 2004, p. 331-344.
- İnayet Zuhal, Akbulak Cengiz, "Troia Tarihi Milli Parkı'ndaki Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi ile Değerlendirilmesi", *11. Ulusal Turizm Kongresi bildiriler kitabı*, Kuşadası 2-5 Aralık 2010, s. 203-213.
- Joerin Florent, Theriault Marius, Musy Andre, "Using GIS And Outranking Multicriteria Analysis for Land-Use Suitability Assessment", *International Journal of Geographical Information Science*, Vol. 15, N. 2, 2001, p. 153-174.
- Kaaden van der Gejo, "Çanakkale, Biga, Edremit Yarımadası Bölgesindeki Jeolojik Saha Çalışmaları Hakkında Rapor", *M.T.A. Rap.*, No: 2661 (basılmamış), Ankara, 1957.
- Kalafatçıoğlu Adnan, "Ezine Civarının ve Bozcaada'nın Jeolojisi, Kalker ve Serpantinlerinin Yaşı", *MTA Dergisi*, No: 60, Ankara 1963, s. 60-69.
- Kan Mustafa, Gülçubuk Bülent, "Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler", *U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22, Sayı: 2, Bursa 2008, s. 57-66.
- Kan Mustafa, Gülçubuk Bülent, Kan Arzu, Küçükçongar Murat, "Coğrafi İşaret Olarak Karaman Divle Tulum Peyniri", *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 12 (19), ISSN: 1309-9132, 2010, s. 15-23.
- Kan Mustafa, *Yerel Düzeyde Ekonomik Kalkınmada Coğrafi İşaretlerin Kullanımı ve Etkisi: Akşehir Kirazı Araştırması*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2011.
- Kangas Jyrki, Kurttila Mikko, Kajanus Miika, Kangas Annika, "Evaluating The Management Strategies of A Forestland Estate-The S-O-S Approach", *Journal of Environmental Management*, Volume 69, Issue 4, 2003, p. 349-358.
- Kara Mustafa, Görün Mustafa, "Kırsal Kalkınmada İl Özel İdarelerinin, Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin ve İlçe Yönetimlerinin Rolü ve Bazı Uygulamalar", Süleyman Demirel Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 13 S. 1, 2008, s. 411-433.
- Karagül-Yüceer Yonca, "Ezine Peynirinin Karakteristik Özellikleri", *1. Uluslararası Adriyatik'ten Kafkaslar'a Geleneksel Gıdalar Sempozyumu*, Tekirdağ 15-17 Nisan 2010.
- Karagül-Yüceer Yonca, İşleten Müge, Mendeş Mehmet, "Ezine Peyniri I. Aroma Karakterizasyonu" *Gıda*, 34 (6), 2009, s. 373-380.
- Karakuzu Baytan Dilek, *Fikir Mülkiyeti Hukuku Kavramlar*, İstanbul 2005, s. 217.
- Kajanus Miika, Kangas Jyrki, Kurttila, "The Use of Value Focused Thinking and The A'WOT Hybrid Method in Tourism Management" *Tourism Management* 25, 2004, p. 499-506.
- Kaymakçı Mustafa, *Keçi Yetiştiriciliği*, İzmir-Borbova 2006.

- Keleş Ruşen, *Kentleşme Politikası*, 8. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara 2004.
- Kelkit Abdullah, Özel A. Esra, Demirel Öner, “A Study of The Kazdağı (Mt.Ida) National Park: an Ecological Approach to The Management of Tourism”, *International Journal of Sustainable Development and World Ecology*, 12, 2005, p. 1-8.
- Kendigelen Abuzer, “Prof. Dr. Ömer Teoman’a 55. Yaş Günü Armağani, C.I”, İstanbul 2002, s. 45.
- KHGM, “Çanakkale İli Arazi Varlığı”, *T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yay. İl rapor no: 17*, Ankara 1999.
- Koç Telat, “Kaz Dağı Tanımı Algılanması ve Sosyal Yapıya Etkileri”, *Kaz Dağları II. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Çanakkale 22-24 Haziran 2006, s. 29-39.
- Koç Telat, *Kuzeybatı Anadolu’da İklim ve Ortam, Sinoptik, İstatistik ve Uygulama Boyutlarıyla*, Çantay Kitabevi, İstanbul 2001.
- Koçman Asaf, *Türkiye İklimi*, Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay., No:73, İzmir 1993.
- Koluman-Darcan Nazan, Daşkiran İrfan, “Keçi Yetiştiriciliğinin Küresel İklim Değişimine Adaptasyonu ve Etkileri Azaltmaya Yönelik Stratejiler”, *Ulusal Keçicilik Kongresi*, Çanakkale 24-26 Haziran 2010, s. 60-67.
- Konyalı Aynur, Savaş Türker, Brka M., “Situation of Goat Production: Turkey as an Example”. *II. Tarım, Orman ve Veteriner Fakülteleri Sempozyumu*, Bihac-Bosna Hersek 29-30 September 2004.
- Kotler Philip, *Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation and Control*, Prentice-Hall, New Jersey 1988.
- Kullanımı: İzmit Pişmaniyesi Örneği”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, Güz, 2010, s. 243-254.
- Kurttila Mikko, Pesonen, Mauno, Kangas Jykri, Kajanus, Miika, “Utilizing The Analytical Hierarchy Process (AHP) in SWOT Analysis - A Hybrid Method and its Application to a Forest-Certification Case”, *Forest Policy and Economics*, Volume 1, Issue 1, May 2000, p. 41-52.
- Kutlu H. Rüştü, Gül Aykut, Görgülü Murat, *Türkiye Hayvancılığı; Hedef 2023 Sorunlar Çözüm Yolları ve Politika Arayışları*, Adana 2003.
- Kuzdan İ., Oruç U., Konyalı Aynur, “Çanakkale’de Keçi Sütü Üretimi ve Tüketimine Yönelik Değişimlerin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma”, *Çanakkale Tarım Sempozyumu, Dünü, Bugünü, Geleceği*; 594-601, 2011.
- Larson Jorge, “Relevance of Geographical Indications and Designations of Origin For The Sustainable Use of Genetic Resources”, *Global Facilitation Unit for Underutilized Species Via dei Tre Denari*, 472/a, 00057 Maccaresse, Rome Italy, 2007.
- Longley A. Paul, Goodchild Mike, Maguire J. David, Rhind, W. David, *Geographic Information Systems and Science*, John Wiley & Sons, Chichester 2001.
- Malczewski Jacek, “A Gıs-Based Approach to Multiple Criteria Group Decision-Making”, *Geographical Information Systems*, 10 (8), December 1996, p. 955-971.
- Manap Özgür, Gül Hasan, “Ezine Peynirinin Temel Özellikleri ve Ekonomik Değeri Bağlamında Güncel Sorunlar ve Çözüm Önerileri” *Ezine Değerleri Sempozyumu*



*Bidiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları No:86, Çanakkale-Ezine 29-30 Ağustos 2008, s. 119-130.

- Marble F. Duane, Calkins W. Hugh, Pequet J. Donna, *Basic readings in geographic information systems*. Williamsville, NY, SPAD Systems Limited, 1984.
- Marsden Terry, Banks Jo, Bristow Gillian, “Food Supply Chain Approaches: Exploring Their Role in Rural Development”, *Sociologia Ruralis*, Volume 40, Number 4, October 2000, p. 424-439.
- Marsden Terry, Sonnino Roberta, “Rural Development and The Regional State: Denying Multifunctional Agriculture in the UK”, *Journal of Rural Studies*, Volume 24, Issue 4, October 2008, p. 422-431.
- Mohit M. Abdul, Mahmut Ali, “Integrating GIS and AHP for Land Suitability Analysis for Urban Development in a Secondary City of Bangladesh”, *Jurnal Alam Bina*, Jilid 8, No.1, 2006, p. 1-19.
- Moschini GianCarlo, Menapace Luisa, Pick Daniel, “Geographical Indications and the Competitive Provision of Quality in Agricultural Markets”, *American Journal of Agricultural Economics*, Vol. 90, Issue 3, USA, August 2008. p. 794-812.
- MTA, Jeoloji Etütler Dairesi, 1:100.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları, Ayvalık İ16-17 Paftaları Raporu, No: 99, Ankara (2007a).
- MTA, Jeoloji Etütler Dairesi, 1:100.000 ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları, Ayvalık İ17 Paftası Raporu, No: 98, Ankara (2007b).
- Murdoch Jonathan, Marsden Terry, Banks Jo, “Quality, Nature and Embeddedness: Some Theoretical Considerations in The Context of The Food Sector”, *Economic Geography* 76 (2), 2000, p. 107–125.
- Odi Briefin Paper, Rethinking Rural Development, March 2002.
- OECD, Appellations of origin and geographical indications in OECD Member countries: Economic and legal implications, Working Party on Agricultural Policies and Markets of the Committee for Agriculture Joint Working Party of the Committee for Agriculture and the Trade Committee. COM/AGR/APM/TD/WP (2000), 15/Final, Paris 2000.
- Okay İ. Aral, Satir Muharrem, “Coeval Plutonism and Metamorphism in a Latest Oligocene Metamorphic Core Complex in Northwest Turkey”, *Geol. Mag.* 137/7, 2000, p. 495-516.
- Okay İ. Aral, Siyako Muzaffer, Bürkan Kerem Ali, “Biga Yarımadası’nın Jeolojisi ve Tektonik Evrimi”, *Türkiye Petrol Jeologları Derneği Bülteni*, Cilt 2/1, 1990, s. 83-121.
- Orhan Ayhan, “Yerel Değerlerin Turizm Ürününe Dönüştürülmesinde ‘Coğrafi İşaretlerin’ Kullanımı: İzmit Pızmaniyesi Örneği”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, 2010, s. 243-254.
- Özalp Gülen, Dirik Hüseyin, Kuvan Yalçın, Güneş Yusuf, Sevgi Orhan, “Kazdağlarındaki Madencilik Girişimlerinin Koruma-Kullanma Dengesi Raporu”, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi*, Rapor Sayı: B.30.2.İST.0.59.00.00/, 2008.
- Özel Nihal, Gemici Yusuf, “Kazdağları’nda Flora ve Vejetasyon”, *Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2003, s.26-39.

- Pacciani Alessandro, Belletti Giovanni, Marescotti Andrea, Scaramuzzi Silvia, "The Role of Typical Products in Fostering Rural Development and The Effects of Regulation (EEC) 2081/92", *73rd Seminar of the European Association of Agricultural Economists Ancona*, Policy Experiences with Rural Development in a Diversified Europe, 28-30 June 2001.
- Parrott Nicholas, Wilson Natasha, Murdoch Jonathan, "Spatializing Quality: Regional Protection and The Alternative Geography of Food", *European Urban and Regional Studies* 9 (3), 2002, p. 241-261.
- Rangnekar Dwijen, "The Socio-Economics of Geographical Indications, (A Review of Empirical Evidence from Europe)", *Intellectual Property Rights and Sustainable Development*, UNCTAD-ICTSD Project on IPRs and Sustainable Development, 2004.
- Renting Henk, Marsden K. Terry, Banks Jo, "Understanding Alternative Food Networks: Exploring The Role of Short Food Supply Chains in Rural Development", *Environment and Planning A*, Volume 35, 2003, p. 393-411.
- Requillart Vincent, "On the Economics of Geographical Indications in the EU", Geographical Indications, Country of Origin and Collective Brands: Firm Strategies and Public Policies workshop, *Toulouse School of Economics (GREMAQ-INRA & IDEI)*, Toulouse, June 14-15, 2007.
- Schnachtschabel P., Blume P., Brümmer G., Hartge K. H., Schwertmann U., *Toprak Bilimi*, Çev. Özbek, H.- Kaya, Z- Gök, M- Kaptan, H., Ç.Ü. Ziraat Fak. Genel Yay. No:73, Ders Kitapları Yay. No: A-16, Adana 1999.
- Selen H. Sadi, "Türkiye'de Köy Yerleşmeleri ve Şehirleşme Hareketleri", *Türk Coğrafya Dergisi*, Yıl: III, Sayı: VII-VIII, Ankara 1945, s. 97-107.
- Sergün Ümit, "Türkiye'de Kent Nüfusu ve Kentleşme Hareketleri", *İ.Ü. Deniz Bil. ve Coğ. Enst. Bült.* Sayı: 10, İstanbul 1993, s. 39-49.
- Sevim İnanç, Gönüz Ahmet, "Kazdağı-Araplar Boğazı Çevresinde Yerleşik ve Göçmen Kuş Popülasyonları Üzerine Gözlemler", *II. Ulusal Kazdağları Sempozyumu Bildirileri*, Çanakkale 22-25 Haziran 2006.
- Shinno Hidenori et al. "Quantitative SWOT Analysis on Global Competitiveness of Machine Tool Industry" *Journal of Engineering Design*, Volume 17, Issue 3, 2006, p. 251-258.
- Späth Hans, Thume Otto, *Ziegen Halten*, Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1997, s. 216.
- Stoll Robert, "TRIPs Implementation on Geographical Indications", *APEC IPR International Symposium*, Taejon, 14-18 June 1999, p. 1-2.
- Suluk Cahit, Orhan Ali, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku*, Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri, Cilt II, İstanbul 2005, s. 20.
- Şahin Ahmet, Meral Yeşim, "Türkiye'de Coğrafi İşaretleme ve Yöresel Ürünler", *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 5 (2), 2012, s. 88-92.
- Şahin Kemalettin, Yılmaz Ali, "Samsun İlinde Doğal Kaynaklara Dayalı Turizm Arzı ve Planlanması", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2/7, 2009, s. 218-231.
- Şentürk Kamil, Karaköse Cengiz, "Çanakkale Boğazı ve Dolayının Jeolojisi", *MTA Rap. No. 9333*, (yayımlanmamış) Ankara 1987.

- T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), *Ulusal Kalkınma Stratejisi*, Ankara.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Dokuzuncu Kalkınma Planı, 2007-2013, Hayvancılık, *Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Ankara 2007.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), *Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2522 - ÖİK: 538, Ankara 2000.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2003 Yılı Programı, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005).
- T.C. DPT, Kırsal Alanda İşbirliği ve Örgütlenme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2006.
- T.C. DPT, Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (2007-2013), Ankara 2006.
- T.C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (TKB), *Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013*, Ankara.
- TAGEM, *Türkiye Evcil Hayvan Genetik Kaynakları*, 1.Baskı. T.C. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı (TKB), Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara 2009.
- Tanoğlu Ali, “Bulgaristan Türklerinin Son göç Hareketi (1950-1951)”, *İst. Üniv. İkt. Fak. Mecmuası*, Cilt 14, İstanbul 1953, s.128-161.
- Tanoğlu Ali, *Nüfus ve Yerleşme*, Cilt I, İkinci Baskı, İst. Üniv. Yay. No: 1183, Edebiyat Fak. Coğrafya Enst. Yay. No: 43, İstanbul 1969.
- Tanoğlu Ali, “Türkiye’de Toprak”, *İst. Üniv. İktisat Fak. Mecmuası*, Cilt XVIII, Sayı 3-4’den ayrı basım, İstanbul 1964.
- Tanoğlu Ali, “Türkiye’nin İrtifa kuşakları”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 19, Say. 37-50, Ankara 1947.
- Tatlı Hasan, Dalfes H. Nüzhet, Mentş Ş. Sibel, “A Statistical Downscaling Method for Monthly Total Precipitation Over Turkey”. *International Journal of Climatology*, Volume 24, Issue 2, February 2004, p. 161-180.
- Tekelioğlu Yavuz, Demirer Rana, “Küreselleşme Sürecinde Yöresel Ürünler ve Coğrafi İşaretlerin Geleceği” *Küreselleşme, Demokratikleşme ve Türkiye Uluslararası Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Akdeniz Üniversitesi, İ.İ.B.F., Gazi Kitabevi, Ankara, 2008, s. 715-730.
- Temurçin Kadir, Şenol Pervin, “Kırsal Alanda Kamusal Hizmet Sunumlarındaki Dönüşümün Mekansal Etkileri: Isparta ili Örneği”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 18, Aralık 2008, s. 195-214.
- Thanos Contas A., “Mitoloji’de ve Eski Çağlar’da İda Dağı”, *Kazdağları I. Ulusal Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 2001, s. 87-102.
- Thapa R. Bahadur, Murayama Yuji, “Land Evaluation for Peri-Urban Agricultural Using Analytical Hierarchical Process and Geographic Information System Techniques: A Case Study of Hanoi”, *Land Use Policy*, Volume 25, Issue 2, April 2008, p. 225-239.
- Tolunay Ahmet, Akyol Ayhan, “Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Sayı 2, 2006, s. 116-127.
- TPE, (TÜRK Patent Enstitüsü), Coğrafi İşaret, Başvurusu Yapılan Coğrafi İşaretler, 2012.
- TPE, (TÜRK Patent Enstitüsü), Coğrafi İşaret, Tescilli Coğrafi İşaretler, 2010.

- TPE, (Türk Patent Enstitüsü), Markalar Dairesi Başkanlığı, Coğrafi İşaret Tescil Belgesi, 2006, (Erişim tarihi: 15.03.2012).
- TPE, 1995, Türk Patent Enstitüsü, Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında 555 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname.
- Tregear Angela, Arfini Filippo, Belletti Giovanni, Marescotti Andrea, “Regional Foods and Rural Development: The Role of Product Qualification”, *Joorunal of Rural Studies*, Volume 23, Issue 1, January 2007, p. 12-22.
- Trewartha T. Glenn, *A Geography of Population: World Patterns*, New York 1969, p. 146-148.
- Tuhan M. Serdar, Avrupa Birliği Üyeliği Yolunda Türkiye Kırsal Kalkınma Tedbirleri Uygulama Süreci, T. C. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara, 2005.
- TUIK, (Türkiye İstatistik Kurumu), Hayvancılık İstatistikleri, 2010.
- Tuncay Mehmet, Coğrafi İşaretlerin Korunması, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale 2009.
- Tuncel N. Barış, Güneşer Onur, Engin Burcu, Yaşar Kurban, Zorba N. Nükhet, Karagül-Yüceer Yonca, “Ezine Peyniri II. Olgunlaşma Süresince Proteoliz Düzeyi”, *Gıda*, 35 (1), 2010, s. 21-26.
- Tümertekin Erol, *Türkiye’de Şehirler ve Şehirsel Fonksiyonlar*, Coğ. Enst. Yay. No: 72, İstanbul 1973, s. 42-48.
- Türk Standartları Enstitüsü (TSE), *Beyaz Peynir*, TS 591, ICS 67.100.30, I. Baskı, Ankara 1995.
- Türkollu C., “Adı Sınırlarımızı Aşan Ezine Peyniri”, *Süt Ürünleri ve Teknolojileri Dergisi*, 2006.
- Van Der Ploeg Jan Douwe, Renting Henk, Brunori Gianluca, Knickel Karlheinz, Mannion Joe, Marsden Terry, De Roest Kees, Sevilla-Guzman Eduardo, Ventura Flaminia, “Rural Development: From Practices and Policies Towards Theory”, *Sociologia Ruralis*, Volume 40, Issue 4, October 2000, p. 391-408.
- Ventura Flaminia, Milone Pierluigi, “Theory and Practice of Multi-Product Farms: Farm Butcheries in Umbria”. *Sociologia Ruralis*, Volume 40, Issue 4, October 2000, p. 452-465.
- Yıldız Coşkun Asu, Coğrafi İşaretler, Türk Patent Enstitüsü Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara 2001.
- Yılmaz Hasan, Tolunay Ahmet, “Avrupa Birliği Kırsal Kalkınma Politikalarında Yeni Yönelimler ve Türkiye”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, Seri A, Sayı 1: 2007, s. 107-122.
- Ying Xiong, Guang-Ming Zeng, Gui-Qia Chen, Lin Tang, Ke-Lin Wang, Dao-You Huang, “Combining AHP with GIS in Synthetic Evaluation of Eco-Environment Quality- A Case Study of Hunan Province, China”, *Ecological Modelling*, Volume 209, Issues 2-4, 16 December 2007, p. 97-109.

- Yurdabak Serkan, Savaş Türker, “Çanakkale’de Süt Koyuncululuğunun Sorunları” *Ezine Değerleri Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları No:86, Çanakkale-Ezine 29-30 Ağustos 2008, s. 105-112.
- Yüksel İhsan, Dağdeviren Metin, “Using The Analytic Network Process (ANP) in A SWOT Analysis - A Case Study for A Textile Firm, *Information Sciences*, Volume 177, Issue 16, 15 August 2007, p. 3364-3382.
- Zografos Daphne, “Geographical İndications and Socio-Ekocomic Development”, *Iqsensato*, Working Paper No. 3, December 2008.

### İnternet Kaynakları

- T.C GIDA TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI, 2012 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar’ın Yürürlüğe Konulması’na Dair Bakanlar Kurulu Kararı, İnternet adresi; <http://www.tarimtv.gov.tr> (Erişim tarihi, 08.11.2012).
- TUİK, (2012), Türkiye İstatistik Kurumu, ADNKS 2011 yılı nüfus sayımı sonuçları, <http://tuikap.tuik.gov.tr/adnksdagitapp/adnks.zul>. (Erişim tarihi, 26.03.2012).
- ULUSAL SÜT KONSEYİ, Süt sığırcılığında yaygın olarak kullanılan yemlerin fiyatları, <http://www.ulusalsutkonseyi.org.tr/ana/fiyat.asp?uid=20> (Erişim tarihi, 17.10.2012).
- ULUSAL SÜT KONSEYİ, Yıllar itibariyle çiğ süt fiyatlarındaki değişim, <http://www.ulusalsutkonseyi.org.tr/ana/fiyat.asp?uid=18> (Erişim tarihi, 17.10.2012).
- <http://tuikap.tuik.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul>. (Erişim tarihi, 16.04.2012)
- <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=431> (Erişim tarihi, 17.04.2012).
- <http://www.tpe.gov.tr/portal/default2.jsp?sayfa=432> (Erişim tarihi, 17.04.2012).
- [http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/mevzuat/khk\\_cog.pdf](http://www.turkpatent.gov.tr/dosyalar/mevzuat/khk_cog.pdf) (Erişim tarihi, 23.11.2012).
- <http://www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi25/canakkale.htm> (Erişim tarihi, 25.04.2012).

### Resmi Gazete Sayıları

- T.C. Resmi Gazete, İslah Amaçlı Hayvan Yetiştirici Birliklerinin Kurulması ve Hizmetleri Hakkında Yönetmelik, 8 Nisan 2011 tarih ve 27899 sayılı Resmi Gazete, Ankara 2011.
- T.C. Resmi Gazete, Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği (Tebliğ No: 2011/26), 15 Haziran 2012 tarih ve 28324 sayılı Resmi Gazete, Ankara 2012.
- T.C. Resmi Gazete, Ormanlarda ve Orman İçinde Bulunan Otlak, Yaylak ve Kışlaklarda Hayvan Otlatılmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 11 Temmuz 2012 tarih ve 28350 sayılı Resmi Gazete, Ankara 2012.

**EK:**

## **EZİNE PEYNİRİ ÜRETİCİLERİ ANKET FORMU**

Bölümümüz Yüksek Lisans öğrencilerinden Ali BULUT, “Coğrafi İşaretler ve Kırsal Kalkınma: Ezine Peyniri Örneği” konulu tez hazırlamaktadır. Aynı zamanda TÜBİTAK tarafından da desteklenen bu çalışma kapsamında Ezine peynirciliğinin mevcut sorunlarının ortaya çıkarılması ve çözüm önerilerinde bulunulması, bu ürünün ekonomik potansiyelinin yöre üzerindeki (kırsal alanlar) öneminin araştırılması, süt üreticilerinin ve hayvan varlığının durumu, mandıraların gerek üretim gerekse pazarlama alanlarındaki ortak problemlerinin belirlenmesi hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda, mandıralara ait bilgilere ulaşabilmek için anket hazırlanmıştır.

Bu kapsamda size ulaşan aşağıdaki ankete zaman ayırarak titizlikle yanıtlamanız, araştırmamızın sonuçlarının doğruluğunu ve yararını artıracaktır. Ayrıca, anket sonunda yer alan bölümde konuyla ilgili görüş ve önerilerinizi iletmeniz çalışmamıza değerli bir katkı sağlayacaktır.

Gösterdiğiniz ilgi ve yardımlardan dolayı teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Cengiz AKBULAK  
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi  
Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü  
Merkez-ÇANAKKALE

1. Tesisinizin;

Adı.....

Bulunduğu yer .....

Kuruluş Yılı .....

2. Tesisinizde aylara göre günlük ortalama süt alım miktarınızı belirtiniz?

Ocak..... Şubat..... Mart..... Nisan.....

Mayıs..... Haziran..... Temmuz..... Ağustos.....

Eylül..... Ekim..... Kasım..... Aralık.....

3. Yıllık ortalama Ezine Peyniri üretim miktarınızı belirtiniz?

.....

4. Süt aldığınız yerleşmeleri/köyleri sıralayınız?

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

5. Tesisinizde devamlı çalışan işçi sayısını belirtiniz?

.....

6. Tesisinizde dönemlik çalışan işçi sayısını belirtiniz?

.....

7. Gıda güvenliği ile ilgili belgeleriniz var ise lütfen belirtiniz?

.....  
.....  
.....  
.....

8. Ürünlerinizi ne şekilde pazarlıyorsunuz?

.....  
.....  
.....  
.....

9. Nerelere peynir satışı yapıyorsunuz?

Yurt içi.....

.....  
.....  
.....  
.....

Yurt dışı.....

.....  
.....  
.....  
.....  
.....

